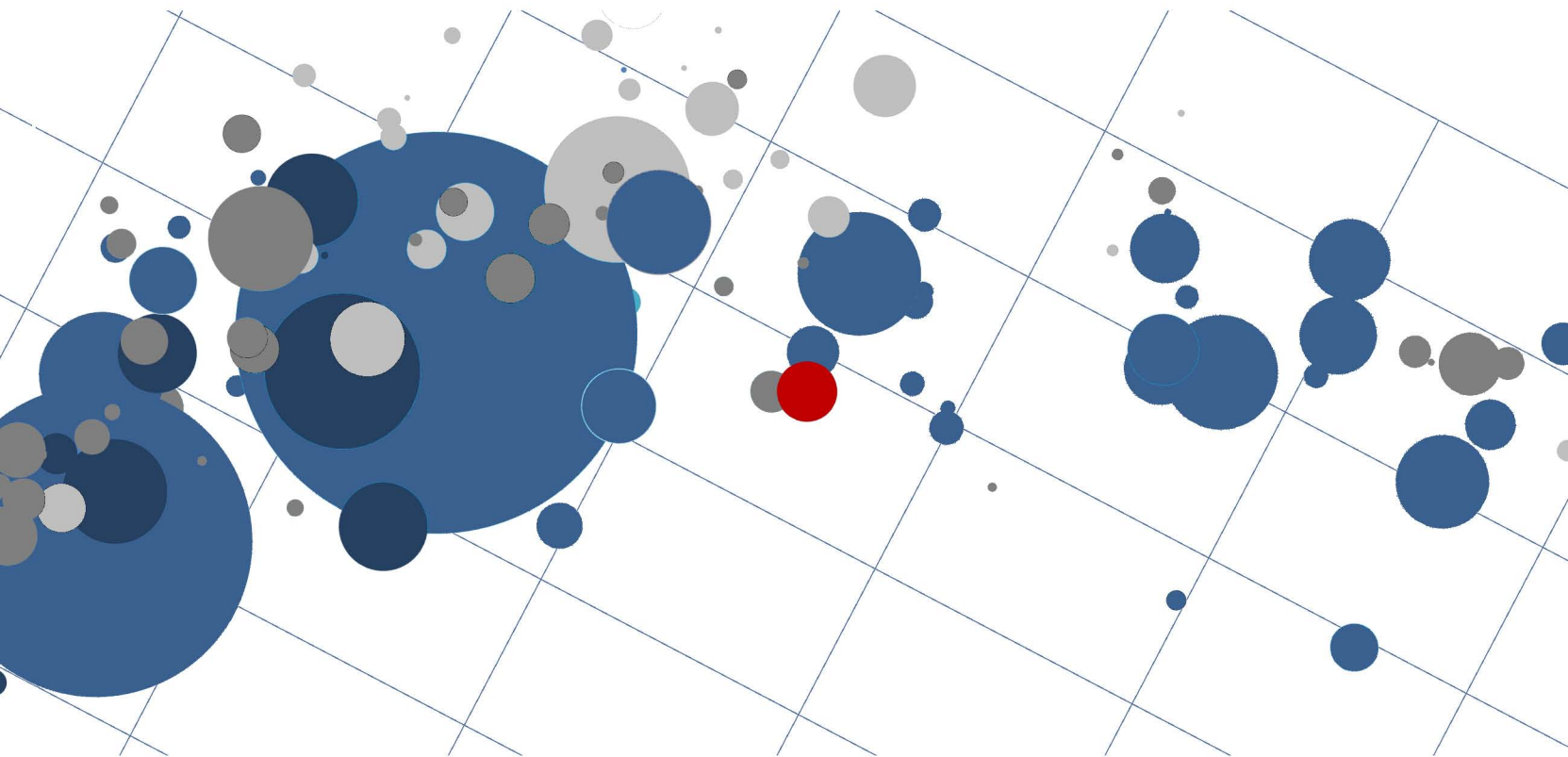

Główny Urząd Statystyczny

Sytuacja makroekonomiczna w Polsce

na tle procesów w gospodarce światowej
w 2014 roku

Warszawa 2015

Opracowanie publikacji
GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
DEPARTAMENT STUDIÓW MAKROEKONOMICZNYCH I FINANSÓW

Preparation of the publication
CENTRAL STATISTICAL OFFICE
MACROECONOMICS STUDIES AND FINANCE DEPARTMENT

Kierujący
Supervisor

Mirosław Błazej
Dyrektor Departamentu Studiów
Makroekonomicznych i Finansów GUS
Director of Macroeconomic Studies and Finance
Department CSO

Zespół redakcyjny
Team

Maciej Banaś, Mirosław Błazej,
Katarzyna Gańczyńska, Katarzyna Golik,
Jarosław Jędrych, dr Dariusz Kotlewski,
Joanna Kulczycka, dr Michał Lewandowski,
dr Magdalena Mądra-Sawicka,
Halina Mrowiec-Nalepa, Monika Rothe,
Katarzyna Siwińska

Pojekt okładki
Cover design

Maciej Banaś

ISSN 2450-1484

Publikacja dostępna na stronie internetowej
Publication available on website
<http://www.stat.gov.pl>

Przedmowa

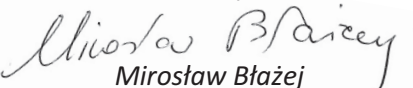
Przekazujemy Państwu czwarte wydanie publikacji *Sytuacja makroekonomiczna w Polsce na tle procesów w gospodarce światowej*. Głównym celem opracowania jest przedstawienie pogłębionej analizy zjawisk makroekonomicznych w Polsce w 2014 r. w szerokim kontekście uwarunkowań gospodarki światowej, w tym Unii Europejskiej. Analiza ta dotyczy podstawowych zagadnień społeczno-gospodarczych, takich jak kształtowanie się sytuacji makroekonomicznej, rynków pracy, finansów publicznych oraz rynków finansowych. Opracowanie stanowi element prac studialnych i rozwojowych GUS.

Sytuacja społeczno-gospodarcza w Polsce została przedstawiona na tle procesów globalnych, przede wszystkim zachodzących w Unii Europejskiej. Podkreślono powiązania i wpływ uwarunkowań zewnętrznych na zjawiska zachodzące w Polsce. Obecna edycja koncentruje się na opisie sytuacji w 2014 r., choć także uwzględnia analizę przebiegu procesów w dłuższym horyzoncie czasowym. Pozwala to na pełniejsze przedstawienie i zrozumienie zjawisk zachodzących w 2014 r.

Opracowanie składa się z pięciu działów, z czego pierwsze cztery poświęcone są wiodącym tematom publikacji: sytuacji makroekonomicznej ze szczególnym uwzględnieniem wzrostu gospodarczego, rynkowi pracy i sytuacji dochodowej gospodarstw domowych, procesom w obszarze finansów publicznych oraz sytuacji na rynkach finansowych. Uzupełnieniem jest dział obejmujący analizę struktury wzrostu w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej przy wykorzystaniu dekompozycji wzrostu i różnic PKB *per capita*.

W publikacji wykorzystano dane pochodzące z bardzo szerokiego spektrum źródeł¹. Podstawowym źródłem danych były badania statystyczne prowadzone przez GUS. Wykorzystano także dane Komisji Europejskiej, w tym Eurostatu, Międzynarodowego Funduszu Walutowego, Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), Międzynarodowej Organizacji Pracy, Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju, Banku Światowego, Banku Rozrachunków Międzynarodowych, Narodowego Banku Polskiego, Komisji Nadzoru Finansowego, Giełdy Papierów Wartościowych i innych instytucji. Dane o sektorze finansów publicznych w Polsce pochodzą przede wszystkim ze sprawozdawczości i informacji Ministerstwa Finansów.

Przekazując w Państwa ręce publikację *Sytuacja makroekonomiczna w Polsce na tle procesów w gospodarce światowej w 2014 roku* prosimy o wszelkie uwagi i sugestie, które mogą przyczynić się do ulepszenia i wzbogacenia treści kolejnych wydań.

Dyrektor
Departamentu Studiów
Makroekonomicznych i Finansów

Mirosław Błażej

Warszawa, wrzesień 2015 r.

¹ Dane pochodzą ze stanu baz danych z sierpnia 2015 r.

Preface

This publication of the Macroeconomic Studies and Finance Department of CSO is the fourth issue of the series entitled Macroeconomic Situation in Poland in the Context of the World Economic Processes. The main aim of this study is to present a deepened analysis of selected social and economic issues in Poland in 2014, in a broad context of the global economic situation, including the European Union. The analysis deals with the basic socio-economic domains, such as macroeconomic situation, labour markets, public finance and financial markets. This publication belongs to experimental studies and developing works of the CSO.

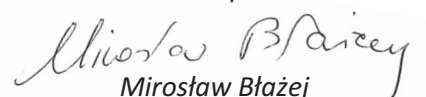
The socio-economic situation in Poland was presented in the context of global processes, but an emphasis was put on the European Union. The connections with abroad and the impact of external conditions were underlined. The current issue is devoted mainly to a description of the situation in 2014, but includes also some analysis of the processes in the longer run. This allows for a more complete presentation and understanding of the situation in 2014.

The publication is composed of five chapters, of which the first four are devoted to the leading domains: macroeconomic situation with an emphasis on economic growth, labour markets and income situation of households, public finance processes and financial markets situation. These are supplemented by a chapter containing an analysis of the structure of economic growth in Poland and selected European Union countries with the use of decompositions of economic growth and GDP per capita differentials.

In the publication a great variety of data sources have been used². The main source are the statistical surveys carried out by the CSO. But, have been used also the data of: the European Commission, including Eurostat, the International Monetary Fund, the Organisation for Economic Co-operation and Development, the International Labour Organization, the United Nations Conference on Trade and Development, the World Bank, the Bank for International Settlements, the NBP (Polish Central Bank), the Polish Financial Supervision Authority, the Warsaw Stock Exchange and other institutions. The data on public finance sector in Poland are presented after the Ministry of Finance reporting and information.

When presenting the publication Macroeconomic Situation in Poland in the Context of the World Economic Processes in 2014, the authors shall be grateful for any comments and suggestions that would be valuable inputs for subsequent issues' improvements and enhancements.

*Director of Macroeconomic Studies
and Finance Department*

Mirosław Błażej

Warsaw, September 2015

² Data as of August 2015.

SPIS TREŚCI

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH I SKRÓTÓW	8
PODSUMOWANIE	12
SUMMARY	16
I. WZROST GOSPODARCZY	21
1. PROCESY W GOSPODARCE ŚWIATOWEJ	22
<i>Wzrost gospodarczy.....</i>	22
<i>Rynek pracy.....</i>	27
<i>Procesy inflacyjne</i>	28
<i>Handel międzynarodowy</i>	30
<i>Inwestycje i oszczędności.....</i>	31
<i>Bezpośrednie inwestycje zagraniczne.....</i>	32
<i>Sytuacja finansów publicznych</i>	33
<i>Sytuacja na rynkach finansowych.....</i>	34
<i>Polityka monetarna na świecie.....</i>	34
2. WZROST GOSPODARCZY W UNII EUROPEJSKIEJ	36
<i>Wzrost gospodarczy.....</i>	36
<i>Czynniki wzrostu (kontrybucje).....</i>	39
3. WZROST GOSPODARCZY W POLSCE.....	45
<i>Produkt krajowy brutto i jego składowe.....</i>	45
<i>Struktura tworzenia wartości dodanej</i>	50
4. INFLACJA W POLSCE.....	51
<i>Ceny towarów i usług konsumpcyjnych</i>	51
<i>Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych.....</i>	55
<i>Ceny produkcji sprzedanej przemysłu i produkcji budowlano-montażowej</i>	56
5. HANDEL ZAGRANICZNY I BILANS PŁATNICZY POLSKI	58
<i>Handel zagraniczny.....</i>	58
<i>Bilans płatniczy.....</i>	62
6. WYBRANE SEKTORY GOSPODARKI POLSKIEJ.....	65
<i>Przemysł.....</i>	65
<i>Budownictwo</i>	67
<i>Usługi.....</i>	70
7. SYTUACJA FINANSOWA PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE	71
<i>Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych</i>	71
<i>Rentowność i płynność.....</i>	72
II. RYNEK PRACY ORAZ SYTUACJA DOCHODOWA GOSPODARSTW DOMOWYCH	77
1. PROCESY NA GLOBALNYM RYNKU PRACY.....	78
<i>Aktywni zawodowo.....</i>	78
<i>Pracujący</i>	80
<i>Bezrobotni.....</i>	85
<i>Płace i wydajność pracy.....</i>	86
<i>Ubóstwo pracujących</i>	87
2. RYNEK PRACY ORAZ SYTUACJA DOCHODOWA GOSPODARSTW DOMOWYCH UNII EUROPEJSKIEJ	87
<i>Uwarunkowania demograficzne.....</i>	87
<i>Aktywni zawodowo.....</i>	88
<i>Pracujący</i>	89
<i>Bezrobotni.....</i>	91
<i>Koszty związane z zatrudnieniem a wydajność pracy.....</i>	93
<i>Sytuacja dochodowa gospodarstw domowych</i>	95
<i>Nierówności dochodowe.....</i>	95

3. RYNEK PRACY W POLSCE.....	98
<i>Uwarunkowania demograficzne.....</i>	98
<i>Aktywni zawodowo.....</i>	99
<i>Pracujący</i>	99
<i>Popyt na pracę.....</i>	111
<i>Bezrobotni.....</i>	111
<i>Bierni zawodowo</i>	112
<i>Przeciętne miesięczne wynagrodzenie.....</i>	113
4. SYTUACJA DOCHODOWA GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE.....	117
<i>Dochód rozporządzalny gospodarstw domowych</i>	117
<i>Wydatki gospodarstw domowych</i>	117
<i>Ubóstwo skrajne w Polsce</i>	118
III. FINANSE PUBLICZNE	119
1. SYTUACJA FINANSÓW PUBLICZNYCH NA ŚWIECIE.....	120
<i>Procesy fiskalne</i>	120
<i>Wieloaspektowy pomiar salda sektora publicznego</i>	124
2. POLITYKA FISKALNA W UNII EUROPEJSKIEJ	128
<i>Procesy konsolidacji fiskalnej.....</i>	128
<i>Wybrane elementy polityki fiskalnej Unii Europejskiej</i>	130
<i>Zadłużenie sektora instytucji rządowych i samorządowych</i>	136
<i>Wieloaspektowy pomiar salda sektora publicznego w Unii Europejskiej</i>	137
3. FINANSE PUBLICZNE W POLSCE	140
<i>Polska na tle Unii Europejskiej</i>	140
<i>Metodyka krajowa statystyki finansów publicznych</i>	140
<i>Wyniki sektora publicznego</i>	145
<i>Sektor finansów publicznych.....</i>	146
IV. RYNKI FINANSOWE	163
1. SYTUACJA NA GLOBALNYCH RYNKACH FINANSOWYCH	164
<i>Rynki finansowe</i>	164
<i>Polityka monetarna</i>	167
2. SYTUACJA NA RYNKACH FINANSOWYCH UNII EUROPEJSKIEJ	169
<i>Rynki finansowe</i>	169
<i>Polityka monetarna</i>	171
<i>Działalność kredytowa banków</i>	173
<i>Nadzór finansowy</i>	173
3. SYTUACJA NA RYNKU FINANSOWYM W POLSCE	174
<i>Aktywa rynku finansowego</i>	174
<i>Polityka monetarna</i>	175
<i>Kurs walutowy</i>	177
4. SEKTOR BANKOWY W POLSCE	179
<i>Charakterystyka polskiego sektora bankowego</i>	179
<i>Depozyty</i>	181
<i>Kredyty.....</i>	182
<i>Kredyty zagrożone</i>	186
<i>Wyniki finansowe i rentowność</i>	187
5. SEKTOR UBEZPIECZENIOWY W POLSCE	189
<i>Sytuacja sektora ubezpieczeń</i>	189
<i>Struktura ubezpieczeń według działów</i>	190
6. RYNEK KAPITAŁOWY W POLSCE	193
<i>Rynek główny.....</i>	193

<i>Rynek Newconnect</i>	196
<i>Obligacje, opcje i kontrakty terminowe</i>	198
<i>Rynek obligacji Catalyst</i>	199
ANEKS: STRUKTURA WZROSTU ORAZ RÓŻNIC W POZIOMIE DOBROBYTU GOSPODARCZEGO	
W POLSCE I UE	201
<i>Dekompozycja wzrostu</i>	202
<i>Dekompozycja różnic względem średniej</i>	206
<i>Aneks metodologiczny</i>	216
BIBLIOGRAFIA	221
SPIS WYKORZYSTANYCH PUBLIKACJI GUS	224
SPIS TABLIC	225
SPIS WYKRESÓW	227
SPIS ZAGADNIENÍ WYRÓŻNIONYCH W RAMKACH:	
Wybrane aspekty odbudowy wzrostu po Wielkiej Recesji	25
Dochody i wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym w Polsce	47
Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej w Polsce w latach 2005-2014	69
Jakość pracy na świecie	82
Rynek pracy na świecie w latach 2001-2014	83
Malejący udział pracy jako źródło nierówności dochodowych	94
Omówienie struktury liczby pracujących w Polsce	100
Źródła wzrostu liczby pracujących w Polsce w 2014 r. – zatrudnienie na czas określony według sekcji PKD ..	101
Elastyczność i segmentacja rynku pracy w Polsce na tle krajów UE	107
Zmiany udziału płac w wartości dodanej w polsce w latach 2001-2012	115
Stan finansów publicznych na świecie w latach 2005-2014	123
Potrzeby pożyczkowe	127
Przebieg Semestru Europejskiego – wybrane zagadnienia	133
Wyniki sektora publicznego - słownik pojęć	138
Stabilizująca reguła wydatkowa	142
Indywidualny wskaźnik zadłużenia	143

OBJAŚNIENIA ZNAKÓW UMOWNYCH I SKRÓTÓW

ZNAKI UMOWNE

SYMBOLS

- Kropka (.) - brak danych
(0,0) - zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05
Znak x - wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe

SKRÓTY

ABBREVIATIONS

ABSPP	Program zakupu papierów wartościowych zabezpieczonych aktywami (<i>The Asset-Backed Securities Purchase Programme</i>)
AGS	Roczna Analiza Wzrostu Gospodarczego (<i>Annual Growth Survey</i>)
AMR	Mechanizm ostrzegania w zakresie zakłóceń równowagi makroekonomicznej (<i>Alert Mechanism Report</i>)
AQR	Przegląd jakości aktywów (<i>Asset Quality Review</i>)
BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (<i>Labour Force Survey</i>)
BoE	Centralny Bank Anglii (<i>Bank of England</i>)
BoJ	Centralny Bank Japonii (<i>Bank of Japan</i>)
BIS	Bank Rozrachunków Międzynarodowych (<i>Bank for International Settlements</i>)
BIZ	Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (<i>foreign direct investment</i>)
BRIC	Grupa krajów, obejmująca Brazylię, Rosję, Indie i Chiny (<i>Brazil, Russia, India, China</i>)
BŚ	Bank Światowy (<i>World Bank</i>)
BWUK	Bieżący wskaźnik ufności konsumenckiej (<i>current consumer confidence indicator</i>)
CAR	Współczynnik wypłacalności (<i>Capital Adequacy Ratio</i>)
CAB	Saldo skorygowane cyklicznie (<i>cyclically adjusted balance</i>)
CAPB	Saldo pierwotne skorygowane cyklicznie (<i>cyclically adjusted primary balance</i>)
CNB	Narodowy Bank Czech (<i>Czech National Bank</i>)
CBPP3	Trzeci program zakupu obligacji zabezpieczonych (<i>Covered Bond Purchase Programme</i>)
CESifo	Centrum Studiów Ekonomicznych w Monachium, Instytut Ifo (<i>Center for Economic Studies, Information und Forschung Institut</i>)
CIT	Podatek dochodowy od osób prawnych (<i>Corporate Income Tax</i>)
CPB	Centralne Biuro Analiz Ekonomicznych w Holandii (<i>Centraal Planbureau</i>)
CPI	Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych (<i>Consumer Price Index</i>)
CR	Współczynnik koncentracji (<i>Concentration Ratio</i>)
EBA	Europejski Urząd Nadzoru Bankowego (<i>European Banking Authority</i>)
EBC	Europejski Bank Centralny (<i>European Central Bank</i>)
ECOFIN	Rada do spraw gospodarczych i finansowych Rady Unii Europejskiej (<i>Economic and Financial Affairs Council</i>)
EDP	Procedura nadmiernego deficytu (<i>Excessive Deficit Procedure</i>)
EEAG	Europejska Grupa Doradztwa Ekonomicznego (<i>European Economic Advisory Group</i>)
EFSF	Europejski Instrument Stabilności Finansowej (<i>European Financial Stabilisation Facility</i>)
EFSM	Europejski Mechanizm Stabilizacji Finansowej (<i>European Financial Stabilisation Mechanism</i>)
EIA	Agencja Informacji Energetycznej USA (<i>U.S. Energy Information Administration</i>)
ES	Semestr Europejski (<i>European Semester</i>)
ESA	Europejski System Rachunków Narodowych i Regionalnych (<i>European System of Accounts</i>)
ESM	Europejski Mechanizm Stabilizacyjny (<i>European Stability Mechanism</i>)

EU	Unia Europejska (<i>European Union</i>)
EU-SILC	Badanie dochodów i warunków życia w Unii Europejskiej (<i>European Union Survey on Income and Living Conditions</i>)
Fed	System Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych (<i>Federal Reserve</i>)
FOMC	Federalny Komitet do spraw Operacji Otwartego Rynku (<i>Federal Open Market Committee</i>)
FRA	<i>Forward Rate Agreement</i>
GG	Sektor rządowy i samorządowy (<i>General Government</i>)
GPW	Giełda Papierów Wartościowych (<i>Warsaw Stock Exchange</i>)
GUS	Główny Urząd Statystyczny (<i>Central Statistical Office</i>)
HICP	Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych (<i>Harmonized Indices of Consumer Prices</i>)
HNB	Narodowy Bank Węgier (<i>Hungarian National Bank</i>)
IPiSS	Instytut Pracy i Spraw Socjalnych
JST	Jednostki samorządu terytorialnego (<i>Units of local government</i>)
KE	Komisja Europejska (<i>European Commission</i>)
KNF	Komisja Nadzoru Finansowego (<i>Polish Financial Supervision Authority</i>)
KPR	Krajowe Programy Reform (<i>National Reform Programmes</i>)
KRUS	Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
KSKOK	Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo – Kredytowa (<i>National Co-operative Savings and Credit Union</i>)
LTRO	Operacje długoterminowego finansowania (<i>Long-term refinancing operations</i>)
Ltv	Współczynnik wartości kredytu do zabezpieczenia tego kredytu (<i>Loan to value</i>)
MCI	Wskaźnik restrykcyjności polityki pieniężnej (<i>Monetary Conditions Index</i>)
MF	Ministerstwo Finansów (<i>Ministry of Finance</i>)
MFW	Międzynarodowy Fundusz Walutowy (<i>International Monetary Fund</i>)
MG	Ministerstwo Gospodarki (<i>Ministry of Economy</i>)
MOP	Międzynarodowa Organizacja Pracy (<i>International Labour Organization</i>)
MNB	Węgierski Bank Narodowy (<i>Hungarian National Bank</i>)
MRO	Operacje refinansujące (<i>Main refinancing operations</i>)
MTO	Średniookresowe cele budżetowe (<i>Medium-term budgetary objectives</i>)
mWIG40	Warszawski Indeks Giełdowy średnich spółek (<i>Warsaw Stock Index of medium companies</i>)
NBP	Narodowy Bank Polski (<i>National Bank of Poland</i>)
NC	NewConnect (<i>NewConnect</i>)
NEER	Nominalny efektywny kurs walutowy (<i>Nominal Effective Exchange Rate</i>)
NSA	Niewyrównane sezonowo (<i>Not seasonally adjusted</i>)
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
OFE	Otwarte Fundusze Emerytalne (<i>Open Pension Funds</i>)
OMT	Bezwarunkowe Transakcje Monetarne (<i>Outright Monetary Transactions</i>)
p. b.	Punkt bazowy (<i>basis point</i>)
PBC	Ludowy Bank Chin (<i>The People's Bank of China</i>)
PIIGS	Portugalia, Irlandia, Włochy, Grecja i Hiszpania (<i>Portugal, Ireland, Italy, Greece and Spain</i>)
PIT	Podatek dochodowy od osób fizycznych (<i>Personal Income Tax</i>)
PKB	Produkt krajowy brutto (<i>Gross Domestic Product</i>)
PKD	Polska Klasyfikacja Działalności
POLONIA	Stawka referencyjna "POLONIA" (<i>Polish Overnight Index Average</i>)
PPG	Programy Partnerstwa Gospodarczego (<i>Economic Partnership Programmes</i>)
PPP	Parytet siły nabywczej (<i>Purchasing Power Parity</i>)
p. proc.	Punkt procentowy (<i>percentage point</i>)

PPS	Standard siły nabywczej (<i>Purchasing Power Standard</i>)
QQE	Ilościowe i jakościowe luzowanie w polityce monetarnej (<i>Quantitative and Qualitative Easing</i>)
ROA	Rentowność aktywów (<i>Return on Assets</i>)
ROE	Rentowność kapitałów (<i>Return on Equity</i>)
REER	Realny efektywny kurs walutowy (<i>Real Effective Exchange Rate</i>)
RM	Rada Ministrów (<i>Council of Ministers</i>)
RPP	Rada Polityki Pieniężnej (<i>Monetary Policy Council</i>)
SA	Wyrównane sezonowo (<i>Seasonally Adjusted</i>)
SE	Strefa euro (<i>Euro area</i>)
SFP	Sektor finansów publicznych (<i>Public finance sector</i>)
SGP	Pakt Stabilności i Rozwoju (<i>Stability and Growth Pact</i>)
SITC	Standardowa klasyfikacja handlu międzynarodowego (<i>Standard International Trade Classification</i>)
SKOK	Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe (<i>Co-operative Savings and Credit Unions</i>)
SSM	Jednolity Mechanizm Nadzorczy (<i>Single Supervisory Mechanism</i>)
SP	Skarb Państwa (<i>State Treasury</i>)
SNA	System Rachunków Narodowych (<i>System of National Accounts</i>)
SNB	Centralny bank Szwajcarii (<i>Swiss National Bank</i>)
sWIG80	Warszawski Indeks Giełdowy małych spółek (<i>Warsaw Stock Exchange Index of small companies</i>)
TCR	Łączny współczynnik kapitałowy (<i>Total Capital Ratio</i>)
TLTRO	Dłużne operacje refinansujące (<i>Targeted longer-term refinancing operations</i>)
TSCG	Traktat o Stabilności, Koordynacji i Zarządzaniu (<i>Treaty on Stability, Coordination and Governance</i>)
UE	Unia Europejska (<i>European Union</i>)
UNCTAD	Konferencja Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (<i>United Nations Conference on Trade and Development</i>)
VAT	Podatek od wartości dodanej (<i>Value added tax</i>)
WEO	Raport o stanie gospodarki światowej MFW (<i>World Economic Outlook</i>)
WIBOR	Wysokość oprocentowania pożyczek na polskim rynku międzybankowym (<i>Warsaw Interbank Offered Rate</i>)
WIG	Warszawski Indeks Giełdowy (<i>Warsaw Stock Exchange Index</i>)
WIG20	Indeks giełdowy 20 największych spółek notowanych na GPW (<i>Warsaw Stock Exchange Index of 20 largest companies</i>)
WIG-BANKI	Subindeks giełdowy spółek sektora bankowego (<i>WSE sub-index of banking sector</i>)
WIG-BUDOW	Subindeks giełdowy spółek sektora budowlanego (<i>WSE sub-index of construction sector</i>)
WIG-CHEMIA	Subindeks giełdowy spółek sektora chemicznego (<i>WSE sub-index of chemical sector</i>)
WIG-INFO	Subindeks giełdowy spółek sektora informatycznego (<i>WSE sub-index of IT sector</i>)
WIG-MEDIA	Subindeks giełdowy spółek sektora medialnego (<i>WSE sub-index of media sector</i>)
WIG-PALIWA	Subindeks giełdowy spółek sektora „przemysł paliwowy” (<i>WSE sub-index of oil and gas industry sector</i>)
WIG-SPOZYW	Subindeks giełdowy spółek sektora „przemysł spożywczy” (<i>WSE sub-index of food industry sector</i>)
WIG-SUROWCE	Subindeks giełdowy spółek branży surowcowej (<i>WSE sub-index of commodities</i>)
WWUK	Wyprzedzający wskaźnik ufności konsumenckiej (<i>Leading consumer confidence indicator</i>)
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych (<i>Social Insurance Institution</i>)

Grupy krajów według Międzynarodowego Funduszu Walutowego

AE	Gospodarki rozwinięte (<i>Advanced Economies</i>)
CIS	Wspólnota Niepodległych Państw (<i>Commonwealth of Independent States</i>)
EDA	Rozwijające się kraje Azji (<i>Emerging and Developing Asia</i>)
EDE	Europa Środkowa i Wschodnia (<i>Emerging and Developing Europe</i>)
EMDE	Gospodarki wschodzące i rozwijające się (<i>Emerging Market and Developing Economies</i>)
LA	Ameryka Łacińska (<i>Latin America</i>)
G7	Główne gospodarki rozwinięte - G7 (<i>Major Advanced Economies – G7</i>)
MENA	Bliski Wschód i Afryka Północna (<i>Middle East and North Africa</i>)
EU	Unia Europejska (<i>European Union</i>)
SSA	Afryka Subsaharyjska (<i>Sub-Saharan Africa</i>)

Grupy krajów według Międzynarodowej Organizacji Pracy

DEEU	Gospodarki rozwinięte oraz Unia Europejska (<i>Developed Economies and European Union</i>)
CSEECIS	Środkowa i Południowo-Wschodnia Europa oraz Wspólnota Niepodległych Państw (<i>Central and South-Eastern Europe (non-EU) and CIS</i>)
EA	Azja Wschodnia (<i>East Asia</i>)
SA	Południowa Azja (<i>South Asia</i>)
SEA	Południowo-Wschodnia Azja oraz Pacyfik (<i>South-East Asia and the Pacific</i>)
LA	Ameryka Łacińska i Karaiby (<i>Latin America and the Caribbean</i>)
NA	Afryka Północna (<i>North Africa</i>)
SSA	Afryka Subsaharyjska (<i>Sub-Saharan Africa</i>)
ME	Bliski Wschód (<i>Middle East</i>)

PODSUMOWANIE

Wzrost gospodarczy i inflacja

Polska

- **W 2014 r. w Polsce kontynuowany był proces wzrostu aktywności gospodarczej. Produkt krajowy brutto (PKB) wzrósł** w ujęciu realnym **o 3,4%** i był to wzrost wyższy niż w latach poprzednich (o 1,7% w 2013 r. i o 1,8% w 2012 r.). W każdym z kwartałów 2014 r. tempo wzrostu PKB w stosunku do analogicznego kwartału roku poprzedzającego przekraczało poziom 3,0%. Głównym czynnikiem wspierającym wzrost, odmiennie niż w dwu poprzednich latach, był popyt krajowy, a jego kontrybucja do PKB wyniosła 4,8 p. proc. Wkład salda obrotów z zagranicą był w 2014 r. ujemny (-1,4 p. proc.), co spowodowane było wysoką dynamiką importu (109,1), której nie była w stanie zrównoważyć dynamika eksportu (105,7).
- **Inflacja** (rozumiana jako wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych) w 2014 r. w Polsce **wyniosła 0,0%** (tj. ceny w skali roku nie uległy zmianie). Był to najniższy poziom inflacji w ciągu 25 lat (okres 1989-2014) funkcjonowania gospodarki rynkowej w Polsce. Co więcej, w każdym z miesięcy drugiego półrocza 2014 r. ceny towarów i usług konsumpcyjnych były niższe w porównaniu z analogicznymi miesiącami 2013 r. (poziom cen znajdował się poniżej poziomu 100,0). Niskiej inflacji w Polsce sprzyjała m.in. niska presja kosztowa, związana ze spadkiem inflacji na świecie, w tym u głównych partnerów handlowych Polski, oraz ze spadkiem cen surowców: ropy naftowej oraz żywności.
- Na skutek **napiętej sytuacji geopolitycznej w regionie eksport Polski do krajów Europy Środkowo-Wschodniej w 2014 r. był niższy o 17,3% niż w poprzednim roku, w tym do Rosji o 14,0%**. Szczególnie duże zahamowanie zaobserwowano w handlu towarami rolno-spożywczymi, co miało związek z wprowadzonymi przez Rosję w sierpniu 2014 r. sankcjami na import wybranych produktów rolnych, surowców i artykułów spożywczych³.

Kontekst międzynarodowy

- **Wzrost PKB na świecie w 2014 r. wyniósł 3,4%** i był taki sam jak w 2013 r. Sytuacja poszczególnych krajów była jednak bardzo zróżnicowana. Spośród trzech głównych gospodarek wpływających na osiągnięcia gospodarki światowej, Stany Zjednoczone utrzymały stabilne tempo wzrostu PKB (trzeci kolejny rok wzrostu PKB na poziomie wyższym niż 2%), w Chinach, w związku z wewnętrznymi przekształceniami struktury wzrostu, zanotowano wciąż wysokie (7,4%), ale zmniejszające się tempo wzrostu, natomiast w Unii Europejskiej zaobserwowano powolny wzrost aktywności gospodarczej. **Wzrost PKB w Unii Europejskiej wyniósł 1,3%, a w strefie euro osiągnął 0,8%**.
- Czynnikiem o dużym znaczeniu dla gospodarki światowej (ale i gospodarki Polski) był **spadek światowych cen ropy w II połowie 2014 r.** do poziomu nienotowanego od I połowy 2009 r. Czynnikiem ten w sposób bezpośredni sprzyjał obniżeniu poziomu inflacji i poprawie salda obrotów zagranicznych w krajach importerach ropy naftowej.

³ Dodatkowe informacje na temat wpływu sytuacji w Rosji i na Ukrainie w 2014 r. na gospodarkę Polski można znaleźć w publikacji: GUS, *Powiązania gospodarki polskiej z Rosją, Ukrainą i Białorusią – wybrane aspekty*, (2015), Warszawa.

Rynek pracy oraz sytuacja dochodowa gospodarstw domowych

Polska

- W 2014 r. kontynuowany był rozpoczęty w drugiej połowie 2013 r. **proces poprawy warunków na polskim rynku pracy: wskaźnik zatrudnienia** (dla osób w wieku 15-64 lata) **wzrósł o 1,7 p. proc. do poziomu 61,7%**, zaś stopa bezrobocia (dla osób w wieku 15-74 lata) obniżyła się o 1,3 p. proc. do poziomu 9,0%. Na skutek spadku bezrobocia zwiększyła się presja na podniesienie płac, co skutkowało wzrostem przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia realnego o 3,4%.
- Wzrost liczby pracujących w 2014 r. w Polsce miał miejsce przede wszystkim ze względu na wzrost liczby pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony. **Wzrost liczby zatrudnionych na czas określony odpowiadał za niemal 90% wzrostu liczby pracujących**. Konsekwencją był wzrost odsetka tej formy zatrudnienia wśród pracowników najemnych (z 26,9% w 2013 r. do 28,4% w 2014 r.).
- Rok 2014 był także kolejnym rokiem kurczenia się liczby osób w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata) w Polsce w wyniku **nabierającego tempa procesu starzenia się populacji**. Udział tej grupy wieku w populacji w 2014 r. wyniósł 63,2%, tj. mniej o 1,3 p. proc. niż w 2010 r.
- Konsekwencją poprawy sytuacji na rynku pracy **była poprawa ogólnej sytuacji gospodarstw domowych**, na co wskazywał **wzrost realnych dochodów o 3,2%**, a także spadek odsetka tzw. wydatków sztywnych w budżetach domowych, tj. wydatków na żywność i napoje bezalkoholowe (o 0,5 p. proc.) oraz wydatków związanych z utrzymaniem domu i nośnikami energii (o 0,7 p. proc.).

Kontekst międzynarodowy

- **W 2014 r. w gospodarkach rozwiniętych, w tym w Stanach Zjednoczonych oraz w UE, miała miejsce poprawa na rynku pracy**. Wskaźnik zatrudnienia (dla osób w wieku 15 lat i więcej) wzrósł odpowiednio o 0,7 p. proc. i 0,2 p. proc., obniżyła się także stopa bezrobocia (dla osób w wieku 15-74 lata) odpowiednio o 1,2 p. proc. oraz 0,6 p. proc.
- **W większości regionów świata obserwowano spowolnienie dynamiki wynagrodzeń realnych** – w największym stopniu w grupie krajów Europy Środkowo-Wschodniej (bez krajów UE) i Wspólnoty Niepodległych Państw⁴ (z 5,1% w 2013 r. do 1,5%) oraz Azji Południowo-Wschodniej oraz Pacyfiku (z 6,1% do 1,9%).
- **Skala ubóstwa wśród pracujących (ang. *working poverty*) w gospodarkach wschodzących i rozwijających się zmniejszała się kolejny rok z rzędu**. W 2014 r. odsetek osób pracujących żyjących poniżej 4 USD dziennie stanowił 53,2% ogółu pracujących w tych krajach.

⁴ Grupy krajów według Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) stanowią klasyfikację odmienną od stosowanej przez MFW. Patrz: objaśnienia znaków umownych i skrótów używanych w publikacji. Kategoria Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej oraz Wspólnoty Niepodległych Państw nie obejmuje krajów regionu należących do UE.

Finanse publiczne

Polska

- **Deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych (wg. EDP) w 2014 r. wyniósł 3,2% PKB.** Przekraczał wartość referencyjną z Traktatu z Maastricht (3,0% PKB) i był wyższy niż ogółem dla UE (2,9% PKB). Deficyt jednak uległ obniżeniu w relacji do roku poprzedniego, kiedy stanowił 4,0% PKB.
- **Dług sektora wyniósł 50,1% PKB,** co oznaczało jego spadek o 5,6 p. proc. w porównaniu z rokiem poprzednim. Średnia dla UE była wyraźnie wyższa i wyniosła 86,8% PKB.
- **W 2014 r. Polska była objęta Procedurą Nadmiernego Deficytu** z terminem korekty do 2015 r. (w czerwcu 2015 r. nastąpiło zamknięcie Procedury wobec Polski).
- **Największy wpływ na tworzenie się nierównowagi sektora finansów publicznych miał podsektor rządowy,** którego deficyt w wysokości 30,4 mld zł (**metodologia krajowa**) stanowił 1,8% PKB. Jednakże, bez transferów wewnątrz sektora finansów publicznych wynik budżetu państwa byłby dodatni.

Kontekst międzynarodowy

- **Deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w 2014 r.** jest szacowany dla **gospodarek rozwiniętych na 3,9% PKB.** Nastąpiła **stabilizacja długu** dla tej grupy gospodarek, jednak **na wysokim poziomie, tj. 104,6% PKB.**
- W grupie **gospodarek wschodzących i rozwijających się,** w warunkach pogorszenia się wzrostu gospodarczego, kontynuowane było poluzowanie fiskalne, które wpłynęło na **wzrost deficytu (do 2,5% PKB) oraz zadłużenia (do 41,2% PKB).**
- **W Unii Europejskiej w 2014 r. deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych został obniżony do 2,9% PKB.** Spadła jednak skala zacieśnienia fiskalnego – z 1,0 p. proc. w roku poprzednim do 0,3 p. proc. w 2014 r. Tempo przyrostu zadłużenia w Unii Europejskiej spadło, zaś sam **dług wyniósł 86,8% w relacji do PKB.**

System finansowy

Polska

- Rada Polityki Pieniężnej w październiku 2014 r. podjęła decyzję o **obniżeniu stopy referencyjnej o 50 p.b., stopy lombardowej o 100 p.b.** oraz **stopy redyskonta weksli o 50 p.b.**, co wiązało się ze spowolnieniem dynamiki aktywności gospodarczej oraz niskim poziomem inflacji – istotnie poniżej celu inflacyjnego NBP.
- **Aktywa sektora finansowanego w 2014 r.** utrzymały zbliżony poziom do roku poprzedniego, a **ich wartość wyniosła 2 114,5 mld zł**, pomimo zmian regulacyjnych w Otwartych Funduszach Emerytalnych. Wartość aktywów sektora finansowego odnotowała najwyższy wzrost dla funduszy inwestycyjnych – o 12,2%, w sektorze bankowym – o 9,0% oraz w sektorze ubezpieczeniowym – o 6,8%.
- **W sektorze bankowym w 2014 r. wystąpił wzrost funduszy własnych o 4,8% oraz poprawa zyskowności z uwagi na wyższy o 6,9% wynik finansowy netto.** W sektorze bankowym wystąpiła również poprawa relacji kredytów do depozytów, gdyż wskaźnik ten spadł o 3,2 p. proc. w porównaniu z rokiem poprzednim.
- **Rynek kapitałowy charakteryzował się wzrostem kapitalizacji, która na Rynku Głównym GPW zwiększyła się o 49,0% w relacji do roku poprzedniego, wynosząc 1 253 mld zł**, było to wynikiem m.in. debiutów spółek zagranicznych. Wzrost kapitalizacji GPW przełożył się na zwiększenie koncentracji kapitałowej dla 5% największych spółek z 71,5% w 2013 r. do 80,6% w 2014 r. W obrotach giełdowych na Rynku Głównym GPW zwiększył się udział inwestorów zagranicznych do poziomu 48,8% (o 1,9 p. proc.).

Kontekst międzynarodowy

- **Globalne aktywa finansowe sektora finansowego w 2014 r.** były wyceniane na poziomie 294 bln USD, co oznaczało ich wzrost o 3,2% w relacji do roku poprzedniego.
- Poprawa sytuacji gospodarczej w Stanach Zjednoczonych była jedną z determinant wstrzymania dalszego luzowania monetarnego przez Fed. **FOMC podjęła decyzję o stopniowym wygaszaniu programu zakupu obligacji skarbowych ograniczając co miesiąc ich skup o 10 mld USD (z 85 mld USD w styczniu), kończąc ten program w październiku 2014 r.**
- Europejski Bank Centralny podjął w 2014 r. działania związane z luzowaniem polityki monetarnej, będące odpowiedzią na słabnącą dynamikę wzrostu i niski poziom inflacji w strefie euro. **Rada Prezesów EBC obniżyła w 2014 r. zarówno stopę referencyjną, jak i depozytową o 10 p.b.** We **wrześniu i w grudniu EBC przeprowadził również dłużne operacje refinansujące (TLTRO)** w celu stymulacji akcji kredytowej banków, na łączną kwotę 212,4 mld EUR.

SUMMARY

Economic growth and inflation

Poland

- **In 2014 the economic activity in Poland continued to increase. The Gross Domestic Product (GDP) grew in real terms by 3.4%**, and it was a stronger growth than in the previous years (1.7% in 2013 and 1.8% in 2012). In all quarters of 2014 the pace of GDP growth in respect to the corresponding quarter of the previous year exceeded 3.0%. The main growth supporting factor, in contrast to the two preceding years, was domestic demand, and its contribution to the GDP growth reached 4.8 pp. The contribution of foreign trade balance in 2014 was negative (-1.4 pp), resulting from high dynamics of imports (109.1) not counterbalanced by dynamics of exports (105.7).
- **Inflation** (understood as the increase in prices of consumer goods and services) levelled in Poland in 2014 **at 0.0%** (i.e. the prices did not increase). It was the lowest inflation level ever reported during the 25 years (1989-2014) of market economy in Poland. Moreover, in all months of the second half of 2014 the prices of goods and services were lower than in the corresponding months of 2013 (the inflation dynamics were below 100.0). The low inflation in Poland was favoured among others by low cost pressures resulting from decreasing world inflation, particularly among the main commercial partners of Poland, and decreasing prices of commodities such as oil and food.
- In the aftermath of **geopolitical tensions in the region Poland's exports to countries of Central and Eastern Europe in 2014 decreased by 17.3%, including drop of exports to Russia by 14.0%**. A particular decrease was observed in the trade of agricultural goods, as a consequence of sanctions introduced by Russia for some agricultural products, raw materials and groceries.⁵

International environment

- **The World's GDP growth in 2014 was 3.4%**, at the same level as in 2013. However, the situation of the individual countries was diverse. Between the three main economies impacting on the world economy, the US maintained a stable GDP growth (the third year with a growth rate above 2%), China experienced a still high (7.4%) although decreasing GDP growth (due to the change of its structure), and the European Union experienced a slow increase in economic activity. **The GDP growth in the European Union reached 1.3% and 0.8% in the euro zone.**
- One factor of great importance for the world economy (and the economy of Poland) was a **decline in world oil prices in the second half of 2014** to a level that was not reported from the first half of 2009. This factor was directly conducive to lower inflation levels and an improvement in foreign trade balances of oil-importing countries.

⁵ Additional information on the impact of the situation in Russia and Ukraine in 2014 on the Polish economy is available in the publication: GUS, *Powiązania gospodarki polskiej z Rosją, Ukrainą i Białorusią – wybrane aspekty*, (2015), Warszawa [English: 'Polish Economy Links with Russia, Ukraine and Belarus – selected information'].

Labour market and income situation of households

Poland

- In 2014 the process of **improving conditions on the Polish labour market**, that began in the second half of 2013, continued: the **employment index** (for 15-64 aged persons) **rose by 1.7 pp to the level of 61.7%** and the unemployment rate (for 15-74 aged persons) decreased by 1.3 pp to the level of 9.0%. Falling unemployment was conducive to higher pressure to increase wages, which resulted in a real monthly remunerations' increase by 3.4%.
- The increase in the number of working persons in 2014 in Poland resulted mainly from the increase in the number of temporary employees. **The latter were responsible for almost 90% of the increase of the former**. As a result, this form of employment raised its employee share from 26.9% in 2013 to 28.4% in 2014.
- The year 2014 was also a consecutive year in Poland with shrinking number of working-age population (18-59/64), as a consequence of **accelerating process of population ageing**. Their share in the overall population in 2014 was 63.2%, which was lower by 1.3 pp in comparison with 2010.
- The improvement on the labour market led to **a general betterment in the situation of households**, revealed by **a real income increase of 3.2%**, and a fall in the share of household fixed expenditures, such as on food and beverages (decrease by 0.5 pp) and those related to housing and energy carriers (decrease by 0.7 pp).

International environment

- **In 2014 there was an improvement on the labour market in developed economies, including the US and the EU**. The employment index (for 15-years old and older persons) rose by 0.7 pp and 0.2 pp respectively. At the same time, the unemployment rate (for 15-74 aged persons) decreased by 1.2 pp and 0.6 pp respectively.
- **In most of the World's regions a deceleration of real wage growth was observed** – particularly in Central and Eastern Europe (not belonging to the EU) and CIS region countries (from 5.1% in 2013 to 1.5% in 2014), and in Southeast Asia and Pacific region countries (from 6.1% to 1.9%).
- **Working poverty in emerging economies and in developing economies decreased for the consecutive year**. In 2014 the share of persons earning below 4 USD per diem was 53.2% in total employment in these countries.

Public Finances

Poland

- **In 2014 the General Government sector deficit came out at 3.2% of the GDP.** It exceeded the reference value from Maastricht (3.0% of the GDP) and was higher than in the EU as a whole (2.9% of the GDP in 2014). The deficit was however lower in comparison with the previous year when it reached 4.0% of the GDP.
- **The sector's debt was at 50.1% of the GDP,** which was lower by 5.6 pp in comparison with the previous year. Its average level for the EU was conspicuously higher reaching 86.8% of the GDP.
- **In 2014 Poland was covered by the Excessive Deficit Procedure** with a deadline for correction until 2015 (in June 2015 the Procedure was closed for Poland).
- **The greatest contribution in generating public sector imbalance was from the Central Government sub-sector,** of which the deficit amounted to 30.4 bln PLN (Polish methodology), that was 1.8% of the GDP. However, without the transfers within the public sector, the financial result of the State budget would be positive.

International environment

- **The General Government deficit in developed economies was assessed at 3.9% of the GDP in 2014.** There has been a stabilisation of the debt in this group of economies, but at a high level, i.e. at 104.6% of the GDP.
- **In the group of emerging and developing economies,** fiscal easing was continued following a deterioration of economic growth, which led to **deficit growth (up to 2.5% of the GDP) and debt increase (up to 41.2% of the GDP).**
- **In the European Union the General Government sector deficit was lowered to 2.9% of the GDP.** The scale of fiscal tightening decreased however, from 1.0 pp in the previous year to 0.3 pp in 2014. The growth rate of debt decelerated and **the debt itself levelled at 86.8% of the GDP.**

Financial system

Poland

- The Monetary Policy Council in October 2014 decided to lower the **reference rate by 50** base points, the **Lombard rate by 100** base points and the **rediscount rate by 50** base points, following a slowdown in economic activity and a low level of inflation, that was far below the NBP inflation target.
- **The financial sector assets in 2014** remained at a similar to the previous year's level, **reaching 2 114.5 bln PLN**, in spite of regulatory changes concerning the Open Pension Funds. The highest increase in the value of financial sector assets was reported in the investment funds – by 12.2%, in the banking sector – by 9.0% and in the insurance sector – by 6.8%.
- **In the banking sector in 2014 there has been an increase in own funds by 4.8% and an increase in profitability following higher net financial results by 6.9%**. There has been also a betterment in the ratio of loans to deposits, since this index fell by 3.2 pp compared with the previous year.
- **The capital market showed an increased capitalisation, which on the Warsaw Stock Exchange (GPW) Main Market surged by 49,0% in comparison with the previous year, reaching 1 253 bln PLN**, as a result of foreign company flotations among other things. The higher capitalization on the GPW was accompanied by increased capital concentration by the 5% of the largest companies from 71.5% in 2013 to 80.6%. The share of foreign investors increased to the level of 48.8% (by 1.9 pp).

International environment

- **The global financial assets of the financial sector in 2014** were assessed at 294 trillion USD, therefore showing an increase by 3.2% compared with the previous year.
- The economic recovery in the US was one of the reason for the suspension of monetary easing by the Fed. **FOMC decided to gradually turn off the programme of repurchasing Treasury bonds, limiting each month their purchase by 10 bln USD (from 85 bln USD in January) and finishing this programme in October 2014.**
- The European Central Bank engaged in 2014 in monetary policy easing in response to weakening growth dynamics and low inflation in the euro zone. **The ECB Governing Council lowered in 2014 both the reference and deposit rates by 10 base points. In September and in December in order to stimulate bank lending the ECB engaged also in debt refinancing operations (TLTRO) amounting to 212.4 bln EUR.**

I. WZROST GOSPODARCZY

1. PROCESY W GOSPODARCE ŚWIATOWEJ

W 2014 r. w gospodarce światowej utrzymane zostało umiarkowane tempo wzrostu aktywności gospodarczej z poprzednich dwu lat. Sytuacja poszczególnych gospodarek była jednak bardzo zróżnicowana. Niektóre spośród krajów (zarówno spośród zaliczanych do grupy gospodarek rozwiniętych⁶, jak i należących do gospodarek wschodzących i rozwijających się) zmagają się wciąż z pozostałościami kryzysu, takimi jak istotny poziom zadłużenia (publicznego, ale i prywatnego) czy wysoka luka produktowa.

Czynnikiem jednostkowym o istotnym wpływie na wyniki gospodarcze był spadek cen ropy naftowej w drugiej połowie 2014 r., który podwyższając względną siłę nabywczą konsumentów w krajach-importerach ropy (większość państw rozwiniętych), wpłynął na zwiększenie zgłaszanego przez nie popytu.

WZROST GOSPODARCZY

Wzrost PKB na świecie w 2014 r., według danych Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW), wyniósł 3,4% i był taki sam jak w 2013 r. W podziale na grupy państw wynosił on 1,8% dla gospodarek rozwiniętych (wzrost o 0,4 p. proc. w stosunku do wzrostu w 2013 r.) oraz 4,6% w grupie gospodarek wschodzących i rozwijających się (spadek

o 0,4 p. proc. w porównaniu z rokiem poprzednim).

Gospodarka Stanów Zjednoczonych rosła w tempie 2,4%, nieco wyższym niż w poprzednim roku, gdy odnotowano wzrost PKB na poziomie 2,2%. Na słabe wyniki I kwartału 2014 r. wpłynęła ciężka zima, natomiast w pozostałych trzech kwartałach odnotowano wzrost aktywności gospodarczej. Czynnikiem podtrzymującym wzrost był popyt wewnętrzny, w tym szczególnie inwestycje oraz spożycie prywatne. Związane to było z poprawiającą się sytuacją na rynku pracy (spadek stopy bezrobocia z poziomu 6,6% w I kwartale do poziomu 5,7% w IV kwartale 2014 r.⁷) oraz polepszającymi się nastrojami zarówno wśród producentów, jak i konsumentów. Polepszenie się nastrojów konsumenckich i idący za tym wzrost konsumpcji prywatnej znalazły odzwierciedlenie w rosnącym poziomie importu, co miało korzystny wpływ na sytuację po stronie podażowej wśród krajów eksportujących do Stanów Zjednoczonych.

W strefie euro w 2014 r., po dwóch latach spadków, odnotowano wzrost PKB o 0,8%. Było to możliwe dzięki rosnącemu w trakcie 2014 r. wkładowi spożycia prywatnego. Na wyniki gospodarcze strefy euro duży wpływ miała skomplikowana sytuacja geopolityczna w bliskim otoczeniu Europy (Afryka Północna i Bliski Wschód, Ukraina), jak i w samej strefie euro (Grecja). Z kolei niska cena ropy wpłynęła korzystnie na sytuację producentów i konsumentów energii, a osłabienie euro wobec dolara polepszyło sytuację przedsiębiorstw produkujących na eksport.

W Japonii w 2014 r., w odróżnieniu od dwu wcześniejszych lat, miał miejsce spadek PKB (o 0,1%). Pomimo dobrych wyników I kwartału, efekty wprowadzonej w kwietniu skokowej podwyżki podatku

⁶ W rozdziale *Procesy w gospodarce światowej* podział na grupy państw oraz dane opisujące ich gospodarki podane są za Międzynarodowym Funduszem Walutowym (baza *World Economic Outlook*), dalej: MFW (baza WEO). Wyjątek stanowi podrozdział *Rynki pracy*, gdzie użyto podziału na grupy krajów według klasyfikacji Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) oraz podrozdział *Bezpośrednie Inwestycje zagraniczne*, gdzie użyto klasyfikacji Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD). Tłumaczenie i opis klasyfikacji MFW i MOP przedstawiono w spisie skrótów.

⁷ Dane OECD, stopa bezrobocia dla osób w wieku 15 lat i powyżej.

Tabl. 1. Zmiany Produktu Krajowego Brutto na świecie (ceny stałe)

Wyszczególnienie ^a	2010	2011	2012	2013	2014 ^b
	w %				
Świat	5,4	4,2	3,4	3,4	3,4
Gospodarki rozwinięte (AE), w tym:	3,1	1,7	1,2	1,4	1,8
USA	2,5	1,6	2,3	2,2	2,4
Japonia	4,7	-0,5	1,8	1,6	-0,1
Strefa euro	2,0	1,6	-0,8	-0,4	0,8
Gospodarki wschodzące i rozwijające się (EMDE), w tym:	7,4	6,2	5,2	5,0	4,6
Europa Środkowa i Wschodnia (EDE)	4,7	5,4	1,4	2,9	2,8
Turcja	9,2	8,8	2,1	4,1	2,9
Rozwijające się kraje Azji (EDA)	9,6	7,7	6,8	7,0	6,8
Chiny	10,4	9,3	7,8	7,7	7,4
Indie	10,3	6,6	5,1	6,9	7,3
Ameryka Łacińska (LA)	6,1	4,9	3,1	2,9	1,3
Brazylia	7,6	3,9	1,8	2,7	0,1
Meksyk	5,1	4,0	4,0	1,4	2,1
Wspólnota Niepodległych Państw (CIS)	4,6	4,8	3,4	2,2	1,0
Rosja	4,5	4,3	3,4	1,3	0,6
Bliski Wschód i Afryka Północna (MENA)	5,1	4,5	4,9	2,3	2,4
Afryka Subsaharyjska (SSA)	6,7	5,0	4,2	5,2	5,0
RPA	3,0	3,2	2,2	2,2	1,5

^a Dane za okres 2013-2014, dla wszystkich krajów i agregatów poza Turcją i MENA, pochodzą z lipca 2015 r. (*WEO July Update*). Dane za lata 2010-2012 (w przypadku Turcji i MENA za lata 2010-2014) pochodzą z kwietnia 2015 r.

^b W przypadku danych za 2014 r. dla Chin, Rosji oraz Turcji – szacunki MFW.

Źródło: dane MFW (WEO).

konsumpcyjnego⁸, których nie był w stanie skorygować rządowy pakiet stymulacyjny, wpłynęły negatywnie na procesy wzrostowe w tej gospodarce.

W 2014 r. trzy kraje (Chiny, Indie oraz Stany Zjednoczone) odpowiadały łącznie za 48,2% światowego wzrostu PKB. Łączny wkład Chin oraz Indii w 2014 r. wyniósł natomiast 32,5%.

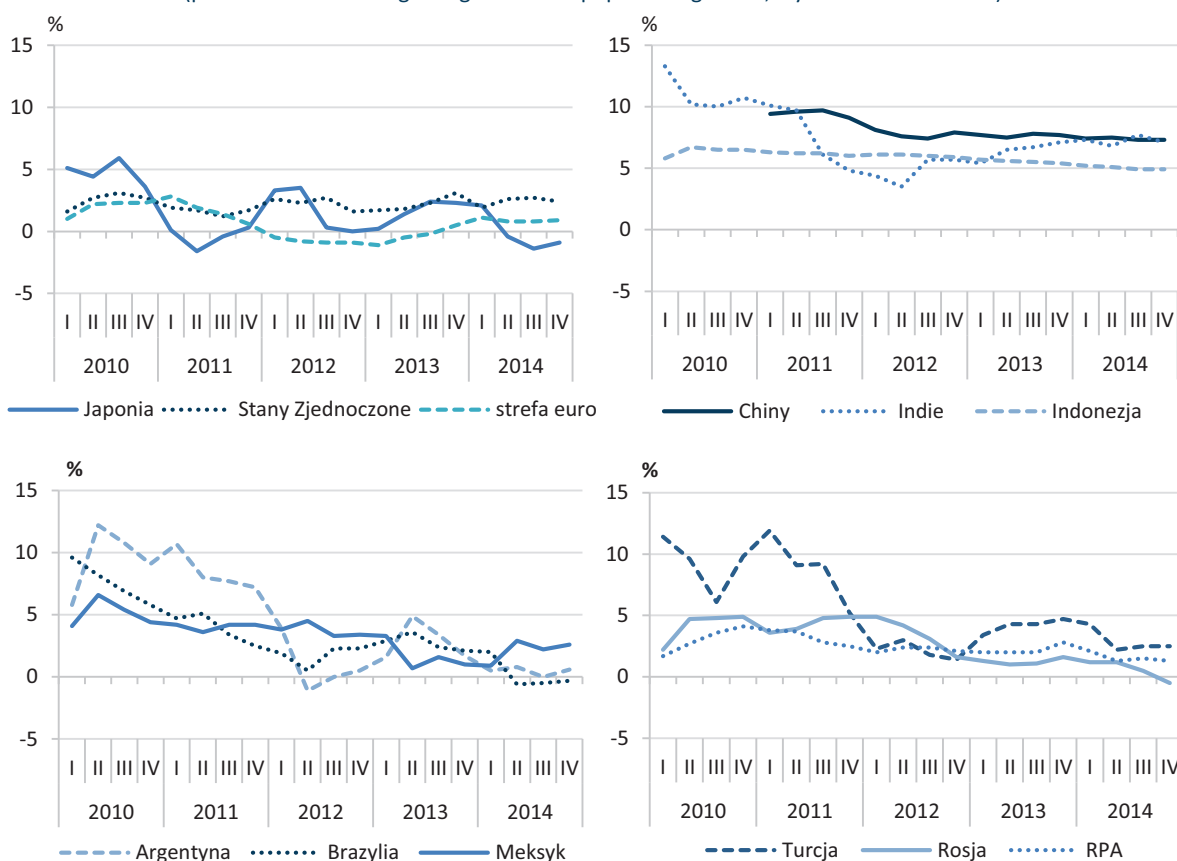
Gospodarki krajów BRIC⁹, za wyjątkiem Indii, odnotowały w 2014 r. niższe tempo wzrostu niż w roku wcześniejszym. W Chinach wzrost osiągnął poziom 7,4%, czyli o 0,3 p. proc. niższy niż rok wcześniej i jednocześnie najniższy od 1990 r. Widoczne od dwu lat

stopniowe osłabianie tempa wzrostu w Chinach wiązać można z podjętymi przez rząd chiński próbami korygowania oczekiwanego rozwoju kraju w kierunku osiągnięcia niższego, ale bardziej zrównoważonego i stabilnego wzrostu. Obniżenie tempa wzrostu w 2014 r. miało swe źródło w osłabieniu aktywności inwestycyjnej, szczególnie w odniesieniu do branży nieruchomości, co z kolei było pochodną widocznej w 2014 r. obniżki cen nieruchomości mieszkaniowych. Tempo wzrostu PKB w Indiach wyniosło natomiast 7,3% (wyższe o 0,4 p. proc. niż rok wcześniej), co związane było m.in. z rosnącymi pozytywnymi nastrojami wśród konsumentów.

⁸ Wprowadzona w kwietniu 2014 r. podwyżka podatku konsumpcyjnego (odpowiednik podatku VAT) z poziomu 5% do poziomu 8%, była pierwszą podwyżką tego podatku od 1997 r.

⁹ Skrót pochodzący od pierwszych liter angielskich nazw państw wchodzących w skład tej grupy, tj.: Brazylii, Indii, Chin oraz Rosji.

Wykres 1. Zmiany PKB w ujęciu realnym w wybranych gospodarkach
(porównanie do analogicznego kwartału poprzedniego roku; wyrównane sezonowo)

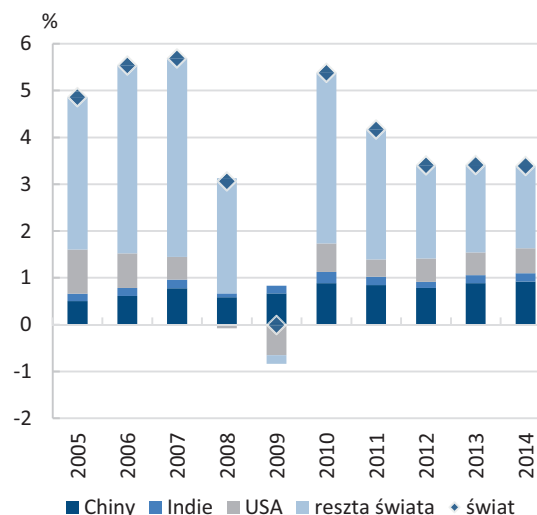
Uwaga: szereg czasowy dla Chin rozpoczyna się w 2010 r.

Źródło: dane OECD.

Z kolei obniżające się ceny surowców wpłynęły niekorzystnie na wzrost zależnych od eksportu surowców krajów – w tym także Brazylii i Rosji. Tempo wzrostu PKB w Brazylii w 2014 r. osiągnęło poziom 0,1% i było o 2,6 p. proc. niższe niż rok wcześniej. W Rosji w 2014 r. kontynuowany był spadek tempa wzrostu gospodarczego (o 0,7 p. proc. do poziomu 0,6%). W przypadku tego ostatniego kraju trudna sytuacja gospodarcza nie pozostawała bez związku z napiętą sytuacją w regionie.

Spadek cen surowców, w tym szczególnie ropy naftowej, spowodował w skali światowej względne przesunięcia siły nabywczej od państw-eksporterów w kierunku państw-importerów surowców (ropy naftowej).

Wykres 2. Wkład wybranych gospodarek do wzrostu światowego PKB

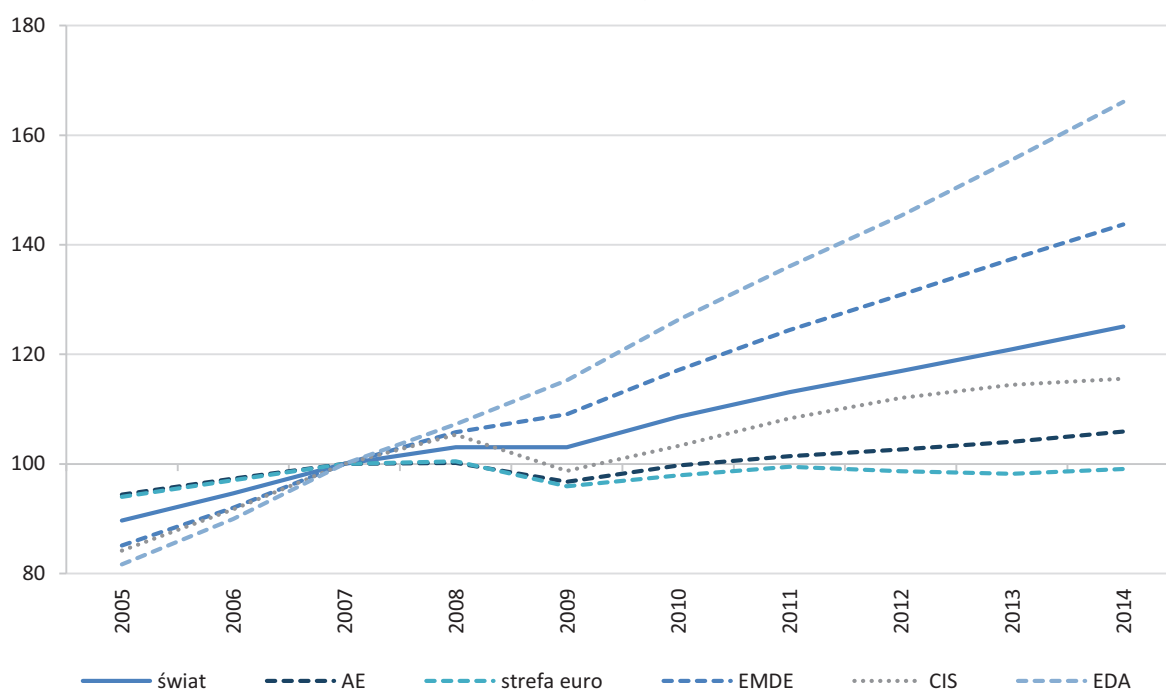
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW (WEO).

WYBRANE ASPEKTY ODBUDOWY WZROSTU PO WIELKIEJ RECESJI

Kryzys gospodarczy w skali światowej, który rozpoczął się w latach 2007-2008, uzyskał nazwę „Wielkiej Recesji” (*The Great Recession*) – dla odróżnienia od „Wielkiej Depresji” (*The Great Depression*), czyli kryzysu z przełomu lat dwudziestych i trzydziestych XX wieku.

Gospodarki większości grup krajów zdołały odbudować poziom produktu krajowego brutto z okresu przed kryzysem (Wielką Recesją). Do nielicznych wyjątków zaliczają się państwa strefy euro, których PKB (według danych MFW) w 2014 r. wynosił 99,1% wartości z 2007 r. Wynik strefy euro rzutował na osiągnięcia całej grupy gospodarek rozwiniętych, dla których analogiczna wartość w 2014 r. wyniosła 105,9%. Był to wynik zdecydowanie słabszy od odnotowanego przez grupę gospodarek wschodzących i rozwijających się (143,7%), wśród których szczególnie szybkim tempem rozwoju w analizowanym okresie charakteryzowały się gospodarki grupy rozwijających się krajów Azji (166,1%).

Wykres 3 Skumulowana zmiana PKB
(2007 = 100)

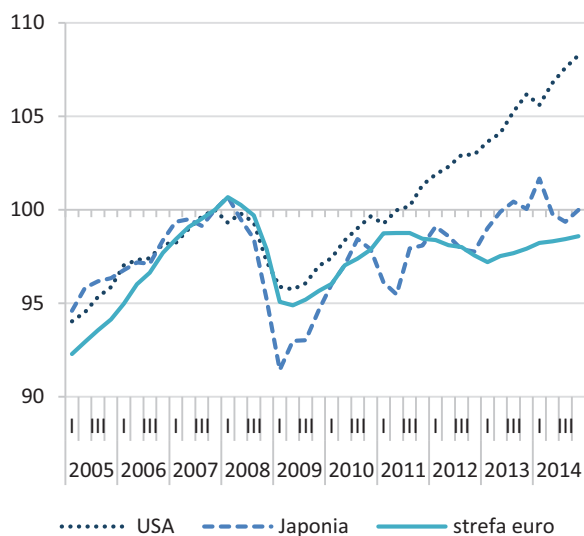

Źródło: dane MFW (WEO).

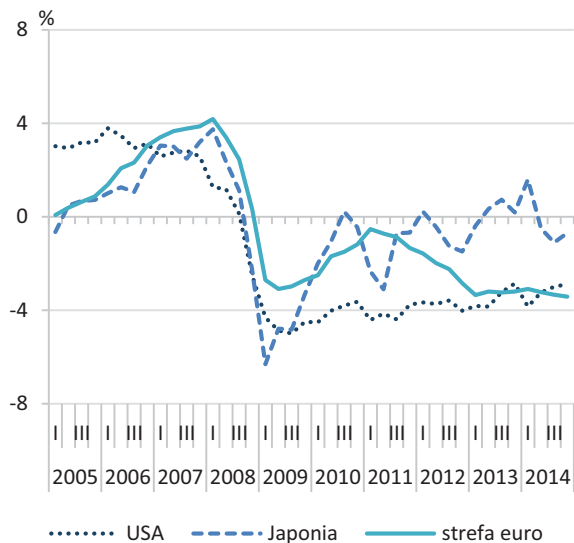
Wśród krajów zaliczanych do gospodarek rozwiniętych, odbudowa wzrostu przebiegała nierównomiernie. Jak ilustrują m.in. dane kwartalne OECD, zauważalne są zarówno trudności w procesie odbudowy wzrostu (jakich doświadczały państwa strefy euro, a także Japonia), jak i przewyżczenie tych trudności (w Stanach Zjednoczonych).

Pomimo zadowalającego poziomu skumulowanego wzrostu gospodarczego Stanów Zjednoczonych w analizowanym okresie, szacunki OECD wskazują na występowanie w tym kraju od 2009 r. wysokiej luki produktowej. Podobny poziom luki w latach 2013-2014 odnotowano dla strefy euro, choć należy zauważyć, że w latach 2009-2010 widoczna była tam tendencja do zmniejszania się luki.

Wykres 4. Skumulowana zmiana PKB wybranych gospodarek rozwiniętych
(IV kwartał 2007 r. = 100)

Wykres 5. Luka produktowa wybranych gospodarek rozwiniętych

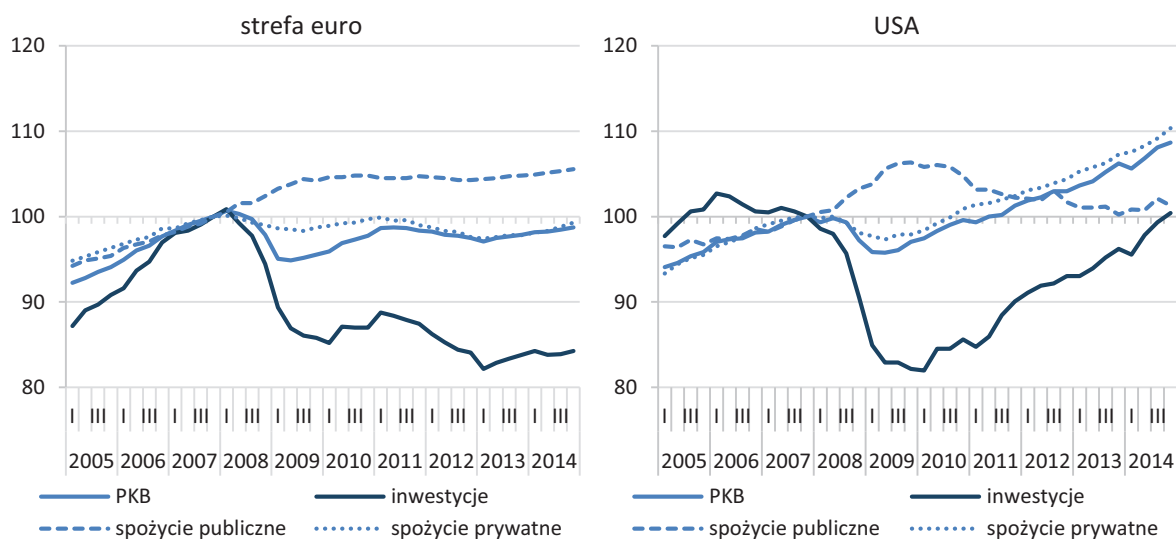

Źródło: dane OECD z publikacji: *OECD Economic Outlook: Volume 2014/2*, (2015 – wersja poprawiona).

W przypadku gospodarek Stanów Zjednoczonych i strefy euro, w okresie bezpośrednio po rozpoczęciu kryzysu, wystąpił wzrost spożycia publicznego kompensujący spadek spożycia prywatnego. Później natomiast w Stanach Zjednoczonych wzrost spożycia prywatnego umożliwił obniżenie poziomu spożycia publicznego. Sytuacja taka nie wystąpiła w strefie euro.

W 2014 r. poziom inwestycji (nakładów brutto na środki trwałe) w Stanach Zjednoczonych uległ odbudowaniu do wartości sprzed kryzysu, podczas gdy w strefie euro pozostaje on wyraźnie poniżej poziomu przyjmowanego w IV kwartale 2007 r.

Wykres 6. Zmiana PKB i jego składowych dla wybranych gospodarek
(IV kwartał 2007 r. = 100; dane wyrównane sezonowo z uwzględnieniem poprawki na dni robocze)

Źródło: dane Eurostatu.

RYNEK PRACY

W 2014 r. sytuacja na światowym rynku pracy charakteryzowała się przyspieszeniem dynamiki zatrudnienia i spadkiem stopy bezrobocia w grupie Gospodarek Rozwiniętych i Unii Europejskiej¹⁰ oraz spowolnieniem tempa wzrostu zatrudnienia w większości pozostałych regionów na świecie. W większości regionów miało poza tym miejsce spowolnienie dynamiki realnych wynagrodzeń.

W Stanach Zjednoczonych liczba pracujących wzrosła o 2,1%¹¹, zaś stopa bezrobocia obniżyła się z 7,4% w poprzednim roku do 6,2%. Poprawa sytuacji na rynku pracy miała związek z istotną poprawą warunków gospodarczych, w tym wzrostem prywatnych inwestycji oraz odbudową rynku nieruchomości¹². W strefie euro i Unii Europejskiej miała miejsce kontynuacja odbudowy rynku pracy z drugiej połowy 2013 r. W skali roku liczba pracujących wzrosła w 2014 r. w tych grupach krajów odpowiednio o 0,6% i 0,8%, zaś stopa bezrobocia obniżyła się do poziomów odpowiednio 11,6% i 10,2%. Negatywne trendy na rynku pracy uległy odwróceniu także w południowych krajach UE, tj. Hiszpanii, Portugalii, Grecji, które ze względu na kryzys gospodarczy doświadczyły największych strat w zatrudnieniu w latach 2010-2013 – liczba pracujących w tych krajach wzrosła w 2014 r. odpowiednio o 1,3%, o 1,4% oraz o 0,7%. Poprawa sytuacji w Unii przełożyła się na korzystne zmiany w zakresie realnych dochodów gospodarstw domowych, które wzrosły w 2014 r. średnio o 0,8%.

¹⁰ Grupy krajów według Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) stanowią klasyfikację odmienną od stosowanej przez MFW. Patrz: objaśnienia znaków umownych i skrótów używanych w publikacji. Kategoria Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej oraz Wspólnoty Niepodległych Państw nie obejmuje krajów regionu należących do UE.

¹¹ Dane MOP za 2014 r. to dane szacunkowe.

¹² MOP, *World Employment and Social Outlook: Trends 2015*, (2015), Genewa, s. 33.

W Japonii miała miejsce stagnacja liczby pracujących, stopa bezrobocia obniżyła się zaś o 0,3 p. proc. do poziomu 3,7%.

Sytuacja pogarszała się na rynku pracy w grupie krajów Ameryki Łacińskiej i Karaibów, gdzie stopa bezrobocia wzrosła o 0,3 p. proc. do 6,6%, a dynamika liczby pracujących zmniejszyła się o 0,3 p. proc. i wyniosła 1,4%. Spowolnienie gospodarcze w Azji Wschodniej wpłynęło niekorzystnie na tamtejszy rynek pracy, gdzie liczba pracujących rosła w tempie 0,5%, tj. wolniej o 0,2 p. proc. niż w poprzednim roku, zaś stopa bezrobocia wzrosła nieznacznie, o 0,1 p. proc. do poziomu 4,6%.

Rynek pracy gospodarek Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej (bez krajów UE) oraz Wspólnoty Niepodległych Państw pozostawał w 2014 r. w dużym stopniu pod wpływem pogorszenia sytuacji gospodarczej w Rosji. Dynamika pracujących wyniosła 0,4%, tj. spowolniła o 0,2 p. proc. W istotnym stopniu spowolniła w tym regionie także dynamika płac realnych – z 5,1% w poprzednim roku do 1,5%.

W krajach Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, pomimo wysokiej dynamiki liczby pracujących, wynoszącej 2,3%, panowały niekorzystne warunki na rynku pracy: stopa bezrobocia utrzymywała się tam na najwyższym poziomie spośród wszystkich regionów na świecie (11,7%).

Tabl. 2. Zmiana liczby pracujących według grup krajów

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014 ^a
	w %				
Świat	1,2	1,4	1,4	1,4	1,4
Gospodarki rozwinięte i Unia Europejska (DE EU)	-0,2	0,4	0,5	0,4	1,2
Stany Zjednoczone	-0,5	0,9	1,7	1,1	2,1
Japonia	0,3	-1,1	-0,2	0,9	0,0
Strefa euro	-0,5	0,1	-0,5	-0,7	0,6
Europa Środkowa i Południowo-Wschodnia (bez UE) oraz Wspólnota Niepodległych Państw (CSEE CIS)	1,4	1,8	1,1	0,6	0,4
Azja Wschodnia (EA)	0,6	1,0	0,8	0,7	0,5
Południowo-Wschodnia Azja oraz Pacyfik (SEA)	2,1	2,2	2,0	1,6	1,6
Południowa Azja (SA)	1,0	1,1	1,0	2,0	1,9
Ameryka Łacińska i Karaiby (LA)	2,4	2,2	2,5	1,7	1,4
Bliski Wschód i Afryka Północna (MENA)	2,7	2,0	2,6	2,9	2,3
Afryka Subsaharyjska (SSA)	2,9	3,0	3,1	3,3	3,1

^a Dane szacunkowe, z wyjątkiem strefy euro.

Źródło: dane MOP, z wyjątkiem strefy euro (dane Eurostat).

PROCESY INFLACYJNE

Inflacja¹³ na świecie w 2014 r. wyniosła 3,5% i była niższa niż rok i dwa lata wcześniej, kiedy to osiągnęła poziom odpowiednio: 3,9% oraz 4,2%. Inflacja spadała niemal we wszystkich grupach krajów, a największe jej obniżenie (o 2,8 p. proc. do poziomu 6,5%) zaobserwowano w grupie krajów Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej.

W grupie krajów rozwiniętych poziom inflacji w 2014 r. był taki sam jak w roku poprzednim (1,4%).

W szczególności, inflacja w strefie euro spadła o 1,0 p. proc. do poziomu 0,4%, co po części spowodowane było niewielkim jeszcze tempem wzrostu aktywności gospodarczej. Odmiennie, inflację wyższą o 2,3 p. proc. niż w 2013 r. odnotowano w Japonii – jej poziom w 2014 r. wyniósł 2,7%. Wpływ na jej poziom miała m.in. kontynuacja polityki

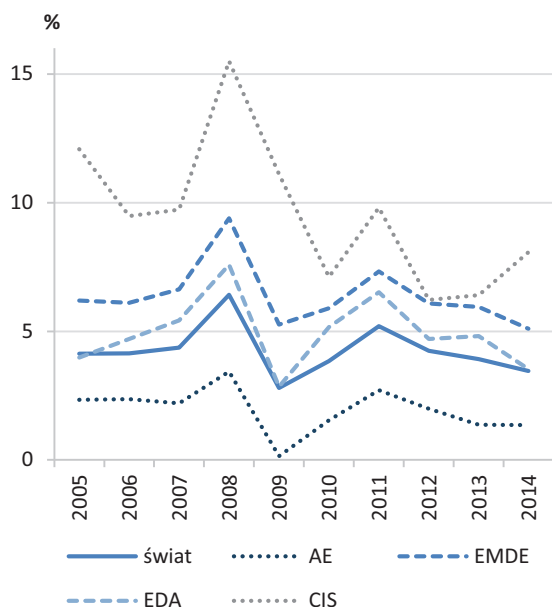
tw. abenomiki, a także podjęta w październiku 2014 r., w obliczu trudności z osiągnięciem planowanego poziomu inflacji bazowej (wartość 2%), decyzja Banku Japonii o rozpoczęciu kolejnej tury tzw. luzowania ilościowego. W 2014 r. inflację wyższą niż rok wcześniej odnotowano również w Kanadzie (wzrost o 0,9 p. proc. do poziomu 1,9%), a także w Stanach Zjednoczonych (wzrost o 0,1 p. proc. do poziomu 1,5%); w obu tych państwach towarzyszyła ona ożywieniu aktywności gospodarczej. W pozostałych państwach grupy G-7 inflacja w 2014 r. była niższa niż rok wcześniej.

Ceny wzrosły również w krajach grupy Wspólnoty Niepodległych Państw, która to grupa krajów charakteryzowała się w 2014 r. najwyższym poziomem inflacji (8,1%) spośród grup krajów wyodrębnianych w podziale MFV. Zjawisko to związane było m.in. z następstwami napiętej sytuacji międzynarodowej w regionie (w tym w Rosji: z ograniczeniem importu zagranicznej żywności oraz znaczącą deprecjacją rubla).

¹³ Wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych. Na podstawie danych MFV (baza WEO). Podział na grupy krajów również na podstawie podziału stosowanego przez MFV (baza WEO).

W grupie gospodarek wschodzących i rozwijających się inflacja w 2014 r. osiągnęła poziom 5,1% i była niższa o 0,8 p. proc. niż rok wcześniej.

Wykres 7. Inflacja (CPI) na świecie

Źródło: dane MFW (WEO).

W 2014 r. dwoma czynnikami, które znacząco wpłynęły na zmiany poziomu cen światowych były: spadek cen surowców żywnościowych oraz spadek cen ropy. Ceny surowców żywnościowych w 2014 r. były o 4,1% niższe aniżeli rok wcześniej, przy czym średnie ceny w IV kwartale 2014 r. były niższe o 7,5% od cen z analogicznego kwartału 2013 r. oraz niższe o 13,0% od cen zaobserwowanych w I kwartale 2013 r. Niskie światowe ceny żywności sprzyjały niższej inflacji – szczególnie w krajach rozwijających się, gdzie żywność stanowi znaczny procent koszyka dóbr konsumpcyjnych. Ceny ropy¹⁴ w ujęciu rocznym obniżyły się o 7,6%, przy czym gwałtowny spadek cen przypadł na drugą połowę roku – ceny z grudnia były aż o 44,1% niższe od cen z czerwca 2014 r.

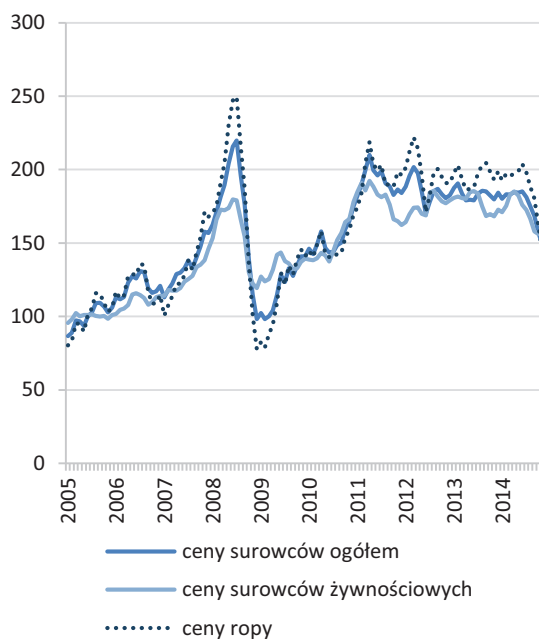
¹⁴ Średnia arytmetyczna cen trzech rodzajów ropy: Dated Brent, West Texas Intermediate oraz Dubai Fateh, cena przy transakcjach z natychmiastową dostawą. Na podstawie danych MFW (baza WEO).

Badania przeprowadzone przez MFW¹⁵ sugerują, że od końca lipca do połowy października 2014 r. spadek cen ropy naftowej miał źródło popytowe, podczas gdy w okresie od połowy października do końca roku decydująca była rola czynników o charakterze podażowym.

Do popytowych źródeł spadku ceny ropy można zaliczyć stosunkowo niskie zapotrzebowanie na ten surowiec zarówno ze strony borykających się z ograniczonym wzrostem niektórych gospodarek krajów rozwiniętych, jak również ze strony gospodarki Chin, doświadczającej mniejszego od oczekiwanego poziomu wzrostu.

Wykres 8. Wybrane indeksy cen

(2005=100)

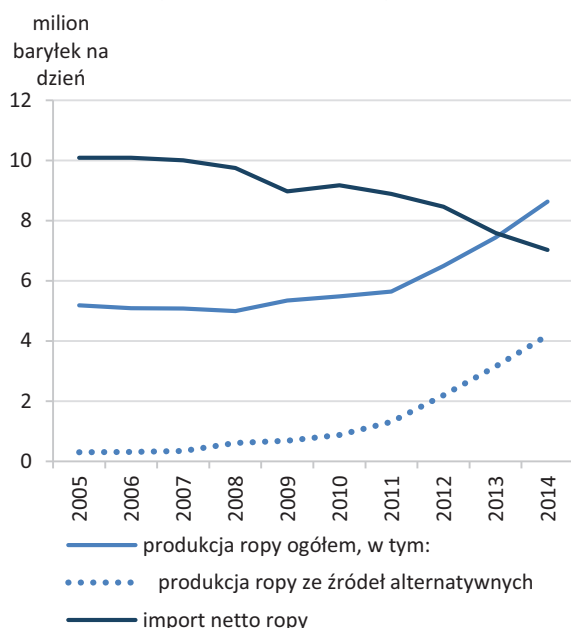
Źródło: dane MFW.

W odniesieniu do czynników o charakterze podażowym, istotnym elementem wpływającym na zmiany cen ropy w ostatnich kilku latach jest zwiększenie wydobycia ropy ze źródeł alternatywnych (np. piasków

¹⁵ Por. MFW, *World Economic Outlook (WEO), Uneven Growth. Short- and Long-Term Factors*, (2015), Waszyngton, s. 36.

roponośnych) w Stanach Zjednoczonych¹⁶. Zgodnie z informacjami *U.S. Energy Information Administration* (EIA), Stany Zjednoczone w 2014 r. odpowiadały za około 20% światowego rocznego spożycia ropy. Zwiększona podaż tej kopaliny na rynku krajowym w Stanach Zjednoczonych wpłynęła na zmniejszenie poziomu importu z innych lokalizacji.

Wykres 9. Import netto i produkcja wybranych rodzajów ropy naftowej w Stanach Zjednoczonych (średnie dzienne dla lat)

Źródło: dane EIA.

Wśród surowców innych niż ropa naftowa, uwagę zwraca spadek światowych cen rudy żelaza (między styczniem 2013 r. a grudniem 2014 r. o 54,3%), a także węgla kamiennego (o 32,7% w tym samym okresie)¹⁷.

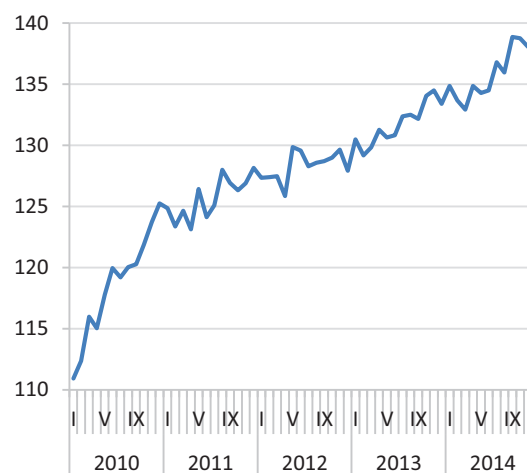
¹⁶ Na podstawie danych *U.S. Energy Information Administration* (EIA) wiadomo, że ropę naftową w 2014 r. ze źródeł alternatywnych na skalę przemysłową pozyskiwano w 3 krajach na świecie (w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie oraz – na niewielką skalę – w Argentynie). W 2014 r. średnie dzienne światowe wydobycie takiej ropy oszacowano na 4,32 miliona baryłek dziennie, z czego Stany Zjednoczone odpowiadały za produkcję 4,19 miliona baryłek dziennie.

¹⁷ Na podstawie bazy danych cen surowców MFV.

HANDEL MIĘDZYNARODOWY¹⁸

Zgodnie z danymi MFV, tempo wzrostu wolumenu światowego handlu towarami i usługami w 2014 r. wyniosło 3,4% i było zbliżone od odnotowanego rok wcześniej (3,5%). Dane miesięczne (wyrównane sezonowo), opracowane przez *CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis*, wskazywały na niewielkie przyspieszenie w 2014 r., obserwowanego od 2011 r., tempa wzrostu światowego handlu towarami.

Wykres 10. Wolumen światowego handlu towarami (wyrównany sezonowo, 2005=100)

Źródło: CPB, *World Trade Monitor*.

Zgodnie z danymi MFV, wzrost obrotów w międzynarodowym handlu towarami i usługami w 2014 r. powiązany był głównie ze zwiększoną (w stosunku do wcześniejszej) aktywnością w handlu międzynarodowym, przejawianą przez reprezentantów grupy gospodarek rozwiniętych. Import w tej grupie krajów wzrósł o 3,3% (wobec wzrostu o 2,1% rok wcześniej), a eksport zwiększył się o 3,3% (wobec wzrostu o 3,1% rok wcześniej). W szczególności, import strefy euro zwiększył się o 4,3% (wobec wzrostu o 1,0% w 2013 r.), a eksport wzrósł o 4,3% (przy wzroście o 2,1%

¹⁸ Dane w niniejszym podrozdziale odnoszą się do wolumenu obrotów, a zatem nie zależą od zmian cen, a jedynie od zmian w ilości towarów podlegających międzynarodowemu obrotowi.

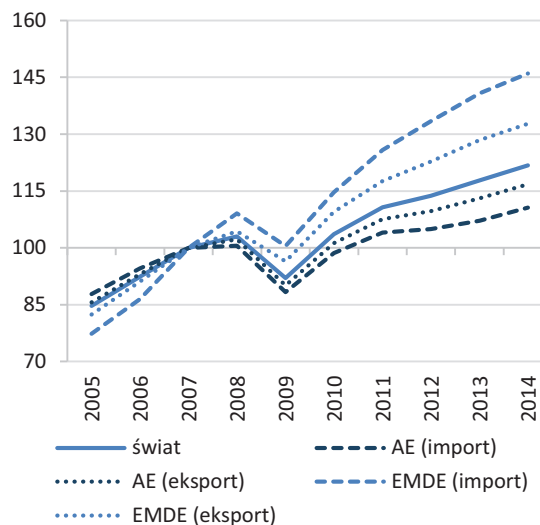
rok wcześniej). Intensyfikację handlu międzynarodowego zaobserwowano również w Japonii – wzrost importu wyniósł 7,2% (wobec 3,1% rok wcześniej), natomiast eksport wzrósł o 8,2% (w porównaniu do wzrostu o 1,5% w roku wcześniejszym). Import Stanów Zjednoczonych w 2014 r. był o 4,0% wyższy niż rok wcześniej, natomiast eksport był wyższy o 3,2%. Rok wcześniej wzrost importu wyniósł tam 1,1%, a eksport zwiększył się wtedy o 3,0%.

W grupie gospodarek wschodzących i rozwijających wzrost importu towarów i usług w 2014 r. wyniósł wprawdzie 3,7%, była to jednak wartość wyraźnie niższa od zanotowanej rok wcześniej (5,5%). Podobne różnice wystąpiły również w przypadku eksportu, który w 2014 r. wzrósł o 3,4%, w porównaniu ze wzrostem o 4,6% rok wcześniej.

W 2014 r. import gospodarek zaliczanych do grupy Wspólnoty Niepodległych Państw spadł o 8,3% (w porównaniu ze wzrostem o 4,3% rok wcześniej), a eksport obniżył się 2,0%, podczas gdy rok wcześniej wzrósł o 1,4%.

Tempo wzrostu obrotów handlowych po kryzysie zapoczątkowanym w 2007 r. było różne dla różnych grup krajów. Wolumen światowego handlu towarami i usługami w 2014 r. był o 21,7% wyższy niż w 2007 r. Wielkość importu grupy gospodarek wschodzących i rozwijających zwiększyła się w tym czasie o 46,0%, a zatem bardziej niż wielkość ich eksportu (wzrost o 32,8%), podczas gdy w przypadku grupy gospodarek rozwiniętych, odmiennie, odnotowano w tym okresie szybsze tempo wzrostu eksportu (16,8%) niż importu (10,6%).

Wykres 11. Skumulowane zmiany międzynarodowego handlu dobrami i usługami (2007 = 100)

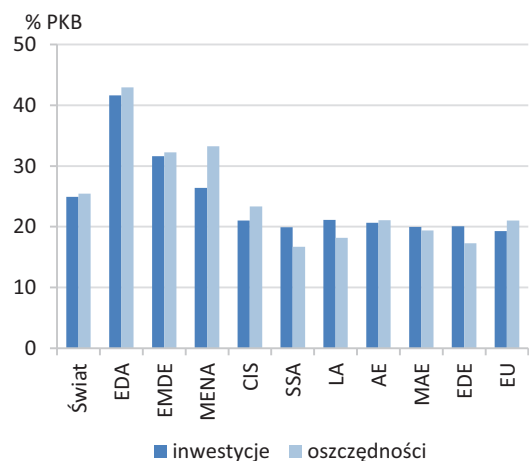

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW (WEO).

INWESTYCJE I OSZCZĘDNOŚCI

Relacja poziomu oszczędności do PKB w 2014 r. w gospodarce światowej wyniosła 25,5%, natomiast relacja inwestycji¹⁹ do PKB przyjęła poziom 24,9%. Najwyższy poziom zarówno inwestycji (42,7%), jak i oszczędności (43,1%) występował w grupie rozwijających się krajów Azji.

Wykres 12. Inwestycje i oszczędności w 2014 r.

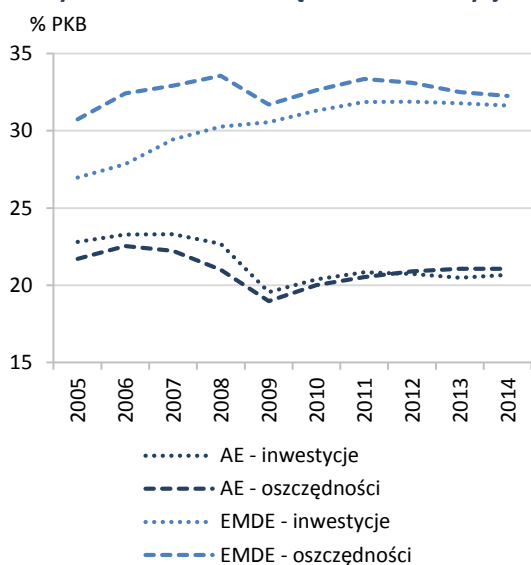
Źródło: dane MFW (WEO).

¹⁹ Inwestycje zostały zdefiniowane jako akumulacja brutto, tj. przyrost majątku narodowego w określonym czasie, obejmujący, w ujęciu wartościowym, nakłady brutto na środki trwałe, przyrost rzeczowych środków obrotowych, nabycie aktywów o wyjątkowej wartości pomniejszone o ich rozdysponowanie.

Najniższy poziom inwestycji w relacji do PKB wykazały kraje Unii Europejskiej (19,3%). Najniższym poziomem oszczędności w relacji do PKB charakteryzowały się natomiast kraje Afryki Subsaharyjskiej (16,7%), Europy Środkowej i Wschodniej (17,3%) oraz państwa Ameryki Łacińskiej i Karaibów (18,2%).

W okresie 2005-2014 zwiększyło się zróżnicowanie poziomu inwestycji pomiędzy gospodarkami wschodzącymi i rozwijającymi a gospodarkami rozwiniętymi. Różnica między poziomem inwestycji w obu grupach krajów, na korzyść pierwszej grupy, wzrosła z 4,2 p. proc. w 2005 r. do 11,0 p. proc. w 2014 r.

Wykres 13. Bilans oszczędności i inwestycji

Źródło: dane MFW (WEO).

W latach 2005-2014 w gospodarkach wschodzących i rozwijających się występował stale dodatni bilans oszczędności i inwestycji, a w gospodarkach rozwiniętych bilans ten był ujemny do 2011 r. W 2012 r. poziom oszczędności w krajach rozwiniętych nieznacznie przekroczył poziom inwestycji. Pomimo ogólnie dodatniego bilansu oszczędności i inwestycji w grupie gospodarek wschodzących i rozwijających się, zachodziły w tym względzie istotne różnice pomiędzy poszczególnymi regionami. Najwyższym poziomem relacji inwestycji do oszczędności

spośród wszystkich grup krajów charakteryzowały się kraje Afryki Subsaharyjskiej, gdzie w 2014 r. wyniósł on 119,5%. Wysoki poziom tej relacji występował również w krajach Europy Środkowej i Wschodniej (116,2%), a także w państwach Ameryki Łacińskiej (116,0%). W grupie krajów Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu inwestycje w stosunku do oszczędności ukształtowały się na poziomie 79,4%.

BEZPOŚREDNIE INWESTYCJE ZAGRANICZNE

W 2014 r. przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ)²⁰ zmniejszyły się, osiągając poziom 1,23 bln USD (o 16,3% w stosunku do poprzedniego roku). Przepływy te kształtowały się na poziomie niższym o 12,3% poniżej średniego poziomu BIZ sprzed kryzysu w latach 2005-2007²¹.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w krajach rozwiniętych w 2014 r. stanowiły 39,9% globalnego napływu BIZ i osiągnęły poziom 498,8 mld USD (spadek o 198,1 mld USD w relacji do 2013 r.). Napływ BIZ do Ameryki Północnej spadł o 51,4%, a do Europy o 11,3%. W Unii Europejskiej w 2014 r. obserwowano kontynuację trendu spadkowego napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych (o 22,7% w relacji do 2013 r.).

Gospodarki krajów wschodzących i rozwijających się zanotowały napływ BIZ w kwocie 681,4 mld USD, co stanowiło 55,5% globalnych napływów. Azja pozostała największym na świecie odbiorcą tych inwestycji. Wyniosły one 465,3 mld USD (wzrost o 8,7% w relacji do 2013 r.).

²⁰ UNCTAD, *World Investment Report 2015*, (2015), Nowy Jork i Genewa, s. 13.

²¹ Okres porównawczy przyjęty przez UNCTAD.

Tabl. 3. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	w mld USD				
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne	1 328,1	1 563,7	1 402,9	1 467,2	1 228,3
Kraje rozwinięte	673,2	827,4	678,7	696,9	498,8
Europa	404,8	489,6	400,7	325,5	288,8
Unia Europejska	358,6	444,8	364,8	333,1	257,6
Ameryka Północna	226,4	269,5	208,9	301,3	146,3
Stany Zjednoczone	198,0	229,9	169,7	230,8	92,4
Kraje rozwijające się	579,9	639,1	639,0	670,8	681,4
Afryka	44,0	47,7	56,4	54,0	53,9
Azja	401,8	425,3	400,8	427,9	465,3
Ameryka Łacińska i Karaiby	131,7	163,9	178,0	186,1	159,4
Oceania	2,2	2,6	3,7	2,8	2,8
Kraje transformujące się	75,0	97,3	85,1	99,6	48,1

Źródło: UNCTAD, *World Investment Report*.

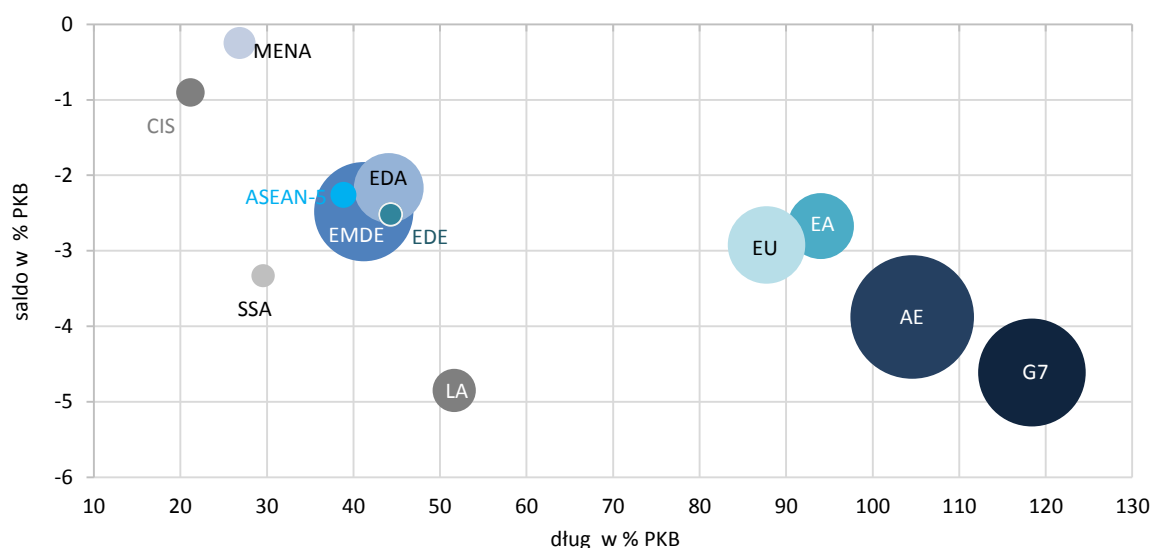
SYTUACJA FINANSÓW PUBLICZNYCH

W 2014 r. w wielu krajach rozwiniętych kontynuowany był proces konsolidacji fiskalnej, co przyczyniło się do obniżenia deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych w tej grupie do 3,9% PKB wobec 4,2% PKB w roku poprzednim. Deficyt fiskalny gospodarek wschodzących i rozwijających się w 2014 r. wzrósł z 1,7% PKB

do 2,5% PKB. W grupie krajów rozwiniętych relacja długu sektora instytucji rządowych i samorządowych do PKB wzrosła do poziomu 104,6% PKB wobec 104,5% PKB w końcu roku poprzedniego. W krajach wschodzących i rozwijających się relacja długu publicznego do PKB była wyraźnie niższa i osiągnęła 41,2% PKB w 2014 r. (wobec 39,3% PKB w roku poprzednim).

Wykres 14. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych na świecie w 2014 r.

(rozmiar znacznika określa PKB według PPP)

Uwaga: grupy krajów według MFW (WEO), tłumaczenie i opis w spisie skrótów.

Źródło: dane MFW (WEO).

SYTUACJA NA RYNKACH FINANSOWYCH

W 2014 r. sytuacja na światowych rynkach finansowych cechowała się większą stabilnością nastrojów inwestorów niż w roku poprzednim. Poprawa sytuacji gospodarczej w Stanach Zjednoczonych oraz łagodzenie polityki pieniężnej przez Europejski Bank Centralny (EBC) przyczyniło się do spadku rentowności obligacji skarbowych zarówno europejskich, jak i amerykańskich oraz do wzrostu indeksów giełd na świecie. Po ogłoszeniu przez EBC w I połowie 2014 r. pakietu działań wspierających ożywienie europejskiej gospodarki, rentowność 10-letnich niemieckich obligacji skarbowych osiągnęła najniższy notowany dotąd poziom 1,25%. Rozluźnianie polityki pieniężnej przez banki centralne m.in. EBC i Bank Japonii (BoJ), ograniczało wpływ zmienności na rynkach finansowych pomimo zasygnalizowanych w IV kwartale 2014 r. przez Rezerwę Federalną Stanów Zjednoczonych (Fed) podwyżek stóp procentowych planowanych na 2015 r.

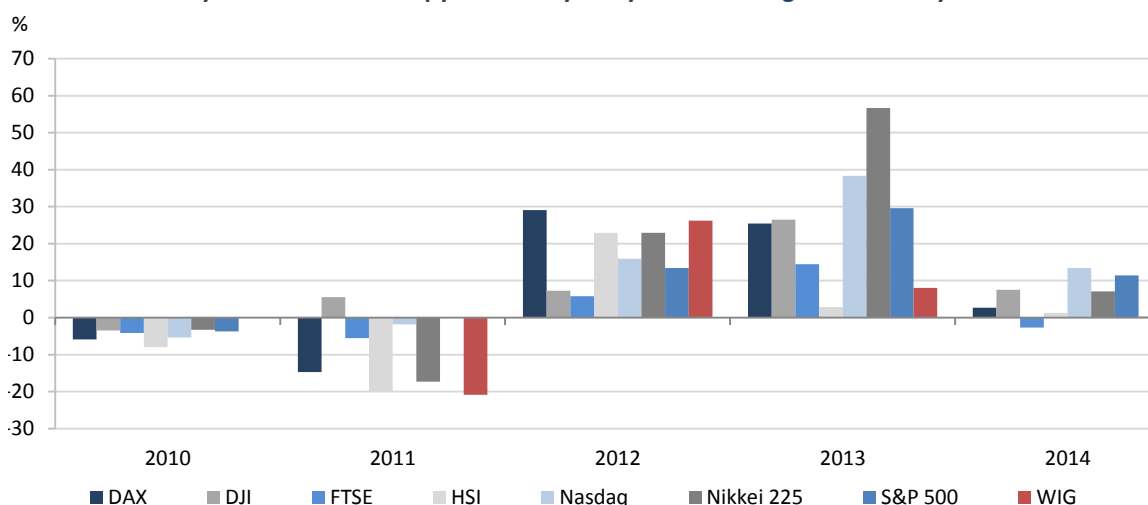
Indeksy największych giełd na świecie cechowały się wzrostem w 2014 r. w porównaniu do notowań z końca 2013 r. Japoński indeks Nikkei225 odnotował

w 2014 r. rekordowy wzrost w IV kwartale, co wynikało z decyzji podjętej przez BoJ dotyczącej zwiększania skali luzowania monetarnego. Stopa zwrotu Nikkei225 wyniosła na koniec 2014 r. 7,1%, a działania podjęte przez Bank Japonii i Ludowy Bank Chin wpłynęły m.in. na wzrost chińskiego indeksu giełdowego Hang Seng Index (HSI). Stopa zwrotu HSI z końcem 2014 r. wynosiła 1,3%. Wyższym poziomem wzrostu indeksów charakteryzowały się też giełdy amerykańskie, które na koniec roku odnotowały stopy zwrotu z indeksów na poziomie: 11,4% dla S&P 500, 13,4% dla Nasdaq oraz 7,5% dla Dow Jones (DJI).

POLITYKA MONETARNA NA ŚWIECIE

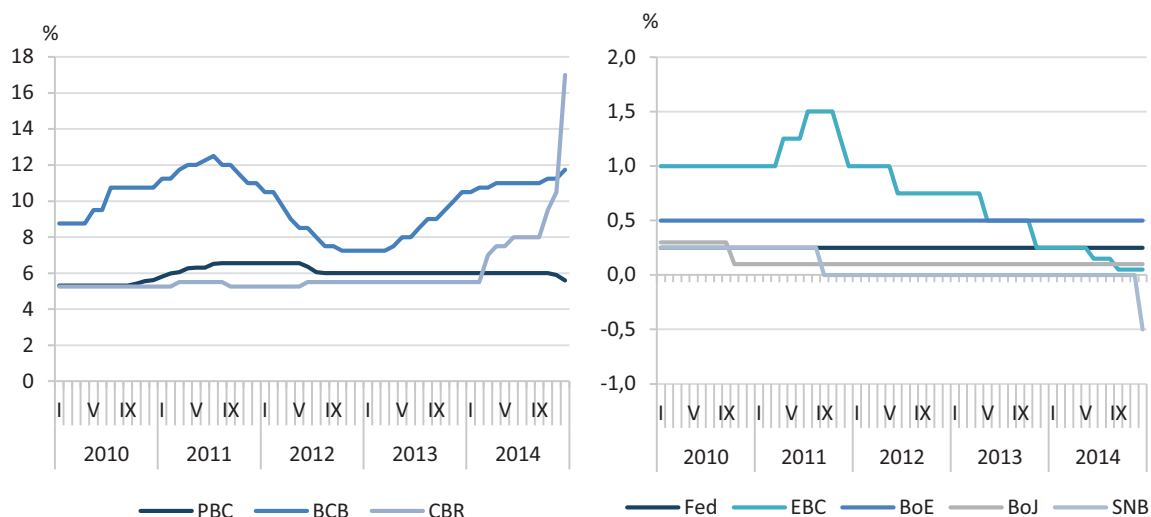
Polityka monetarna prowadzona przez główne banki centralne na świecie w 2014 r. może być podzielona na cztery kierunki działań. Do pierwszej grupy zaliczyć można działania podejmowane przez Fed, która w 2014 r. zakończyła program luzowania ilościowego związany ze skupem obligacji, wskazując w IV kwartale 2014 r. na możliwość podwyższenia podstawowych stóp procentowych w 2015 r.

Wykres 15. Roczne stopy zwrotu wybranych indeksów giełd światowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych publikowanych przez giełdy.

Wykres 16. Podstawowe stopy procentowe wybranych banków centralnych

Uwaga: PBC – Ludowy Bank Chin, BCB – Brazylijski Bank Centralny, CBR – Centralny Bank Rosji, Fed - Rezerwa Federalna Stanów Zjednoczonych, EBC - Europejski Bank Centralny, BoE – Bank Anglii, BoJ – Bank Japonii, SNB – Narodowy Bank Szwajcarii.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych publikowanych przez banki centralne.

Do drugiej grupy działań zaliczyć można decyzje podejmowane przez Bank Japonii oraz EBC, które zwiększyły skalę programów stymulujących gospodarkę, kontynuując tym samym politykę luzowania ilościowego. EBC podjął w 2014 r. decyzję o dodatkowym dostarczaniu płynności poprzez wprowadzenie serii ukierunkowanych dłużnych operacji refinansujących oraz zakup wybranych zabezpieczonych aktywów sektora prywatnego (ABS). Bank Japonii (BoJ) zwiększył skalę programu skupu aktywów (głównie obligacji skarbowych), zwiększając bazę monetarną do poziomu 80 bln JPY. Działania świadczące o luzowaniu polityki monetarnej podjął również Ludowy Bank Chin (PBC), który obniżył w 2014 r. główną stopę procentową z poziomu 6,0% do 5,6% oraz podjął działania związane z ograniczaniem aprecjacji własnej waluty, zwiększając tym samym rezerwy walutowe. Trzecia grupa działań podejmowanych przez banki centralne wystąpiła w Banku Szwajcarii (SNB) i wiązała się z wprowadzeniem ujemnych stóp procentowych celem ograniczenia aprecjacji

kursu walutowego i napływu kapitału. W grudniu 2014 r. Bank Szwajcarii obniżył podstawowe stopy rynkowe do poziomu -0,5%. Ostatnią grupą działań podejmowanych przez banki centralne w 2014 r. było podwyższenie podstawowych stóp procentowych – Bank Centralny Brazylii (BCB) zwiększył poziom stóp procentowych z 10,5% w styczniu 2014 r. do 11,75% w grudniu 2014 r. Bank Centralny Rosji (CBR) z końcem 2014 r. podniósł podstawową stopę procentową o 6,5 p. proc. do poziomu 17,0%, celem ograniczenia deprecjacji rubla oraz odpływu kapitału.

2. WZROST GOSPODARCZY W UNII EUROPEJSKIEJ²²

WZROST GOSPODARCZY

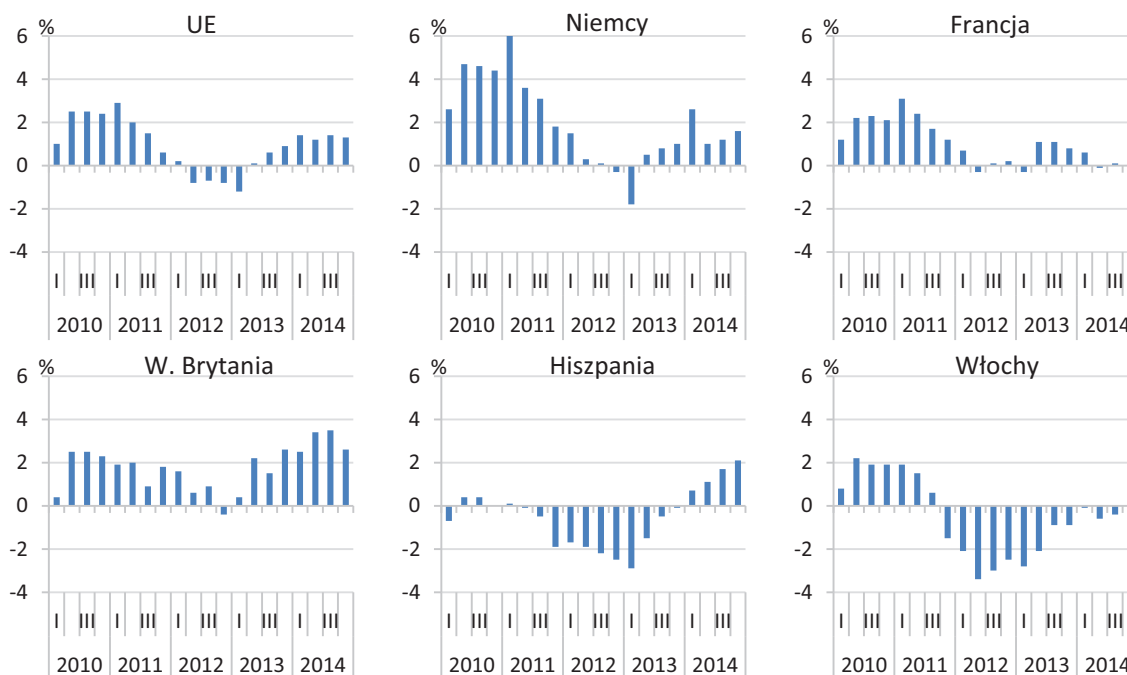
W 2014 r. Unia Europejska zanotowała wzrost PKB o 1,3%, a zatem wyższy o 1,2 p. proc. niż zaobserwowany w 2013 r. W ujęciu kwartalnym w 2014 r. tempo wzrostu PKB było równomierne i w każdym z kwartałów znajdowało się w zakresie pomiędzy 1,2% a 1,4%. Po trwającym wcześniej okresie spowolnienia gospodarczego, IV kwartał 2014 r. był siódmym kolejnym kwartałem, w którym odnotowano wzrost gospodarczy.

Widoczne było duże zróżnicowanie pomiędzy poszczególnymi gospodarkami.

W szczególności, obawę budziły problemy związane z finansowaniem długu w wybranych krajach, szczególnie z tzw. Południa. Podczas gdy w gronie dużych gospodarek unijnych w 2014 r. Wielka Brytania utrzymywała wysokie tempo wzrostu, Niemcy kontynuowały odbudowę wzrostu, a Hiszpania weszła na ścieżkę dynamicznego rozwoju aktywności gospodarczej, to Włochy i Francja borykały się wciąż z problemami o charakterze w dużej mierze strukturalnym²³.

Obawy co do problemów wewnątrz Unii, jak i w jej bliskim sąsiedztwie (Ukraina, Bliski Wschód) ograniczyły pozytywny wpływ trwających procesów odbudowy aktywności gospodarczej na nastroje konsumentów oraz producentów.

Wykres 17. Wzrost PKB w Unii Europejskiej oraz w wybranych krajach UE
(zmiana w stosunku do analogicznego kwartału poprzedniego roku, dane niewyrównane sezonowo)

Uwaga: w przypadku Hiszpanii, dane dla całego szeregu mają charakter tymczasowy.

Źródło: dane Eurostatu.

²² O ile nie zaznaczono inaczej, dane prezentowane w niniejszym rozdziale dotyczą Unii Europejskiej składającej się z 28 państw. Podobną zasadę przyjęto w odniesieniu do strefy euro – w tym przypadku dane dotyczą grupy 19 państw. Dane prezentowane w niniejszym rozdziale pochodzą z Komisji Europejskiej (Eurostatu bądź bazy Ameco) i zgodne są z systemem ESA2010.

²³ Por. CESifo, *The EEAG Report on the European Economy*, (2015), Monachium, s. 22-23.

W 2014 r. nastroje konsumentów i producentów, odzwierciedlane przy pomocy wskaźnika ESI (*Economic Sentiment Indicator*), w większości przypadków utrzymywały się na poziomie osiągniętym w drugiej połowie 2013 r.

W 2014 r., podobnie jak w roku poprzednim, zauważalne były zróżnicowane tendencje w zakresie wzrostu gospodarczego pomiędzy poszczególnymi krajami Unii Europejskiej.

Najwyższe wzrosty odnotowano w Luksemburgu (5,6%) oraz w Irlandii (4,8%). Polska charakteryzowała się piątym z kolei poziomem wzrostu (3,4%). Spadki PKB zanotowano w czterech krajach, przy czym najgłębsze (podobnie jak rok wcześniej) były one na Cyprze (o 2,3%). W Chorwacji w 2014 r. zaobserwowano spadek PKB o 0,4% i był to szósty kolejny rok występowania tam spadków.

Tabl. 4. Produkt krajowy brutto w Unii Europejskiej

Kraje	Wzrost realny PKB					PKB <i>per capita</i> ^c				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
	w %					UE = 100				
Unia Europejska ^a	2,1	1,7	-0,5	0,1	1,3	100	100	100	100	100
Strefa euro ^b	2,0	1,6	-0,8	-0,4	0,8	108	108	107	107	107
Austria	1,9	2,8	0,8	0,3	0,4	126	128	129	128	128
Belgia	2,5	1,6	0,1	0,3	1,1	120	120	120	119	119
Bułgaria	0,7	2,0	0,5	1,1	1,7 ^d	43	44	45	45	45
Chorwacja	-1,7	-0,3	-2,2	-0,9	-0,4	59	60	61	61	59
Cypr	1,4	0,3	-2,4	-5,4 ^d	-2,3 ^d	102	96	94	89	85
Czechy	2,3	2,0	-0,9	-0,5	2,0	81	83	82	82	84
Dania	1,6	1,2	-0,7	-0,5	1,1	126	126	125	124	124
Estonia	2,5	8,3	4,7	1,6	2,1	63	68	71	73	73
Finlandia	3,0	2,6	-1,4	-1,1	-0,4	115	117	116	113	110
Francja	2,0	2,1	0,2	0,7	0,2	108	108	107	107	107
Grecja	-5,4	-8,9 ^d	-6,6 ^d	-3,9 ^d	0,8 ^d	87	77	74	73	72
Hiszpania	0,0 ^d	-0,6 ^d	-2,1 ^d	-1,2 ^d	1,4 ^d	98	95	94	94	93
Holandia	1,4	1,7	-1,1	-0,5 ^d	1,0 ^d	135	135	133	131	130
Irlandia	-0,3	2,8	-0,3	0,2	4,8	129	130	130	130	132
Litwa	1,6	6,1	3,8	3,3	2,9	60	65	69	73	74
Luksemburg	5,7	2,6	-0,7	4,4	5,6	254	265	264	258	263 ^d
Łotwa	-2,9	5,0	4,8	4,2	2,4	53	57	60	64	64
Malta	3,5	2,1	2,5	2,3	3,5	86	84	85	86	85
Niemcy	4,1	3,6	0,4	0,1	1,6	119	122	123	122	124
Polska	3,7	4,8	1,8	1,7	3,4	62	64	66	67	68
Portugalia	1,9	-1,8	-4,0	-1,6 ^e	0,9 ^e	81	78	76	78	78
Rumunia	-0,8	1,1	0,6	3,4 ^d	2,8 ^d	50	51	53	54	54
Słowacja	4,8	2,7	1,6	1,4	2,4	73	73	74	75	76
Słowenia	1,2	0,6	-2,6	-1,0	2,6	83	83	82	82	83
Szwecja	6,0	2,7	-0,3	1,3	2,3	126	127	126	127	124
W. Brytania	1,9	1,6	0,7	1,7	3,0	108	106	107	109	108
Węgry	0,8	1,8	-1,5	1,5	3,6	65	65	65	66	68
Włochy	1,7	0,6	-2,8	-1,7	-0,4	104	103	101	99	97

^a Średnia ważona wielkością gospodarek; dane dla Unii Europejskiej składającej się z 28 państw.

^b Dane dla strefy euro składającej się z 19 państw.

^c Według parytetu siły nabywczej.

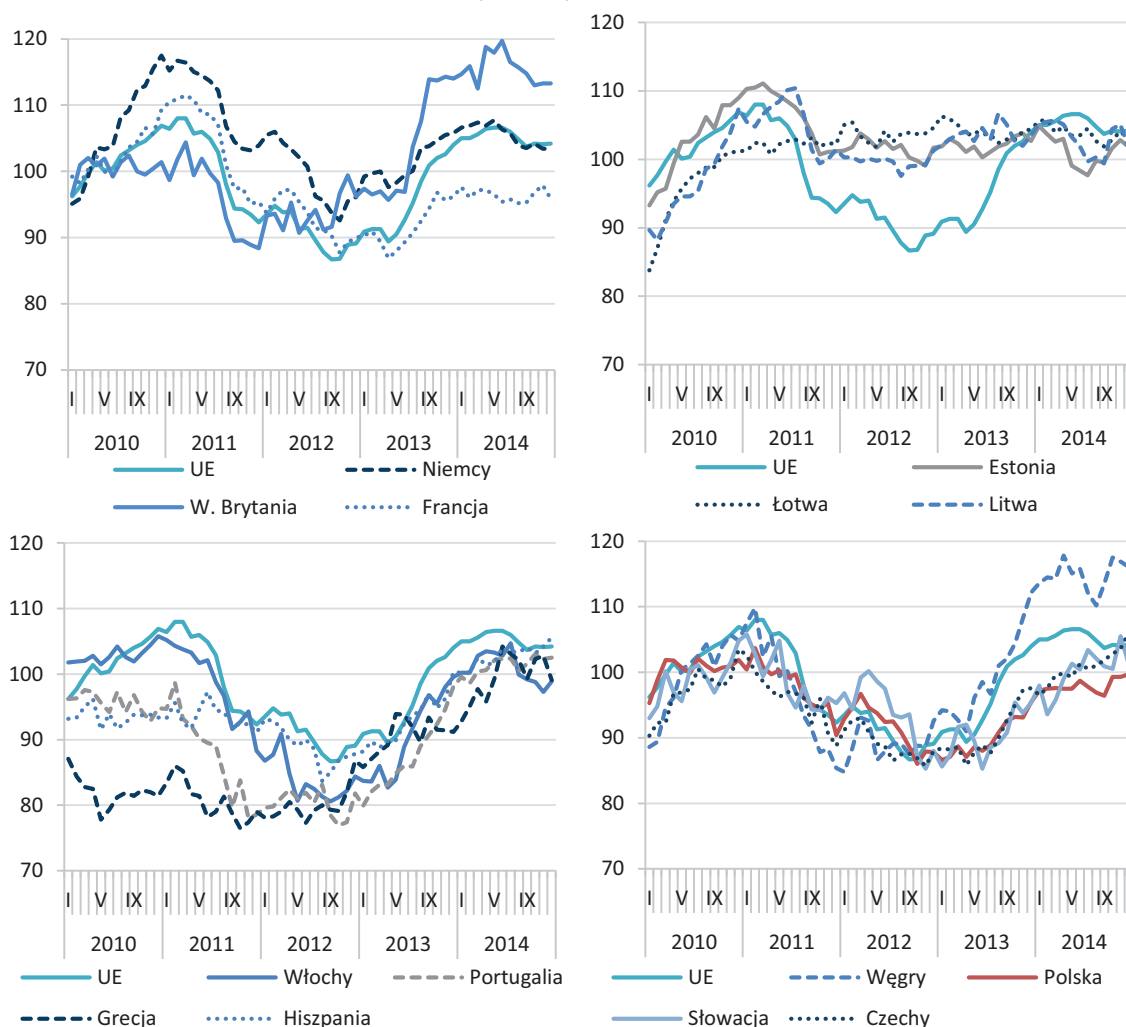
^d Dane wstępne.

^e Dane szacunkowe.

Źródło: dane Eurostatu.

Wykres 18. Wskaźnik odczuć ekonomicznych (*Economic Sentiment Indicator*) w Unii Europejskiej i wybranych krajach członkowskich

(wyrównany sezonowo)

Źródło: dane Eurostatu.

Największa gospodarka UE, Niemcy, osiągnęła w 2014 r. wzrost w wysokości 1,6%. Podobnie jak w 2013 r., głównym czynnikiem wzrostu był popyt krajowy (jego wkład do PKB był równy 1,2 p. proc.), natomiast dodatnia kontrybucja salda obrotów z zagranicą wyniosła 0,4 p. proc. W ujęciu kwartalnym, nie licząc wyników I kwartału zaburzonego przez efekt bazy i czynniki meteorologiczne, tempo wzrostu PKB systematycznie rośnie w ciągu 2014 r.: od wartości 1,0% w II kwartale do 1,6% w IV kwartale. W maju 2014 r. Bundestag przyjął reformę systemu emerytalnego, o potencjalnie dużym wpływie na rynek pracy

(reforma obniżyła wiek emerytalny dla części obywateli).

We Francji w 2014 r. zaobserwowano stagnacyjny wzrost gospodarczy na poziomie 0,2%. W ujęciu kwartalnym, nie licząc wyników I kwartału (wzrost o 0,6%, wynikający w dużej mierze z efektu bazy), tempo wzrostu oscylowało wokół poziomu 0,0%, pozostając w granicach od -0,1% do 0,2%. Podobnie jak rok wcześniej, główne impulsy wzrostowe we Francji pochodziły z sektora rządowego (wkład spożycia publicznego osiągnął poziom 0,5 p. proc., taki sam jak w 2013 r.), natomiast inwestycje oddziaływały w odwrotnym kierunku – wkład

nakładów brutto na środki trwałe był ujemny (-0,3 p. proc.).

W Wielkiej Brytanii kontynuowana była zapoczątkowana jeszcze w 2013 r. odbudowa procesów wzrostowych. W 2014 r. odnotowano tam wzrost gospodarczy w wysokości 3,0%, w porównaniu z 1,7% rok wcześniej. Głównym czynnikiem wzrostu, podobnie jak rok wcześniej, było w 2014 r. spożycie prywatne (wkład w wysokości 1,6 p. proc.). Dodatkowo, wkład inwestycji wyniósł 1,3 p. proc.

Do 2014 r. strefa euro nie odbudowała poziomu PKB z 2007 r., tj. z ostatniego roku poprzedzającego pełne uzewnętrznienie się kryzysu finansowego, natomiast PKB Unii Europejskiej był w 2014 r. o 0,7% wyższy niż w 2007 r. Sytuacja poszczególnych państw była zróżnicowana, jednak skumulowana zmiana PKB w latach 2007-2014 w przypadku większości krajów zawierała się w przedziale od -10% do 10%. Wyjątek stanowiły: Polska (wzrost o 24,2%), Malta (wzrost o 15,6%), Słowacja (wzrost o 13,5%) oraz Luksemburg (wzrost o 11,4%), a ze strony krajów najgłębiej dotkniętych kryzysem – Grecja (spadek o 25,8%) oraz Chorwacja (spadek o 10,6%).

CZYNNIKI WZROSTU (KONTRYBUCJE)

Głównym czynnikiem wspierającym wzrost PKB w Unii Europejskiej w 2014 r., odmiennie niż w dwu poprzedzających latach, był popyt krajowy. Odpowiadał on za dodatnią kontrybucję do PKB w wysokości 1,5 p. proc., na co główny wpływ miał dodatni wkład spożycia ogółem (1,0 p. proc.). Na dodatnią kontrybucję spożycia ogółem złożyły się dodatnie wkłady spożycia prywatnego (0,8 p. proc.) oraz spożycia publicznego (0,2 p. proc.). Odnotowano również dodatnią kontrybucję akumulacji (0,5 p. proc.), będącą efektem dodatniego wkładu inwestycji

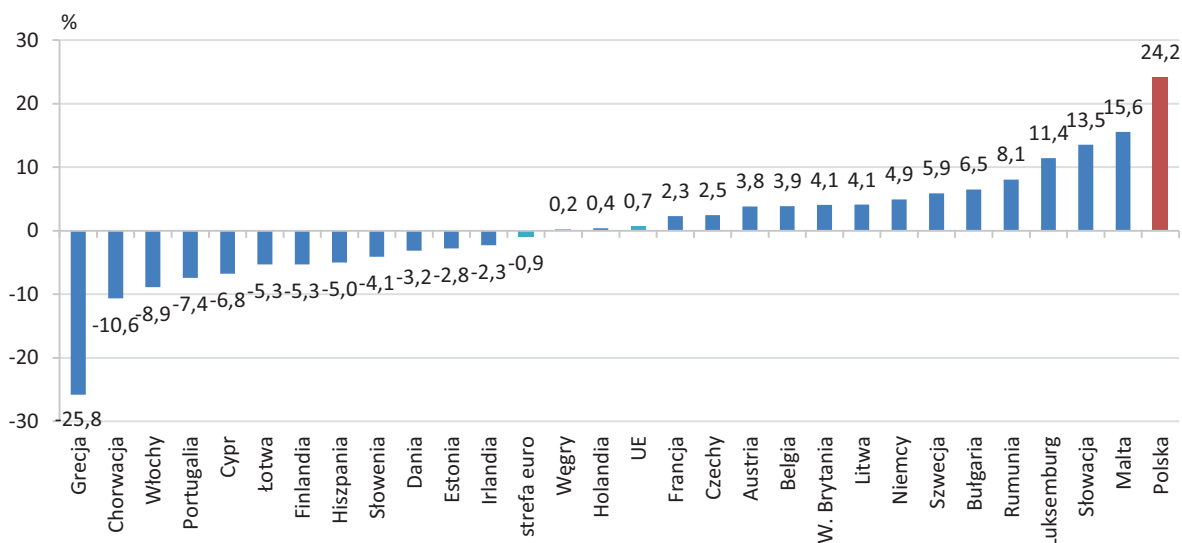
(0,5 p. proc.) i neutralnego wkładu zmian zapasów (0,0 p. proc.).

Saldo obrotów handlu zagranicznego²⁴ po raz pierwszy od 2009 r. wykazało ujemną kontrybucję (-0,1 p. proc.). O negatywnym wkładzie salda zadecydowała ujemna kontrybucja importu (-1,7 p. proc.), nieznacznie wyższa niż dodatni wkład eksportu (1,6 p. proc.).

Najwyższy wkład spożycia prywatnego w 2014 r. odnotowała Litwa (3,5 p. proc.). Wysoki poziom wkładu odnotowały także pozostałe kraje nadbałtyckie (Estonia w wysokości 2,4 p. proc., a Łotwa na poziomie 1,4 p. proc.), co stanowiło kontynuację zjawiska występującego w tych krajach od 2011 r. Drugi najwyższy wkład spożycia prywatnego w 2014 r. w Unii Europejskiej zaobserwowano w Rumunii (2,8 p. proc.). Ujemną kontrybucją spożycia prywatnego w 2014 r. wykazały się jedynie dwa kraje: Chorwacja (-0,4 p. proc.) oraz Finlandia (-0,1 p. proc.). W obu tych krajach również rok wcześniej zaobserwowano ujemny wkład spożycia prywatnego. Podobnie jak w 2013 r., również w 2014 r. spożycie prywatne przyczyniło się do wzrostu PKB w głównych gospodarkach UE: w Wielkiej Brytanii (o 1,6 p. proc.), w Niemczech (o 0,7 p. proc.) oraz we Francji (o 0,3 p. proc.). W Polsce wkład spożycia prywatnego wyniósł 1,8 p. proc. i był wyższy niż w roku poprzednim, kiedy to osiągnął poziom 0,7 p. proc.

²⁴ Dane uwzględniają również handel między krajami wewnątrz UE.

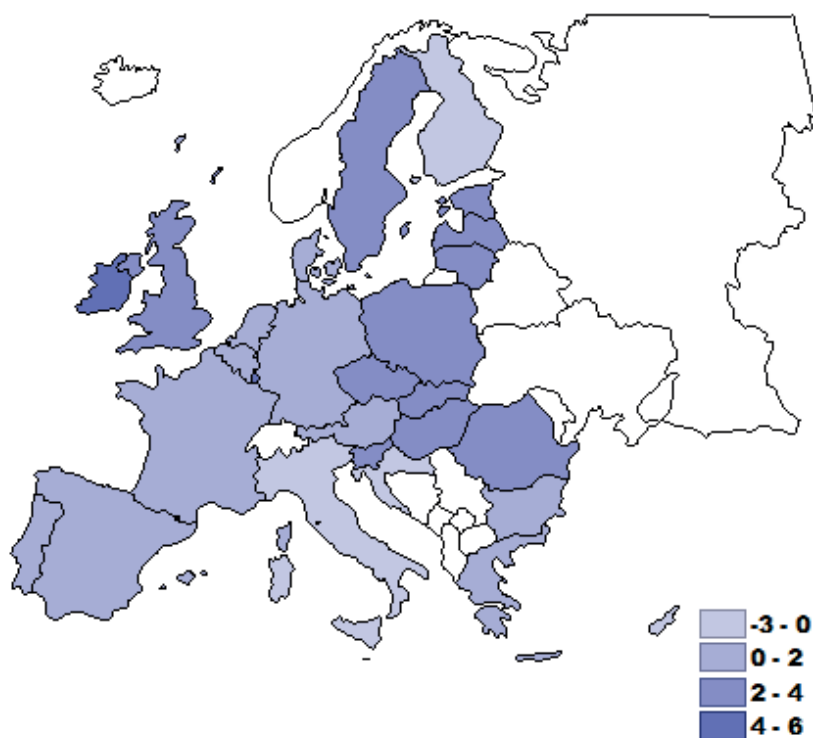
Wykres 19. Skumulowana zmiana PKB w krajach Unii Europejskiej w latach 2007-2014
(2007 = 100)

Uwaga: w przypadku Hiszpanii, Grecji, Cypru, Holandii, Bułgarii i Rumunii – dane tymczasowe. W przypadku Portugalii – dane szacunkowe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Wykres 20. Wzrost PKB w krajach Unii Europejskiej w 2014 r.
(w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

W Unii Europejskiej w 2014 r. odnotowano niewielki dodatni wkład spożycia publicznego do PKB (0,2 p. proc.). Trzy największe gospodarki UE wykazały dodatnią kontrybucję tej kategorii w wysokości, odpowiednio: Francja 0,5 p. proc., Wielka Brytania 0,3 p. proc., a Niemcy w wysokości 0,2 p. proc. Najniższy wkład spożycia publicznego zaobserwowano na Cyprze (-1,5 p. proc.), w Chorwacji (-0,4 p. proc.) oraz w Grecji i we Włoszech (po -0,2 p. proc.). Również w 2013 r., Cypr oraz Grecja zaliczały się do państw, w których zaobserwowano najniższe kontrybucje spożycia publicznego. Najwyższe kontrybucje tej kategorii wystąpiły na Malcie (1,4 p. proc.), w Polsce (0,9 p. proc.), a także na Słowacji (0,8 p. proc.) oraz w Rumunii (0,7 p. proc.).

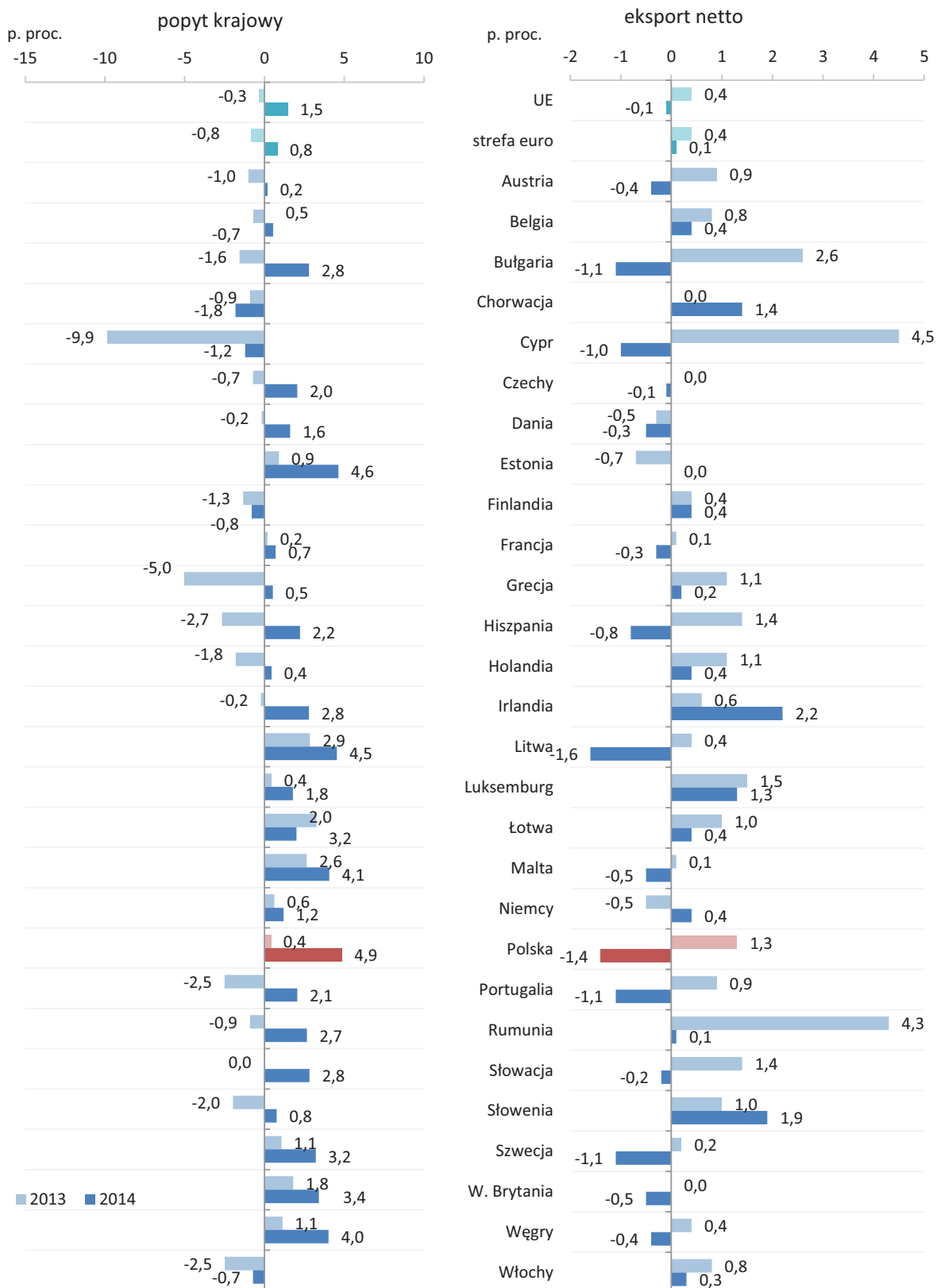
W 2014 r. jedynie siedem krajów Unii Europejskiej wykazało ujemny wkład inwestycji (nakładów brutto na środki trwałe) do PKB. Była to sytuacja odmienna niż w 2013 r., kiedy to tylko osiem krajów wykazało dodatni wkład inwestycji. Najwyższy dodatni wkład inwestycji w 2014 r. zaobserwowano na Malcie (2,4 p. proc.), na Węgrzech (2,3 p. proc.), a także w Polsce i w Irlandii (po 1,7 p. proc.). Najniższy wkład inwestycji, podobnie jak przed rokiem, odnotowano w 2014 r. na Cyprze (-2,5 p. proc.) i był to to szósty kolejny rok, kiedy to w tym kraju zaobserwowano ujemną kontrybucję nakładów brutto na środki trwałe. Wśród największych gospodarek UE, dodatnie kontrybucje wykazała Wielka Brytania (1,3 p. proc.) oraz Niemcy (0,7 p. proc.), w przypadku zaś Francji wkład był ujemny (-0,3 p. proc.).

W Unii Europejskiej w 2014 r. odnotowano neutralny wkład zmian zapasów (0,0 p. proc.). Najwyższą dodatnią kontrybucję tej kategorii zaobserwowano w Estonii i na Cyprze (po 2,6 p. proc.); odmiennie, w 2013 r. oba te kraje zanotowały najniższe wkłady zmian

zapasów spośród wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej. W 2014 r. najniższą kontrybucję tej kategorii zaobserwowano na Malcie (-1,7 p. proc.). Wśród największych gospodarek UE, dodatni wkład odnotowano we Francji (0,3 p. proc.) oraz w Wielkiej Brytanii (0,2 p. proc.), a ujemny w Niemczech (-0,4 p. proc.). Kontrybucja przyrostu rzeczowych środków obrotowych w Polsce w 2014 r. wyniosła 0,4 p. proc. wobec -0,9 p. proc. rok wcześniej.

Saldo obrotów z zagranicą w UE było ujemne (-0,1 p. proc.). Największy dodatni wpływ na tworzenie PKB wystąpił w Irlandii (2,2 p. proc.) i w Słowenii (1,9 p. proc.). Z kolei najniższą kontrybucję salda zaobserwowano w 2014 r. na Litwie (-1,6 p. proc.) oraz w Polsce (-1,4 p. proc.). Wśród największych gospodarek Unii europejskiej, Niemcy odnotowały dodatnią kontrybucję eksportu netto (0,4 p. proc.), podczas gdy ujemne wkłady zaobserwowano w Wielkiej Brytanii (-0,5 p. proc.) oraz we Francji (-0,3 p. proc.).

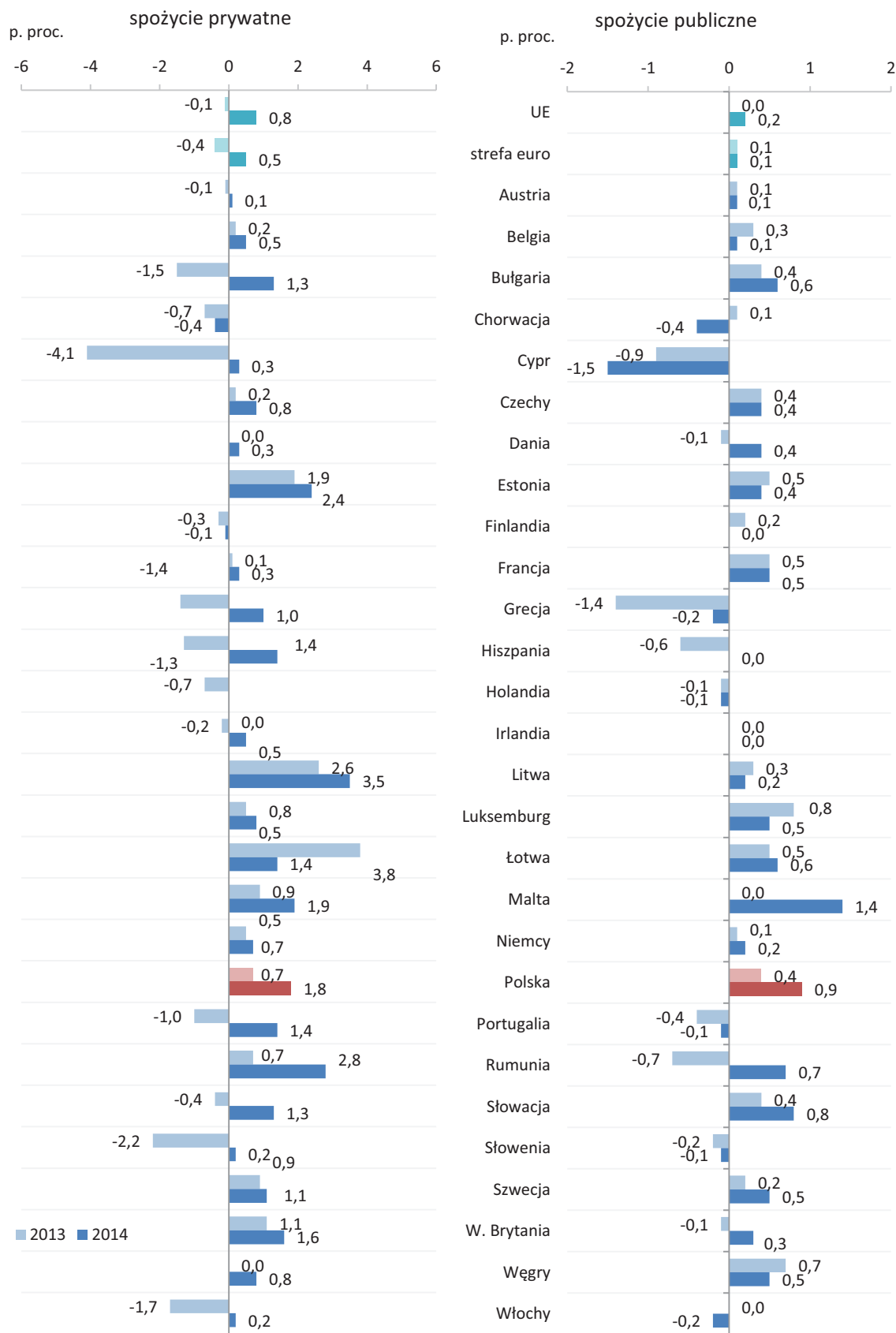
Wykres 21. Skala wpływu poszczególnych kategorii na wzrost realny PKB w krajach Unii Europejskiej

Uwaga: zaprezentowane tu dane dla popytu krajowego Polski (wartość 4,9 p. proc.) uzyskane z bazy danych KE Ameco, różnią się od danych GUS (wartość 4,8 p. proc.), przedstawionych w publikacji: GUS, *Wstępny szacunek PKB w I kwartale 2015 r.*, (2015), Warszawa.

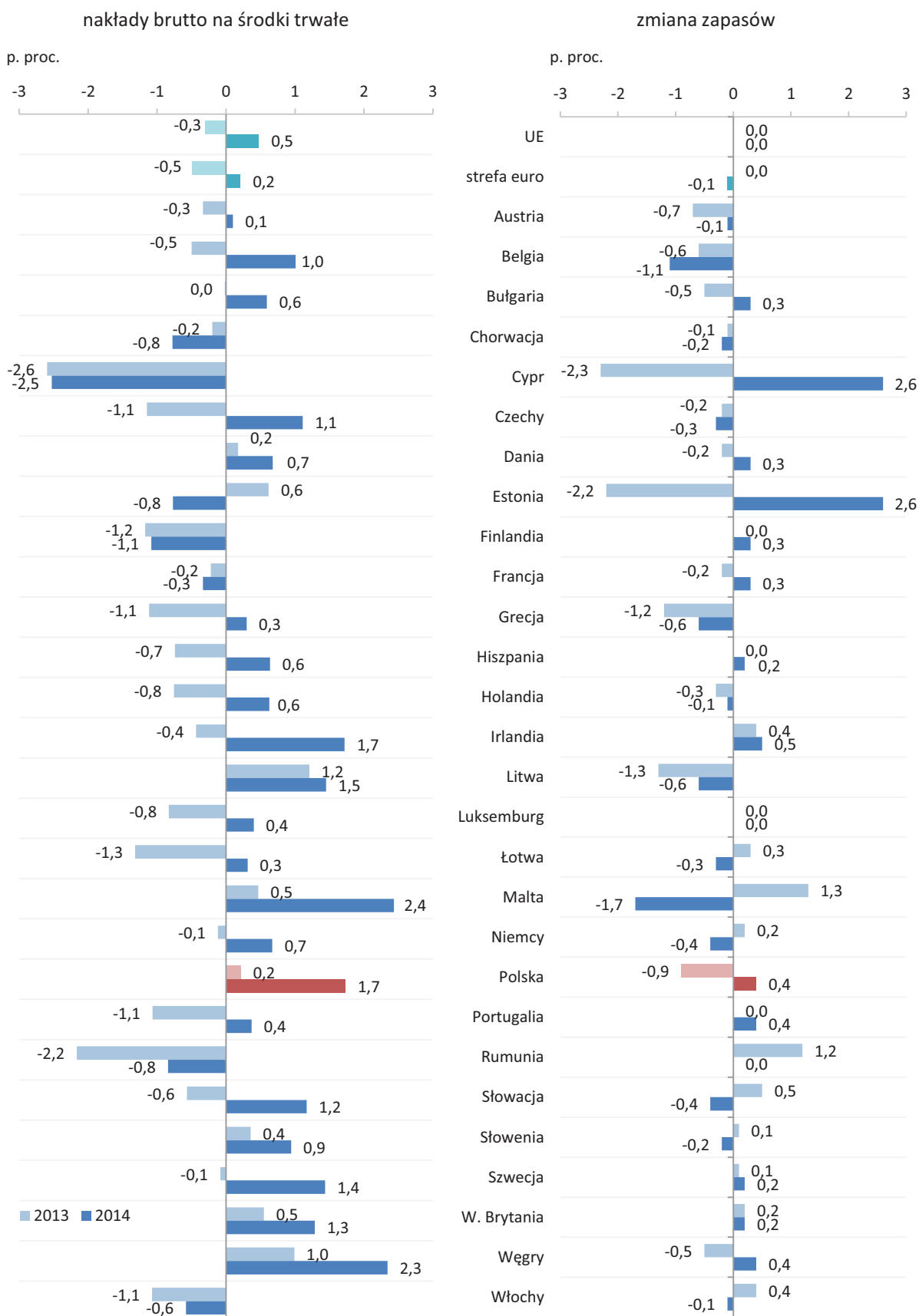
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KE (Ameco).

Wykres 22. Skala wpływu poszczególnych kategorii na wzrost realny PKB w krajach Unii Europejskiej (cd.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KE (Ameco).

Wykres 23. Skala wpływu poszczególnych kategorii na wzrost realny PKB w krajach Unii Europejskiej (cd.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KE (Ameco).

3. WZROST GOSPODARCZY W POLSCE²⁵

PRODUKT KRAJOWY BRUTTO I JEGO SKŁADOWE

W 2014 r. w gospodarce polskiej kontynuowane były zapoczątkowane jeszcze w 2013 r. tendencje wzrostu poziomu aktywności gospodarczej. Głównym czynnikiem wspierającym wzrost był popyt krajowy. Związane było to zarówno z wysoką dynamiką inwestycji (nakładów brutto na środki trwałe), jak i spożycia indywidualnego (spożycia w sektorze gospodarstw domowych). Wysoka dynamika inwestycji powiązana była m.in. z wyższym niż przed rokiem stopniem wykorzystania mocy produkcyjnych, z kolei wysokiej dynamice spożycia indywidualnego sprzyjała poprawa sytuacji na rynku pracy²⁶ oraz wzrost przeciętnych miesięcznych dochodów rozporządzalnych na 1 osobę w gospodarstwie domowym.

Produkt krajowy brutto (PKB) wzrósł w Polsce w 2014 r. w ujęciu realnym o 3,4% i był to wzrost wyższy niż w latach poprzednich (1,7% w 2013 r. oraz 1,8% w 2012 r.). Wartość PKB w cenach bieżących w 2014 r. wyniosła

²⁵ Zaprezentowane w niniejszym rozdziale dane dotyczące rachunków narodowych są zgodne z Europejskim Systemem Rachunków Narodowych i Regionalnych w Unii Europejskiej (ESA2010).

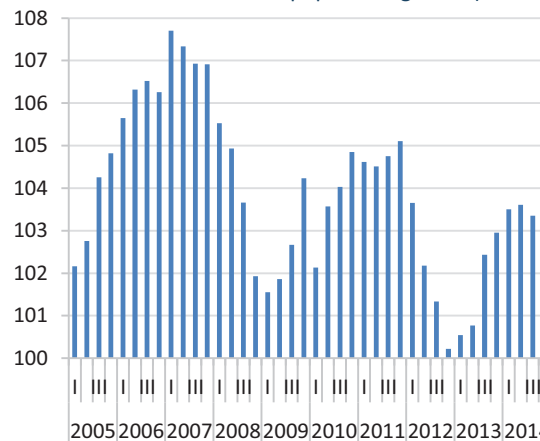
We wrześniu 2014 r. we wszystkich państwach członkowskich UE nastąpiło pełne przejście z systemu ESA1995 na system ESA2010. W związku z tym zaplanowano rewizję danych z tytułu wdrożenia ESA2010, obejmującą pełny zakres rachunków narodowych, rocznych i kwartalnych, dla szeregu danych od 1995 r. Szczegółowe informacje nt. związanych z tym zmian metodologicznych znaleźć można w publikacji: GUS, *Wdrożenie Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych w Unii Europejskiej (ESA2010) do polskich rachunków narodowych. Zmiany metodologiczne oraz ich wpływ na główne agregaty makroekonomiczne*, (2014), Warszawa.

²⁶ Dodatkowe informacje nt. sytuacji na rynku pracy w Polsce można znaleźć w rozdziale II.3.

1 728,7 mld zł. W ujęciu kwartalnym tempo wzrostu realnego PKB w każdym z kwartałów roku było wysokie (przekraczało poziom 3,0%), przy czym nieco wyższe było ono w dwu pierwszych kwartałach 2014 r. (poziom 3,5% i wyższy), a w kwartale III oraz IV osiągnęło poziom 3,3%.

Wykres 24. Produkt krajowy brutto w Polsce

(analogiczny okres poprzedniego roku=100; ceny stałe średnioroczne poprzedniego roku)

Źródło: dane GUS.

Głównym czynnikiem wspierającym wzrost, odmiennie niż w dwu poprzednich latach, był popyt krajowy, a jego kontrybucja do PKB wyniosła 4,8 p. proc. Wkład salda obrotów z zagranicą²⁷ był w 2014 r. ujemny (-1,4 p. proc.), co spowodowane było wysoką dynamiką importu (109,1), której nie była w stanie zrównoważyć dynamika eksportu (105,7).

Główną składową popytu krajowego jest spożycie ogółem, a jego udział w popycie krajowym w 2014 r. wyniósł 79,5% i był niższy niż w 2013 r., kiedy to wyniósł 80,6%, ale wyższy niż w 2012 r., kiedy osiągnął poziom 79,4%.

²⁷ Obroty handlu zagranicznego według metodologii rachunków narodowych ESA2010.

Tabl. 5. Wzrost PKB i skala wpływu poszczególnych kategorii na realny wzrost PKB

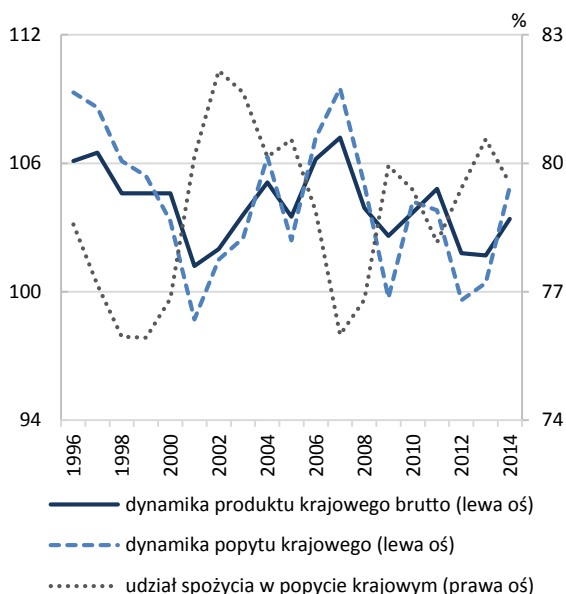
Wyszczególnienie	Wzrost realny PKB ^a					Kontrybucja do wzrostu PKB				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
	w %					w p. proc.				
PKB	3,7	4,8	1,8	1,7	3,4	3,7	4,8	1,8	1,7	3,4
Popyt krajowy	4,2	3,8	-0,4	0,4	4,9	4,2	3,9	-0,4	0,4	4,8
Spżycie ogółem	2,8	1,7	0,7	1,4	3,4	2,2	1,3	0,6	1,1	2,7
<i>Spżycie indywidualne</i>	2,5	3,0	1,0	1,2	3,1	1,6	1,8	0,6	0,7	1,8
Akumulacja brutto	9,7	12,2	-4,3	-3,5	11,4	2,0	2,6	-1,0	-0,7	2,1
<i>Nakłady brutto na środki trwałe</i>	-0,4	9,3	-1,5	1,1	9,2	-0,1	1,9	-0,3	0,2	1,7
Saldo obrotów z zagranicą	x	x	x	x	x	-0,5	0,9	2,2	1,3	-1,4
Eksport	12,9	7,9	4,3	4,8	5,7	x	x	x	x	x
Import	14,0	5,5	-0,6	1,8	9,1	x	x	x	x	x

^a Niewyrównany sezonowo, ceny średnioroczne roku poprzedniego, analogiczny okres roku poprzedniego = 100.

Źródło: dane GUS.

Wykres 25. Produkt krajowy brutto w Polsce a zmiany udziału spżycia ogółem w popycie krajowym

(dla dynamik produktu krajowego brutto oraz popytu krajowego: rok poprzedzający = 100, ceny stałe średnioroczne poprzedniego roku; dla udziału spżycia ogółem w popycie krajowym: ceny bieżące)

Źródło: dane GUS.

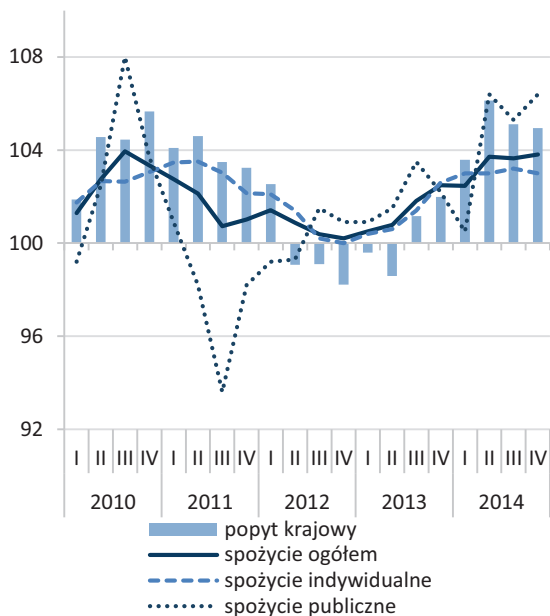
Główną składową kategorii spżycia ogółem stanowiło spżycie indywidualne, którego udział w popycie krajowym w 2014 r. wyniósł 60,2%. Była to wartość niższa aniżeli w 2013 r. oraz w 2012 r., kiedy to odnotowano, odpowiednio: 61,2% oraz 60,5%.

W analizowanym okresie zmniejszeniu uległ również udział spżycia indywidualnego w spżyciu ogółem (z poziomu 76,2% do poziomu 75,6%). Zjawisko to współwystępowało jednak z obserwowaną od 2012 r. tendencją wzrostową dynamiki – zarówno spżycia indywidualnego, jak i spżycia ogółem. Tendencja ta była szczególnie wyraźna w ujęciu kwartalnym²⁸. Wskaźnik dynamiki spżycia ogółem (w ujęciu kwartalnym) najwyższą wartość w 2014 r. osiągnął w IV kwartale (103,8) i była to jego najwyższa wartość od III kwartału 2010 r. Z kolei wskaźnik dynamiki spżycia indywidualnego w 2014 r. najwyższy poziom osiągnął w III kwartale (103,2) i była to wartość nieosiągnięta od II kwartału 2011 r. – w każdym z pozostałych kwartałów 2014 r. wskaźnik ten przyjął wysoki poziom 103,0.

²⁸ O ile nie zaznaczono inaczej, ujęcie kwartalne w niniejszej publikacji dotyczy porównań do analogicznego kwartału poprzedniego roku.

Wykres 26. Dynamika popytu krajowego i jego wybranych składowych

(dane niewyrównane sezonowo, ceny stałe średnioroczne poprzedniego roku, analogiczny okres poprzedniego roku = 100)

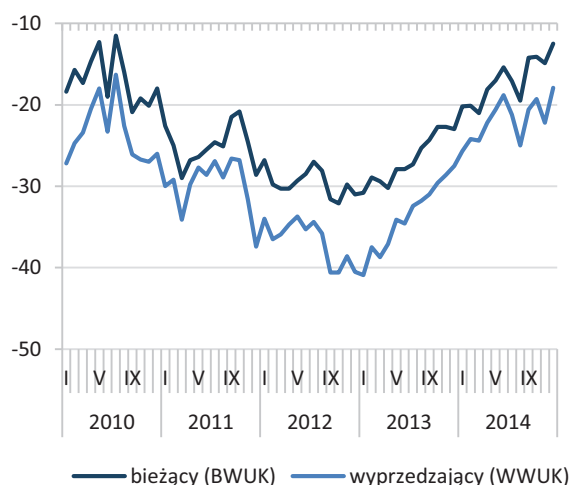

Źródło: dane GUS.

Wzrost poziomu spożycia indywidualnego związany był ze wzrostem dochodów (i wydatków) na 1 osobę w gospodarstwie domowym, a także z poprawą nastrojów konsumenckich.

Poprawa nastrojów wśród konsumentów, współwystępująca wraz ze wzrostem dynamiki spożycia indywidualnego, znalazła swe odzwierciedlenie również w wartościach wskaźników nastrojów konsumenckich. Zarówno w przypadku bieżącego (BWUK), jak i wyprzedzającego (WWUK) wskaźnika koniunktury konsumenckiej zaobserwowano w 2014 r. kontynuację rozpoczętych na początku 2013 r. tendencji wzrostowych.

Wykres 27. Zmiany wskaźników ufności konsumenckiej

Źródło: GUS, *Biuletyn Statystyczny*.

DOCHODY I WYDATKI NA 1 OSOBĘ W GOSPODARSTWIE DOMOWYM W POLSCE

W 2014 r. przeciętne miesięczne dochody rozporządalne na 1 osobę w gospodarstwie domowym wyniosły 1 340 zł i były wyższe w ujęciu realnym o 3,2% w stosunku do roku poprzedzającego. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym w ujęciu realnym wzrosły natomiast o 1,6% i wyniosły 1 079 zł, a zatem nadwyżka dochodów nad wydatkami wzrosła w porównaniu do 2013 r. Była to kontynuacja trendu obserwowanego w ostatnim dziesięcioleciu (2005-2014), kiedy to notowano stały spadek relacji wydatków do dochodu rozporządalnego (na 1 osobę). W 2005 r. wskaźnik ten wyniósł 90,7%, a w 2014 r. był on równy 80,5%. Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne w 2014 r. wyniosły średnio 1 032 zł i realnie były wyższe o 1,4% w stosunku do 2013 r.

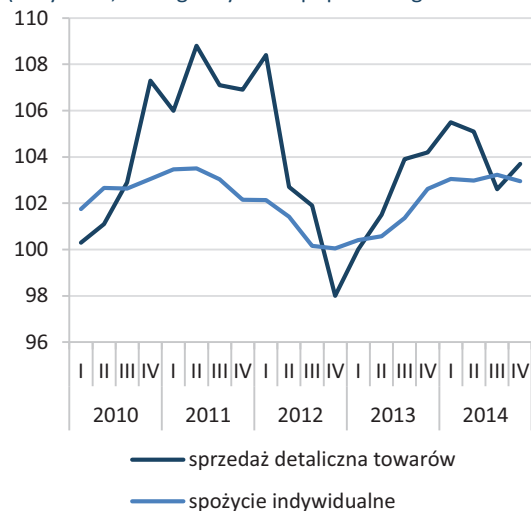
Podobnie jak rok wcześniej, w 2014 r. spadkowi ilościowemu spożycia większości podstawowych artykułów żywnościowych towarzyszyła poprawa wyposażenia gospodarstw domowych w dobra trwałego użytkowania, szczególnie w telewizory plazmowe bądź ciekłokrystaliczne, komputery oraz zmywarki.

Źródło: GUS, *Sytuacja gospodarstw domowych w 2014 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*, Informacja sygnałowa, (2015), Warszawa.

Również dynamika sprzedaży detalicznej towarów w ujęciu kwartalnym (w cenach stałych)²⁹, pomimo krótkotrwałego spowolnienia obserwowanego w II oraz – szczególnie – III kwartale 2014 r., pozostawała powyżej poziomu 100,0 (tj. sprzedaż detaliczna towarów w każdym z kwartałów 2014 r. była wyższa niż w analogicznych okresach 2013 r.).

Wykres 28. Porównanie dynamiki spożycia indywidualnego i sprzedaży detalicznej towarów

(ceny stałe, analogiczny okres poprzedniego roku = 100)

Uwaga: dane o sprzedaży obejmują podmioty gospodarcze o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

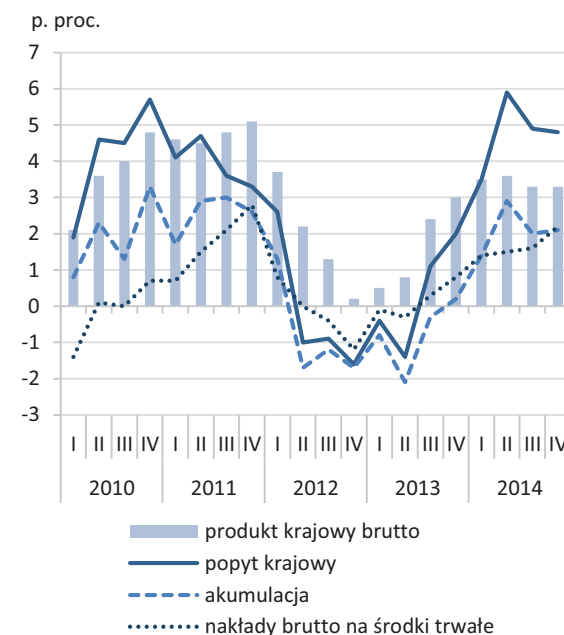
Źródło: dane GUS.

Z kolei dynamika spożycia publicznego w 2014 r. wyniosła 102,8. Spożycie publiczne w 2014 r. (podobnie jak w 2013 r.) charakteryzowało się dynamiką w ujęciu realnym wyższą niż w roku poprzedzającym oraz wyższą niż dynamika spożycia indywidualnego. W ujęciu kwartalnym dynamika spożycia publicznego wykazała najniższą wartość (100,5) w I kwartale 2014 r., a najwyższe wartości w II kwartale oraz ponownie w IV kwartale (106,4). Poza I kwartałem roku dynamika ta pozostawała powyżej poziomu 105,0.

²⁹ Dane obejmują podmioty gospodarcze o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

Kontrybucje spożycia publicznego (0,9 p. proc.) oraz spożycia indywidualnego (1,8 p. proc.) złożyły się na dodatni wkład spożycia ogółem (2,7 p. proc.) do popytu krajowego. Wkład tego ostatniego oszacowano na 4,8 p. proc. Odmienne niż w dwu poprzednich latach, w 2014 r. odnotowano dodatnią kontrybucję akumulacji (2,1 p. proc.), wynikającą głównie z dodatniego wkładu nakładów brutto na środki trwałe (inwestycji) w wysokości 1,7 p. proc. Kontrybucja zmian zapasów (przyrostu rzeczowych środków obrotowych) była w 2014 r. (odmiennie niż w dwu wcześniejszych latach) dodatnia i wyniosła 0,4 p. proc.

Wykres 29. Wpływ wybranych kategorii na wzrost realny PKB

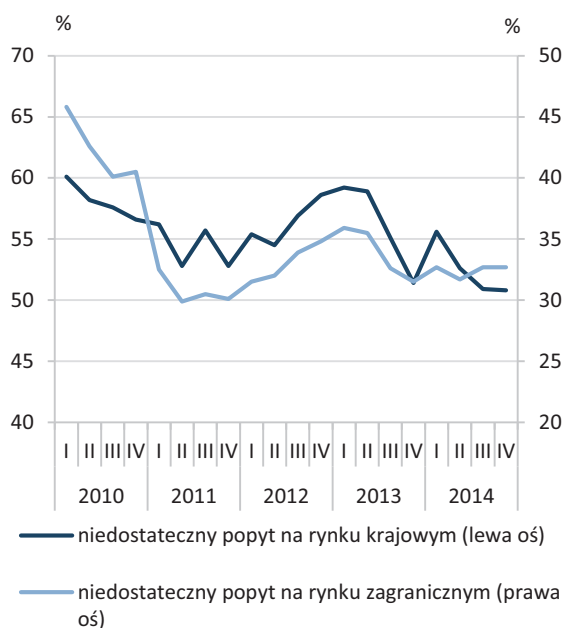
Źródło: dane GUS.

Dynamika inwestycji w 2014 r. wyniosła 109,2 i była zdecydowanie wyższa niż rok i dwa lata wcześniej, kiedy to osiągnęła poziom, odpowiednio: 101,1 oraz 98,5. W ujęciu kwartalnym dynamika ta ulegała wahaniom, pozostając jednak w granicach od 108,6 do 111,4.

Wysoka dynamika inwestycji w 2014 r. mogła być związana z rosnącym w tym okresie

popytem oraz ze zwiększającym się poziomem produkcji sprzedanej przemysłu. Jak wskazują wyniki prowadzonych przez GUS badań koniunktury gospodarczej w przemyśle, w 2014 r. odsetek przedsiębiorców wskazujących niedostateczny popyt na rynku krajowym jako barierę rozwoju działalności gospodarczej, za wyjątkiem II kwartału pozostawał na niskim poziomie (wartość niższą od przyjmowanych w II połowie 2014 r. po raz ostatni zanotowano w IV kwartale 2008 r.). Podobnie, zadowalająco w porównaniu do wcześniejszych lat, wyglądała sytuacja w odniesieniu do popytu na rynku zagranicznym.

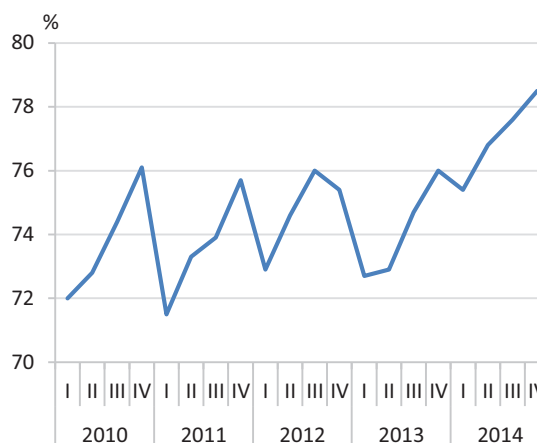
Wykres 30. Niedostateczny popyt jako bariera działalności przedsiębiorstw

Źródło: GUS, badania koniunktury w przemyśle (baza bieżąca, kwartalna).

Na podstawie tych samych badań stwierdzono, że poziom wykorzystania mocy produkcyjnych (w %) w przemyśle w 2014 r. pozostawał powyżej wartości z analogicznych kwartałów poprzedzających lat (okres 2009-2013), a poziom wyższy niż w IV kwartale 2014 r. (78,5%) po raz ostatni osiągnięto w IV kwartale 2008 r.

Wykres 31. Wykorzystanie mocy produkcyjnych w przedsiębiorstwach

Źródło: GUS, badania koniunktury w przemyśle (baza bieżąca, kwartalna).

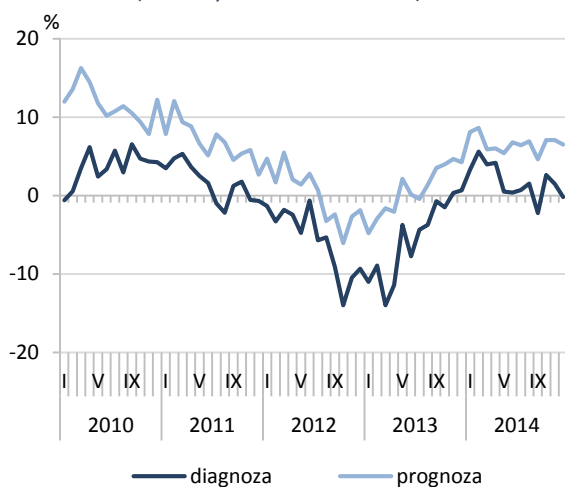
Wymienione badania wskazują również, że w 2014 r. zarówno ocena stanu bieżącego, jak i oczekiwania na przyszłość w odniesieniu do poziomu produkcji oraz portfela zamówień były wśród ankietowanych przedsiębiorstw korzystniejsze niż rok wcześniej.

W 2014 r., odmiennie niż w latach 2012-2013, saldo obrotów z zagranicą nie było kategorią decydującą o podtrzymaniu wzrostu gospodarczego w Polsce, a jego kontrybucja (-1,4 p. proc.) była ujemna po raz pierwszy od 2010 r. Uzyskanie ujemnego salda było rezultatem wystąpienia wysokiej dynamiki importu (109,1), przewyższającej wyraźnie dynamikę eksportu (105,7). Warto zauważyć, że dynamika eksportu w 2014 r. była wyższa niż obserwowana rok i dwa lata wcześniej, kiedy to wyniosła, odpowiednio: 104,8 oraz 104,3.

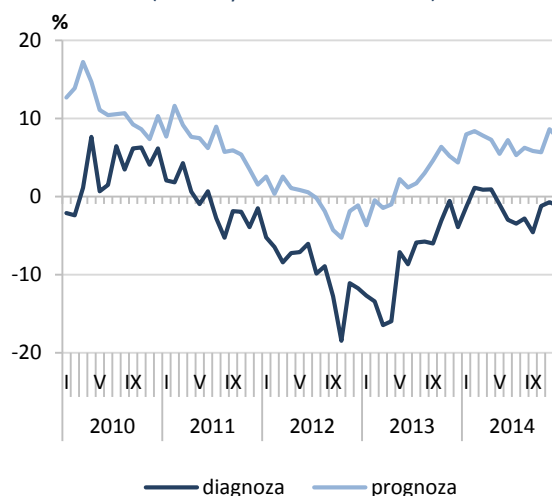
W 2014 r. w ujęciu kwartalnym, dynamika importu – pomimo wahań – znajdowała się w trendzie rosnącym i przyjmowała wartości pomiędzy 107,4 a 111,7. Dynamika eksportu³⁰, za wyjątkiem III kwartału, kiedy to osiągnęła najniższą w ciągu roku wartość (103,6), pozostawała stale powyżej poziomu 105,6.

³⁰ Dodatkowe informacje nt. handlu zagranicznego w Polsce można znaleźć w rozdziale I.5.

Wykres 32. Koniunktura w przemyśle – ocena poziomu produkcji
(dane wyrównane sezonowo)

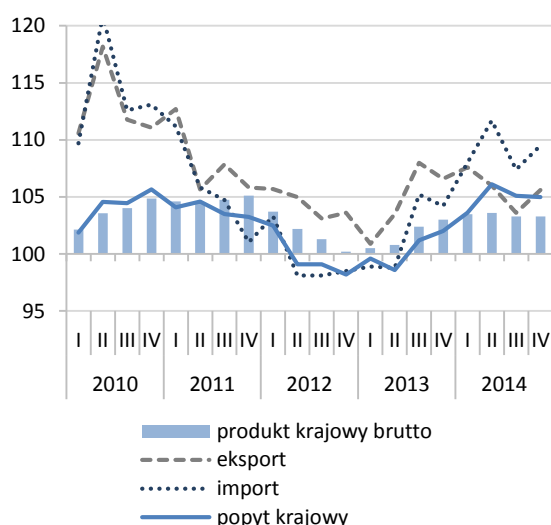

Wykres 33. Koniunktura w przemyśle – ocena portfela zamówień krajowych i zagranicznych
(dane wyrównane sezonowo)

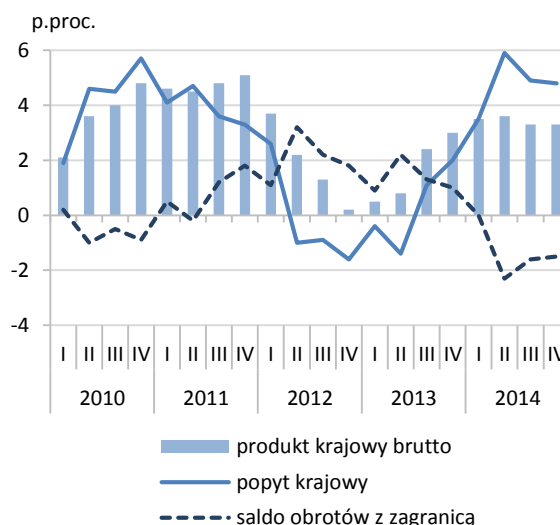

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS dotyczących badania koniunktury w przemyśle (baza bieżąca, miesięczna).

Wykres 34. Dynamika wybranych składowych PKB
(dane niewyrównane sezonowo, ceny średnioroczne poprzedniego roku, analogiczny okres poprzedniego roku = 100)

Wykres 35. Skala wpływu salda obrotów z zagranicą i popytu krajowego na wzrost realny PKB

Źródło: dane GUS.

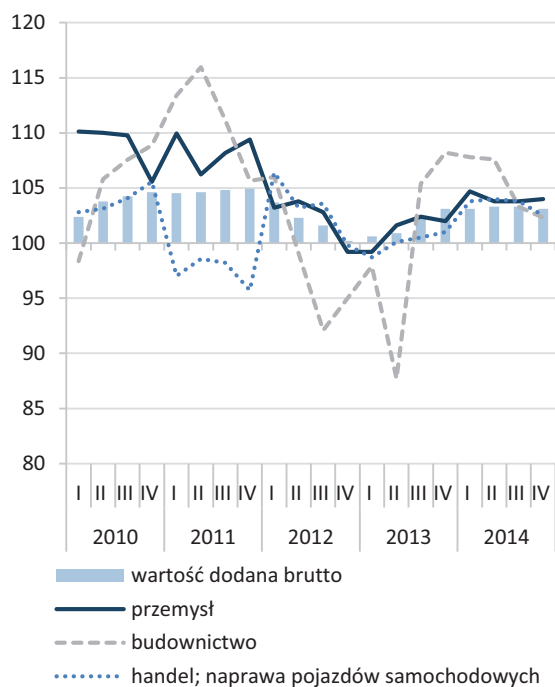
STRUKTURA TWORZENIA WARTOŚCI DODANEJ

Wartość dodana brutto (WDB) w 2014 r. w gospodarce narodowej zwiększyła się o 3,2%, przy wzroście o 1,8% w roku poprzednim. Podobnie jak w 2013 r., najwyższy wzrost w 2014 r. odnotowano

w transporcie i gospodarce magazynowej (o 6,5%). Wysokim wzrostem, w porównaniu do innych sekcji, charakteryzowały się również budownictwo (4,7%) oraz przemysł (4,1%). Najniższy wzrost (o 0,7%) odnotowano w informacji i komunikacji.

Wykres 36. Dynamika wartości dodanej brutto oraz wybranych składowych

(analogiczny kwartał poprzedniego roku=100; niewyrównane sezonowo; ceny średnioroczne poprzedniego roku)

Źródło: dane GUS.

W okresie ostatnich 10 lat (2005-2014) udział w tworzeniu WDB najbardziej zwiększyły transport i gospodarka magazynowa (o 1,1 p. proc. do poziomu 6,6%) oraz administrowanie i działalność wspierająca (o 0,8 p. proc. do poziomu 2,2%). W tym samym czasie w największym stopniu spadł udział obsługi rynku nieruchomości (o 1,0 p. proc. do poziomu 5,1%), a także edukacji (również o 1,0 p. proc. do poziomu 4,5%). W omawianym okresie udział przemysłu obniżył się o 0,1 p. proc. (do poziomu 25,1%), a udział działalności finansowej i ubezpieczeniowej zwiększył się o 0,2 p. proc. (do poziomu 4,1%).

4. INFLACJA W POLSCE

Inflacja (wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych) w 2014 r. w Polsce wyniosła 0,0% (tj. ceny nie zmieniły się). Rok wcześniej inflacja wyniosła 0,9%. W roku 2014 była ona zatem niższa zarówno od celu inflacyjnego ustalonego przez Radę Polityki Pieniężnej na poziomie 2,5%, jak i od dolnej granicy odchyień od niego (poziom 1,5%). Była ona również niższa od poziomu założonego w ustawie budżetowej (2,4%). Niskiej inflacji sprzyjał m.in. brak presji kosztowej, związany ze spadkiem inflacji na świecie (w tym u głównych partnerów handlowych Polski) oraz ze spadkiem cen surowców: ropy naftowej oraz żywności³¹. Również presja popytowa miała ograniczony charakter – przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych na osobę w 2014 r. były w ujęciu realnym o 1,6% wyższe niż rok wcześniej.

CENY TOWARÓW I USŁUG KONSUMPCYJNYCH

Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI) w 2014 r. wyniósł 100,0 wobec 100,9 w roku poprzedzającym. Podobnie niskiego poziomu inflacji nie odnotowano podczas 25 lat (okres 1989-2014) funkcjonowania gospodarki rynkowej w Polsce.

³¹ Dodatkowe informacje nt. inflacji na świecie znaleźć można w podrozdziale I.1.

Tabl. 6. Podstawowe wskaźniki zmian cen w Polsce

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	rok poprzedni = 100				
Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI)	102,6	104,3	103,7	100,9	100,0
Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych (HICP)	102,7	103,9	103,7	100,8	100,1
Wskaźnik cen produkcji sprzedanej przemysłu	102,1	107,6	103,3	98,7	98,5
Wskaźnik cen produkcji budowlano-montażowej	99,9	101,0	100,2	98,2	98,8

Źródło: dane GUS.

W ujęciu miesięcznym najwyższą wartość przyjął on w lutym, a także w marcu (100,7), a najniższą w grudniu (99,0) i była to jednocześnie najniższa wielkość w okresie po 1989 r. Wskaźnik CPI w ujęciu miesięcznym³² wykazywał w 2014 r. trend spadkowy, przy czym dla każdego z miesięcy w pierwszym półroczu wartości wskaźnika pozostawały powyżej poziomu 100,0, natomiast w każdym z miesięcy drugiego półroczu były poniżej tej wartości (ceny towarów i usług konsumpcyjnych spadały w porównaniu z analogicznymi miesiącami 2013 r.).

Spadek poziomu wskaźnika w II połowie 2014 r. miał częściowo charakter statystyczny – w lipcu 2014 r. wygasł efekt bazy związany ze wzrostem cen wywozu nieczystości³³ w 2013 r. oraz ze zmianą sposobu notowania cen ziemniaków³⁴.

Od grudnia 2012 r. wskaźnik CPI w ujęciu miesięcznym pozostaje nieprzerwanie poniżej celu inflacyjnego (poziom 2,5%), a od lutego 2013 r. – również poniżej dolnej granicy odchyień od niego (poziom 1,5%).

Do najistotniejszych czynników wpływających na obniżenie poziomu wskaźnika inflacji należał wyraźny spadek cen ropy na rynkach międzynarodowych w II połowie 2014 r. Średnia cen ropy naftowej³⁵ dla II półrocza była o 16,7% niższa niż dla I półrocza, przy czym średnia cen z grudnia 2014 r. była niższa od cen z grudnia 2013 r. aż o 42,6%. Ze względu na trwające od sierpnia osłabienie kursu złotego względem dolara, skala spadku cen ropy wyrażona w złotych była niższa od tej zaobserwowanej na rynkach międzynarodowych (rozliczających się w dolarach). Średnia cen ropy wyrażonych w złotych była dla II półrocza o 11,4% niższa niż dla I półrocza, a średnia cen z grudnia 2014 r. była niższa od cen z grudnia poprzedniego roku o 35,4%. Dodatkowym czynnikiem sprzyjającym był fakt, że w detalicznej cenie paliwa w Polsce znaczący udział mają podatki kwotowe³⁶, które w latach 2013-2014 praktycznie nie ulegały zmianom.

³² Analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100.

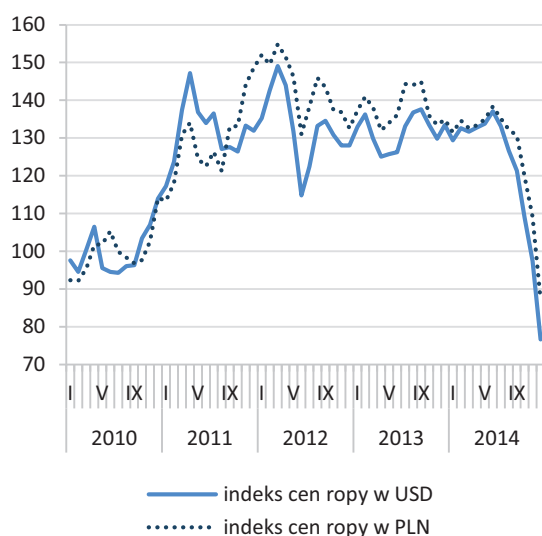
³³ W związku ze zmianą przepisów dotyczących utrzymania czystości i porządku w gminach, w lipcu 2013 r. odnotowano w gospodarstwach domowych wzrost opłat za wywóz nieczystości (śmieci) o 47,6% – przy udziale grupy „wywóz nieczystości (śmieci)” w wydatkach gospodarstw domowych na towary i usługi konsumpcyjne ogółem wynoszącym 0,78%. Por. GUS, *Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych w lipcu 2013 r.*, Informacje bieżące, (2013), Warszawa, s. 2.

³⁴ Zmiana sposobu notowania cen ziemniaków była konsekwencją zmian metodologicznych.

³⁵ Średnia nieważona cen ropy naftowej (w USD) z cen *spot* dla trzech rodzajów ropy: Dated Brent, West Texas Intermediate oraz Dubai Fateh.

³⁶ Np. w 2014 r. w przypadku 1 litra benzyny Pb95 akcyza wynosiła 1,57 zł, a opłata paliwowa 0,10 zł. Dodatkowo, oprócz podatków kwotowych, w skład detalicznej ceny benzyny wchodzi podatek VAT (stawka 23%).

Wykres 37. Wskaźniki światowych cen ropy naftowej w USD i PLN (2010 = 100)

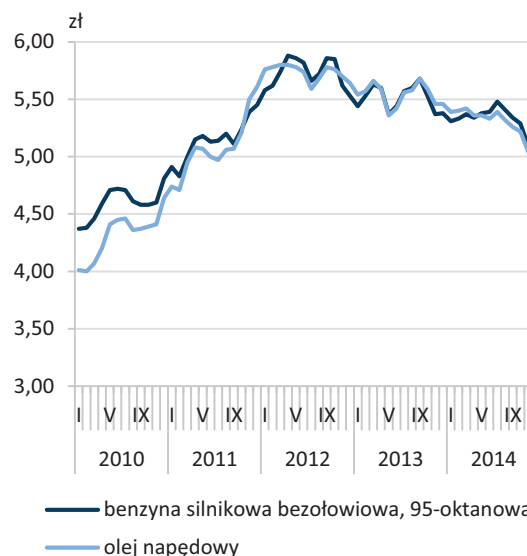
Uwaga: indeks cen ropy naftowej obliczony na podstawie średniej nieważonej z cen *spot* dla trzech rodzajów ropy: Dated Brent, West Texas Intermediate oraz Dubai Fateh.

Źródło: opracowanie GUS na podstawie danych MFW, NBP.

Kolejnym istotnym czynnikiem wpływającym na poziom inflacji w 2014 r. był spadek cen żywności na rynku krajowym. Spadek ten wynikał nie tylko z obniżenia się jej cen na rynkach światowych, ale miał on również związek ze zwiększoną podażą żywności na rynku krajowym w efekcie wprowadzenia przez Rosję w sierpniu 2014 r. sankcji na import wybranych produktów rolnych, surowców i artykułów spożywczych m.in. z Polski³⁷. Wśród ważniejszych artykułów spożywczych, których ceny uległy największemu obniżeniu w 2014 r., znalazł się cukier. Jego cena w porównaniu z 2013 r. spadła o 28,8%.

³⁷ Dodatkowe informacje na temat wpływu sytuacji w Rosji i na Ukrainie w 2014 r. na gospodarkę Polski można znaleźć w publikacji: GUS, *Powiązania gospodarki polskiej z Rosją, Ukrainą i Białorusią – wybrane aspekty*, (2015), Warszawa.

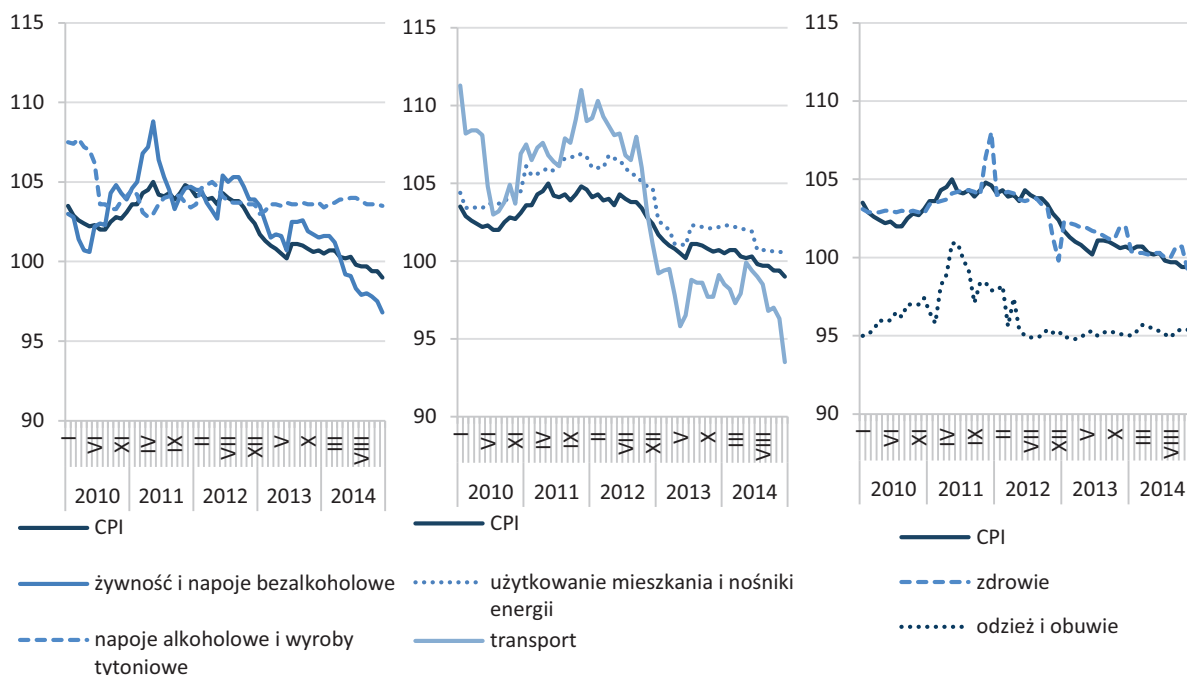
Wykres 38. Ceny detaliczne benzyny i oleju napędowego w Polsce (za 1 litr; ceny bieżące)

Źródło: GUS, *Ceny w gospodarce narodowej. Lipiec 2015 r.*, (2015), Warszawa.

Na ograniczenie średniorocznego wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI) wpływ miał także niski poziom cen odzieży i obuwia (średnioroczna wartość wskaźnika 95,3) oraz cen transportu (97,7). W przypadku obu tych grup, wartości w każdym z miesięcy 2014 r. były niższe niż w analogicznych miesiącach poprzedniego roku (wskaźnik ich cen nie przekraczał poziomu 100,0). Niższe niż w roku poprzednim były także średnioroczne ceny towarów i usług związanych z edukacją (96,2), ceny żywności i napojów bezalkoholowych (99,1) oraz ceny wyposażenia mieszkania i prowadzenia gospodarstwa domowego (99,9). Wyższe niż w 2013 r. były natomiast ceny: napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych (103,7), użytkowania mieszkania lub domu i nośników energii (101,4), ceny w zakresie restauracji i hoteli (101,4), w zakresie rekreacji i kultury (101,0), zdrowia (100,2) oraz łączności (100,2).

Wykres 39. Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych
(analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100)

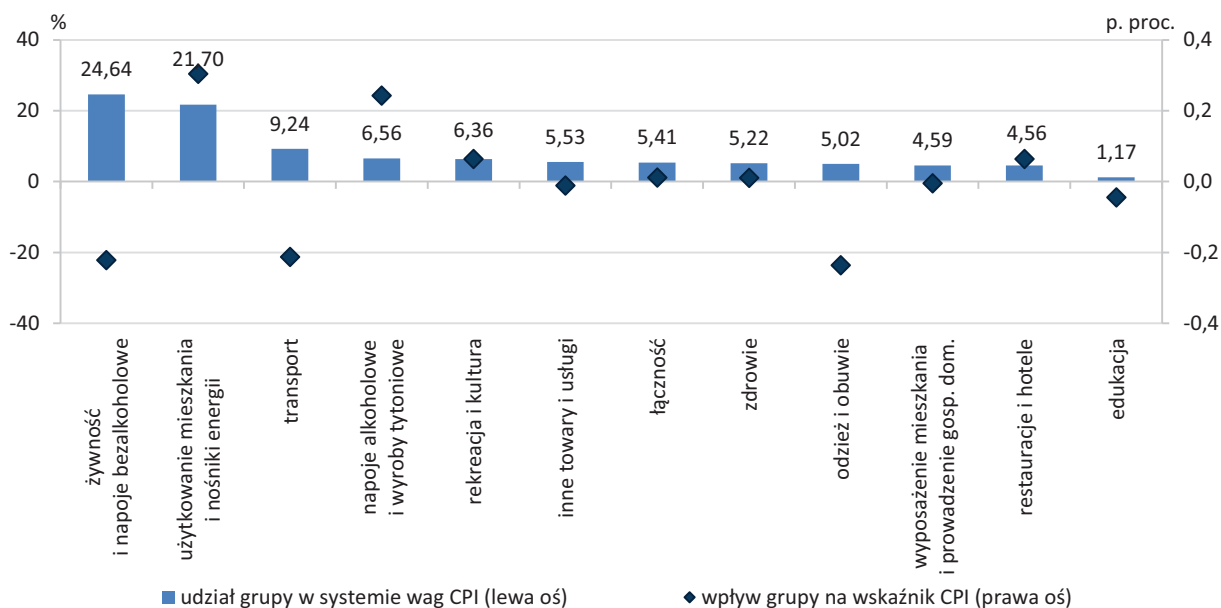

Źródło: dane GUS.

W 2014 r. największy wpływ na wzrost wskaźnika inflacji miały zmiany cen związanych z użytkowaniem mieszkania i nośnikami energii oraz zmiany cen napojów alkoholowych i wyrobów tytoniowych.

Wymienione kategorie, odpowiadające łącznie za 28,3% systemu wag stosowanych w obliczeniach cen towarów i usług, przyczyniły się do wzrostu wskaźnika CPI

Wykres 40. Porównanie udziału grup towarów i usług w systemie wag CPI i ich wpływu na wskaźnik CPI w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS, *Ceny w gospodarce narodowej. Lipiec 2015 r.*, (2015), Warszawa.

o 0,5 p. proc.³⁸

W przeciwnym kierunku oddziaływały zmiany żywności i napojów bezalkoholowych, cen transportu oraz cen odzieży i obuwia. Powyższe trzy kategorie, odpowiadające w sumie za 38,9% systemu wag, przyczyniły się do spadku wskaźnika CPI o 0,7 p. proc. W szczególności, można szacować, że obniżenie cen detalicznych cukru odpowiadało za spadek wskaźnika CPI o 0,1 p. proc., a obniżenie cen detalicznych paliw wpłynęło w sposób bezpośredni na spadek wskaźnika CPI o 0,2 p. proc.³⁹

ZHARMONIZOWANY WSKAŹNIK CEN KONSUMPCYJNYCH

Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych (HICP) w 2014 r. w Polsce wyniósł 100,1 i był niższy od ubiegłorocznego (100,8), przyjmując jednocześnie najniższą wartość od początku dostępnego szeregu danych, tj. od 1997 r.

Najwyższą wartość wskaźnika HICP w Polsce (w ujęciu miesięcznym, w porównaniu do analogicznego miesiąca poprzedniego roku) odnotowano w lutym (100,7), a najniższą w grudniu (99,4). Wskaźnik wykazywał w ciągu 2014 r. trend spadkowy – począwszy od lutego, w każdym z kolejnych miesięcy wartość wskaźnika HICP była niższa bądź równa wartości w miesiącu bezpośrednio poprzedzającym. Od sierpnia wartość wskaźnika znajdowała się stale poniżej poziomu 100,0 (ceny koszyka dóbr były niższe niż w analogicznych miesiącach roku wcześniejszego).

³⁸ W odniesieniu do wszystkich danych w akapicie: obliczenia własne.

³⁹ Uwzględniono tu jedynie bezpośredni wpływ wskaźnika cen paliw wchodzącego w skład wskaźnika cen transportu. Niższe ceny transportu (w tym paliw) mogą również wpływać w sposób pośredni na obniżenie wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych – ze względu na swój wpływ na ceny innych grup towarów (poprzez obniżanie kosztów ich wytworzenia przez producentów).

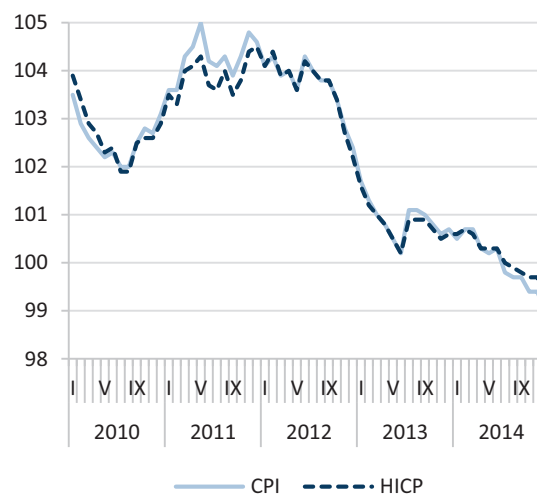
Podobnie jak w roku poprzedzającym, w 2014 r. wskaźniki HICP i CPI (w ujęciu miesięcznym) miały zbliżoną dynamikę, choć w drugiej połowie roku wskaźnik CPI pozostawał poniżej wartości przyjmowanych przez HICP.

Podobnie jak w roku poprzedzającym, Polska w 2014 r. znalazła się wśród członków Unii Europejskiej o poziomie wskaźnika HICP znajdującym się poniżej przeciętnego obliczonego dla całej Unii (100,6). Poziom tego wskaźnika w Polsce (100,1) był również niższy aniżeli dla krajów strefy euro (100,4).

Najniższe poziomy wskaźnika HICP zanotowano w Bułgarii (98,4) oraz Grecji (98,6), która rok wcześniej była jedynym krajem Unii, w którym wystąpiła deflacja. W 2014 r. wartość wskaźnika poniżej poziomu 100,0 odnotowano w pięciu państwach członkowskich. Najwyższy poziom wskaźnika zaobserwowano natomiast w Austrii i w Wielkiej Brytanii (po 101,5). W roku 2014 różnica pomiędzy krajem o najwyższym poziomie wskaźnika HICP a średnim poziomem wskaźnika dla całej UE wyniosła 0,9 p. proc. i była najniższa od początku dostępnego szeregu czasowego, tj. od 1997 r.

Wykres 41. Porównanie zharmonizowanego wskaźnika cen konsumpcyjnych (HICP) oraz wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI)

(analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100)

Źródło: dane GUS.

Tabl. 7. Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych (HICP) w Unii Europejskiej

Kraje	2010	2011	2012	2013	2014
	w %				
Unia Europejska ^a	102,1	103,1	102,6	101,5	100,6
Strefa euro ^b	101,6	102,7	102,5	101,3	100,4
Austria	101,7	103,6	102,6	102,1	101,5
Belgia	102,3	103,4	102,6	101,2	100,5
Bułgaria	103,0	103,4	102,4	100,4	98,4
Chorwacja	101,1	102,2	103,4	102,3	100,2
Cypr	102,6	103,5	103,1	100,4	99,7
Czechy	101,2	102,1	103,5	101,4	100,4
Dania	102,2	102,7	102,4	100,5	100,3
Estonia	102,7	105,1	104,2	103,2	100,5
Finlandia	101,7	103,3	103,2	102,2	101,2
Francja	101,7	102,3	102,2	101,0	100,6
Grecja	104,7	103,1	101,0	99,1	98,6
Hiszpania	102,0	103,1	102,4	101,5	99,8
Holandia	100,9	102,5	102,8	102,6	100,3
Irlandia	98,4	101,2	101,9	100,5	100,3
Litwa	101,2	104,1	103,2	101,2	100,2
Luksemburg	102,8	103,7	102,9	101,7	100,7
Łotwa	98,8	104,2	102,3	100,0	100,7
Malta	102,0	102,5	103,2	101,0	100,8
Niemcy	101,2	102,5	102,1	101,6	100,8
Polska	102,7	103,9	103,7	100,8	100,1
Portugalia	101,4	103,6	102,8	100,4	99,8
Rumunia	106,1	105,8	103,4	103,2	101,4
Słowacja	100,7	104,1	103,7	101,5	99,9
Słowenia	102,1	102,1	102,8	101,9	100,4
Szwecja	101,9	101,4	100,9	100,4	100,2
W. Brytania	103,3	104,5	102,8	102,6	101,5
Węgry	104,7	103,9	105,7	101,7	100,0
Włochy	101,6	102,9	103,3	101,3	100,2

^a Dla każdego roku agregat „Unia Europejska” obejmuje 28 państw będących członkami Unii w 2014 r. Wskaźnik powstał jako średnia ważona wielkością ostatecznych wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych danego państwa.

^b Dla każdego roku agregat „strefa euro” obejmuje 18 państw będących członkami strefy w 2014 r. Wskaźnik powstał jako średnia ważona wielkością ostatecznych wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych danego państwa.

Źródło: dane Eurostatu.

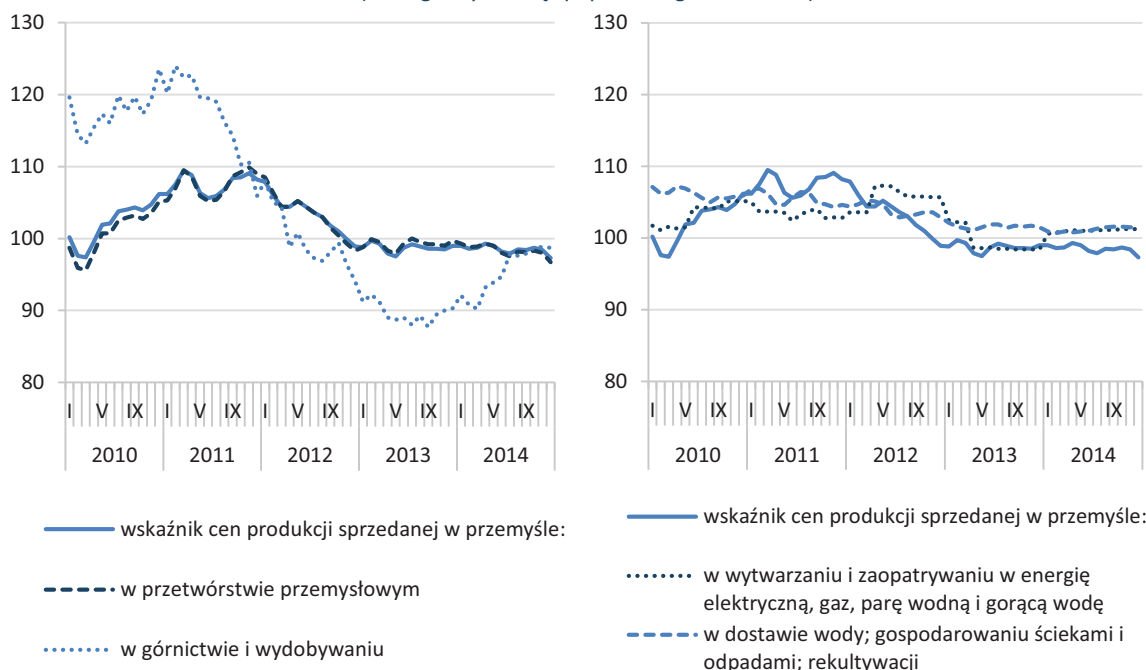
CENY PRODUKCJI SPRZEDANEJ PRZEMYSŁU I PRODUKCJI BUDOWLANO-MONTAŻOWEJ

Wskaźnik cen produkcji sprzedanej przemysłu w 2014 r. wyniósł 98,5 wobec 98,7 w 2013 r. Trwające dwa lata spadki cen spowodowały, że poziom cen produkcji sprzedanej przemysłu w 2014 r. był o 3,0% niższy aniżeli w 2012 r.

Najwyższą wartość w ujęciu miesięcznym wskaźnik cen produkcji sprzedanej przemysłu osiągnął w kwietniu (99,3), a najniższą w grudniu (97,3), przyjmując wówczas najniższy poziom w całym dostępnym szeregu czasowym (tj. od stycznia 2006 r.).

Ceny w przetwórstwie przemysłowym (w ujęciu rocznym) były w 2014 r. niższe niż rok wcześniej, a ich wskaźnik przyjął wartość 98,3. Najwyższy poziom w ujęciu miesięcznym

Wykres 42. Wskaźniki cen produkcji sprzedanej przemysłu
(analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100)

Źródło: dane GUS.

wskaźnik osiągnął w styczniu oraz kwietniu (po 99,3), a najniższy poziom (96,7) w grudniu. W przetwórstwie przemysłowym w 2014 r., podobnie jak rok wcześniej, najsilniej wzrosły ceny produkcji wyrobów farmaceutycznych (103,8) oraz produkcji skór i wyrobów skórzanych (102,7) – skala wzrostu była jednak niższa niż w roku poprzednim. W 2014 r. wyraźnie wzrósł również wskaźnik cen produkcji wyrobów tytoniowych (103,5). W 2014 r., podobnie jak rok wcześniej, największe spadki odnotowano w przypadku cen produkcji koksu i produktów rafinacji ropy naftowej (wskaźnik przyjął wartość 93,2) oraz w przypadku cen produkcji komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych (97,7). W 2014 r. silnie spadły również ceny produkcji artykułów spożywczych oraz ceny produkcji urządzeń elektrycznych (oba wskaźniki przyjęły poziom 97,9).

Ceny w górnictwie i wydobywaniu (w ujęciu rocznym) w 2014 r. spadły o 4,7%, jednak skala spadku była niższa od odnotowanej w 2013 r., kiedy to ceny obniżyły się o 10,3%.

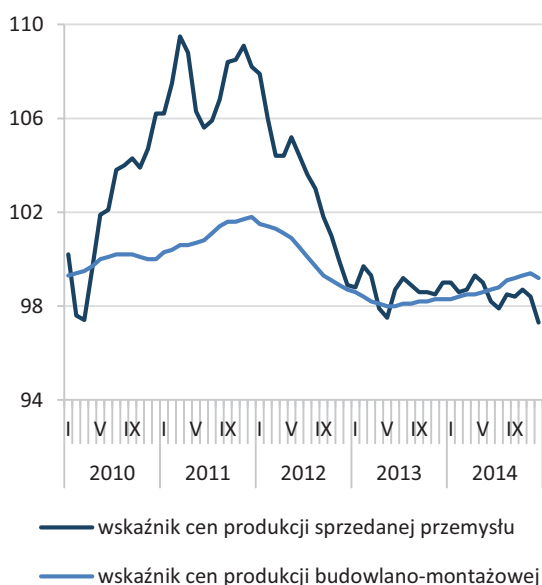
Rok 2014 był trzecim z kolei, w którym ceny w górnictwie i wydobywaniu obniżały się (tj. wskaźnik przyjmował wartość poniżej 100,0). Najniższy poziom w ujęciu miesięcznym wskaźnik przyjął w marcu (90,2), a najwyższy w październiku oraz listopadzie (98,8). Przez 31 miesięcy w okresie między czerwcem 2012 r. a grudniem 2014 r. (włącznie) wskaźnik ten nieprzerwanie pozostawał poniżej poziomu 100,0 (ceny w wybranym miesiącu były niższe aniżeli w analogicznym miesiącu roku poprzedzającego). Począwszy od drugiej połowy 2013 r. wystąpiło spowolnienie dynamiki spadku cen w górnictwie i wydobywaniu.

Wskaźnik cen w sekcji wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę osiągnął średnioroczny poziom 101,1. W ujęciu miesięcznym najniższy poziom osiągnął on w styczniu (100,6), najwyższy w listopadzie (101,3), a w ciągu całego 2014 r. widoczny był powolny trend wzrostowy wskaźnika.

Ceny w dostawie wody, gospodarowaniu ściekami i odpadami oraz rekultywacji w 2014 r. wzrosły o 1,2%. W ujęciu miesięcznym ich wskaźnik w każdym z pierwszych sześciu miesięcy przyjmował wartości nie wyższe niż 101,0, natomiast w drugiej połowie roku osiągał wartości z przedziału pomiędzy 101,3 a 101,6.

Wskaźnik cen produkcji budowlano-montażowej w 2014 r. wyniósł 98,8. Podobnie, w 2013 r. ceny były niższe niż w roku poprzedzającym. Wskaźnik cen w 2014 r. w ujęciu miesięcznym najniższą wartość przyjął w styczniu (98,3), a najwyższą w listopadzie (99,4). Począwszy od maja 2013 r. aż do listopada 2014 r. włącznie zaobserwowano trend wzrostowy wskaźnika (w tym przypadku oznaczający spowolnienie spadku cen), a w każdym z kolejnych miesięcy tego okresu wskaźnik przyjmował wartości nie niższe niż w miesiącu poprzedzającym.

Wykres 43. Wskaźnik cen produkcji sprzedanej przemysłu i produkcji budowlano-montażowej
(analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100)

Źródło: dane GUS.

5. HANDEL ZAGRANICZNY I BILANS PŁATNICZY POLSKI

HANDEL ZAGRANICZNY

W 2014 r. eksport z Polski w cenach bieżących wyniósł 165,8 mld EUR i zwiększył się w stosunku do roku poprzedniego o 7,0%. Wartość importu w 2014 r. w cenach bieżących osiągnęła poziom 168,4 mld EUR i była o 7,3% wyższa niż w 2013 r. Ujemne saldo handlu zagranicznego ogółem wyniosło 2,7 mld EUR i uległo pogłębieniu w porównaniu z 2013 r., kiedy to osiągnęło 2,0 mld EUR. W latach 2013-2014 zaobserwowano wyraźne zmniejszenie się ujemnego salda w stosunku do lat wcześniejszych – było ono najniższe od 2000 roku⁴⁰.

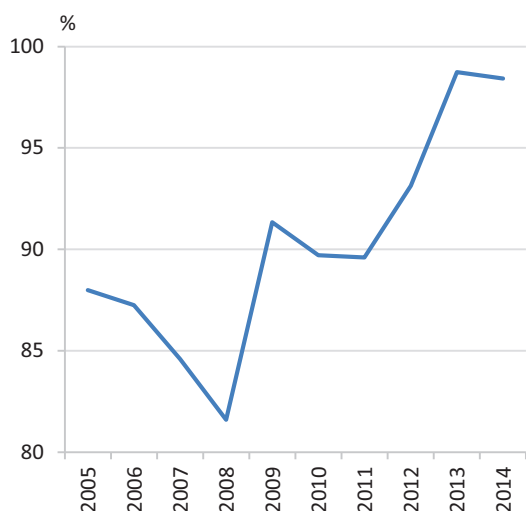
Zwiększenie aktywności gospodarczej oraz ożywienie popytu wewnętrznego w krajach Unii Europejskiej oddziaływało na wzrost dynamiki polskiego eksportu (szczególnie w I połowie 2014 r.). Z kolei rosnący popyt wewnętrzny w Polsce wpływał na zintensyfikowanie importu, natomiast spadek cen surowców na rynkach światowych wpływał na ograniczenie wartości importu.

Relacja poziomu eksportu do importu w 2014 r. wyniosła 98,4% i spadła w porównaniu z 2013 r., kiedy to wyniosła 98,7%. Poziom tej relacji w dwu ostatnich latach wyraźnie przewyższał wartości przyjmowane w okresie po 2000 r.⁴¹.

⁴⁰ Początek dostępnego szeregu danych.

⁴¹ J.w.

Wykres 44. Relacja poziomu eksportu do poziomu importu w Polsce

Źródło: dane GUS.

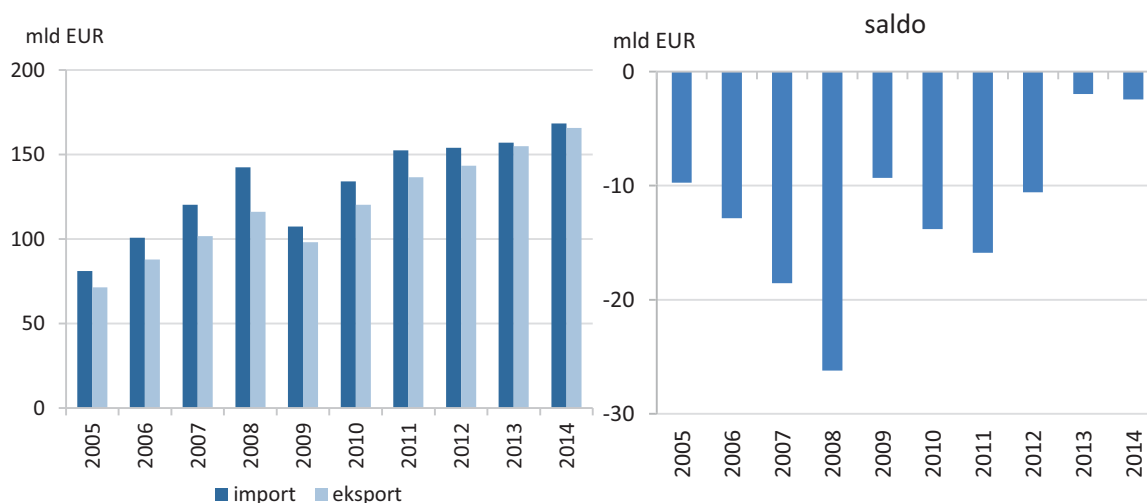
Ujemne saldo wymiany handlowej, podobnie jak w 2013 r., zanotowano z krajami rozwijającymi się (23,2 mld EUR w 2014 r. w porównaniu do 18,6 mld EUR rok wcześniej) oraz z krajami Europy Środkowo-Wschodniej (7,8 mld EUR w porównaniu do 6,8 mld EUR). Dodatkowo saldo handlowe uzyskano natomiast w obrotach z krajami rozwiniętymi (28,4 mld EUR wobec 23,4 mld EUR rok wcześniej). Wyższy poziom salda handlowego w obrotach z krajami rozwiniętymi wynikał przede wszystkim ze zmiany salda handlu z krajami

UE, które w 2014 r. osiągnęło wartość 28,9 mld EUR przy 24,5 mld EUR w 2013 r.

Pomimo tego, że wartość salda obrotów handlu zagranicznego ogółem uległa w 2014 r. nieznacznej zmianie, to zaobserwowano jednak istotne przekształcenia jej elementów. Wzrost eksportu do krajów Unii Europejskiej (o 12,1 mld EUR) nie zdołał zrównoważyć łącznego wzrostu importu z krajów Unii Europejskiej (o 7,7 mld EUR) i z krajów rozwijających się (o 5,5 mld EUR; łącznie o 13,3 mld EUR). Zaobserwowano również spadek zarówno eksportu, jak i importu z grupy krajów Europy Środkowo-Wschodniej o, odpowiednio: 2,6 mld EUR oraz o 1,6 mld EUR.

Największą grupą partnerów handlowych Polski pozostawały kraje Unii Europejskiej – w 2014 r. ich udział w eksporcie wyniósł 77,5% w porównaniu do 75,0% rok wcześniej, a w imporcie 59,0 % wobec 58,5% w roku poprzedzającym. Rola krajów rozwijających się w imporcie uległa zwiększeniu z poziomu 20,4% w 2013 r. do 22,3% rok później, natomiast w eksporcie ich udział nieznacznie się obniżył: z 8,7% do poziomu 8,6% w 2014 r. Wyraźnie obniżył się udział krajów Europy

Wykres 45. Obroty towarowe handlu zagranicznego Polski
(ceny bieżące, w mld EUR)

Źródło: dane GUS.

Tabl. 8. Obroty handlu zagranicznego

Wyszczególnienie	Obroty handlu zagranicznego ogółem					Struktura obrotów handlu zagranicznego				
	2010	2011	2012	2013 ^b	2014	2010	2011	2012	2013	2014
	w mld EUR					struktura w %				
Eksport	120,4	136,7	143,5	155,0	165,8	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kraje rozwinięte ^a	102,2	115,3	118,0	127,0	139,4	84,9	84,3	82,5	81,9	84,1
w tym UE	95,3	106,6	109,1	116,3	128,4	79,1	78,0	76,3	75,0	77,5
Kraje rozwijające się	8,5	10,1	11,6	13,4	14,4	7,1	7,4	8,1	8,7	8,6
Kraje Europy Środkowo-Wschodniej	9,6	11,3	13,8	14,6	12,0	8,0	8,3	9,4	9,4	7,3
Import	134,2	152,6	154,0	157,0	168,4	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kraje rozwinięte	90,2	101,9	99,4	103,6	111,0	67,2	66,7	64,6	66,0	65,9
w tym UE	79,8	91,0	88,6	91,8	99,5	59,5	59,6	57,6	58,5	59,0
Kraje rozwijające się	28,1	29,2	30,1	32,0	37,6	21,0	19,2	19,5	20,4	22,3
Kraje Europy Środkowo-Wschodniej	15,9	21,5	24,5	21,4	19,8	11,8	14,1	15,9	13,6	11,8
Saldo	-13,8	-15,9	-10,6	-2,0	-2,7	x	x	x	x	x

^a Podział na kraje rozwinięte, kraje rozwijające się oraz kraje Europy Środkowo-Wschodniej zastosowany w tabelcy jest zgodny z podziałem przyjętym w *Biuletynie Statystycznym* (GUS). Podział ten należy odróżnić np. od podziału (za MFV) na kraje rozwinięte oraz kraje wschodzące i rozwijające się, zastosowanego w innych częściach niniejszej publikacji. W szczególności, w bieżącym rozdziale, kraje Europy Środkowo-Wschodniej to: Albania, Białoruś, Mołdawia, Rosja oraz Ukraina.

^b Począwszy od 2013 r. dane dla Unii Europejskiej zawierają dane nt. obrotów z Chorwacją.

Źródło: GUS, *Obroty handlu zagranicznego ogółem i według krajów*.

Środkowo-Wschodniej, zarówno w eksporcie (z 9,4% do 7,3%), jak i w imporcie (z 13,6% do 11,8%).

Analizując poszczególne kraje, biorące udział w handlu zagranicznym Polski, Niemcy wciąż pozostają najważniejszym partnerem handlowym Polski. Poziom eksportu do tego kraju w 2014 r. wyniósł 43,6 mld EUR i zwiększył się w porównaniu do 2013 r. (38,9 mld EUR), zaś udział Niemiec w eksporcie wzrósł w porównaniu z 2013 r. z poziomu 25,1% do 26,3%. Poziom importu z Niemiec w 2014 r. wyniósł 37,1 mld EUR i zwiększył się w porównaniu do 2013 r. (34,0 mld EUR). Udział tego kraju w imporcie wzrósł w analizowanym okresie z 21,7% do 22,0%.

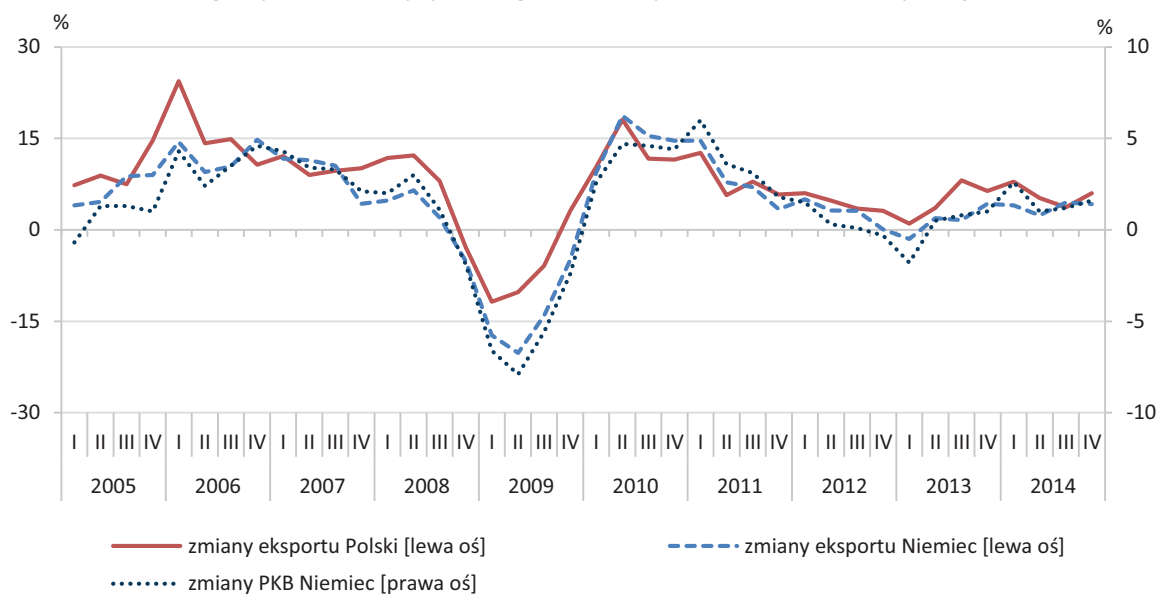
Zacieśnianiu powiązań gospodarczych Polski i Niemiec, szczególnie od wstąpienia naszego

kraju do UE, towarzyszyło zjawisko zbliżenia się ścieżek przebiegu cykli koniunkturalnych tych gospodarek⁴².

W eksporcie Polski drugie i trzecie miejsce wśród partnerów handlowych zajmowały Czechy (wzrost udziału z 6,2% do 6,5%) oraz Wielka Brytania (spadek udziału z 6,5% do 6,4%) – rok wcześniej kolejność ta była odwrotna. Wśród dziesięciu największych odbiorców polskiego eksportu dynamika eksportu przekroczyła poziom 110,0 w przypadku aż sześciu krajów (w kolejności od najznacniejszego partnera: Niemcy, Czechy, Włochy, Holandia, Szwecja, Węgry).

⁴² MFV, *German-Central European Supply Chain—cluster report*, (2013), s. 8 oraz s. 34-35.

Wykres 46. Zmiany wolumenu eksportu dóbr i usług Polski oraz Niemiec na tle zmian PKB Niemiec
(analogiczny kwartał roku poprzedniego, dane niewyrównane sezonowo, ceny bieżące)

Źródło: dane Eurostatu.

W efekcie złożonej sytuacji geopolitycznej eksport do Rosji spadł o 14,0%, a jej udział wśród odbiorców polskiego eksportu obniżył się z 5,3% do 4,2%. Szczególnie duże zahamowanie zaobserwowano w handlu towarami rolno-spożywczymi, co miało związek z wprowadzonymi przez Rosję w sierpniu 2014 r. sankcjami⁴³. W tym samym okresie udział Ukrainy w eksporcie obniżył się o 0,9 p. proc. i wyniósł 1,9%.

W związku ze spadkiem zarówno wartości importu z Rosji (o 8,7%), jak i jej udziału wśród największych partnerów w imporcie (z 12,1% do 10,3%), Rosja utraciła drugie miejsce wśród partnerów w imporcie na rzecz Chin. W 2014 r. import z Chin wzrósł o 20,1%, a ich udział w imporcie zwiększył się z 9,3% do 10,4%.

Stopień koncentracji eksportu w 2014 r., mierzony udziałem dziesięciu głównych partnerów Polski w eksporcie ogółem,

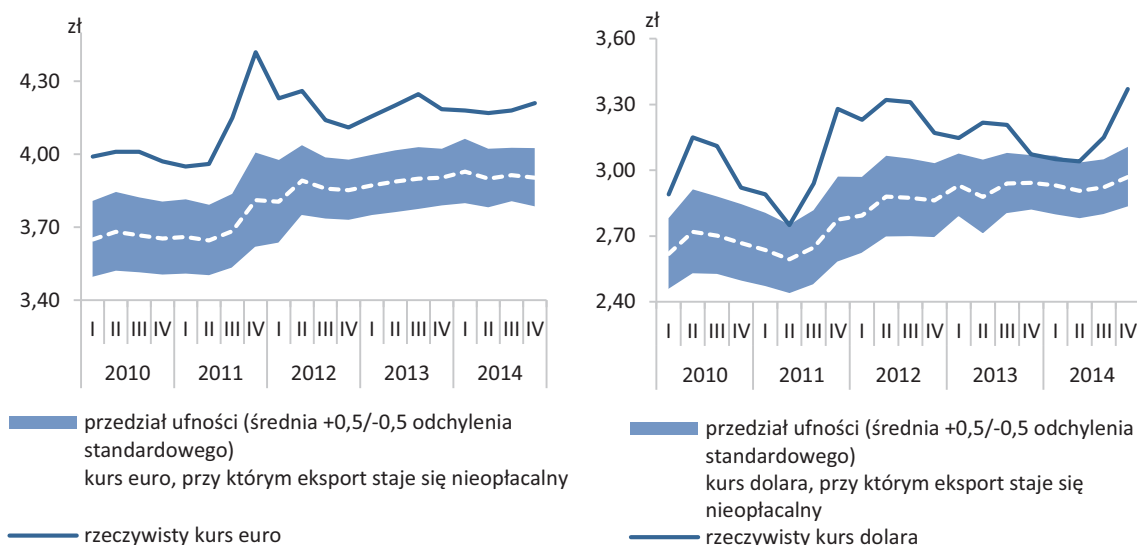
osiągnął poziom 65,7% i był wyższy niż w roku poprzedzającym, kiedy to wynosił 65,1%. Obniżeniu uległ natomiast wskaźnik koncentracji importu (obliczany w analogiczny sposób), osiągając w 2014 r. udział 67,0% wobec 67,4% rok wcześniej⁴⁴.

Kurs euro wobec złotego pozostawał powyżej zadeklarowanego przez przedsiębiorców (w prowadzonych przez NBP badaniach koniunktury) kursu, przy którym eksport uznaje się za nieopłacalny. W przypadku dolara amerykańskiego, w okresie od IV kwartału 2013 r. do II kwartału 2014 r. rzeczywisty kurs dolara zbliżył się do kursu uznawanego przez przedsiębiorców za nieopłacalny. W drugiej połowie 2014 r. doszło natomiast zarówno do umocnienia się dolara względem złotego (III i IV kwartał 2014 r.), jak i do częściowego dostosowania się przedsiębiorców do warunków na rynkach eksportowych. W IV kwartale 2014 r. kurs dolara, przy którym eksport uznawany jest za nieopłacalny uległ podwyższeniu do poziomu nienotowanego od III kwartału 2006 r.

⁴³ Dodatkowe informacje na temat wpływu sytuacji w Rosji i na Ukrainie w 2014 r. na gospodarkę Polski można znaleźć w publikacji: GUS, *Powiązania gospodarki polskiej z Rosją, Ukrainą i Białorusią – wybrane aspekty*, (2015), Warszawa.

⁴⁴ GUS, *Obroty handlu zagranicznego ogółem i według krajów w 2014 r., wyniki ostateczne*, (2015), Warszawa.

Wykres 47. Opłacalność eksportu a rzeczywiste kursy walut

Uwaga: średni kurs kwartalny euro oraz dolara obliczony na podstawie średnich kursów miesięcznych NBP.

Ze względu na występowanie licznych obserwacji nietypowych oraz błędnych, do obliczeń przedziału ufności dla kursów, przy których eksport staje się nieopłacalny, w NBP wykorzystano próbę po wyeliminowaniu odpowiedzi poniżej 5. i powyżej 95. percentyla.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP, w tym z badań koniunktury.

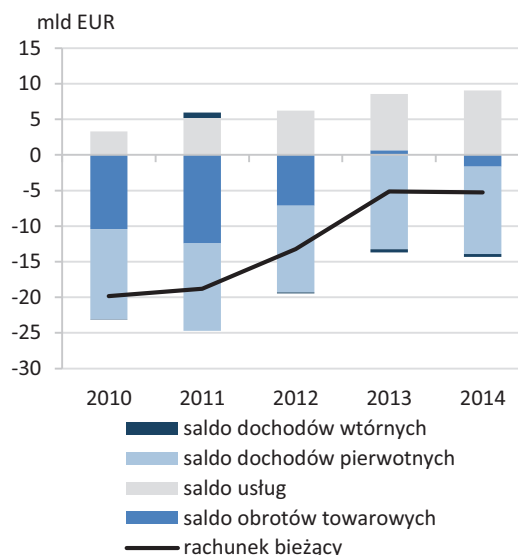
BILANS PŁATNICZY⁴⁵

Deficyt obrotów na rachunku bieżącym gospodarki Polski w 2014 r. wyniósł 5,3 mld EUR i był wyższy o 0,1 mld EUR niż w 2013 r. Na pogłębienie deficytu wpływ miała głównie zmiana salda obrotów towarowych.

W 2014 r. odnotowano ujemne saldo obrotów towarowych⁴⁶, którego poziom wyniósł 1,6 mld EUR wobec dodatniego salda 0,6 mld EUR w 2013 r. W porównaniu do roku poprzedniego odnotowano wyższy o 5,6%

poziom eksportu towarów, który wyniósł 157,2 mld EUR, natomiast import towarów wzrósł o 7,2% i wyniósł 158,9 mld EUR.

Wykres 48. Rachunek bieżący bilansu płatniczego

Źródło: dane NBP, Bilans płatniczy.

Saldo usług w rachunku bieżącym było dodatnie i wzrosło z poziomu 7,9 mld EUR w 2013 r. do 9,1 mld EUR w 2014 r. Największy wpływ na zmianę salda usług miał wzrost tego salda w dziale usług transportowych

⁴⁵ Narodowy Bank Polski (NBP) wprowadził z dniem 30 września 2014 r. zmiany w statystyce bilansu płatniczego i międzynarodowej pozycji inwestycyjnej na podstawie wytycznych zawartych w: MFW, *Balance of Payments and International Investment Position Manual. Sixth Edition BPM6*, (2009). Wszystkie dane historyczne zostały przez NBP przeliczone wg nowej metodologii. Szczegółowy opis zmian zawartych w podręczniku BPM6 dostępny na stronie internetowej NBP (www.nbp.pl) w notatce *Informacja o zmianach w statystyce bilansu płatniczego i międzynarodowej pozycji inwestycyjnej w 2014 r.*

⁴⁶ Uwaga: odmiennie niż w podrozdziale *Handel zagraniczny w Polsce* dane pochodzą ze statystyki bilansu płatniczego NBP.

Tabl. 9. Bilans płatniczy

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	w mln EUR				
Rachunek bieżący	-19 820	-18 791	-13 226	-5 148	-5 250
Saldo obrotów towarowych	-10 396	-12 451	-7 146	635	-1 629
Saldo usług	3 324	5 186	6 209	7 910	9 064
Saldo dochodów pierwotnych	-12 703	-12 284	-12 164	-13 266	-12 280
Saldo dochodów wtórnych	-45	758	-125	-427	-405
Rachunek kapitałowy	6 446	7 254	8 549	9 006	10 036
Rachunek finansowy	-23 285	-19 686	-8 746	-7 266	-3 734

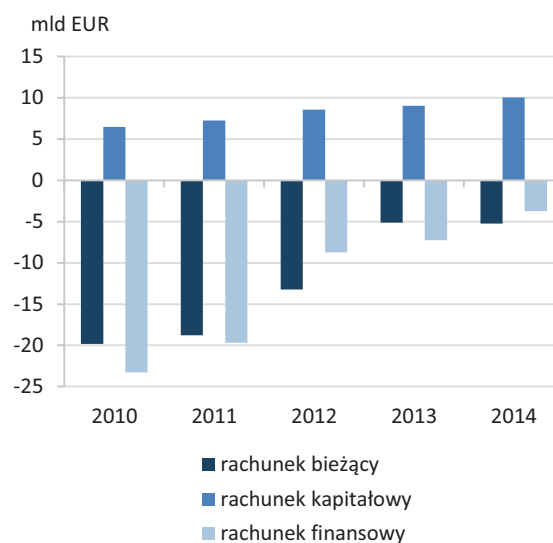
Źródło: NBP, *Statystyka bilansu płatniczego*.

o 0,8 mld EUR oraz pozostałych usług o 0,6 mld EUR.

Na zmniejszenie poziomu deficytu dochodów pierwotnych w 2014 r. w ramach rachunku bieżącego do poziomu 12,3 mld EUR (zmiana o 1,0 mld EUR wobec 2013 r.) wpływ miał niższy deficyt salda dochodów z tytułu inwestycji, które poprawiło się o 1,3 mld EUR i wyniosło 18,2 mld EUR w 2014 r.

W 2014 r. saldo dochodów wtórnych było ujemne i wyniosło 0,4 mld EUR, co oznacza poprawę tego salda o 22 mln EUR wobec roku poprzedniego. Na zmniejszenie ujemnego salda dochodów wtórnych wpłynął mniejszy deficyt w sektorze rządowym (o 0,3 mld EUR) oraz zmniejszenie dodatniego salda pozostałych sektorów o 0,2 mld EUR.

W 2014 r., w relacji do roku poprzedniego, nastąpił wzrost salda rachunku kapitałowego do 10,0 mld EUR (9,0 mld EUR w 2013 r.), co wynikało ze zwiększenia rozchodów o 56,1%, a przychodów o 13,8% wobec roku poprzedniego.

Wykres 49. Rachunek bieżący, kapitałowy i finansowy

Źródło: dane NBP, *Bilans płatniczy*.

W 2014 r. odnotowano poprawę ujemnego salda rachunku finansowego do poziomu 3,7 mld EUR (wobec 7,3 mld EUR w 2013 r.). Zaobserwowano wzrost aktywów polskich inwestycji zagranicznych, który wyniósł 10,2 mld EUR. Na wzrost salda aktywów tych inwestycji wpłynęła głównie poprawa salda inwestycji bezpośrednich o 6,0 mld EUR

Tabl. 10. Rachunek finansowy – aktywa

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	w mln EUR				
Rachunek finansowy - aktywa	21 863	10 332	9 711	58	10 204
Inwestycje bezpośrednie	7 051	3 412	1 055	-2 071	3 918
Inwestycje portfelowe	-120	-610	340	1 650	4 102
Pozostałe inwestycje	2 987	2 716	1 716	260	1 705
Pochodne instrumenty finansowe	449	119	-2 133	-535	23
Oficjalne aktywa rezerwowe	11 496	4 695	8 733	754	456

Źródło: NBP, *Statystyka bilansu płatniczego*.

Tabl. 11. Rachunek finansowy – pasywa

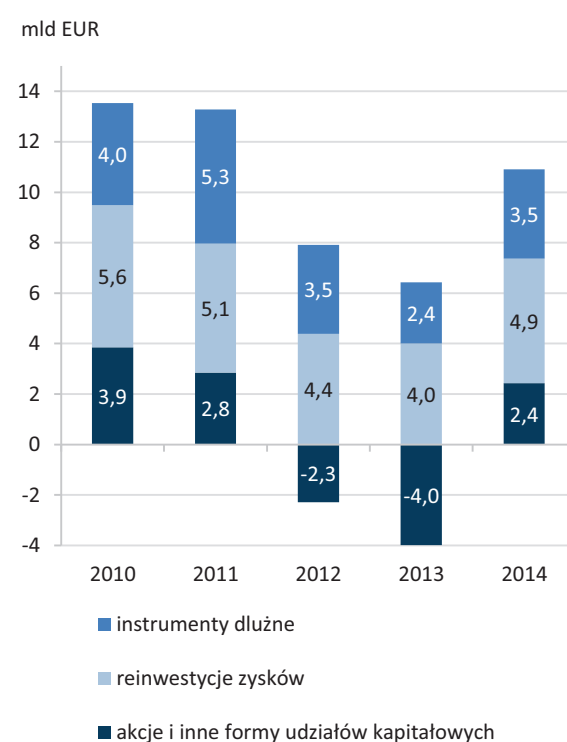
Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	w mln EUR				
Rachunek finansowy - pasywa	45 148	30 018	18 457	7 324	13 938
Inwestycje bezpośrednie	13 536	13 274	5 634	2 432	10 907
Inwestycje portfelowe	21 795	11 730	15 635	1 751	2 585
Pozostałe inwestycje	9 817	5 014	-2 812	3 141	446

Źródło: NBP, *Statystyka bilansu płatniczego*.

w relacji do 2013 r. Dodatkowo saldo z tytułu inwestycji bezpośrednich w aktywach było rezultatem napływu kapitału inwestowanego w instrumenty dłużne, których saldo wzrosło o 3,8 mld EUR. Na aktywa polskich inwestycji portfelowych za granicą wpłynął wzrost salda dłużnych papierów wartościowych o 1,7 mld EUR. Zwiększenie salda aktywów pozostałych polskich inwestycji za granicą związane było z napływem środków Monetarnych Instytucji Finansowych (z wyłączeniem NBP), których saldo zwiększyło się o 1,2 mld EUR w relacji do 2013 r. i osiągnęło poziom 0,5 mld EUR. W 2014 r. saldo wynikające z rozliczeń transakcji związanych z pochodnymi instrumentami finansowymi, zawartych pomiędzy rezydentami a nierezydentami było dodatnie i wyniosło 23 mln EUR, w 2013 r. saldo to było ujemne i wyniosło 0,5 mld EUR.

Saldo zagranicznych inwestycji w Polsce w 2014 r. wyniosło 13,9 mld EUR, wobec 7,3 mld EUR w 2013 r. Poziom tego salda w głównej mierze był kształtowany przez napływ inwestycji bezpośrednich w kwocie 10,9 mld EUR oraz inwestycji portfelowych w kwocie 2,6 mld EUR. Odnotowano zaś niewielki napływ kapitału z tytułu pozostałych inwestycji, tj. 0,4 mld EUR. Na saldo zagranicznych inwestycji bezpośrednich wpłynął wzrost salda pasywów akcji i innych form udziałów kapitałowych o 7,3 mld EUR. Na saldo zagranicznych inwestycji portfelowych wpłynęło głównie saldo dłużnych papierów wartościowych, które wzrosło o 0,8 mld EUR. Zmniejszenie salda pozostałych inwestycji zagranicznych związane było z odpływem

środków NBP, których saldo zmniejszyło się o 2,6 mld EUR w relacji do 2013 r. i osiągnęło ujemny poziom 1,2 mld EUR.

Wykres 50. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce

Źródło: dane NBP, *Bilans płatniczy*.

6. WYBRANE SEKTORY GOSPODARKI POLSKIEJ

PRZEMYSŁ⁴⁷

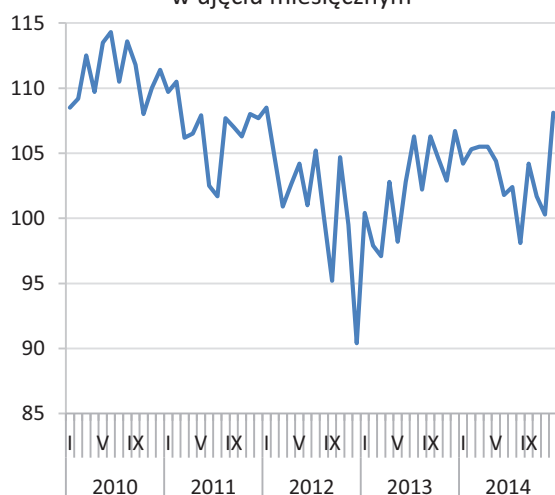
Przemysł w Polsce w ostatnich dziesięciu latach (2005-2014) odpowiadał za wytworzenie od 24,7% do 25,6% wartości dodanej brutto. W 2014 r. jego udział wyniósł 25,1%. Wartość ta jest wyższa niż średnia dla krajów Unii Europejskiej, mieszcząca się w zbliżonym okresie⁴⁸ w przedziale od 18,2% do 20,1%. Warto zauważyć, że poziom opisywanego wskaźnika, zbliżony do reprezentowanego przez Polskę bądź wyższy, wśród krajów UE występuje jedynie w Niemczech, Irlandii i w części krajów Europy Środkowo-Wschodniej.

Produkcja sprzedana przemysłu w 2014 r. w cenach bieżących osiągnęła poziom 1 166,6 mld zł, w cenach stałych była zaś

o 3,3% wyższa niż rok wcześniej⁴⁹. Na wartość produkcji sprzedanej przemysłu największy wpływ miała sekcja przetwórstwo przemysłowe z udziałem 85,4%, następnie sekcja wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (8,3%), górnictwo i wydobywanie (4,1%) oraz dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja (2,3%).

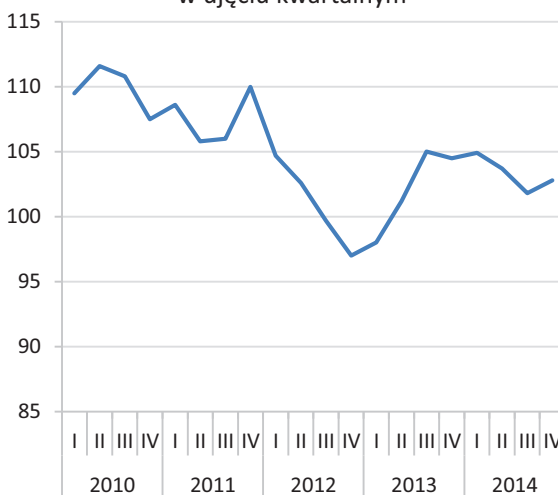
Nieco odmiennie prezentował się udział poszczególnych sekcji w wytworzeniu wartości dodanej brutto. Sekcja przetwórstwo przemysłowe w 2014 r. odpowiadała za 73,3% WDB wytworzonej w przemyśle, a sekcja wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę za 14,3% tej wielkości. Górnictwo i wydobywanie wytworzyło 7,3% WDB w przemyśle, natomiast sekcja dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja 5,1%.

Wykres 51. Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu ogółem
(analogiczny okres poprzedniego roku = 100, ceny stałe; dane niewyrównane sezonowo)
w ujęciu miesięcznym

Źródło: dane GUS.

w ujęciu kwartalnym

⁴⁷ O ile nie zaznaczono inaczej, prezentowane dane i informacje (za wyjątkiem danych z systemu Rachunków Narodowych, tj. danych związanych z Wartością Dodaną Brutto) dotyczą podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

⁴⁸ Okres 2005-2013 (brak danych za 2014 r. w bazach Eurostatu).

⁴⁹ GUS, *Nakłady i wyniki przemysłu w 2014 r.*, (2015), Warszawa.

Tabl. 12. Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu (ceny stałe)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	rok poprzedni =100				
Produkcja sprzedana przemysłu, ogółem w tym:	109,8	107,7	100,9	102,2	103,3
Przetwórstwo przemysłowe	111,1	108,3	101,3	102,3	104,6
Górnictwo i wydobywanie	101,3	102,7	95,5	103,7	94,0
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	100,1	102,0	100,3	99,4	95,9
Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	106,3	106,7	99,9	104,3	103,0

Źródło: GUS, *Nakłady i wyniki przemysłu*.

W ciągu ostatnich 10 lat poziom WDB (w cenach stałych) wytworzonej w przemyśle wzrastał szybciej niż poziom WDB w gospodarce ogółem – w analizowanym okresie odnotowano odpowiednio wzrost o 63,0% wobec wzrostu o 41,4%.

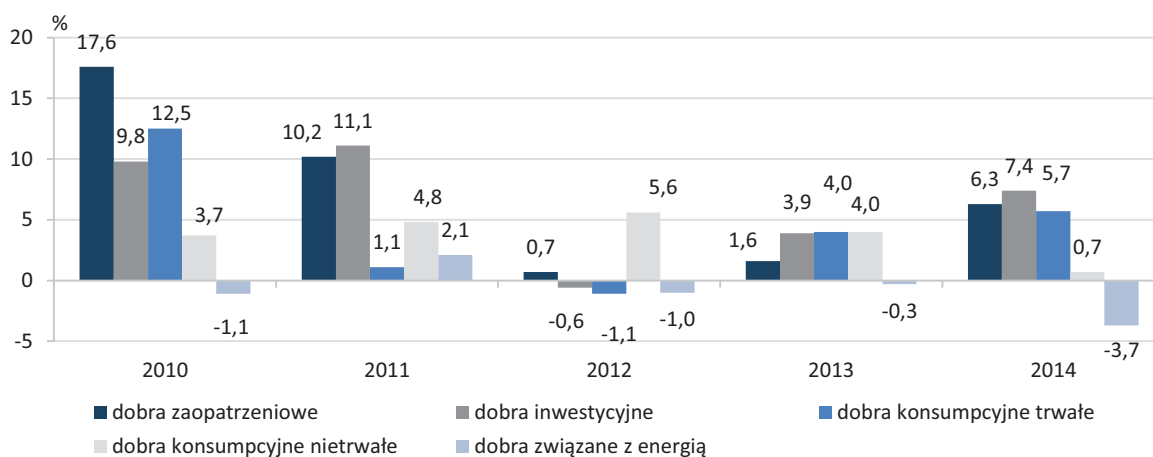
W ujęciu miesięcznym, w 2014 r. dynamika produkcji sprzedanej przemysłu utrzymywała się (za wyjątkiem sierpnia) powyżej poziomu 100,0.

Wzrost poziomu produkcji sprzedanej przemysłu w 2014 r. wynikał głównie ze wzrostu w największej sekcji przetwórstwo przemysłowe (o 4,6%). Wzrosła również produkcja sprzedana w sekcji: dostawa wody,

gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja (o 3,0%). W pozostałych dwu sekcjach zanotowano spadki: w górnictwie i wydobywaniu o 6,0%, a w drugiej największej sekcji wchodzącej w skład przemysłu, tj. w wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę – o 4,1%.

W 2014 r. w Polsce, podobnie jak w roku poprzedzającym, produkcja sprzedana przemysłu (w ujęciu rocznym) wzrosła w czterech z pięciu głównych grupowań przemysłowych, a jedynie w przypadku dóbr związanych z energią odnotowano spadek o 3,7%. W przypadku trzech kategorii (tj. dóbr

Wykres 52. Zmiany produkcji sprzedanej przemysłu w Polsce według głównych grupowań przemysłowych
(w stosunku do poprzedniego roku)

Źródło: GUS, *Biuletyn Statystyczny*.

zaopatrzeniowych, dóbr inwestycyjnych i dóbr konsumpcyjnych trwałych) dynamika wzrostu w 2014 r. przewyższała dynamikę zaobserwowaną w 2013 r. W przypadku dóbr konsumpcyjnych nietrwałych odnotowano wprawdzie dodatnie tempo wzrostu, jednak było ono najniższe w okresie ostatnich 5 lat. Czynnikiem częściowo tłumaczącym niższą niż rok wcześniej dynamikę produkcji sprzedanej, w przypadku dóbr konsumpcyjnych nietrwałych i dóbr związanych z energią, mogą być niskie ceny paliw i żywności w 2014 r.⁵⁰ na rynkach światowych i na rynku krajowym.

Wydajność pracy w przemyśle w 2014 r. w cenach stałych (mierzona produkcją sprzedaną na jednego zatrudnionego) wzrosła o 2,2% w stosunku do roku poprzedniego⁵¹. Jej wartość w cenach bieżących wyniosła 471,8 tys. zł. Wzrostowi wydajności towarzyszył wzrost poziomu przeciętnego miesięcznego nominalnego wynagrodzenia brutto o 3,2%; osiągnęło ono wartość 4 084 zł. Poziom przeciętnego zatrudnienia w 2014 r. był natomiast niższy o 1,1% w porównaniu do poprzedniego roku. W przemyśle, w podmiotach o liczbie pracujących powyżej 9 osób, przeciętne zatrudnienie w 2014 r. wyniosło 2 472,9 tys. osób.

BUDOWNICTWO

Udział budownictwa w tworzeniu wartości dodanej brutto w 2014 r. wyniósł w Polsce 7,5% i była to wartość zbliżona do zaobserwowanych w ostatnich latach: w 2013 r. wskaźnik przyjął wartość 7,4%, a w 2012 r. wartość 7,6%. W Polsce w 2014 r. zanotowano niewielki wzrost sprzedaży produkcji budowlano-montażowej. Wartość sprzedaży w cenach bieżących wyniosła 158,7 mld zł w porównaniu do 158,0 mld zł rok wcześniej.

Wartość sprzedaży produkcji budowlano-montażowej⁵² w ujęciu realnym wzrosła w 2014 r. w porównaniu z rokiem poprzednim o 2,6%. Szczególnie wysoki wzrost zanotowano w przypadku budowy obiektów inżynierii lądowej i wodnej (o 7,3%). Warto jednak podkreślić, że wartość sprzedaży w tej kategorii liczona w cenach bieżących, była w 2014 r. nieznacznie niższa aniżeli rok wcześniej (40,9 mld zł wobec 41,0 mld zł), a zatem wysoka dynamika sprzedaży wynikała ze zwiększonej sprzedaży produkcji, a nie ze wzrostu uzyskiwanych cen jednostkowych. Odmiennie, w przypadku sprzedaży w kategorii budowa budynków zaobserwowano spadek o 1,2% (dla produkcji liczonej w cenach stałych 2010 r.), natomiast

Tabl. 13. Dynamika sprzedaży produkcji budowlano-montażowej (ceny stałe, bez podwykonawców)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	rok poprzedni = 100				
Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej ogółem, w tym:	103,3	112,3	99,4	88,9	102,6
Budowa budynków	103,0	88,9	98,7	89,2	98,8
Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej	102,0	128,2	100,5	85,7	107,3
Roboty budowlane specjalistyczne	104,6	133,0	99,3	91,1	103,2

Uwaga: dane dotyczą pełnej zbiorowości (tj. przedsiębiorstw niezależnie od klasy ich wielkości).

Źródło: GUS, *Biuletyn Statystyczny*.

⁵⁰ Dodatkowe informacje nt. zmian cen w Polsce można znaleźć w rozdziale I.4. „Inflacja w Polsce”.

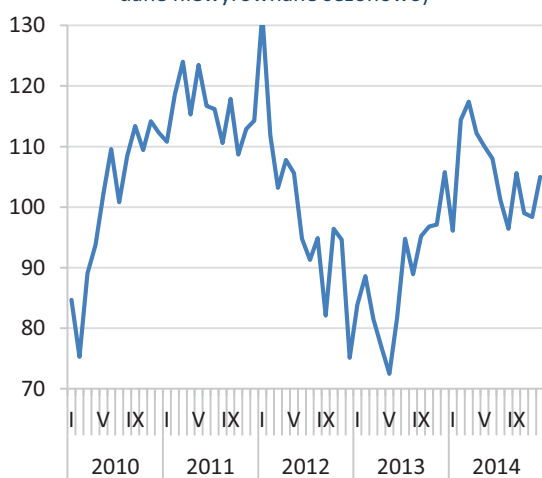
⁵¹ GUS, *Nakłady i wyniki przemysłu w 2014 r.*, (2015), Warszawa, s. 40.

⁵² Uwaga: wskaźniki dynamiki obliczone dla cen stałych.

w cenach bieżących wartość sprzedaży w 2014 r. wyniosła 53,7 mld zł i była wyższa niż rok wcześniej, kiedy to osiągnęła poziom 52,9 mld zł. W przypadku sprzedaży w kategorii robót budowlanych specjalistycznych jej wartość (w cenach stałych) w 2014 r. wzrosła o 3,2%, przy czym wartość sprzedaży (liczona w cenach bieżących) pozostała w 2014 r. taka sama jak rok wcześniej (64,1 mld zł).

Wykres 53. Dynamika produkcji budowlano-montażowej^a

(analogiczny okres poprzedniego roku = 100, ceny stałe; dane niewyrównane sezonowo)

^a Dane obejmują podmioty gospodarcze o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

Źródło: GUS, *Wybrane miesięczne wskaźniki makroekonomiczne*.

W pierwszej połowie 2014 r. widoczny był trend wzrostowy w produkcji budowlano-montażowej⁵³, a w każdym z miesięcy z okresu luty-lipiec poziom tej produkcji był wyższy niż w analogicznych miesiącach 2013 r. – częściowo było to jednak spowodowane wystąpieniem efektu niskiej bazy. W drugiej połowie roku zaobserwowano wzrost wartości produkcji budowlano-montażowej w stosunku do analogicznego okresu 2013 r. (średni poziom dynamiki dla drugiego półrocza 2014 r. wyniósł 100,9), jednak wartości dynamiki

⁵³ Dane obejmują podmioty gospodarcze o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

w poszczególnych miesiącach podlegały dość silnym wahaniom, trzykrotnie przyjmując wartości poniżej poziomu 100,0, a dwukrotnie powyżej poziomu 105,0.

W przypadku budownictwa⁵⁴, wskaźnik przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw w cenach nominalnych w porównaniu z 2013 r. wzrósł o 4,3%. Najbardziej wzrósł on w kategorii budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej (o 5,4%). W kategorii robót budowlano-specjalistycznych wzrost wynagrodzenia wyniósł 4,7%, w przypadku kategorii budowa budynków 2,4%. Poziom przeciętnego zatrudnienia w budownictwie obniżył się w 2014 r. w porównaniu do roku poprzedniego o 7,7%. Należy przy tym pamiętać, że ten sam wskaźnik w 2013 r. również uległ obniżeniu o 8,7% w porównaniu do 2012 r.

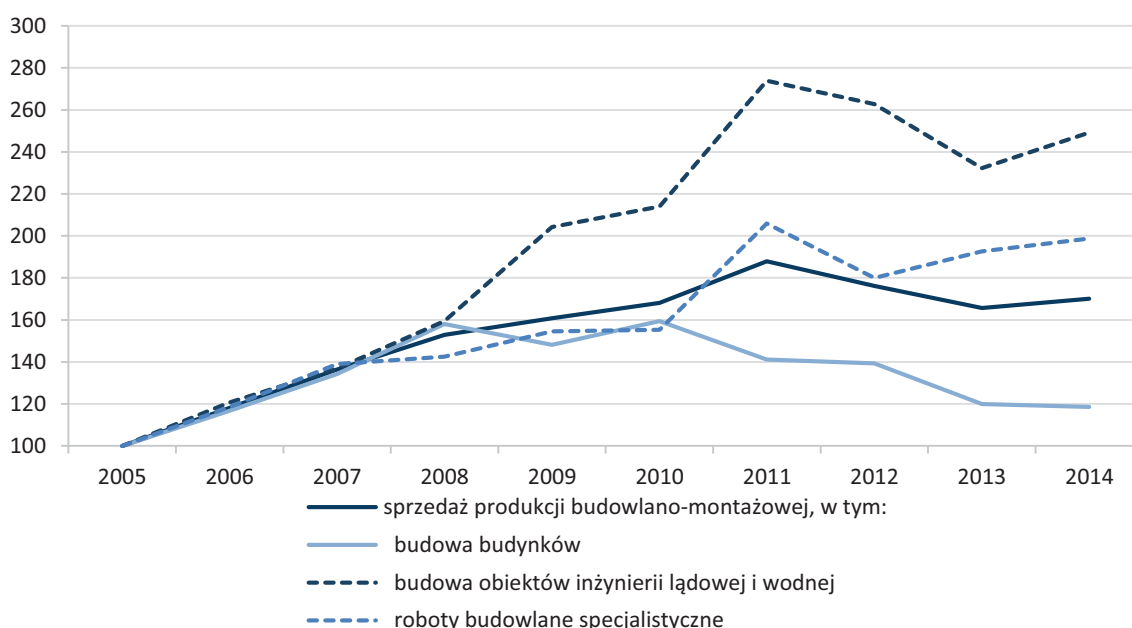
⁵⁴ Dane dla niniejszego akapitu dotyczą podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

SPRZEDAŻ PRODUKCJI BUDOWLANO-MONTAŻOWEJ W POLSCE W LATACH 2005-2014

Na poziom sprzedaży produkcji budowlano-montażowej i jej głównych kategorii składowych w ostatnim dziesięcioleciu (okres 2005-2014) decydujący wpływ miały dwa czynniki: zjawisko gwałtownego wzrostu cen na rynku nieruchomości mieszkaniowych w Polsce (szczególnie w 2007 r.) oraz znaczący napływ środków unijnych z perspektywy finansowej 2007-2013, przeznaczonych na inwestycje infrastrukturalne⁵⁵. W związku ze zmiennym w czasie oddziaływaniem tych dwu czynników zmieniał się poziom sprzedaży w poszczególnych kategoriach składowych, a ścieżki wzrostu ich sprzedaży uległy rozdzieleniu po 2007 r.

Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej w 2014 r. osiągnęła poziom nieznacznie wyższy niż w 2013 r., jednak niższy niż przyjmowany w latach 2011-2012; był to jednocześnie trzeci najwyższy poziom w badanym okresie 10 lat. Również sprzedaż w kategorii budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej w 2014 r. była wyższa niż w 2013 r., przyjmując jednocześnie trzecią najwyższą wartość w badanym okresie, niższą jedynie od wartości dla lat 2011-2012. Bardzo wysoka wartość sprzedaży w tej kategorii w latach 2011-2012 związana była z pracami przed turniejem Euro 2012 oraz z intensyfikacją wykorzystania unijnych środków przeznaczonych na programy infrastrukturalne, spowodowaną zbliżającym się końcem okresu programowania 2007-2013 i wymogami formalnymi dotyczącymi rozliczania projektów (maksymalnie do końca 2015 r.). Odmiennie, sprzedaż w kategorii budowy budynków w 2014 r. była najniższa od 2006 r.

Wykres 54. Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej
(2005=100, ceny stałe)

Uwaga: sprzedaż produkcji budowlano-montażowej w jednostkach budowlanych na terenie kraju – bez podwykonawców. Dane dotyczą pełnej zbiorowości.

Źródło: GUS, *Roczne wskaźniki makroekonomiczne*.

⁵⁵ Np. łączną wielkość środków finansowych zaangażowanych w realizację jednego tylko *Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013* zadeklarowano na 37,7 mld euro, z czego wkład unijny to 28,3 mld euro, zaś wkład krajowy to 7,4 mld euro. Dodatkowe środki na infrastrukturę przeznaczone zostały m.in. w ramach 16 Regionalnych Programów Operacyjnych na lata 2007-2013.

Tabl. 14. Udział poszczególnych grup sekcji w WDB wytworzonej przez sektor usług ogółem

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	w %				
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Handel; naprawa pojazdów samochodowych (G)	30,2	29,4	30,1	29,6	30,0
Transport i gospodarka magazynowa (H)	8,3	8,7	9,5	9,4	10,3
Zakwaterowanie i gastronomia (I)	1,9	2,0	1,9	1,9	2,0
Informacja i komunikacja (J)	6,1	6,0	6,0	5,9	5,4
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (K)	6,4	6,8	6,2	6,6	6,5
Obsługa rynku nieruchomości (L)	8,3	8,3	8,1	7,9	7,9
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (M); administrowanie i działalność wspierająca (N)	10,9	11,1	11,2	11,5	11,5
Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenie społeczne (O); edukacja (P); opieka zdrowotna i pomoc społeczna (Q)	24,1	23,9	23,1	23,1	22,4
Pozostałe (R, S, T)	3,8	3,8	3,8	4,0	4,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

USŁUGI⁵⁶

Sektor usług wytworzył w 2014 r. w Polsce 64,0% wartości dodanej brutto (WDB), w porównaniu z poziomem 64,3% w 2013 r. oraz 63,9% w 2012 r. W ciągu ostatnich 10 lat (okres 2005-2014) wartość dodana brutto wytworzona w ramach tego sektora w Polsce pozostawała na zbliżonym poziomie 64,0%, nie odchyłając się od tej wartości o więcej niż 1 p. proc. Sektor ten odgrywa zatem w Polsce znaczącą rolę, chociaż nie jest ona aż tak duża,

⁵⁶ Do sektora usług zaliczono następujące sekcje według PKD 2007: G – Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J – Informacja i komunikacja, K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, P – Edukacja, Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, S – Pozostała działalność usługowa, T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, U – Organizacje i zespoły eksterytorialne. Do sektora usług zaliczono zatem wszystkie sekcje według PKD 2007 nie zaliczone do: rolnictwa, przemysłu bądź budownictwa.

jak w przypadku innych państw Unii Europejskiej. W 2014 r. (podobnie jak rok, i dwa lata wcześniej) Polska była krajem o czwartym najniższym udziale usług w WDB spośród państw UE – niższy udział usług zaobserwowano w tym okresie jedynie w Rumunii, Czechach oraz na Słowacji.

Spośród wszystkich sekcji z sektora usług, największy wkład w tworzenie wartości dodanej brutto zanotowano w sekcji: handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych i motocykli, która w 2014 r. wytworzyła 19,2% wartości dodanej ogółem.

W ciągu ostatnich 5 lat (2010-2014) w sektorze usług zaobserwowano zwiększenie się znaczenia sekcji transport i gospodarka magazynowa. W tym samym czasie zmalał łączny udział grupy sekcji kojarzonych z wydatkami sektora publicznego, tj.: administracji publicznej i obrony narodowej, obowiązkowego zabezpieczenia społecznego, edukacji, opieki zdrowotnej i pomocy społecznej.

7. SYTUACJA FINANSOWA PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE

WYNIKI FINANSOWE PRZEDSIĘBIORSTW NIEFINANSOWYCH

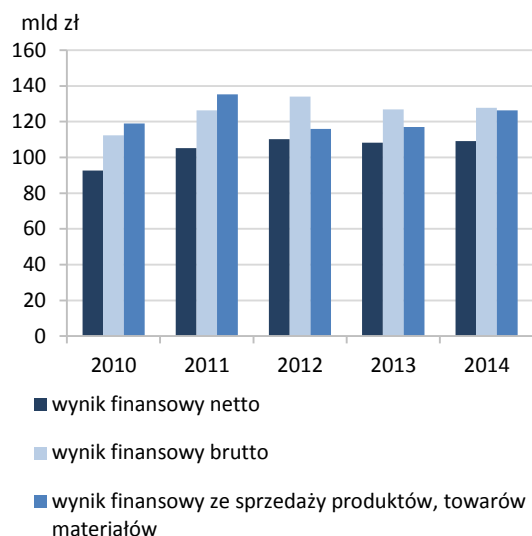
W 2014 r. łączny wynik finansowy brutto przedsiębiorstw niefinansowych o liczbie pracujących powyżej 9 osób⁵⁷ wyniósł 127,8 mld zł i był o 0,7% wyższy niż w 2013 r. Wynik finansowy netto w kwocie 109,2 mld zł był o 1,0% wyższy od uzyskanego w roku poprzednim. Wynik finansowy ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów w tej grupie przedsiębiorstw ukształtował się na poziomie 126,3 mld zł i był o 8,0% wyższy niż rok wcześniej.

Przychody z całokształtu działalności przedsiębiorstw niefinansowych w 2014 r. wyniosły 2 920,1 mld zł i były wyższe niż w roku poprzednim o 2,7%. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów, stanowiące największy udział w strukturze przychodów (96,7%), wzrosły w stosunku do roku poprzedniego o 2,7%⁵⁸.

⁵⁷ Prezentowane dane i informacje dotyczą przedsiębiorstw niefinansowych, o liczbie pracujących powyżej 9 osób, prowadzących księgi rachunkowe, należących do sekcji PKD 2007: B – Górnictwo i wydobywanie, C – Przetwórstwo przemysłowe, D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę, E – Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja, F – Budownictwo, G – Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J – Informacja i komunikacja, L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją.

⁵⁸ W strukturze przychodów ogółem przeważały przychody generowane przez przedsiębiorstwa o liczbie

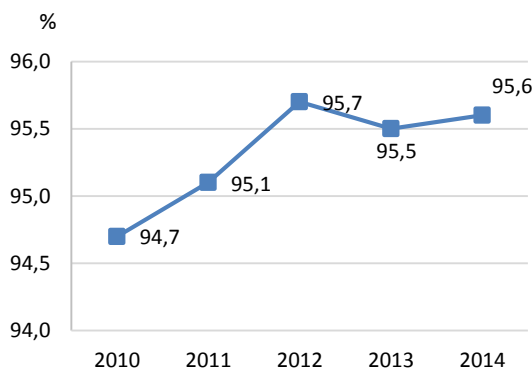
Wykres 55. Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych

Źródło: GUS, Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych I–XII.

Koszty uzyskania przychodów z całokształtu działalności analizowanych przedsiębiorstw niefinansowych wyniosły 2 792,4 mld zł i były wyższe niż w roku poprzednim o 2,8%. Koszty własne sprzedanych produktów, towarów i materiałów, stanowiły 96,6% w strukturze kosztów, wzrosły w stosunku do roku poprzedniego o 2,4%. Stosunek poniesionych kosztów do wartości przychodów z całokształtu działalności przedsiębiorstw niefinansowych wyniósł 95,6% i był wyższy niż w roku poprzednim o 0,1 p. proc.

Wykres 56. Relacja kosztów do przychodów z całokształtu działalności przedsiębiorstw niefinansowych

Źródło: GUS, Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych I–XII.

pracujących powyżej 49 osób; ich udział wyniósł 83,7% (w roku poprzednim 84,1%).

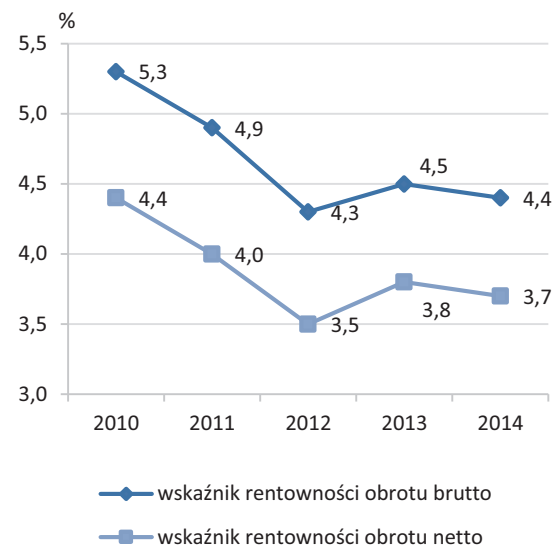
Wzrost przychodów z całokształtu działalności oraz utrzymanie kosztów ich uzyskania na zbliżonym poziomie do poprzedniego roku determinowały poprawę wyników finansowych przedsiębiorstw w 2014 r. Poprawie wyniku finansowego towarzyszyło zwiększenie nakładów na środki trwałe. Wartość tych nakładów w 2014 r. wyniosła 131,8 mld zł i była wyższa w porównaniu do roku poprzedniego o 14,6%. Liczba „nowo rozpoczętych środków trwałych w budowie” 2014 r. wyniosła 193,9 tys., a ich wartość pozostała na zbliżonym poziomie w stosunku do roku poprzedniego – 53,4 mld zł (w 2013 r. odpowiednio 190,4 tys. i 53,6 mld zł).

Sprzedaż na eksport w 2014 r. wyniosła 606,9 mld zł i była wyższa niż w roku poprzednim o 3,7%. Liczba przedsiębiorstw wykazujących sprzedaż na eksport w 2014 r. w porównaniu z 2013 r. wzrosła o 0,5 tys. tj. o 3,2%. Przychody ze sprzedaży na eksport w 2013 r. stanowiły 32,5% przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów (wzrost o 11,2% w porównaniu z 2013 r.).

RENTOWNOŚĆ I PŁYNNOŚĆ

Wskaźnik rentowności obrotu brutto (relacja wyniku finansowego brutto do przychodów z całokształtu działalności) przedsiębiorstw wyniósł 4,4% w 2014 r. i zmniejszył się w stosunku do roku poprzedniego o 0,1 p. proc. Wskaźnik rentowności obrotu netto (wynik finansowy netto do przychodów z całokształtu działalności) spadł w stosunku do uzyskanego w 2013 r. o 0,1 p. proc., osiągając wielkość 3,7%.

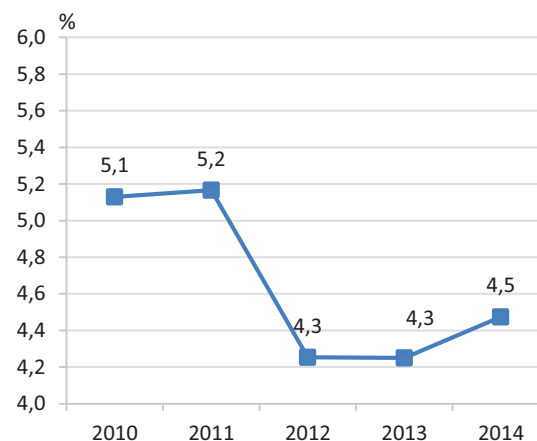
Wykres 57. Rentowność obrotu przedsiębiorstw niefinansowych

Źródło: GUS, *Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych I–XII*.

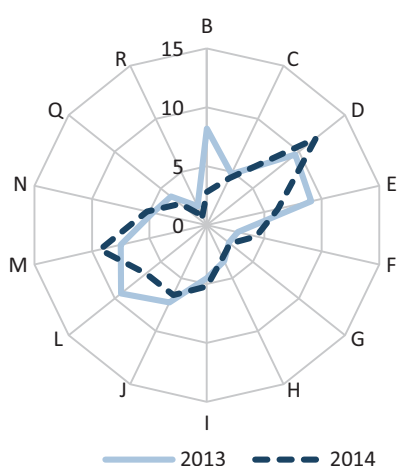
Poziom rentowności ze sprzedaży obliczono jako relację wyniku ze sprzedaży do przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów. Wskaźnik ten wzrósł o 0,2 p. proc. wobec 2013 r. i wyniósł 4,5%.

Wykres 58. Rentowność ze sprzedaży przedsiębiorstw niefinansowych

Źródło: GUS, *Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych I–XII*.

Wykres 59. Rentowność obrotu brutto przedsiębiorstw niefinansowych według wybranych sekcji PKD (w %)

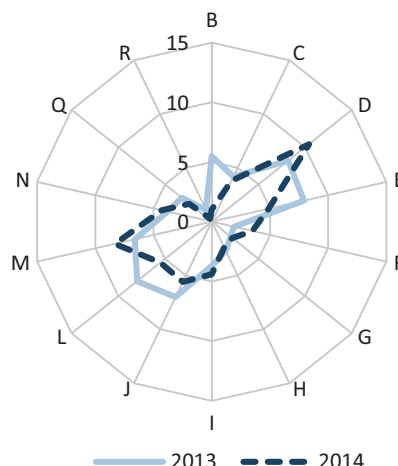

Źródło: GUS, Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych I–XII.

Najwyższy wzrost rentowności obrotów brutto w 2014 r. w relacji do roku poprzedniego odnotowano dla sekcji D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (o 2,2 p. proc.), M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (o 1,8 p. proc.) oraz F – Budownictwo (o 1,6 p. proc.). Największy spadek wykazały przedsiębiorstwa należące do sekcji B – Górnictwo i wydobywanie (o 5,4 p. proc.), E – Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja (o 2,9 p. proc.) oraz L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości (o 2,7 p. proc.). Najwyższy wzrost rentowności obrotów netto wykazały przedsiębiorstwa należące do sekcji D (o 2,2 p. proc), M (o 1,7 p. proc.), oraz F (o 1,6 p. proc.). Największy spadek rentowności obrotu netto wystąpił w przedsiębiorstwach należących do sekcji B (o 4,5 p. proc.) oraz sekcji E (o 3,0 p. proc.).

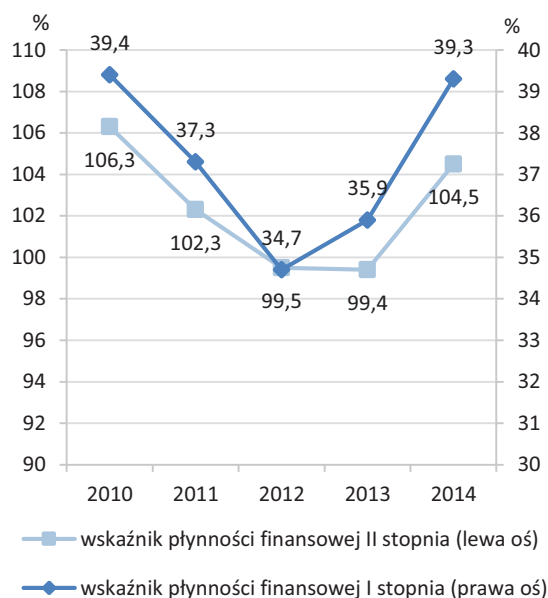
Jednym z zagadnień istotnych dla przedsiębiorstwa jest zachowanie płynności finansowej. W analizowanych przedsiębiorstwach wskaźnik płynności

Wykres 60. Rentowność obrotu netto przedsiębiorstw niefinansowych według wybranych sekcji PKD (w %)

finansowej I stopnia⁵⁹ w 2014 r. wzrósł o 3,4 p. proc. i wyniósł 39,3%, a wskaźnik II stopnia⁶⁰ wzrósł z 99,4% do 104,5%.

Wykres 61. Wskaźnik płynności finansowej I i II stopnia przedsiębiorstw niefinansowych

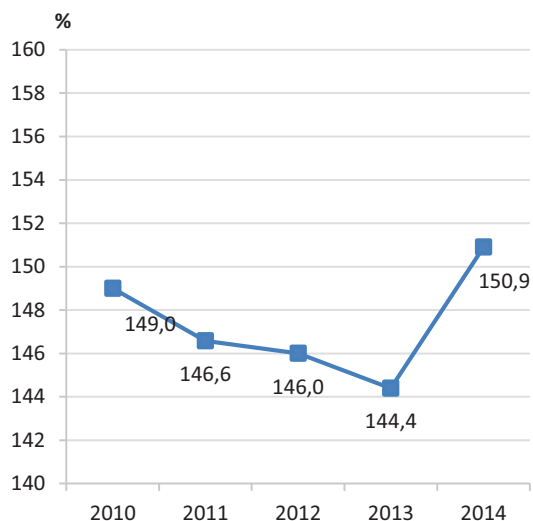
Źródło: GUS, Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych I–XII.

⁵⁹ Wskaźnik płynności finansowej I stopnia jest to relacja inwestycji krótkoterminowych do zobowiązań krótkoterminowych (słownik pojęć GUS).

⁶⁰ Wskaźnik płynności II stopnia jest to relacja inwestycji krótkoterminowych i należności krótkoterminowych do zobowiązań krótkoterminowych (słownik pojęć GUS).

Wskaźnik płynności finansowej III stopnia⁶¹ tych przedsiębiorstw zwiększył się o 6,5 p. proc. do poziomu 150,9%.

Wykres 62. Wskaźnik płynności finansowej III stopnia przedsiębiorstw niefinansowych

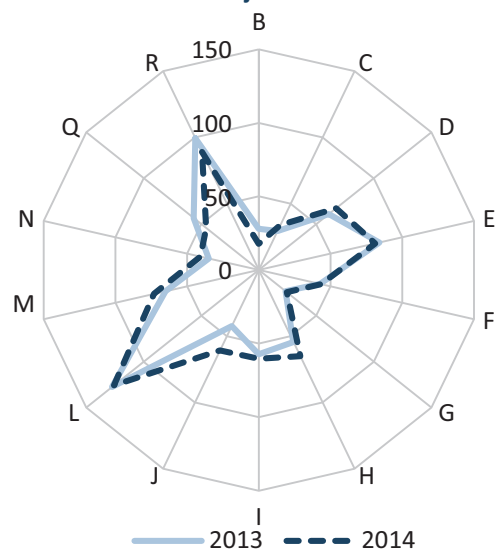

Źródło: GUS, Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych I–XII.

Wskaźnik płynności finansowej I stopnia w przedsiębiorstwach niefinansowych o liczbie pracujących powyżej 9 osób według PKD 2007 wykazał najwyższy wzrost w sekcji E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja (o 46,4 p. proc.), R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (o 32,5 p. proc.), oraz L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości (o 26,4 p. proc.). Najwyższy spadek w 2014 r. w zakresie pogorszenia zdolności płatniczej wyrażonej wskaźnikiem płynności finansowej I stopnia charakteryzował sekcję D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (o 60,3 p. proc.), N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (o 43,5 p. proc.) oraz C – Przetwórstwo przemysłowe (o 27,1 p. proc.).

⁶¹ Wskaźnik płynności III stopnia jest to relacja aktywów obrotowych jednostki (zapasów, należności krótkoterminowych, inwestycji krótkoterminowych i krótkoterminowych rozliczeń międzyokresowych) do zobowiązań krótkoterminowych (słownik pojęć GUS).

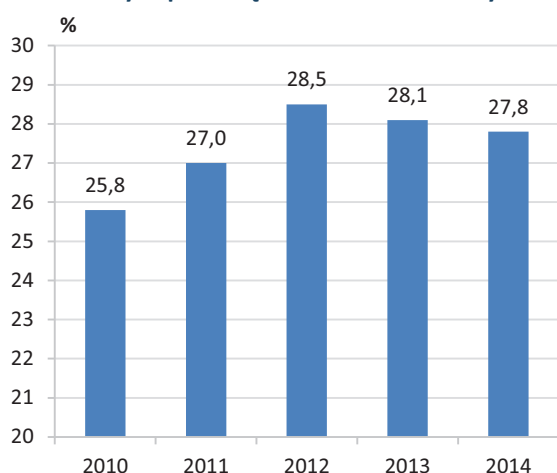
Wykres 63. Wskaźnik płynności finansowej I stopnia przedsiębiorstw niefinansowych według wybranych sekcji PKD

Źródło: GUS, Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych I–XII.

Wzrost płynności finansowej przedsiębiorstw niefinansowych w 2014 r. wiązał się głównie ze zmianami w strukturze i wartości majątku obrotowego oraz zobowiązań krótkoterminowych przedsiębiorstw. W przedsiębiorstwach niefinansowych o liczbie pracujących powyżej 9 osób inwestycje krótkoterminowe w 2014 r. zwiększyły się w stosunku do roku poprzedniego o 9,9%, osiągając wartość 246,2 mld zł. Należności krótkoterminowe w 2014 r. wzrosły w stosunku do roku poprzedniego o 3,1%, osiągając poziom 408,3 mld zł. Wartość zapasów utrzymywanych przez przedsiębiorstwa na koniec roku wyniosła 262,5 mld zł wobec 253,2 mld zł w roku poprzednim, a w konsekwencji odnotowano niższy o 0,3 p. proc. niż w 2013 r. udział zapasów w strukturze aktywów obrotowych tych przedsiębiorstw.

Wykres 64. Udział zapasów w aktywach obrotowych przedsiębiorstw niefinansowych

Źródło: GUS, *Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych I–XII*.

Zobowiązania przedsiębiorstw niefinansowych ogółem w 2014 r. wyniosły 998,3 mld zł (w 2013 r. osiągnęły wartość 935,1,3 mld zł). Najwyższy udział w strukturze zobowiązań stanowiły zobowiązania krótkoterminowe; udział ten wyniósł 62,8%, przy 66,7% w 2013 r. Poziom zobowiązań krótkoterminowych w 2014 r. zwiększył się o 0,4% w relacji do roku poprzedniego i wyniósł 626,5 mld zł. Wartość zobowiązań krótkoterminowych z tytułu kredytów i pożyczek w 2014 r. zmniejszyła się o 6,3% wobec 2013 r. Udział kredytów bankowych w zobowiązaniach krótkoterminowych przedsiębiorstw w 2014 r. wyniósł 21,2% i był niższy o 1,5 p. proc. w stosunku do roku poprzedniego. Wartość zobowiązań krótkoterminowych z tytułu dostaw i usług w 2014 r. zwiększyła się o 0,8% w porównaniu do roku poprzedniego. Udział zobowiązań z tytułu dostaw i usług w zobowiązaniach krótkoterminowych w 2014 r. wyniósł 52,5% i był wyższy o 0,5 p. proc. w relacji do roku poprzedniego.

II. RYNEK PRACY ORAZ SYTUACJA DOCHODOWA GOSPODARSTW DOMOWYCH

1. PROCESY NA GLOBALNYM RYNKU PRACY

Rynki pracy w grupie Gospodarek rozwiniętych i Unii Europejskiej⁶² charakteryzowały się wzrostem liczby pracujących. W Stanach Zjednoczonych wzrost ten przyspieszył w porównaniu do poprzedniego roku, zaś w UE i strefie euro odnotowano odwrócenie negatywnych trendów z ostatnich pięciu lat.

W pozostałych regionach świata tempo wzrostu liczby pracujących utrzymywało się na podobnym poziomie, co w poprzednim roku, bądź zwalniało. W regionie Ameryki Łacińskiej i Karaibów oraz Azji Wschodniej sytuacja na rynku pracy pogarszała się, wraz ze spowolnieniem wzrostu liczby pracujących

i rosnącą nieznacznie stopą bezrobocia. W krajach Bliskiego Wschodu i Północnej Afryki, pomimo wysokiego tempa wzrostu liczby pracujących, wciąż panowały bardzo niekorzystne warunki na rynku pracy, z wysokimi stopami bezrobocia, w szczególności wśród osób młodych.

AKTYWNI ZAWODOWO

Zgodnie z szacunkami MOP w 2014 r. współczynnik aktywności zawodowej (dla osób w wieku 15 lat i więcej) na świecie utrzymywał się na podobnym poziomie, co w poprzednim roku, tj. ok. 63,5%⁶³. Współczynnik ten ustabilizował się po spadku w latach 1991-2010.

W grupie Gospodarek rozwiniętych i Unii Europejskiej współczynnik aktywności zawodowej utrzymywał się w 2014 r. na poziomie 59,8%, tj. nieznacznie obniżył się

Tabl. 15. Współczynnik aktywności zawodowej (15 lat i więcej) według grup krajów

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014 ^a
	w %				
Świat	63,4	63,4	63,4	63,5	63,5
Gospodarki rozwinięte i Unia Europejska (DEEU)	60,2	59,9	60,0	59,9	59,8
Stany Zjednoczone	63,5	63,0	62,9	62,5	62,4
Japonia	60,1	59,1	58,9	59,2	59,0
Strefa euro	56,9	56,9	57,1	57,0	56,9
Europa Środkowa i Południowo-Wschodnia (bez UE) oraz Wspólnota Niepodległych Państw (CSEECIS)	59,1	59,5	59,7	59,8	59,9
Azja Wschodnia (EA)	70,2	70,4	70,6	70,8	70,8
Azja Południowo-Wschodnia oraz Pacyfik (SEA)	70,3	70,4	70,4	70,4	70,4
Azja Południowa (SA)	57,1	56,6	56,1	56,1	56,2
Ameryka Łacińska i Karaiby (LA)	66,0	65,9	66,2	66,2	66,2
Bliski Wschód i Afryka Północna (MENA)	48,2	48,5	48,8	49,2	49,4
Afryka Subsaharyjska (SSA)	70,4	70,5	70,6	70,8	70,9

^a Dane szacunkowe.

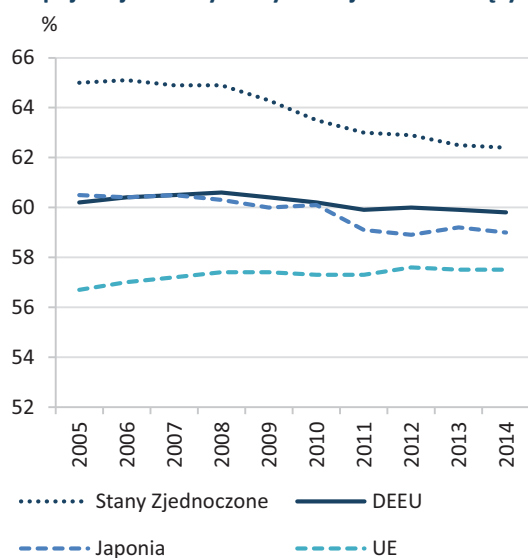
Źródło: dane MOP.

⁶² Grupy krajów według Międzynarodowej Organizacji Pracy (MOP) stanowią klasyfikację odmienną od stosowanej przez MFW. Patrz: objaśnienia znaków umownych i skrótów używanych w publikacji. Kategoria Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej oraz Wspólnoty Niepodległych Państw nie obejmuje krajów regionu należących do UE.

⁶³ O ile nie zaznaczono inaczej, w rozdziale *Procesy globalne* źródłem danych jest MOP. Wszystkie dane MOP za 2014 r. są danymi szacunkowymi.

wobec dwóch poprzednich lat. Pomiędzy poszczególnymi krajami w tej grupie istniały jednak spore różnice w zakresie zmian w aktywności zawodowej. Przykładowo w Stanach Zjednoczonych i Japonii w ostatnich pięciu latach poziomy aktywności zawodowej obniżały się, podczas gdy w UE rosły. W przypadku Stanów Zjednoczonych spadek aktywności zawodowej przypisywano m.in. rosnącemu zniechęceniu poszukiwaniem pracy (tj. przechodzeniu osób bezrobotnych do puli biernych zawodowo).

Wykres 65. Współczynnik aktywności zawodowej w grupie Gospodarek rozwiniętych i Unii Europejskiej oraz wybranych krajach rozwiniętych

Uwaga: dane za 2014 r. szacunkowe.

Źródło: dane MOP.

Biorąc pod uwagę grupy wieku, w grupie Gospodarek rozwiniętych i Unii Europejskiej aktywność zawodowa w latach 1991-2014 obniżyła się przede wszystkim wśród młodych osób, choć w ostatnich dwóch latach nieznacznie się odbudowała.

Najniższe poziomy aktywności zawodowej odnotowano w krajach Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej (49,4%), głównie ze względu na bardzo niski udział kobiet w podaży pracy.

Najwyższe poziomy aktywności zawodowej występowały w Afryce Subsaharyjskiej, Azji

Wschodniej oraz Azji Południowo-Wschodniej i Pacyfiku – przekraczały w tych regionach 70%. Należy zaznaczyć, że wysoka aktywność zawodowa w krajach rozwijających się wiąże się często z brakiem rozbudowanych systemów socjalnych oraz niskim poziomem zamożności, co w większym stopniu zmusza ludzi do podejmowania pracy niż w krajach rozwiniętych⁶⁴. Poza tym jakość pracy podejmowanej w tych krajach jest niższa niż w krajach rozwiniętych, o czym świadczą wysokie odsetki pracy na niepewnych warunkach oraz nieformalnego zatrudnienia w tych grupach krajów⁶⁵.

Jednocześnie, poziomy aktywności zawodowej w krajach Azji Południowej oraz Azji Wschodniej w ostatniej dekadzie obniżały się, co było związane z jednej strony z rosnącym odsetkiem osób uczących się, z drugiej zaś z niekorzystnymi zmianami demograficznymi, tj. kurczącą się liczbą osób w wieku produkcyjnym. Rosnący odsetek uczących się osób wiąże się ze wzrostem zamożności społeczeństwa danego kraju. Przy wyższych dochodach znika tak silna, jak w krajach biedniejszych, presja do podejmowania pracy, a pojawia się większa motywacja do zdobywania wykształcenia⁶⁶.

⁶⁴ MOP, *World of Work Report 2014: Developing with jobs*, (2014), Genewa, s. 36.

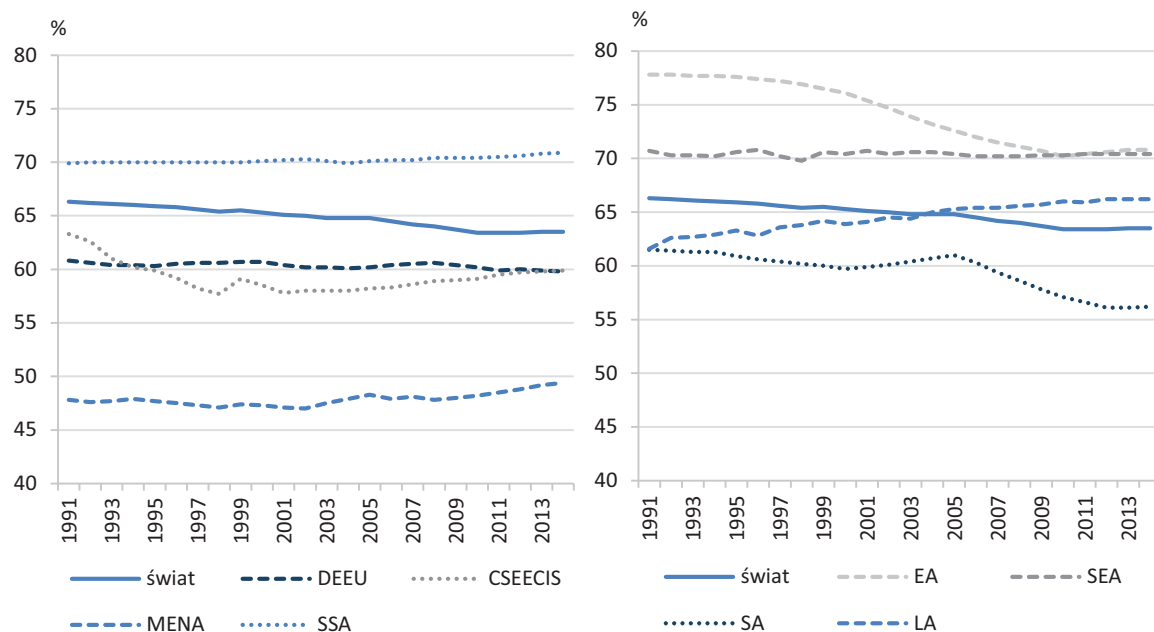
⁶⁵ Por. Ramka *Jakość pracy*, s. 82.

⁶⁶ MOP, *World of Work Report 2014: Developing with jobs*, (2014), Genewa, s. 36.

ZMIANY PODAŻY PRACY NA ŚWIECIE

W ostatnich dwóch dekadach współczynnik aktywności zawodowej na świecie obniżał się (wyjątek stanowiły regiony MENA, SSA, LA, SEA) z poziomu ok. 66,3% w 1991 r. do poziomu 63,5% w 2014 r., głównie jako efekt procesu starzenia się społeczeństw. Biorąc pod uwagę grupy krajów, spadek miał miejsce w największym stopniu w krajach Azji Wschodniej (głównie Chiny) i Azji Południowej. Zgodnie z prognozami MOP czynniki demograficzne będą wpływać negatywnie na podaż pracy, czego wyrazem będzie spadek wskaźnika aktywności zawodowej do 2030 r. poniżej poziomu 63,0%.

Wykres 66. Współczynnik aktywności zawodowej dla grup krajów

Źródło: dane MOP; MOP, *World Employment and Social Outlook*, s. 19, 57-59.

PRACUJĄCY

Globalna liczba pracujących, zgodnie z szacunkami MOP, wzrosła o 1,4% w 2014 r., tj. w tym samym tempie jak w latach 2011-2013. Wzrost ten utrzymywał się poniżej średniego tempa wzrostu z lat przed kryzysem gospodarczym (pomiędzy 1991 r. a 2007 r. liczba pracujących na świecie rosła średniorocznie w tempie 1,7%). Wskaźnik zatrudnienia na świecie, tzn. udział osób pracujących w stosunku do całej populacji w wieku 15 lat i więcej, w 2014 r. wyniósł 59,7%.

W grupie Gospodarek rozwiniętych i Unii Europejskiej tempo wzrostu liczby pracujących

przyspieszyło w stosunku do poprzedniego roku. Wzrost wyniósł 1,2% i był wyższy o 0,8 p. proc. niż rok wcześniej, zaś wskaźnik zatrudnienia wzrósł o 0,4 p. proc. do poziomu 55,2%.

W Stanach Zjednoczonych liczba pracujących rosła w tempie 2,1%, tj. szybciej niż w poprzednim roku. Wskaźnik zatrudnienia wzrósł o 0,7 p. proc. do poziomu 58,5%. Poprawa na rynku pracy w Stanach Zjednoczonych trwała czwarty rok z rzędu.

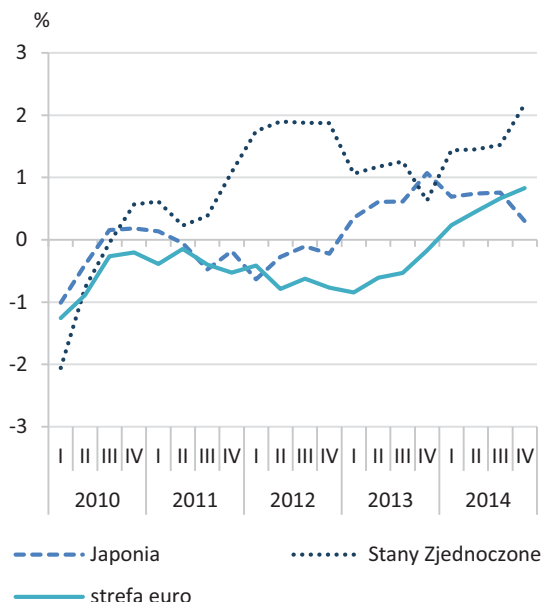
W Japonii odnotowano brak zmian w zakresie liczby pracujących.

W UE, w tym w strefie euro, w 2014 r. liczba pracujących wzrosła odpowiednio o 0,8%

i 0,6% (dane Eurostatu). Był to pierwszy rok od 2008 r., w którym odnotowano wyraźną poprawę na unijnym rynku pracy.

Wykres 67. Zmiana liczby pracujących w Stanach Zjednoczonych, Japonii i strefie euro

(w stosunku do analogicznego kwartału poprzedniego roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OECD.

W pozostałych regionach świata tempo wzrostu liczby pracujących utrzymywało się na podobnym poziomie, jak w poprzednim roku bądź zwalniało. W grupie krajów Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej oraz Wspólnoty Niepodległych Państw wzrost liczby pracujących trzeci rok z rzędu był niższy niż w poprzednim roku (0,4% wobec 0,6% w 2013 r.).

Także w krajach Ameryki Łacińskiej i Karaibów drugi rok z rzędu wzrost liczby pracujących spowolnił. Wyniósł on 1,4%, w porównaniu z 1,7% w 2013 r. Wiązało się to ze spowolnieniem gospodarczym, trwającym od 2012 r. i będącym skutkiem słabnącego popytu wewnętrznego, spadających cen surowców oraz czynników strukturalnych, takich jak niedostatecznie rozwinięta infrastruktura.

Tabl. 16. Wskaźnik zatrudnienia (15 lat i więcej) według grup krajów

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014 ^a
	w %				
Świat	59,6	59,6	59,6	59,7	59,7
Gospodarki rozwinięte i Unia Europejska (DE EU)	54,9	54,8	54,8	54,8	55,2
Stany Zjednoczone	57,4	57,3	57,7	57,8	58,5
Japonia	57,1	56,5	56,3	56,8	56,9
Strefa euro	51,1	51,1	50,6	50,2	50,4
Europa Środkowa i Południowo-Wschodnia (bez UE) oraz Wspólnota Niepodległych Państw (CSEE CIS)	53,7	54,5	54,9	55,2	55,3
Azja Wschodnia (EA)	67,3	67,4	67,5	67,6	67,6
Azja Południowo-Wschodnia oraz Pacyfik (SEA)	66,9	67,3	67,5	67,4	67,4
Azja Południowa (SA)	54,9	54,4	53,9	54,0	54,0
Ameryka Łacińska i Karaiby (LA)	61,2	61,5	62,0	62,0	61,8
Bliski Wschód i Afryka Północna (MENA)	43,0	42,9	43,1	43,5	43,6
Afryka Subsaharyjska (SSA)	64,8	64,9	65,1	65,3	65,4

^a Dane szacunkowe, z wyjątkiem strefy euro.

Źródło: dane MOP, z wyjątkiem strefy euro (dane Eurostat).

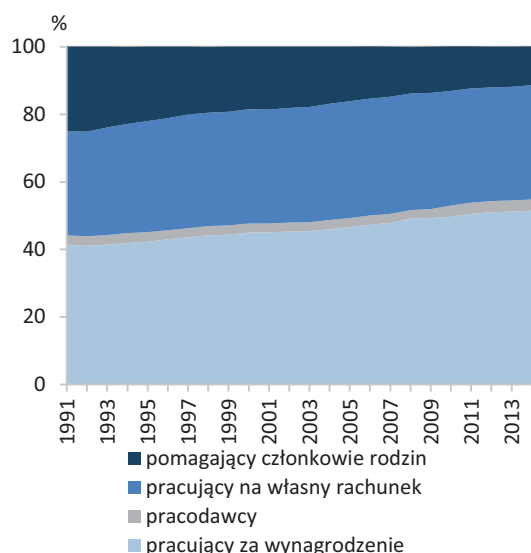
JAKOŚĆ PRACY NA ŚWIECIE

MOP kategoryzuje osoby pracujące na te, które otrzymują regularną płacę za wykonywane zajęcie (*wage employment*) oraz te, które pracują na niepewnych warunkach (*vulnerable employment*). Pierwsza kategoria dzieli się m.in. na osoby zatrudnione na umowy na czas nieokreślony oraz na zatrudnionych na umowach na czas określony. Mianem *vulnerable employment* z kolei MOP określa osoby pracujące na własny rachunek oraz pomagających członków rodzin ze względu na występujące wśród nich wyższe wskaźniki ubóstwa i niższą ochronę socjalną niż wśród pozostałych osób pracujących.

Zgodnie z szacunkami MOP, w 2014 r. liczba pracujących, którzy otrzymywali regularną płacę za wykonywane zajęcie na świecie wyniosła 1,6 mld osób. Liczba osób, wykonujących pracę na niepewnych warunkach na świecie wyniosła 1,4 mld i stanowiła niemalże połowę pracującej populacji na świecie.

W większości regionów skala zatrudnienia na niepewnych warunkach, nieznacznie się zmniejszała. Spadek udziału *vulnerable employment* wśród pracujących trwał od ponad dwóch dekad: w 1991 r. wyniósł na świecie 55,8%, zaś w 2014 r. było to 45,3%. Największy odsetek tych osób wśród osób pracujących występował w Afryce Subsaharyjskiej, Azji Południowej (w obu przypadkach ponad 75% w 2013 r.). Dla porównania, według metodologii MOP, w Polsce odsetek *vulnerable employment* wynosił 17,7%, tj. powyżej średniej dla grupy Gospodarek rozwiniętych i Unii Europejskiej (9,7%).

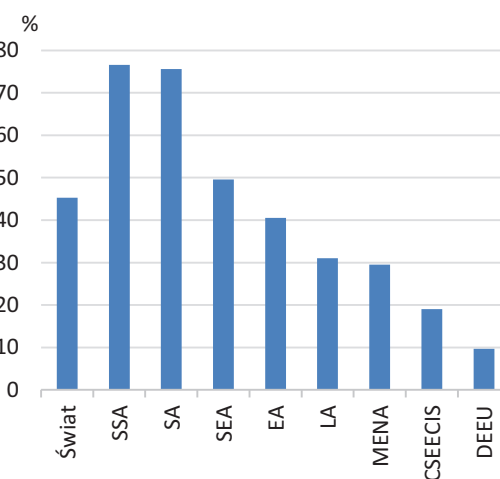
Wykres 68. Struktura pracujących według statusu zatrudnienia na świecie

Uwaga: grupy krajów według MOP, tłumaczenie i opis w spisie skrótów.

Źródło: dane MOP.

Wykres 69. Udział osób pracujących na własny rachunek oraz pomagających członków rodzin (*vulnerable employment*) wśród ogółu pracujących w 2014 r. według grup krajów

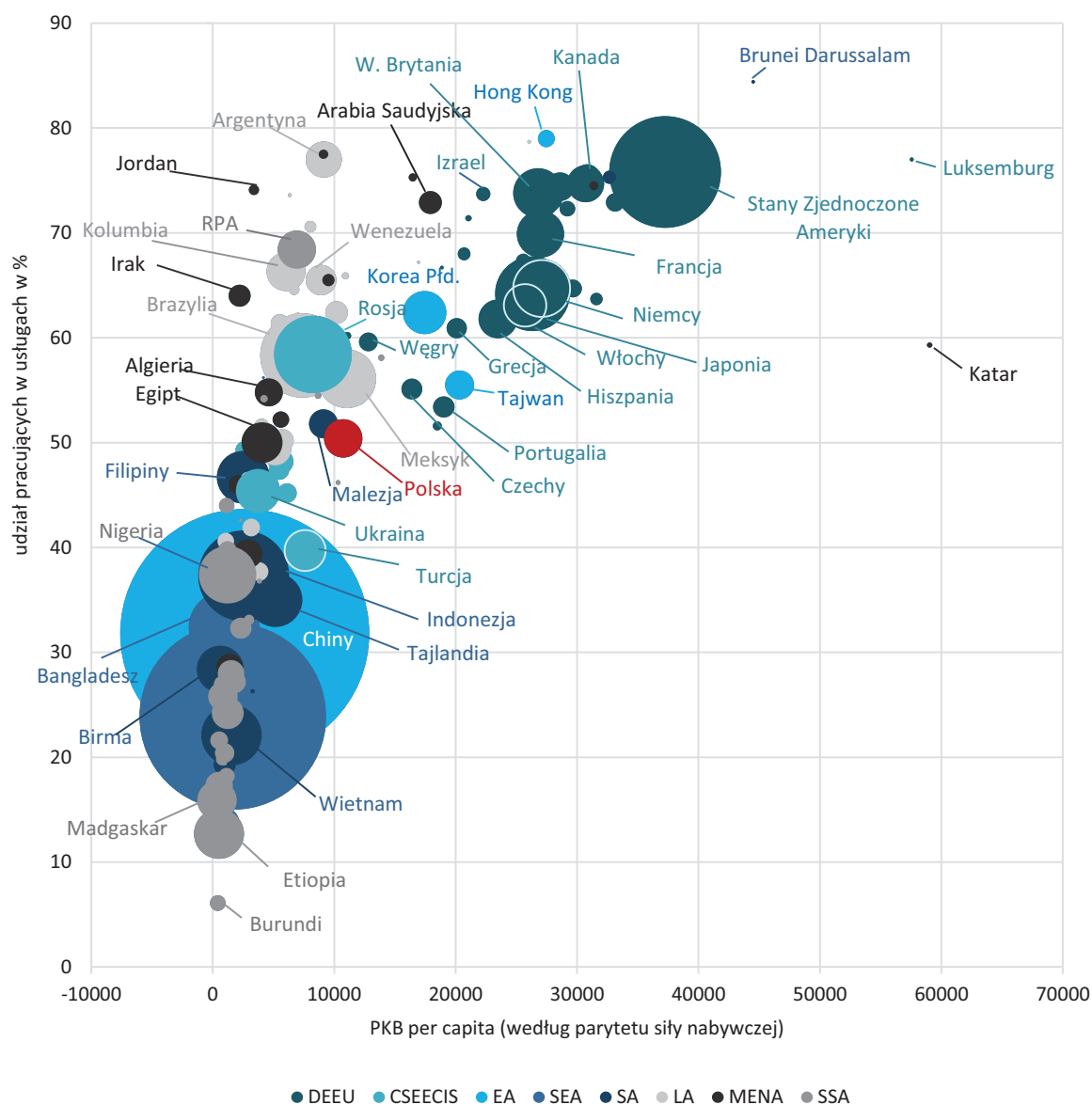
Pomimo utrzymywania się nadal wysokich wskaźników, największe ograniczenia tej formy zatrudnienia w latach 1991-2011 miały miejsce w Azji Wschodniej (z 70,4% do 40,5%) oraz Azji Południowo-Wschodniej i Pacyfiku (z 69,8% do 49,6%).

Źródło: MOP, *World Employment and Social Outlook*.

RYNEK PRACY NA ŚWIECIE W LATACH 2001-2014

W badanym okresie, w większości gospodarek na świecie, współwystępowały ze sobą dwa zjawiska: wzrost odsetka osób pracujących w usługach oraz wzrost poziomu zamożności, mierzonego wskaźnikiem PKB *per capita* (według parytetu siły nabywczej). Oba wskaźniki były najwyższe dla grupy Gospodarek rozwiniętych i Unii Europejskiej (z pojedynczymi wyjątkami w postaci takich krajów, jak np. Katar, czy Brunei Darussalam). To „odstawanie”, bardzo wyraźne jeszcze w 2001 r., uległo korekcie w kolejnych latach, wraz z procesem realnej konwergencji na świecie.

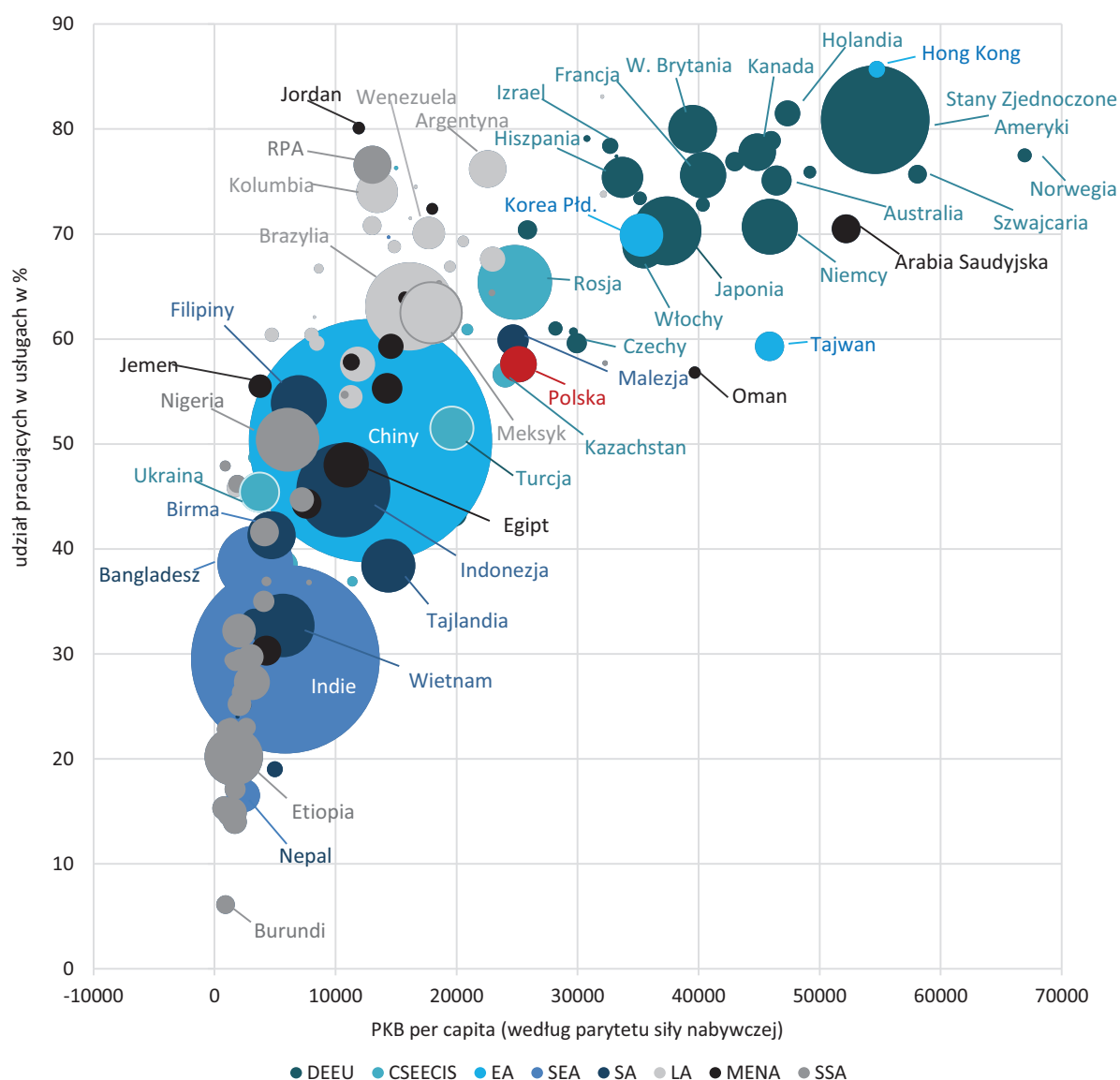
Wykres 70. Wybrane rynki pracy na świecie w 2001 r.
(rozmiar znacznika określa liczbę aktywnych zawodowo)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOP oraz MFW.

W latach 2001-2014 wartości obu wskaźników w większości krajów rosły w różnym tempie. Wzrosty te zauważalne były w Chinach, gdzie poziom PKB *per capita* wzrósł z poziomu 3 tys. do 13 tys. USD w 2014 r. (o 391,4%), zaś odsetek liczby pracujących w usługach z 31,8% do 50,3%. W Polsce, przy relatywnie dużym wzroście PKB *per capita* z 11 tys. USD do 25 tys. USD (o 133,6%), odsetek liczby pracujących w usługach wzrósł z 50,4% do 57,6%. Dla porównania w Turcji, przy wzroście PKB *per capita* z 7,6 tys. do 19,6 tys. (o 157,7%), odsetek liczby pracujących w usługach wzrósł z 39,7% do 51,5%.

Wykres 71. Wybrane rynki pracy na świecie w 2014 r.
(rozmiar znacznika określa liczbę aktywnych zawodowo)

Tabl. 17. Stopa bezrobocia według grup krajów

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014 ^a
	w %				
Świat	6,1	6,0	6,0	6,0	5,9
Gospodarki rozwinięte i Unia Europejska (DE EU)	8,8	8,4	8,6	8,5	7,8
Stany Zjednoczone	9,7	9,0	8,2	7,4	6,2
Japonia	5,0	4,5	4,3	4,0	3,7
Strefa euro	10,2	10,2	11,4	12,0	11,6
Europa Środkowa i Południowo-Wschodnia (bez UE) oraz Wspólnota Niepodległych Państw (CSEE CIS)	9,2	8,5	8,0	7,8	7,7
Azja Wschodnia (EA)	4,2	4,3	4,4	4,5	4,6
Azja Południowo-Wschodnia oraz Pacyfik (SEA)	4,8	4,4	4,1	4,3	4,3
Azja Południowa (SA)	3,9	3,8	3,9	3,9	3,9
Ameryka Łacińska i Karaiby (LA)	7,3	6,7	6,3	6,3	6,6
Bliski Wschód i Afryka Północna (MENA)	10,8	11,6	11,7	11,6	11,7
Afryka Subsaharyjska (SSA)	7,9	7,9	7,9	7,7	7,7

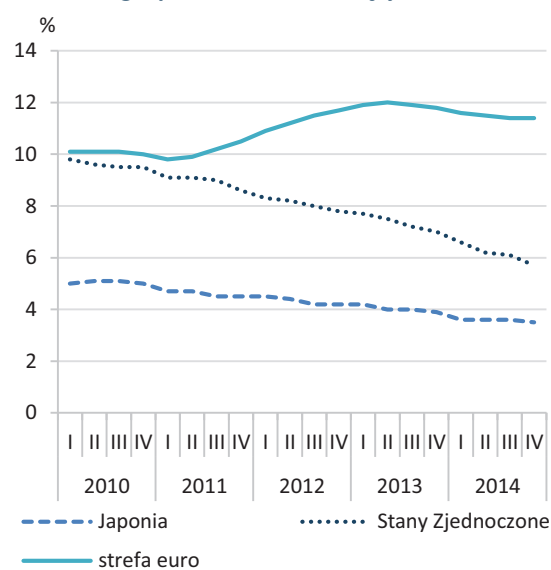
^a Dane szacunkowe, z wyjątkiem strefy euro.

Źródło: dane MOP z wyjątkiem strefy euro (dane Eurostat).

BEZROBOTNI

W 2014 r. liczba osób bezrobotnych na świecie wyniosła średnio w roku 201,3 mln. Liczba ta wzrosła o 1,2 mln w stosunku do poprzedniego roku. Stopa bezrobocia utrzymywała się na poziomie 5,9%. Pomiedzy regionami występowały jednak istotne różnice w zakresie poziomów bezrobocia. W grupie Gospodarek rozwiniętych i Unii Europejskiej stopa bezrobocia według szacunków MOP wyniosła 7,8%. Wskaźnik ten obniżył się o 0,7 p. proc. w stosunku do poprzedniego roku głównie za sprawą spadku stopy bezrobocia w Stanach Zjednoczonych (o 1,2 p. proc.) i Unii Europejskiej (o 0,7 p. proc.).

Wykres 72. Stopa bezrobocia w wybranych gospodarkach rozwiniętych

Źródło: dane OECD.

W Stanach Zjednoczonych stopa bezrobocia w 2014 r. wyniosła 6,2%. Od 2010 r. stopa bezrobocia w tym kraju obniżyła się o 3,5 p. proc. i był to piąty rok jej spadku.

W Japonii stopa bezrobocia wyniosła 3,7%, i była niższa o 0,3 p. proc. niż rok wcześniej. Stopa bezrobocia w tym kraju obniżała się od 2010 r., kiedy jej wartość wyniosła 5,0%.

W UE i strefie euro stopa bezrobocia zmniejszyła się odpowiednio o 0,7 p. proc.

i 0,4 p. proc. do poziomu 10,2% i 11,6%. Stopa bezrobocia obniżała się w obu grupach krajów od drugiej połowy 2013 r., co było skutkiem odbudowy dynamiki PKB. W latach 2010-2013 w strefie euro stopa bezrobocia w ujęciu rocznym nieustannie rosła.

Najwyższe stopy bezrobocia odnotowano w krajach Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej (11,7%). W grupie Ameryka Łacińska i Karaiby, wraz z pogorszeniem warunków na rynku pracy, stopa bezrobocia po raz pierwszy od 2009 r. wzrosła w stosunku do poprzedniego roku – o 0,3 p. proc. (6,6%).

Stopa bezrobocia rosła także w niewielkim stopniu w krajach Azji Wschodniej.

W krajach Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej oraz Wspólnoty Niepodległych Państw stopa bezrobocia wyniosła 7,7% i była

na podobnym poziomie, co w poprzednim roku (7,8%).

W 2014 r. na świecie było 73,7 mln młodych osób bezrobotnych (w wieku 15-24 lata). Stopa bezrobocia wśród tej grupy wyniosła 13,0%.

PŁACE I WYDAJNOŚĆ PRACY⁶⁷

W większości regionów świata w 2014 r. obserwowano spowolnienie dynamiki wynagrodzeń realnych.

Wzrost płac realnych oraz wydajności pracy spowolnił w największym stopniu w grupie Europy Środkowo-Wschodniej i Wspólnoty Niepodległych Państw. Oba wskaźniki w 2014 r. przyjęły odpowiednio wartości 1,5% i 0,8%. Duże obniżenie dynamiki płac realnych oraz wydajności pracy zaobserwowano także w Azji Południowo-Wschodniej i Pacyfiku

Tabl. 18. Płace realne i produktywność w wybranych grupach krajów

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014 ^a
	w %				
	Płace realne				
Gospodarki rozwinięte i Unia Europejska (DE EU)	0,6	-0,5	0,2	0,2	0,5
Europa Środkowa i Południowo-Wschodnia (bez UE) oraz Wspólnota Niepodległych Państw (CSEE CIS)	3,3	4,5	8,1	5,1	1,5
Azja Wschodnia (EA)	8,3	6,6	7,7	7,1	6,9
Azja Południowo-Wschodnia oraz Pacyfik (SEA)	2,2	2,4	3,6	6,1	1,9
Azja Południowa (SA)	4,2	2,8	1,3	3,3	2,3
Ameryka Łacińska i Karaiby (LA)
Bliski Wschód i Afryka Północna (MENA)	0,4	-2,7	2,0	1,2	-0,5
Afryka Subsaharyjska (SSA)	8,2	1,7	2,5	0,4	0,3
	Wydajność pracy				
Gospodarki rozwinięte i Unia Europejska (DE EU)	2,8	1,1	0,8	0,8	0,6
Europa Środkowa i Południowo-Wschodnia (bez UE) oraz Wspólnota Niepodległych Państw (CSEE CIS)	4,2	3,6	1,9	2,0	0,8
Azja Wschodnia (EA)	9,4	7,4	5,9	6,2	6,2
Azja Południowo-Wschodnia oraz Pacyfik (SEA)	5,2	2,5	4,1	3,4	2,9
Azja Południowa (SA)	7,9	5,1	3,8	3,2	3,6
Ameryka Łacińska i Karaiby (LA)	3,0	1,9	0,3	0,9	0,1
Bliski Wschód i Afryka Północna (MENA)	2,3	0,9	2,2	-1,4	0,1
Afryka Subsaharyjska (SSA)	2,9	1,9	1,5	1,3	2,0

^a Dane szacunkowe.

Źródło: dane MOP.

⁶⁷ Wydajność pracy rozumiana jako PKB na pracującego.

(odpowiednio do 1,9% i 2,9%).

W grupie Gospodarek rozwiniętych i Unii Europejskiej odnotowano odmienny trend dla realnych płac, których wzrost przyspieszył do 0,5%. Natomiast wzrost wydajności pracy spowolnił do 0,6%.

UBÓSTWO PRACUJĄCYCH

Spadek skali pracy na niepewnych warunkach przyczynił się do podnoszenia standardu życia osób pracujących, co przejawiało się spadkiem liczby osób pracujących i żyjących za mniej niż 4\$ dziennie na świecie. W latach 2005-2014 ich odsetek wśród całkowitej liczby pracujących w gospodarkach wschodzących i rozwijających się⁶⁸ zmniejszył się z 69,5% do 53,2%. Odsetek osób żyjących za kwotę pomiędzy 4\$ a 13\$ dziennie w tym okresie wzrósł o 10,3 p. proc. do poziomu 34,5%. Rosła także liczba osób żyjących w standardzie klasy średniej krajów rozwiniętych (tj. powyżej 13\$ na dzień)⁶⁹. W latach 2005-2014 ich odsetek wśród ogółu pracujących wzrósł z 6,3% do 12,3%.

Bank Światowy wskazuje, że za redukcję skrajnego ubóstwa (*extreme poverty*) w większym stopniu odpowiada zatrudnienie w sektorach o wysokiej pracochłonności⁷⁰.

⁶⁸ Poza przytoczonym wyżej grupowaniem krajów MOP stosuje w swoich publikacjach także podział na kraje rozwinięte oraz rozwijające się i wschodzące.

⁶⁹ MOP, *World Employment and Social Outlook: Trends 2015*, (2015), Genewa, s. 27.

⁷⁰ BŚ, *Global Monitoring Report 2014/2015: Ending poverty and sharing prosperity*, (2015), Waszyngton, s. 42.

2. RYNEK PRACY ORAZ SYTUACJA DOCHODOWA GOSPODARSTW DOMOWYCH UNII EUROPEJSKIEJ⁷¹

Sytuacja na rynku pracy Unii w 2014 r. poprawiała się: wzrost liczby pracujących nabierał tempa oraz obniżała się stopa bezrobocia. Odbudowa liczby pracujących miała miejsce także w niektórych krajach najbardziej dotkniętych przez kryzys, tj. Hiszpanii, Portugalii, czy Grecji. Długookresowa stopa bezrobocia w UE obniżyła się, jednak nadal pozostawała na wysokim poziomie. Nastąpiły także istotne zmiany trendów w zakresie nietypowych form zatrudnienia – w 2014 r. wzrost liczby pracujących na czas nieokreślony był wyższy od wzrostu liczby pracujących na czas określony; po raz pierwszy od 2008 r. rosła także liczba pracujących w pełnym wymiarze czasu pracy. Wraz z poprawą warunków na rynku pracy w 2014 r. rosły realne dochody gospodarstw domowych.

UWARUNKOWANIA DEMOGRAFICZNE

Zgodnie z danymi z badania *Labour Force Statistics* (LFS) populacja osób w wieku 15-64 lata⁷² w 2014 r. wyniosła w krajach Unii Europejskiej 328,1 mln osób i była mniejsza o 0,9 mln niż w 2013 r.

⁷¹ O ile nie zaznaczono inaczej, dane prezentowane w niniejszym rozdziale dotyczą Unii Europejskiej składającej się z 28 państw (odnosi się to również do danych z okresu przed akcesją Chorwacji do UE).

O ile nie zaznaczono inaczej, dane prezentowane w niniejszym rozdziale pochodzą z badania ankietowego *The European Union Labour Force Survey* (LFS).

⁷² W dalszej części rozdziału *Rynki pracy w Unii Europejskiej* dane dotyczące osób aktywnych zawodowo, pracujących oraz biernych zawodowo odnoszą się do grupy wieku w przedziale 15-64 lata, o ile nie zaznaczono inaczej.

W latach 2010-2014 liczba osób w wieku 15-64 lata obniżyła się w UE o 5,4 mln osób. Proces kurczenia się liczby osób w wieku produkcyjnym związany był z procesem starzenia się społeczeństw europejskich.

AKTYWNI ZAWODOWO

Liczba osób aktywnych zawodowo w 2014 r. wyniosła 237,3 mln osób i była wyższa o 0,5 mln niż w poprzednim roku.

Współczynnik aktywności zawodowej w 2014 r. kształtował się w UE na poziomie 72,3%. Wskaźnik ten nieustannie rósł w latach 2010-2014. Biorąc pod uwagę grupy wieku, współczynnik ten istotnie wzrósł w grupie osób w wieku 55-64 lata, tj. o 6,3 p. proc., podczas gdy w grupie osób młodych (15-24 lata) obniżył się o 1,1 p. proc. W pozostałej grupie wieku, tj. 25-54 lata wskaźnik od 2010 r. wzrósł, ale jedynie o 0,5 p. proc.

Tabl. 19. Współczynnik aktywności zawodowej oraz wskaźnik zatrudnienia w krajach UE

Kraje	Współczynnik aktywności zawodowej (15-64)					Wskaźnik zatrudnienia (wiek 15-64)				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
	w %									
Unia Europejska ^a	71,0	71,1	71,7	72,0	72,3	64,1	64,2	64,1	64,1	64,8
Strefa euro ^b	71,4	71,5	72,0	72,2	72,4	64,0	64,1	63,7	63,4	63,8
Austria	74,4	74,6	75,1	75,5	75,4	70,8	71,1	71,4	71,4	71,1
Belgia	67,7	66,7	66,9	67,5	67,7	62,0	61,9	61,8	61,8	61,9
Bułgaria	66,5	65,9	67,1	68,4	69,0	59,7	58,4	58,8	59,5	61,0
Chorwacja	65,1	64,1	63,9	63,7	66,1	57,4	55,2	53,5	52,5	54,6
Cypr	73,6	73,5	73,5	73,6	74,3	68,9	67,6	64,6	61,7	62,1
Czechy	70,2	70,5	71,6	72,9	73,5	65,0	65,7	66,5	67,7	69,0
Dania	79,4	79,3	78,6	78,1	78,1	73,3	73,1	72,6	72,5	72,8
Estonia	73,9	74,7	74,8	75,1	75,2	61,2	65,3	67,1	68,5	69,6
Finlandia	74,5	74,9	75,2	75,2	75,4	68,1	69,0	69,4	68,9	68,7
Francja	70,5	70,4	70,9	71,1	71,4	63,9	63,9	63,9	64,1	63,8
Grecja	67,8	67,3	67,5	67,5	67,4	59,1	55,1	50,8	48,8	49,4
Hiszpania	73,5	73,9	74,3	74,3	74,2	58,8	58,0	55,8	54,8	56,0
Holandia	78,2	78,1	79,0	79,4	79,0	74,7	74,2	74,4	73,6	73,1
Irlandia	69,4	69,2	69,2	69,8	69,8	59,6	58,9	58,8	60,5	61,7
Litwa	70,2	71,4	71,8	72,4	73,7	57,6	60,2	62,0	63,7	65,7
Luksemburg	68,2	67,9	69,4	69,9	70,8	65,2	64,6	65,8	65,7	66,6
Łotwa	73,0	72,8	74,4	74,0	74,6	58,5	60,8	63,0	65,0	66,3
Malta	60,4	61,8	63,1	65,0	66,3	56,2	57,9	59,1	60,8	62,3
Niemcy	76,6	77,3	77,2	77,6	77,7	71,1	72,7	73,0	73,5	73,8
Polska	65,3	65,7	66,5	67,0	67,9	58,9	59,3	59,7	60,0	61,7
Portugalia	73,7	73,6	73,4	73,0	73,2	65,3	63,8	61,4	60,6	62,6
Rumunia	64,9	64,1	64,8	64,9	65,7	60,2	59,3	60,2	60,1	61,0
Słowacja	68,7	68,7	69,4	69,9	70,3	58,8	59,3	59,7	59,9	61,0
Słowenia	71,5	70,3	70,4	70,5	70,9	66,2	64,4	64,1	63,3	63,9
Szwecja	79,1	79,9	80,3	81,1	81,5	72,1	73,6	73,8	74,4	74,9
W. Brytania	75,4	75,5	76,1	76,4	76,7	69,4	69,3	69,9	70,5	71,9
Węgry	61,9	62,4	63,7	64,7	67,0	54,9	55,4	56,7	58,1	61,8
Włochy	62,0	62,1	63,5	63,4	63,9	56,8	56,8	56,6	55,5	55,7

^a Dla każdego roku agregat „Unia Europejska” obejmuje 28 państw będących członkami Unii w 2014 r.

^b Dla każdego roku agregat „strefa euro” obejmuje 19 państw będących członkami strefy w 2014 r.

Źródło: dane Eurostatu.

Krajami o najliczniejszej liczbie osób aktywnych zawodowo były w kolejności: Niemcy (41,0 mln osób), Wielka Brytania (31,5 mln osób), Francja (28,3 mln osób), Włochy (25,0 mln), Hiszpania (22,8 mln) i Polska (17,2 mln).

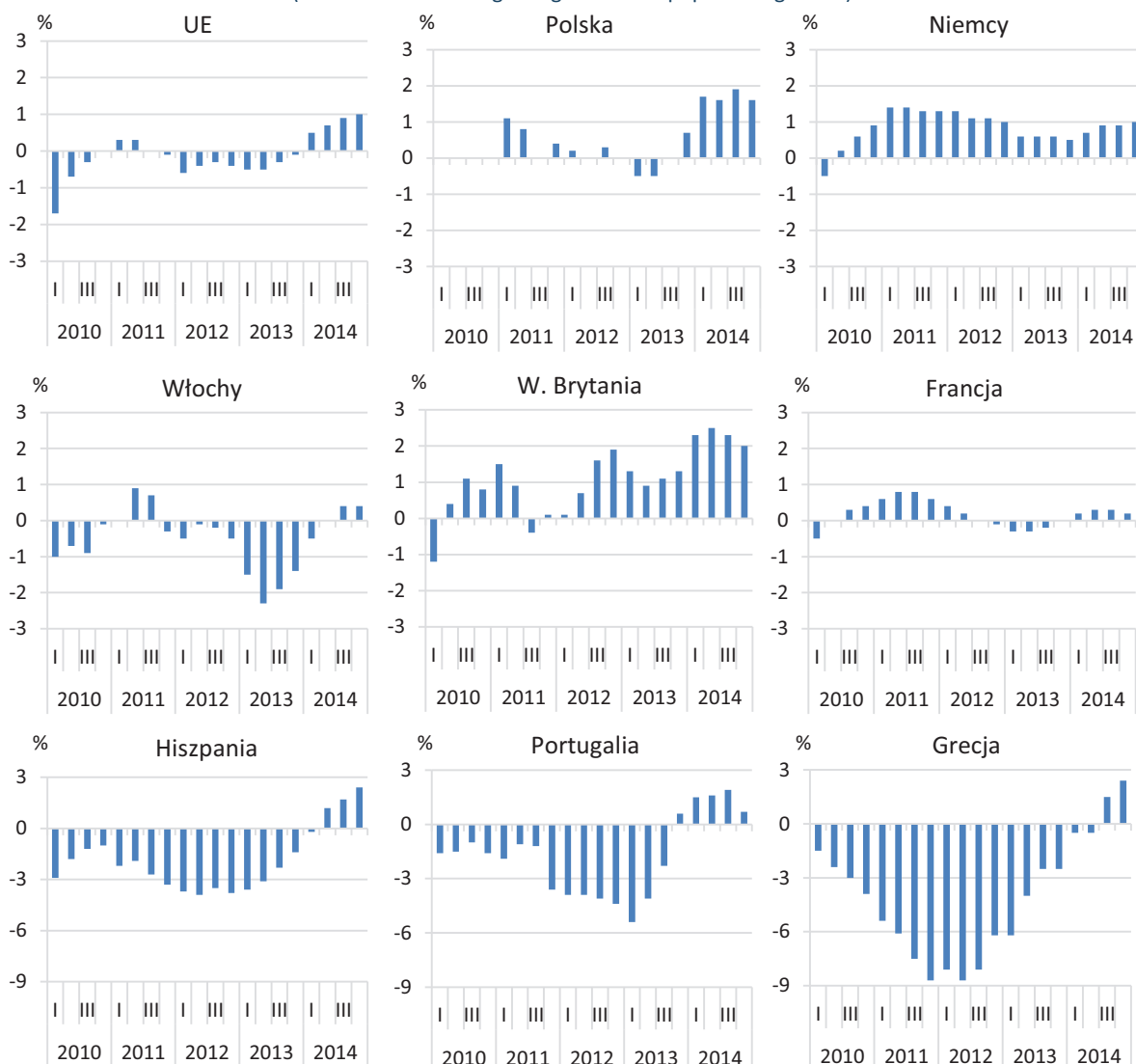
PRACUJĄCY

Liczba pracujących w Unii Europejskiej w 2014 r. wyniosła 212,7 mln osób i była wyższa o 0,8% niż w roku poprzednim. W roku tym kontynuowany był pozytywny trend z drugiej połowy 2013 r. – wzrost liczby

pracujących w ujęciu kwartał do analogicznego kwartału poprzedniego roku nabierał tempa w każdym kolejnym kwartale. W IV kwartale 2014 r. liczba pracujących wzrosła o 1,0%.

Na wzrost liczby pracujących w UE złożył się głównie wzrost liczby pracujących na czterech dużych rynkach pracy UE: w Wielkiej Brytanii w ujęciu średniorocznym liczba pracujących wzrosła o 2,3% (tj. 682 tys. osób), w Niemczech o 0,9% (tj. 371 tys. osób), w Polsce o 1,7% (tj. o 262 tys. osób) a w Hiszpanii o 1,3% (tj. o 228 tys. osób).

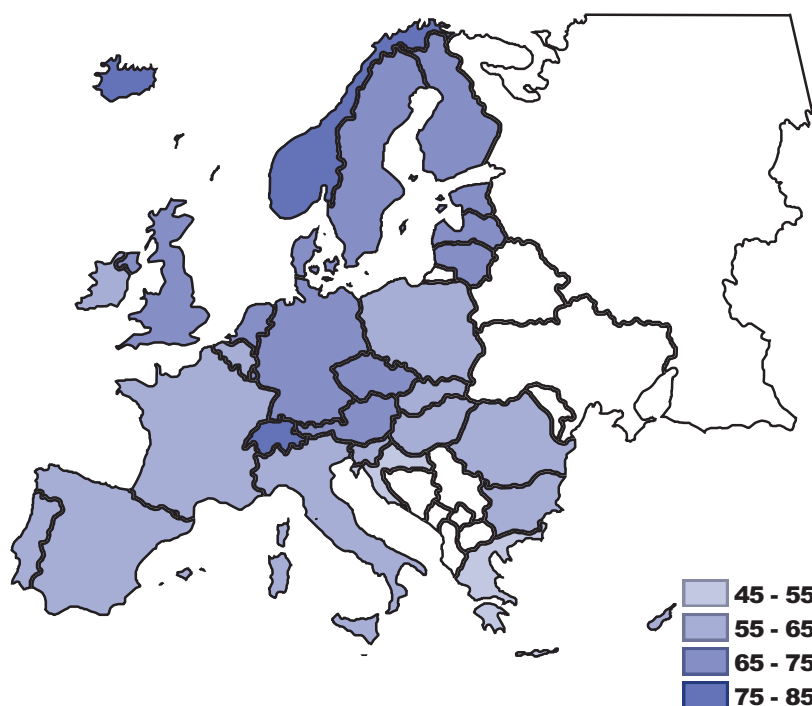
Wykres 73. Zmiana liczby pracujących w Unii Europejskiej oraz w wybranych krajach UE
(w stosunku do analogicznego kwartału poprzedniego roku)

Uwaga: dla Polski brak danych za 2010 r. z uwagi na zmiany metodologiczne.

Źródło: dane Eurostatu.

Wykres 74. Wskaźnik zatrudnienia w krajach UE w 2014 r.
(w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Liczba pracujących w 2014 r. rosła także w gospodarkach, które doświadczyły największych strat w zatrudnieniu w ostatnich latach. W Hiszpanii i Grecji, gdzie liczba pracujących nieustannie zmniejszała się w latach 2010-2013, w 2014 r. wzrosła ona odpowiednio o 1,3% i 0,7%.

Ogólnie, liczba pracujących wzrosła w 24 z 28 państw członkowskich UE. W 4 krajach odnotowano spadki (Cypr, Łotwa, Holandia, Finlandia).

Motorem wzrostu liczby pracujących w UE w 2014 r. byli przede wszystkim pracujący w usługach (wzrost o 1,1%). Od drugiego kwartału 2014 r. wzrost liczby pracujących odnotowano także w przemyśle. W skali roku wzrost ten wyniósł 0,1%. W latach 2010-2013 liczba pracujących w przemyśle spadała.

Biorąc pod uwagę typ zawartej umowy, w 2014 r. wzrosła zarówno liczba

zatrudnionych na czas określony, jak i nieokreślony. Odsetek zatrudnionych na czas określony wśród pracowników najemnych (w wieku 15-64 lata) wzrósł o 0,3 p. proc. do 14,0%.

W 2014 r. wzrosła liczba pracujących zarówno w pełnym wymiarze, jak i w niepełnym wymiarze czasu pracy. Stanowiło to odwrócenie trendu z lat 2010-2013, kiedy liczba pracujących w pełnym wymiarze nieustannie zmniejszała się, zaś pracujących w niepełnym wymiarze rosła. Odsetek pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy wśród pracujących ogółem w 2014 r. wyniósł 19,6%.

Wskaźnik zatrudnienia (tj. udział osób pracujących w populacji) dla osób w wieku 15-64 lata w Unii Europejskiej w 2014 r. wyniósł 64,8%, co oznaczało wzrost o 0,7 p. proc. wobec poprzedniego roku.

W latach 2012-2013 wskaźnik ten utrzymywał się na poziomie 64,1%.

Wskaźnik zatrudnienia wzrósł w 25 spośród 28 państw członkowskich. W porównaniu z 2010 r. największe wzrosty miały miejsce w krajach bałtyckich oraz na Węgrzech (o 6,9 p. proc.).

Najwyższe wskaźniki zatrudnienia w 2014 r. utrzymywały się w Szwecji (74,9%), Niemczech (73,8%), Holandii (73,1%), Danii (72,8%) oraz w Wielkiej Brytanii (71,9%). Najniższe wskaźniki zatrudnienia odnotowano w Grecji (49,4%), Chorwacji (54,6%), we Włoszech (55,7%) i w Hiszpanii (56,0%).

BEZROBOTNI

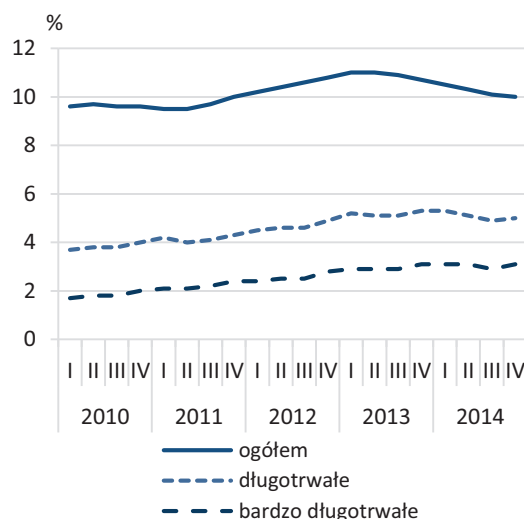
Liczba osób bezrobotnych (w wieku 15-74 lata) w UE w 2014 r. wyniosła 24 791 tys. i była niższa o 1 498 tys. niż rok wcześniej. Stopa bezrobocia wyniosła 10,2% i była niższa o 0,6 p. proc. niż w poprzednim roku. Stopa bezrobocia obniżyła się od drugiej połowy 2013 r. Wskaźnik ten nadal jednak pozostawał wyższy o 0,6 p. proc. niż w 2010 r.

Stopa bezrobocia w 2014 r. nadal przekraczała 10,0% w dwunastu krajach UE. Najwyższa była w południowych krajach: Grecji (26,5%), Hiszpanii (24,5%), Chorwacji (17,3%), na

Cyprze (16,1%) oraz w Portugalii (14,1%). We wszystkich tych krajach jednakże, poza Cyprzem i Chorwacją, obniżyła się w porównaniu z poprzednim rokiem – w największym stopniu w Portugalii (o 2,3 p. proc.) i Hiszpanii (o 1,6 p. proc.).

Najniższa stopa bezrobocia utrzymywała się w Niemczech (5,0%) oraz w Austrii (5,6%).

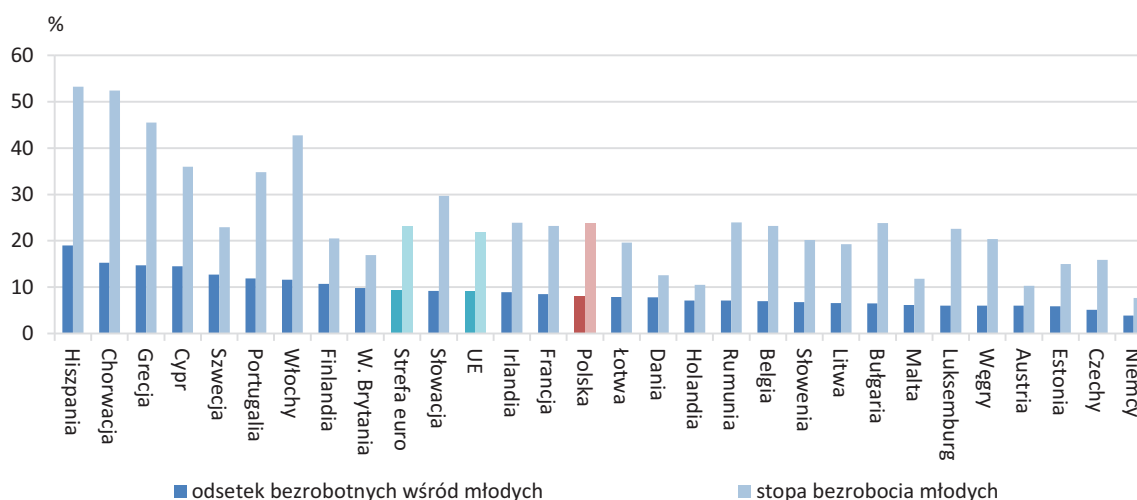
Wykres 75. Stopa bezrobocia w UE

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Stopa bezrobocia wśród osób w wieku 15-24 lata w 2014 r. wyniosła 22,2% i była niższa o 1,4 p. proc. niż w 2013 r. Najwyższy poziom bezrobocia wśród młodych utrzymywał się w południowych krajach UE:

Wykres 76. Stopa bezrobocia wśród młodych osób i odsetek bezrobotnej młodzieży (15-24 lata) w 2014 r.

Źródło: dane Eurostatu.

Grecji (52,4%), Hiszpanii (53,2%), Chorwacji (45,5%), Włoszech (42,7%), na Cyprze (36,0%) oraz w Portugalii (34,8%). We wszystkich tych krajach, poza Włochami, stopa bezrobocia wśród młodych osób obniżała się – w największym stopniu w Grecji (o 5,9 p. proc.) i Chorwacji (o 4,5 p. proc.).

Przy omawianiu skali bezrobocia wśród osób młodych należy mieć na względzie, że stopa bezrobocia odzwierciedla odsetek bezrobotnych wśród aktywnych zawodowo. W danym kraju może zaś występować duża

populacja osób młodych, które nie podejmują pracy ze względu na naukę, tj. są bierne zawodowo. Z tego powodu, poza stopą bezrobocia, Eurostat publikuje dane na temat udziału osób młodych bezrobotnych w pełnej populacji w wieku 15-24 lata (aktywnych i biernych zawodowo), czyli tzw. odsetek bezrobotnej młodzieży (ang. *youth unemployment ratio*). Najwyższy udział bezrobotnych wśród całej populacji młodych osób w 2014 r. występował w Hiszpanii (19,0%), Chorwacji (15,3%), Grecji (14,7%), na

Tabl. 20. Stopa bezrobocia ogółem oraz stopa bezrobocia wśród młodych osób

Kraje	Stopa bezrobocia (15-74 lata)					Stopa bezrobocia wśród młodych osób (15-24 lata)				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
	w %									
Unia Europejska ^a	9,6	9,7	10,5	10,8	10,2	21,0	21,7	23,2	23,6	22,2
Strefa euro ^b	10,2	10,2	11,4	12,0	11,6	20,9	21,2	23,5	24,2	23,8
Austria	4,8	4,6	4,9	5,4	5,6	9,5	8,9	9,4	9,7	10,3
Belgia	8,3	7,2	7,6	8,4	8,5	22,4	18,7	19,8	23,7	23,2
Bułgaria	10,2	11,3	12,3	13,0	11,4	23,2	25,0	28,1	28,4	23,8
Chorwacja	11,7	13,7	16,0	17,3	17,3	32,4	36,7	42,1	50,0	45,5
Cypr	6,3	7,9	11,9	15,9	16,1	16,6	22,4	27,7	38,9	36,0
Czechy	7,3	6,7	7,0	7,0	6,1	18,3	18,1	19,5	19,0	15,9
Dania	7,5	7,6	7,5	7,0	6,6	14,0	14,2	14,1	13,1	12,6
Estonia	16,7	12,3	10,0	8,6	7,4	32,9	22,4	20,9	18,7	15,0
Finlandia	8,4	7,8	7,7	8,2	8,7	21,4	20,1	19,0	19,9	20,5
Francja	9,3	9,2	9,8	9,9	10,3	22,9	22,1	23,9	24,0	24,2
Grecja	12,7	17,9	24,5	27,5	26,5	33,0	44,7	55,3	58,3	52,4
Hiszpania	19,9	21,4	24,8	26,1	24,5	41,5	46,2	52,9	55,5	53,2
Holandia	4,5	5,0	5,8	7,3	7,4	8,7	10,0	11,7	13,2	12,7
Irlandia	13,9	14,7	14,7	13,1	11,3	27,6	29,1	30,4	26,8	23,9
Litwa	17,8	15,4	13,4	11,8	10,7	35,7	32,6	26,7	21,9	19,3
Luksemburg	4,4	4,9	5,1	5,9	5,9	14,2	16,8	18,8	15,5	22,6
Łotwa	19,5	16,2	15,0	11,9	10,8	36,2	31,0	28,5	23,2	19,6
Malta	6,9	6,4	6,3	6,4	5,9	13,2	13,3	14,1	13,0	11,8
Niemcy	7,1	5,8	5,4	5,2	5,0	9,9	8,5	8,0	7,8	7,7
Polska	9,7	9,7	10,1	10,3	9,0	23,7	25,8	26,5	27,3	23,9
Portugalia	11,0	12,9	15,8	16,4	14,1	22,8	30,3	37,9	38,1	34,8
Rumunia	7,0	7,2	6,8	7,1	6,8	22,1	23,9	22,6	23,7	24,0
Słowacja	14,4	13,6	14,0	14,2	13,2	33,6	33,4	34,0	33,7	29,7
Słowenia	7,3	8,2	8,9	10,1	9,7	14,7	15,7	20,6	21,6	20,2
Szwecja	8,6	7,8	8,0	8,1	8,0	24,8	22,8	23,6	23,5	22,9
W. Brytania	7,8	8,1	7,9	7,6	6,1	19,9	21,3	21,2	20,7	16,9
Węgry	11,2	11,0	11,0	10,2	7,7	26,4	26,0	28,2	26,6	20,4
Włochy	8,4	8,4	10,7	12,2	12,7	27,9	29,2	35,3	40,0	42,7

^a Dla każdego roku agregat „Unia Europejska” obejmuje 28 państw będących członkami Unii w 2014 r.

^b Dla każdego roku agregat „strefa euro” obejmuje 19 państw będących członkami strefy w 2014 r.

Źródło: dane Eurostatu.

Cyprze (14,5%) oraz w Szwecji (12,7%).

W 2014 r. skala bezrobocia, trwającego 12 miesięcy i więcej (tzw. długotrwałego, ang. *long-term unemployment*), nieznacznie obniżyła się o 0,1 p. proc. i wyniosła 5,1%. Ze względu na wolniejszy spadek poziomu bezrobocia długotrwałego od bezrobocia ogółem, jego odsetek w bezrobociu ogółem wzrósł o 2,1 p. proc. i wyniósł 49,5%.

KOSZTY ZWIĄZANE Z ZATRUDNIENIEM⁷³ A WYDAJNOŚĆ PRACY

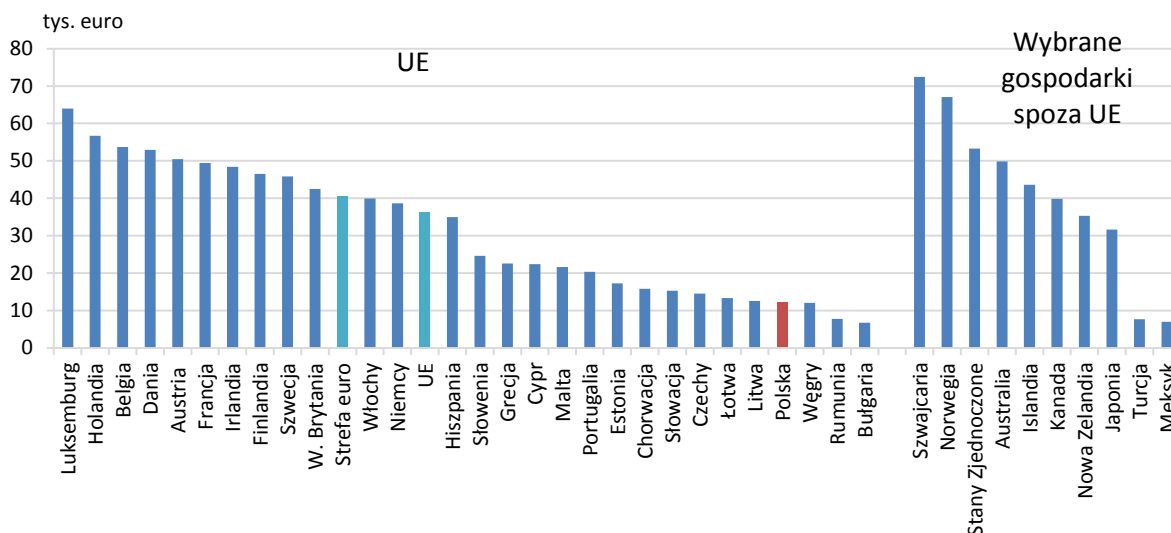
Zgodnie z danymi z KE (baza Ameco), koszty związane z zatrudnieniem w UE w 2014 r. kształtowały się na poziomie 36,2 tys. euro na zatrudnionego. Najwyższe były w Luksemburgu (60,0 tys. euro), Holandii (56,7 tys. euro) oraz Belgii (53,7 tys. euro), zaś najniższe w Bułgarii (6,7 tys. euro), Rumunii (7,8 tys. euro), na Węgrzech (12,0 tys. euro)

oraz w Polsce (12,1 tys. euro).

Zgodnie z szacunkami KE⁷⁴ w 2014 r. realne koszty związane z zatrudnieniem w UE rosły w tempie 0,5%, tj. w takim samym, jak w 2013 r. Wydajność pracy, tj. realne PKB w przeliczeniu na jednego pracującego, w 2014 r. w UE wzrosła o 0,4%, tj. w nieznacznie większym stopniu niż w poprzednim roku (0,3%).

Realne jednostkowe koszty pracy mierzą stosunek realnych płac do wydajności pracy. Tym samym, są miarą udziału wynagrodzenia w dochodzie całej gospodarki. W 2014 r. zmniejszyły się one w UE o 0,2%. Spadek odnotowano drugi rok z rzędu. Największe spadki miały miejsce w takich krajach jak Cypr (o 3,2%), Słowenia (o 2,5%) i Polska (o 2,5%). Zgodnie z danymi KE (baza Ameco) realne jednostkowe koszty pracy obniżyły się istotnie w Polsce w porównaniu z 2001 r.⁷⁵.

Wykres 77. Koszty związane z zatrudnieniem w krajach UE oraz w wybranych krajach spoza UE w 2014 r.

Źródło: dane KE (Ameco).

⁷³ Według metodologii Eurostatu koszty związane z zatrudnieniem (ang. *compensation of employees*) stanowią: wynagrodzenia brutto (tj. przed odliczeniem podatków oraz składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez pracownika), składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawcę, nagrody oraz wypłaty za pracę w godzinach nadliczbowych za: KE, *Employment and Social Developments in Europe 2012*, (2012), Bruksela, s. 300.

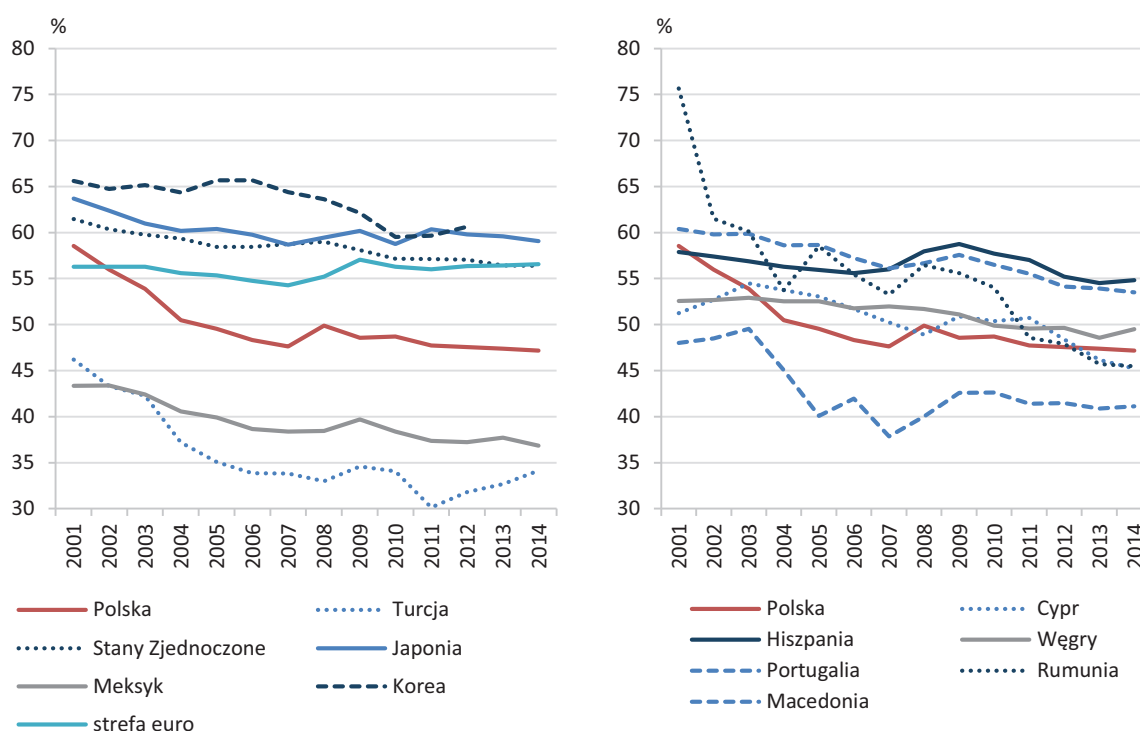
⁷⁴ KE, *European Economic Forecast. Spring 2015*, (2015), Bruksela, s. 38.

⁷⁵ Por. Ramka *Malejący udział pracy jako źródło nierówności dochodowych*, s. 94, oraz *Zmiany udziału płac w wartości dodanej w Polsce w latach 2001-2012*, s. 115.

MALEJĄCY UDZIAŁ PRACY JAKO ŹRÓDŁO NIERÓWNOŚCI DOCHODOWYCH

Niska dynamika płac realnych oraz wolne tempo wzrostu liczby pracujących w porównaniu ze wzrostem PKB skutkowało w wielu krajach długoterminowym spadkiem udziału wynagrodzenia pracy w PKB. Zgodnie z danymi z KE (baza Ameco), w latach 2001-2014 zmniejszał się udział dochodu z pracy zarówno w niektórych gospodarkach rozwiniętych, jak i na rynkach wschodzących. Istotne spadki w tym okresie odnotowano w Rumunii (30,2 p. proc.), Turcji (12,1 p. proc.), w Polsce (11,4 p. proc.), w Macedonii (6,9 p. proc.), w Portugalii (6,9 p. proc.), Meksyku (6,5 p. proc.), na Cyprze (6,0 p. proc.), w Stanach Zjednoczonych (5,1 p. proc.) i w Japonii (4,6 p. proc.).

Wykres 78. Udział płac w PKB w wybranych gospodarkach

Uwaga: udział dochodu z pracy obliczony jest jako udział procentowy kosztu pracy na pracownika najemnego (*compensation per employee*) w PKB w cenach rynkowych na osobę pracującą.

Źródło: dane KE (Ameco).

Spadek udziału wynagrodzenia pracy w dochodzie negatywnie odbija się na globalnym popycie, gdyż ogranicza dochody gospodarstw domowych – zgodnie z opinią ekspertów MOP przyczynia się w ten sposób do bieżącego cyklu niskiego wzrostu gospodarczego oraz presji deflacyjnych, w szczególności w Europie i Japonii.

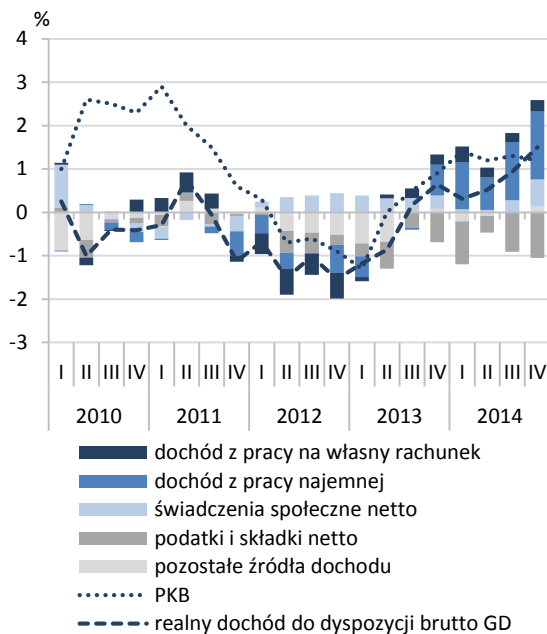
Poza tym malejący udział płac wiąże się z rosnącym udziałem zysku kapitałowego w dochodzie, co ma związek ze wzrostem nierówności dochodowych. Zysk kapitałowy, pochodzący z oszczędności i inwestycji finansowych, jest bowiem źródłem dochodu, który trafia przede wszystkim do zamożnych gospodarstw domowych.

Źródło: dane KE (Ameco); MOP, *World Employment and Social Outlook: Trends 2015*, (2015), Genewa, s. 24; MOP, *World of Work Report 2014*, (2014), Genewa, s. 152.

SYTUACJA DOCHODOWA GOSPODARSTW DOMOWYCH

Wraz z poprawą sytuacji gospodarczej oraz warunków na rynku pracy w UE, realne dochody gospodarstw domowych rosły średnio w 2014 r. o 0,8%. Wzrost ten miał miejsce głównie za sprawą dochodów z pracy najemnej. Pozytywny wkład miały także dochody z pracy na własny rachunek i świadczenia społeczne.

Wykres 79. PKB, realne dochody do dyspozycji brutto gospodarstw domowych i jego składniki
(zmiana w stosunku do analogicznego kwartału poprzedniego roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie KE, *EU Employment and Social Situation. Quarterly Review. March 2015*, 2015, Bruksela, s. 21.

NIERÓWNOŚCI DOCHODOWE

Współczynnik Giniego na podstawie badania EU-SILC wyniósł w 2013 r. w UE 30,5⁷⁶. Najwyższe nierówności dochodowe, mierzone tym współczynnikiem, występowały

⁷⁶ Na dzień złożenia publikacji, w bazie Eurostatu dostępne były dane z badania EU-SILC za 2014 r. dla następujących krajów: Hiszpania, Grecja, Włochy, Łotwa, Węgry, Austria oraz Finlandia. W celach utrzymania jednolitości rozdziału prezentujemy w tekście informacje dla okresu 2008-2013. Dostępne dane dla 2014 r. uwzględniono na wykresie 80.

w najbardziej ubogich krajach UE (Bułgaria, Rumunia), krajach bałtyckich (Litwa, Łotwa, Estonia) oraz w południowych krajach UE (Grecji, Portugalii, Hiszpanii, Włoszech, Cyprze). Najniższe nierówności dochodowe występowały w Słowacji, Słowenii, Czechach, Szwecji i Holandii. Polska na tym tle plasowała się nieco powyżej średniej dla UE. Współczynnik Giniego wyniósł w 2013 r. w Polsce 30,7.

Nierówności dochodowe wzrosły na skutek kryzysu gospodarczego w wielu południowych krajach UE. W latach 2008-2013 współczynnik Giniego wzrósł o 3,4 p. na Cyprze, o 2,9 p. w Chorwacji, o 1,8 p. w Hiszpanii, o 1,5 p. we Włoszech. W szczególności w Grecji i Hiszpanii wzrost nierówności dochodowych miał związek z istotnym spadkiem liczby zatrudnionych⁷⁷.

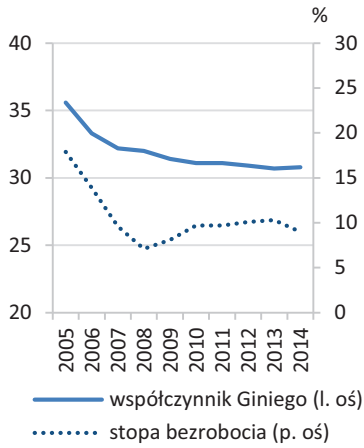
Nierówności dochodowe mierzone współczynnikiem Giniego istotnie wzrosły w tym okresie także na Węgrzech (o 2,8 p.), w Luksemburgu (o 2,8 p.), w Danii (o 2,4 p.) i w Estonii (o 2,0 p.).

Dla porównania w latach 2008-2013 współczynnik Giniego dla Polski obniżył się z poziomu 32,0 do 30,7.

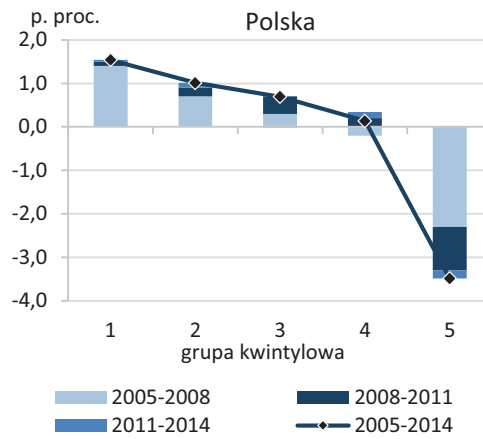
⁷⁷ ILO, *Global Wage Report 2014/15*, (2015), Genewa, s. 29-31.

Wykres 80. Nierówności dochodowe w wybranych krajach UE w latach 2005-2014

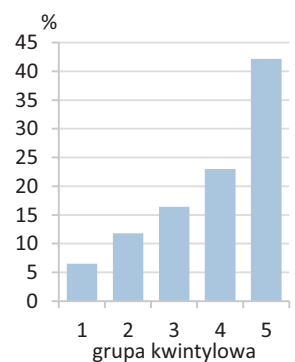
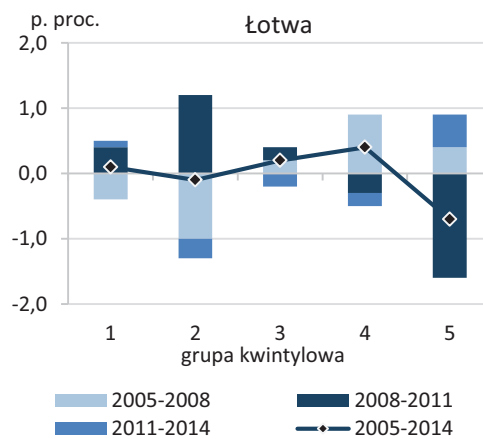
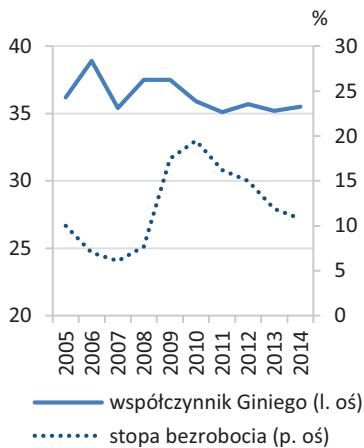
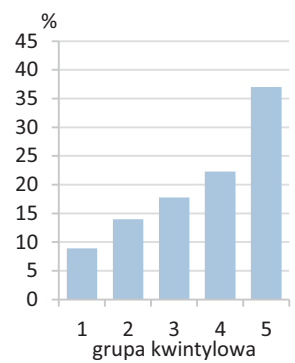
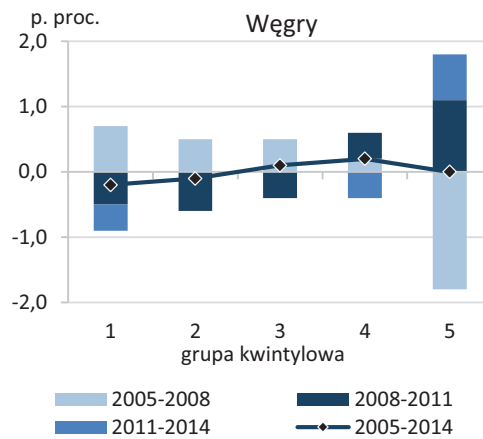
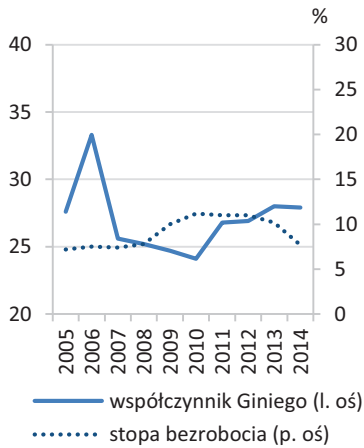
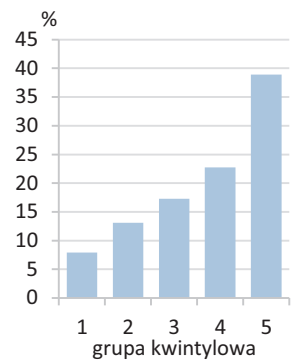
Współczynnik Giniego oraz stopa bezrobocia

Zmiana udziału grup kwintylowych w dochodzie do dyspozycji

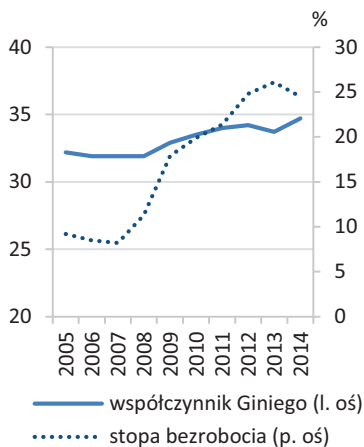

Udział grup kwintylowych w dochodzie do dyspozycji w 2014 r.

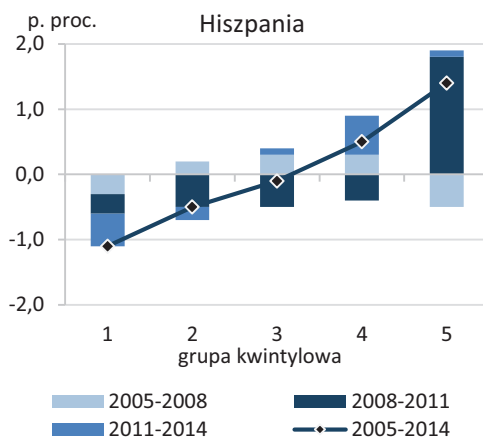

Wykres 80. Nierówności dochodowe w wybranych krajach UE w latach 2005-2014

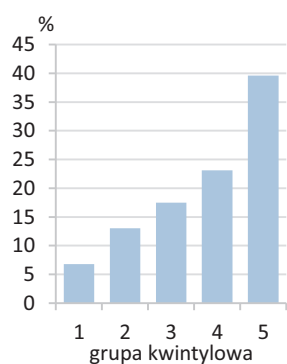
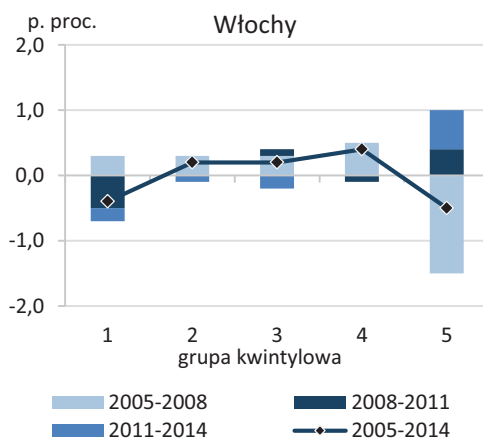
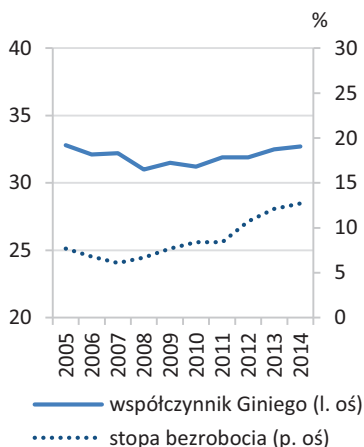
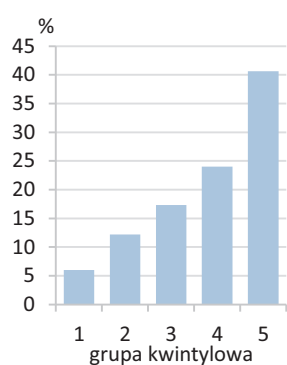
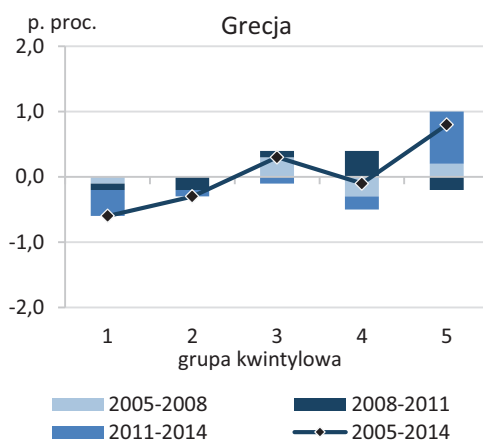
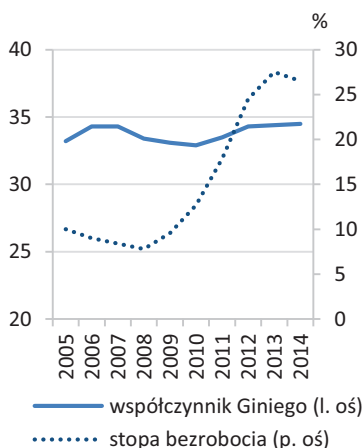
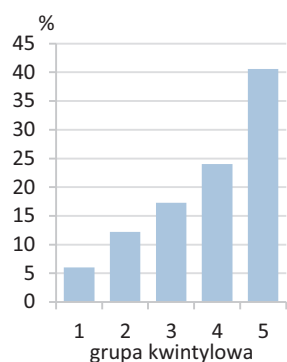
Współczynnik Giniego oraz stopa bezrobocia

Zmiana udziału grup kwintylowych w dochodzie do dyspozycji

Udział grup kwintylowych w dochodzie do dyspozycji w 2014 r.

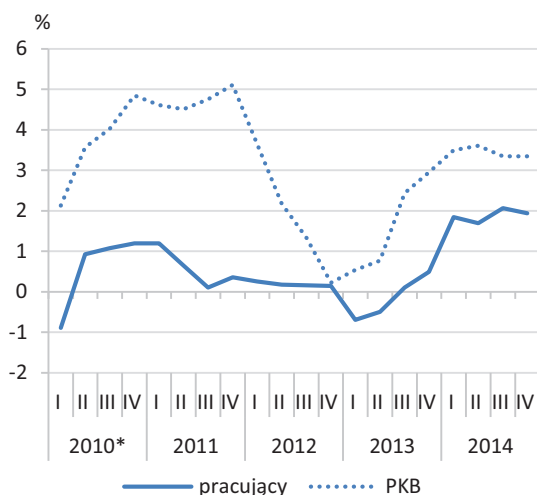
Uwaga: dane dla Polski za 2014 r. stanowią wstępne wyliczenie na podstawie danych GUS.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS; dane Eurostatu.

3. RYNEK PRACY W POLSCE

W 2014 r. kontynuowany był rozpoczęty w drugiej połowie 2013 r. proces poprawy warunków na polskim rynku pracy: tempo wzrostu liczby pracujących przyspieszyło do 1,9% zaś stopa bezrobocia obniżyła się o 1,3 p. proc. do poziomu 9,0% (dane średnioroczne na podstawie BAEL – Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności). Przyspieszyła także dynamika przeciętnego miesięcznego realnego wynagrodzenia o 0,8 p. proc. do poziomu 3,4%.

Wykres 81. Wzrost PKB oraz liczby pracujących
(zmiana w stosunku do analogicznego kwartału poprzedniego roku)

Uwaga: dane dla zmian dla 2010 r. nie w pełni porównywalne z danymi dla zmian od 2011 r. ze względu na zmiany metodologiczne w badaniu BAEL.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Motorem wzrostu liczby pracujących była przede wszystkim liczba pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony, czego konsekwencją był wzrost odsetka zatrudnionych na czas określony wśród pracowników najemnych o 1,5 p. proc. Kształtowanie się tej formy zatrudnienia na poziomie 28,3% pracowników najemnych świadczyło o wysokiej (na tle UE) skali segmentacji polskiego rynku pracy.

UWARUNKOWANIA DEMOGRAFICZNE

Rok 2014 był kolejnym rokiem kurczenia się liczby osób w wieku produkcyjnym w Polsce w wyniku nabierającego tempa procesu starzenia się ludności.

Liczba osób w wieku produkcyjnym (18-59/64 lata)⁷⁸ w połowie⁷⁹ 2014 r. wyniosła 24,3 mln osób. Po osiągnięciu szczytu w 2010 r., liczba ta zmniejszała się w latach 2011-2014, przy czym skala spadku w każdym kolejnym roku była coraz większa. Udział tej grupy wieku w populacji w 2014 r. wyniósł 63,2%, tj. mniej o 1,3 p. proc. niż w 2010 r.

Ludność w wieku poprodukcyjnym (60/65 lat i więcej) w połowie 2014 r. liczyła 7,2 mln osób. Jej udział w całej populacji wyniósł 18,4%, i był wyższy o 2,2 p. proc. niż w 2010 r. Udział ten nieustannie rósł od 1990 r.

Liczba osób w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym wyniosła 29 w 2014 r., podczas gdy w 2010 r. – 26 oraz w 1990 r. – 22.

Migracje

Zgodnie z szacunkami GUS w końcu 2013 r.⁸⁰ za granicą przebywało czasowo, tj. powyżej 3 miesięcy, 2,2 mln Polaków. Dodatkowo szacuje się, że ponad 75% emigrantów czasowych przebywa za granicą powyżej 12 miesięcy. Zgodnie z wynikami Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. zdecydowana większość emigrantów (prawie 73%) wyjeżdżała za granicę ze względu na pracę. Główną przyczyną wyjazdu podawaną przez ankietowanych były wyższe zarobki za granicą oraz trudność w znalezieniu pracy w kraju.

⁷⁸ Dwie granice wieku wynikają z dwóch różnych ustawowych granic wieku emerytalnego, stosowanych w polskim prawie do końca 2012 r.: dla kobiet 60 lat oraz dla mężczyzn 65 lat.

⁷⁹ Stan w dniu 30 czerwca.

⁸⁰ GUS, *Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004-2013*, (2014), Warszawa.

Pośród krajów UE najwięcej emigrantów z Polski na koniec 2013 r. przebywało w Wielkiej Brytanii (642 tys.), Niemczech (560 tys.), Irlandii (115 tys.), w Holandii (103 tys.) i we Włoszech (96 tys.).

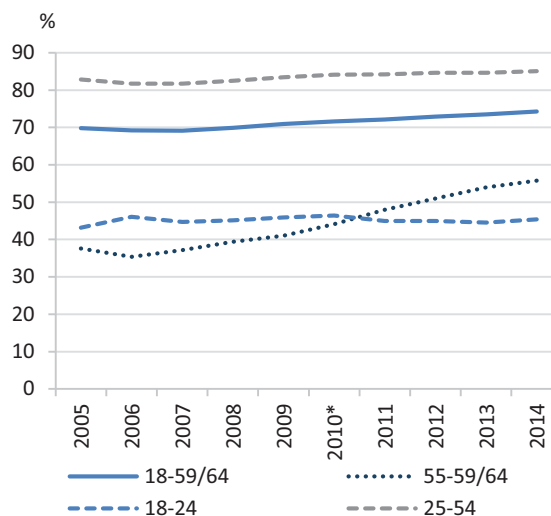
AKTYWNI ZAWODOWO

Liczba osób aktywnych zawodowo, tj. pracujących i bezrobotnych, w wieku 15 lat i więcej według BAEL w Polsce w 2014 r. wyniosła 17,4 mln osób. Współczynnik aktywności zawodowej dla osób w wieku 18-59/64 lata kształtował się na poziomie 74,3% i był wyższy o 0,8 p. proc. niż w poprzednim roku. Współczynnik ten rósł w latach 2011-2014.

Aktywność zawodowa rosła głównie dzięki wzrostowi jej poziomu wśród osób starszych (55-59/64 lata). Aktywność zawodowa osób starszych (55-59/64 lata) rosła nieustannie od 2007 r., głównie ze względu na wzrost zatrudnienia w tej grupie.

Dynamiczny wzrost aktywności zawodowej i zatrudnienia wśród osób starszych w ostatnich latach wynikał z wprowadzonych ograniczeń do przepisów emerytalnych w 2008 r., dotyczących przechodzenia na wcześniejszą emeryturę.

Wykres 82. Współczynnik aktywności zawodowej według wybranych grup wieku

Uwaga: dane do 2009 r. nie są w pełni porównywalne z danymi od 2010 r. ze względu na zmiany metodologiczne w badaniu BAEL.

Źródło: dane GUS (BAEL).

PRACUJĄCY⁸¹

Liczba osób pracujących (w wieku 15 lat i więcej) według BAEL w Polsce w 2014 r. wyniosła 15,9 mln osób i była wyższa o 1,9% niż w 2013 r. W trakcie 2014 r. kontynuowany był proces odbudowy liczby pracujących, który rozpoczął się w drugiej połowie 2013 r., po spadku w pierwszej połowie 2013 r. Biorąc pod uwagę formę zatrudnienia oraz sektor ekonomiczny, motorem wzrostu liczby pracujących w 2014 r. byli zatrudnieni na czas określony w usługach oraz w przemyśle.

Tabl. 21. Współczynnik aktywności zawodowej dla wybranych grup wieku

Wiek	2005	2006	2007	2008	2009	2010 ^a	2011	2012	2013	2014
	w %									
15-64	64,6	63,4	63,2	63,8	64,7	65,3	65,7	66,5	67,0	67,9
15-24	33,5	34,2	33,0	33,1	33,8	34,6	33,5	33,6	33,3	33,9
25-54	82,8	81,7	81,7	82,5	83,4	84,1	84,2	84,6	84,6	85,1
55-64	32,8	30,7	31,8	33,3	34,5	36,7	39,6	41,7	44,0	45,6
18-59/64	69,8	69,2	69,1	69,9	70,9	71,6	72,1	72,9	73,5	74,3
18-24	43,2	46,1	44,7	45,1	45,9	46,4	45,0	45,0	44,5	45,4
55-59/64	37,6	35,4	37,2	39,4	41,1	44,1	48,0	51,0	54,0	55,8

^a Dane do 2009 r. nie są w pełni porównywalne z danymi od 2010 r. ze względu na zmiany metodologiczne w badaniu BAEL.

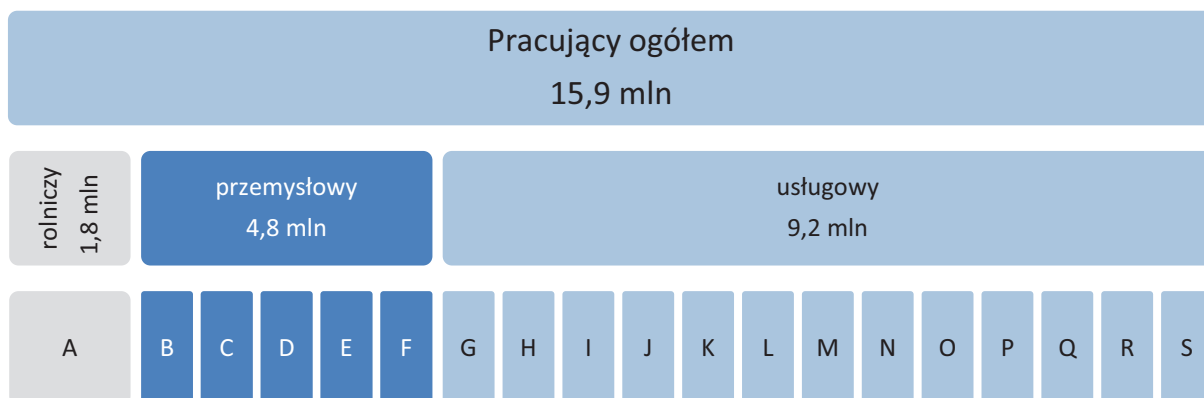
Źródło: dane GUS (BAEL).

⁸¹ W związku z analizą liczby pracujących według kilku podziałów sugerujemy zapoznanie się z ramką *Omówienie struktury liczby pracujących*, s. 96.

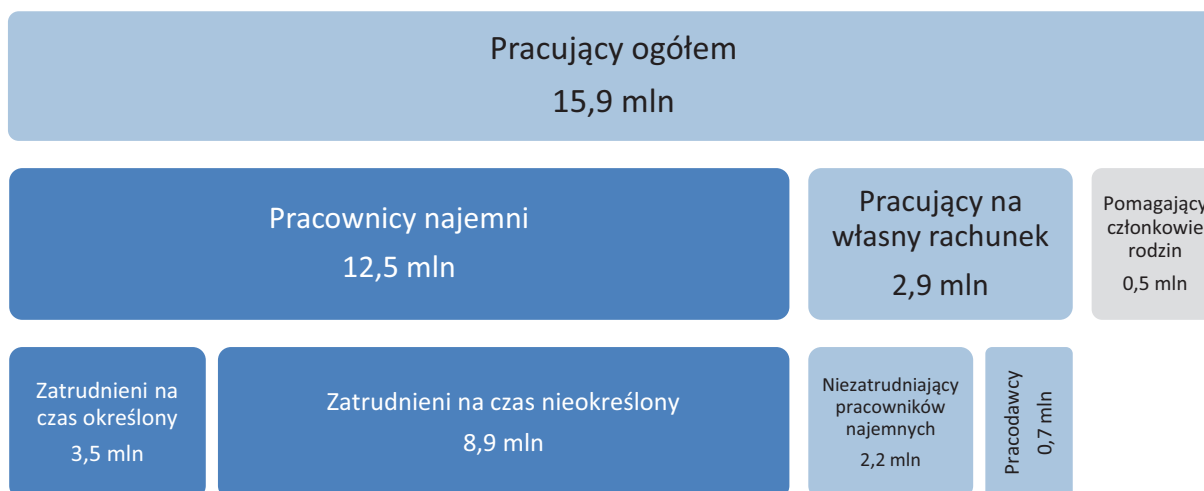
OMÓWIENIE STRUKTURY LICZBY PRACUJĄCYCH W POLSCE

W niniejszym opracowaniu prezentujemy informacje o liczbie pracujących w wieku 15 lat i więcej według trzech podziałów: sektorów ekonomicznych i sekcji PKD, statusu zatrudnienia oraz wymiaru czasu pracy.

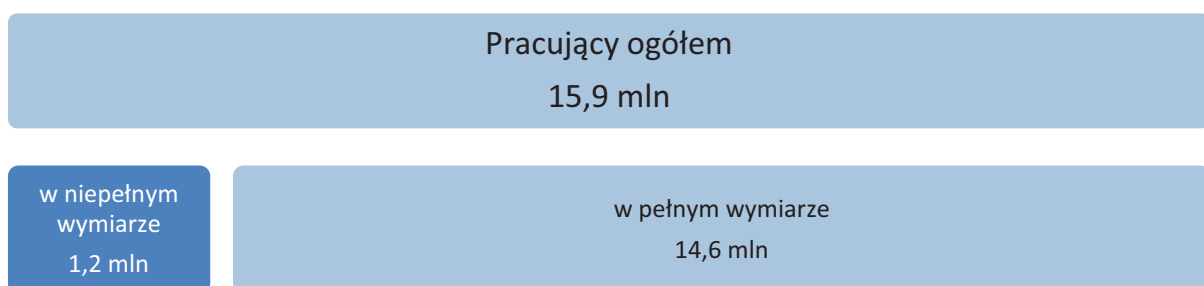
Wykres 83. Podział liczby pracujących na sektory ekonomiczne oraz sekcje PKD

Wykres 84. Podział liczby pracujących według statusu zatrudnienia

Wykres 85. Podział liczby pracujących według wymiaru czasu pracy

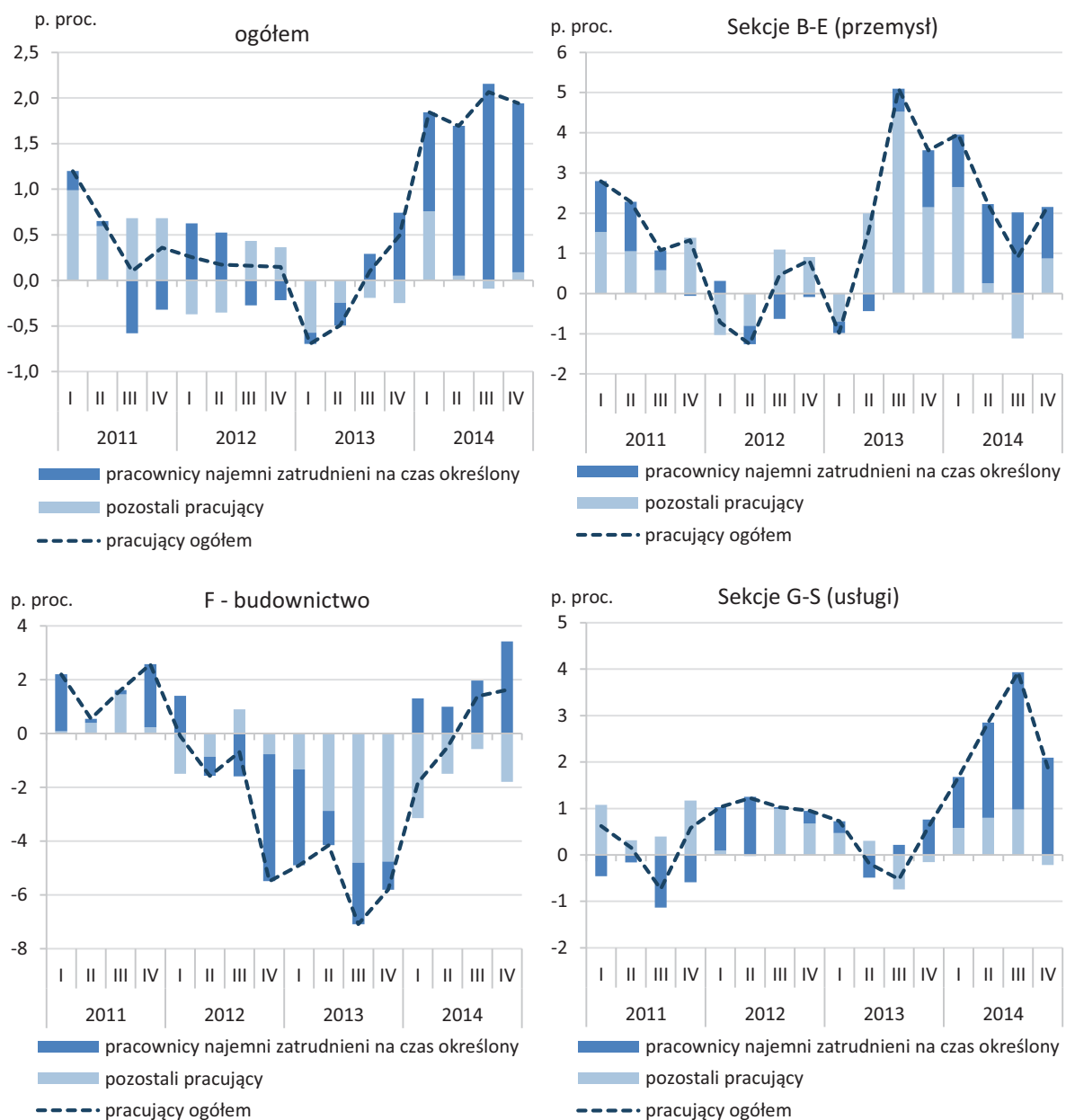
Uwaga: wyjaśnienie nazw sekcji PKD 2007: A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo, B – Górnictwo i wydobywanie, C – Przetwórstwo przemysłowe, D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę, E – Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja, F – Budownictwo, G – Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J – Informacja i komunikacja, L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BAEL).

ŹRÓDŁA WZROSTU LICZBY PRACUJĄCYCH W POLSCE W 2014 R. – ZATRUDNIENIE NA CZAS OKREŚLONY WEDŁUG SEKCJI PKD

Źródłem wzrostu liczby pracujących ogółem w 2014 r. byli pracownicy najemni zatrudnieni na czas określony. W przypadku całej gospodarki, wzrost liczby zatrudnionych na czas określony odpowiadał za 89,5% wzrostu liczby pracujących. Inaczej przedstawiał się wkład zmiany liczby zatrudnionych na czas określony w poszczególnych sekcjach PKD. W grupie sekcji B-E (tj. sektora przemysłowego bez budownictwa) odpowiadał za 74,1%, zaś w grupie G-S (usługi) za 79,3% wzrostu liczby pracujących. W sekcji F (budownictwo) liczba zatrudnionych na czas określony wzrosła, przy spadku liczby pozostałych pracujących – z tego względu jej wkład we wzrost liczby pracujących ogółem przekroczył 100%.

Wykres 86. Dekompozycja zmiany liczby pracujących
(zmiana w stosunku do analogicznego okresu poprzedniego roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BAEL).

Tabl. 22. Wskaźnik zatrudnienia dla wybranych grup wieku

Wiek	2005	2006	2007	2008	2009	2010 ^a	2011	2012	2013	2014
	w %									
15-64	53,0	54,5	57,0	59,2	59,3	58,9	59,3	59,7	60,0	61,7
15-24	20,9	24,0	25,8	27,3	26,8	26,4	24,9	24,7	24,2	25,8
25-54	69,5	71,8	74,9	77,5	77,6	77,2	77,3	77,2	77,0	78,4
55-64	29,1	28,0	29,7	31,6	32,3	34,1	36,9	38,7	40,6	42,5
18-59/64	57,1	59,4	62,3	64,9	65,0	64,6	65,0	65,4	65,7	67,5
18-24	26,6	32,0	34,8	37,3	36,3	35,3	33,3	32,9	32,3	34,5
55-59/64	33,2	32,3	34,5	37,3	38,4	40,8	44,5	47,0	49,7	51,7

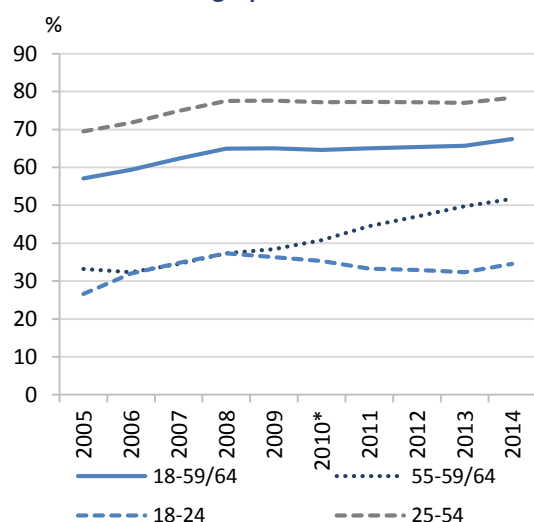
^a Dane do 2009 r. nie są w pełni porównywalne z danymi od 2010 r. ze względu na zmiany metodologiczne w badaniu BAEL.

Źródło: dane GUS (BAEL).

Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 18-59/64 lata w 2014 r. wyniósł 67,5% i był wyższy o 1,8 p. proc. niż rok wcześniej. Wskaźnik ten rósł także w latach 2011-2013.

Wzrost wskaźnika zatrudnienia w latach 2011-2014 należy przypisać w największym stopniu istotnemu podniesieniu się poziomu zatrudnienia wśród osób w wieku 55-59/64 lata. Wskaźnik dla tej grupy wieku wyniósł 51,7% i był wyższy o 2,0 p. proc. niż w poprzednim roku.

Wykres 87. Wskaźnik zatrudnienia dla wybranych grup wieku

Uwaga: dane do 2009 r. nie są w pełni porównywalne z danymi od 2010 r. ze względu na zmiany metodologiczne w badaniu BAEL.

Źródło: dane GUS (BAEL).

W latach 2012-2013 wzrost wskaźnika zatrudnienia dla osób starszych

(55-59/64 lata) o 4,7 p. proc. tłumiał efekt spadku wskaźnika zatrudnienia wśród pozostałych grup wieku.

Wskaźnik zatrudnienia dla osób młodych (18-24 lata) w 2014 r. wyniósł 34,5%, co oznaczało wzrost o 2,2 p. proc. w stosunku do poprzedniego roku. W latach 2011-2013 wskaźnik ten obniżał się.

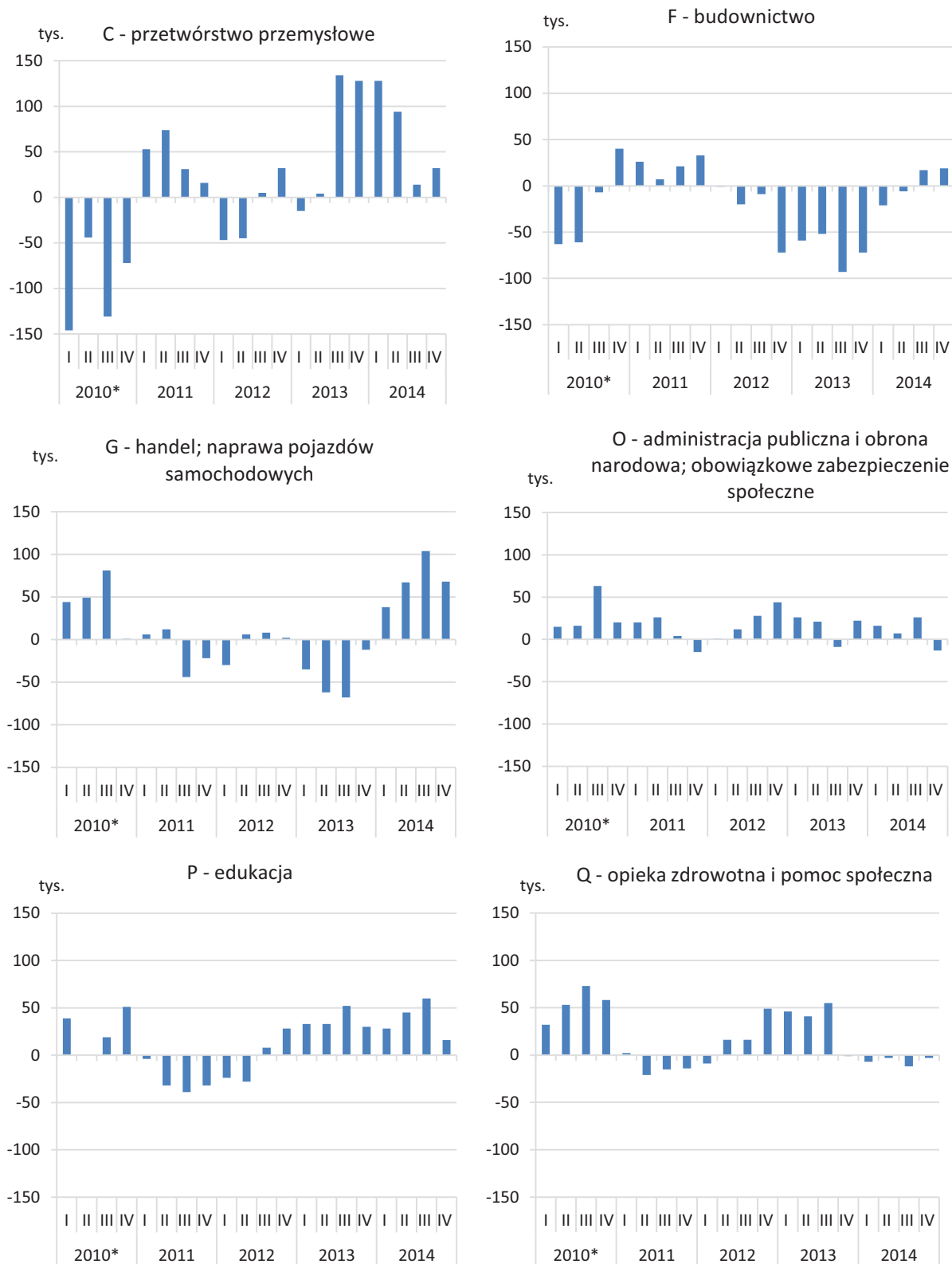
Pracujący według sekcji gospodarczych PKD

Wzrost liczby pracujących w 2014 r. miał miejsce głównie dzięki wzrostowi zatrudnienia w usługach, takich jak handel; naprawa pojazdów samochodowych (G), edukacja (P), administrowanie i działalność wspierająca (N), czy działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (M).

Wzrost liczby pracujących w handlu stanowił odwrócenie trendu z lat 2011-2013, gdy liczba ta obniżała się. W opiece zdrowotnej i pomocy społecznej (Q) liczba pracujących w 2014 r. nieznacznie zmniejszyła się. W 2013r., gdy ogólne warunki na rynku pracy były gorsze, liczba ta rosła.

Liczba pracujących rosła także w przetwórstwie przemysłowym (C). Tempo wzrostu w sekcji C jednak zwalniało – w drugiej połowie 2014 r. było wolniejsze niż w pierwszej połowie roku.

Wykres 88. Zmiana liczby pracujących według wybranych sekcji PKD

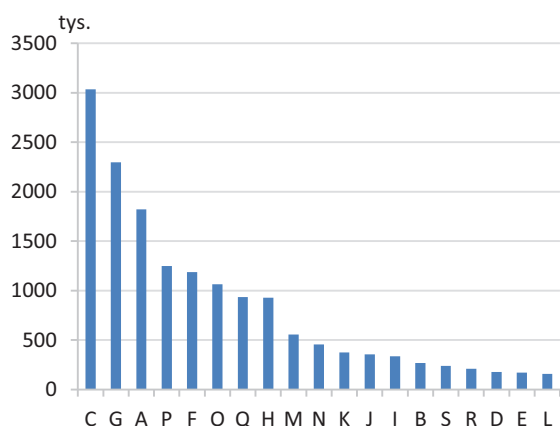
Uwaga: dane dla zmian dla 2010 r. nie są w pełni porównywalne z danymi dla zmian od 2011 r. ze względu na zmiany metodologiczne w badaniu BAEL.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BAEL).

W sekcji F – budownictwie, po niewielkim spadku w pierwszej połowie 2014 r., miało miejsce ożywienie w drugiej połowie 2014 r. W 2013 r. liczba pracujących w budownictwie obniżała się w każdym kwartale.

Najliczebniejszymi sekcjami PKD w 2014 r. pod względem osób pracujących było przetwórstwo przemysłowe (C) – 3,0 mln osób, handel; naprawa pojazdów samochodowych (G) – 2,3 mln, rolnictwo (A) – 1,8 mln. W każdej z sekcji: edukacja (P), budownictwo (F), administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenie społeczne (O) – liczba pracujących przekraczała 1 mln osób. W opiece zdrowotnej i pomocy społecznej (Q) oraz transporcie i gospodarce magazynowej (H) liczba ta przekraczała 0,9 mln.

Wykres 89. Liczba pracujących w 2014 r. według sekcji PKD

Uwaga: wyjaśnienie nazw sekcji PKD na s. 100.

Źródło: dane GUS (BAEL).

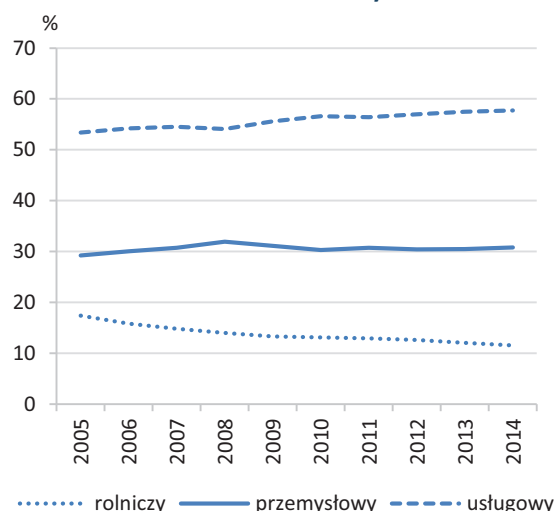
Biorąc pod uwagę sektory ekonomiczne⁸², największa liczba osób pracujących, tj. 9 179 tys., pracowała w usługach. Liczba ta stanowiła 58,0% ogółu pracujących w Polsce w 2014 r.

Struktura zatrudnienia, w ślad za strukturą gospodarki, ulegała przekształceniu

⁸² Sektory ekonomiczne PKD w niniejszym podrozdziale stanowią 3 grupy sekcji gospodarki PKD. Por. GUS, *Aktywność ekonomiczna ludności IV kwartał 2014*, (2015), Warszawa, s. 19.

w ostatnim dziesięcioleciu. Odsetek pracujących w usługach wśród pracujących ogółem wzrósł w porównaniu do 2005 r. o 4,3 p. proc. Odsetek pracujących w rolnictwie zmniejszył się z poziomu 17,4% w 2005 r. do 11,5% w 2014 r.⁸³

Wykres 90. Struktura liczby pracujących według sektorów ekonomicznych

Uwaga: dane do 2007 r. nie są w pełni porównywalne z danymi od 2008 r. oraz dane do 2009 r. nie są w pełni porównywalne z danymi od 2010 r. ze względu na zmiany metodologiczne w badaniu BAEL.

Źródło: dane GUS (BAEL).

Pracujący według statusu zatrudnienia

Pracownicy najemni

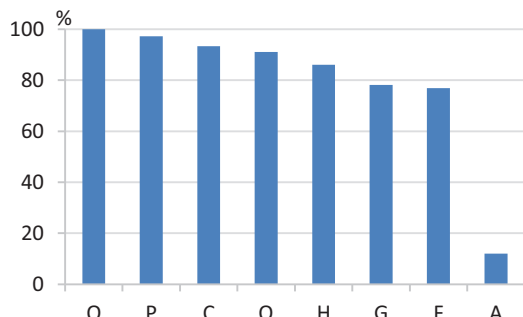
Liczba pracowników najemnych (w wieku 15 lat i więcej) w Polsce w 2014 r. wyniosła 12,5 mln i była wyższa o 2,5% niż w 2013 r. Stanowili oni 78,6% populacji osób pracujących. Odsetek ten rósł w latach 2011-2014.

Biorąc pod uwagę sekcje PKD, największy odsetek pracowników najemnych wśród pracujących ogółem występował w administracji publicznej i obronie narodowej (O), edukacji (P), w sekcjach związanych

⁸³ Dane do 2007 r. nie są w pełni porównywalne z danymi od 2008 r. oraz dane do 2009 r. nie są w pełni porównywalne z danymi od 2010 r. ze względu na zmiany metodologiczne w badaniu BAEL.

z przemysłem (B, C, D, E) oraz w opiece zdrowotnej i pomocy społecznej (Q).

Wykres 91. Udział pracowników najemnych wśród pracujących ogółem w 2014 r. w największych sekcjach PKD

Uwaga: wyjaśnienie nazw sekcji PKD na s. 100.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BAEL).

Pracownicy najemni zatrudnieni na czas określony

Liczba pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony w 2014 r. wyniosła 3,5 mln osób i wzrosła o 8,0% wobec poprzedniego roku. Liczba pracujących ogółem w 2014 r. wzrosła głównie za sprawą wzrostu liczby pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony.

Wykres 92. Zmiana liczby pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony oraz pozostałych

(w stosunku do analogicznego okresu poprzedniego roku)

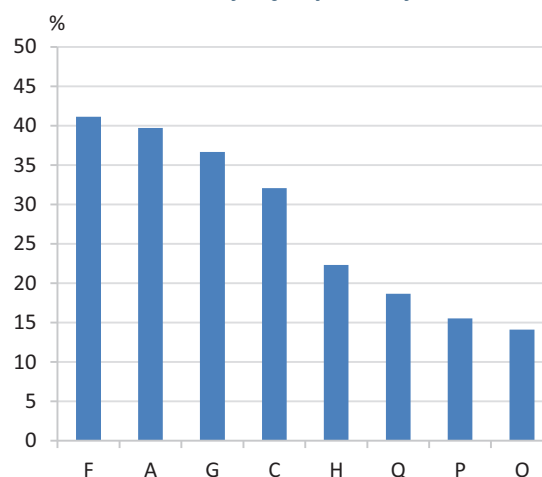
Uwaga: dane dla zmian dla 2010 r. nie są w pełni porównywalne z danymi dla zmian od 2011 r. ze względu na zmiany metodologiczne w badaniu BAEL.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BAEL).

Liczba zatrudnionych na czas określony w 2014 r. stanowiła 28,4% liczby pracowników najemnych ogółem. Udział ten wzrósł o 1,5 p. proc. w porównaniu do poprzedniego roku. Wzrost ten należy uznać za istotny wobec stabilizacji udziału zatrudnionych na czas określony w latach 2011-2013.

Biorąc pod uwagę sekcje PKD, największy odsetek pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony występował w budownictwie, rolnictwie, handlu i przetwórstwie przemysłowym.

Wykres 93. Udział zatrudnionych na czas określony wśród pracowników najemnych w 2014 r. w największych sekcjach PKD

Uwaga: wyjaśnienie nazw sekcji PKD na s. 100.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BAEL).

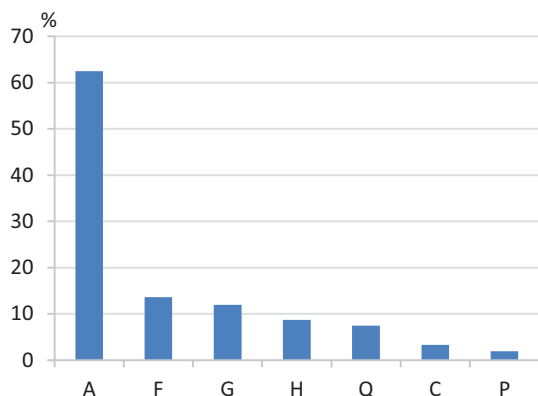
Pracujący na własny rachunek oraz pomagający członkowie rodzin

Liczba pracujących na własny rachunek, niezatrudniających pracowników najemnych wyniosła 2,2 mln osób i w skali roku wzrosła o 0,4%. W latach 2012-2013 liczba pracujących na własny rachunek, niezatrudniających pracowników zmniejszała się. W 2014 r. stanowiła ona 14,1% liczby pracujących ogółem.

Biorąc pod uwagę podział na sekcje PKD, najwyższy odsetek pracujących na własny rachunek występował w sekcji rolnictwo (A) –

62,5%, w sekcji administrowanie i działalność wspierająca (M) – 25,6% oraz w sekcji pozostałe usługi (S) – 24,7%.

Wykres 94. Udział pracujących na własny rachunek wśród pracujących ogółem w 2014 r. w największych sekcjach PKD

Uwaga: wyjaśnienie nazw sekcji PKD na s. 100. Brak danych dla sekcji O.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BAEL).

Pracodawcy, tj. pracujący na własny rachunek, zatrudniający pracowników najemnych, stanowili populację 655 tys., tj. 4,1% ogółu pracujących. Liczba pracodawców w 2014 r. nieznacznie wzrosła.

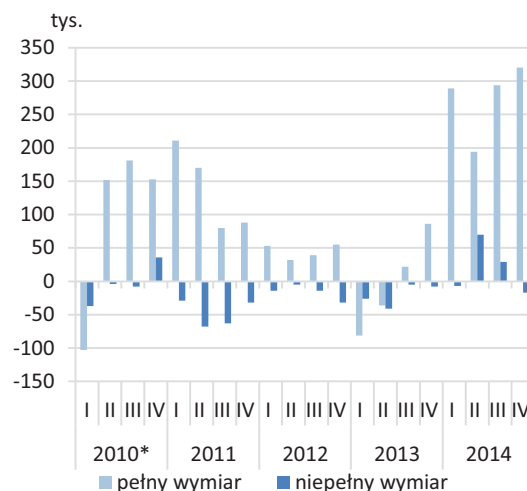
Liczba pomagających członków rodzin w 2014 r. wyniosła 491 tys., i stanowiła 3,1% ogółu pracujących.

Pracujący według wymiaru czasu pracy

Liczba pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy (w wieku 15 lat i więcej) w 2014 r. wyniosła 1 234 tys. osób i stanowiła 7,8% liczby pracujących ogółem. Liczba pracujących w niepełnym wymiarze, tak jak i jej udział wśród wszystkich osób pracujących, zmniejszyły się w ostatnim dziesięcioleciu (2005-2014). W 2005 r. udział ten wyniósł 10,8%.

Wykres 95. Zmiana liczby pracujących według wymiaru czasu pracy

(w stosunku do analogicznego okresu poprzedniego roku)

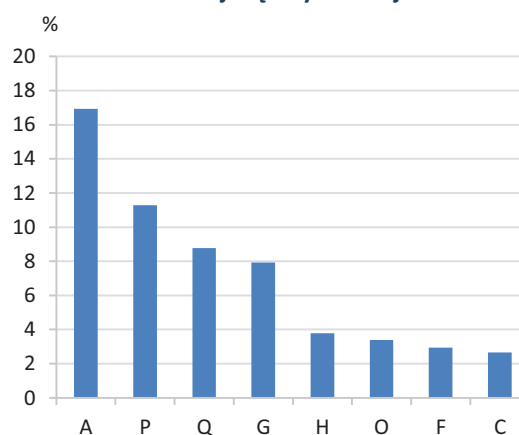

Uwaga: dane dla zmian dla 2010 r. nie są w pełni porównywalne z danymi dla zmian od 2011 r. ze względu na zmiany metodologiczne w badaniu BAEL.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BAEL).

Biorąc pod uwagę sekcje PKD, najwyższy udział pracujących w niepełnym wymiarze wśród pracujących ogółem występował w sekcji R – kulturze, rozrywce i rekreacji (18,3%), sekcji A – rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie (16,9%) oraz w sekcji N – administrowaniu i działalności wspierającej (14,7%).

Wykres 96. Odsetek pracujących w niepełnym wymiarze czasu wśród pracujących ogółem w 2014 r. w największych sekcjach PKD

Uwaga: wyjaśnienie nazw sekcji PKD na s. 100.

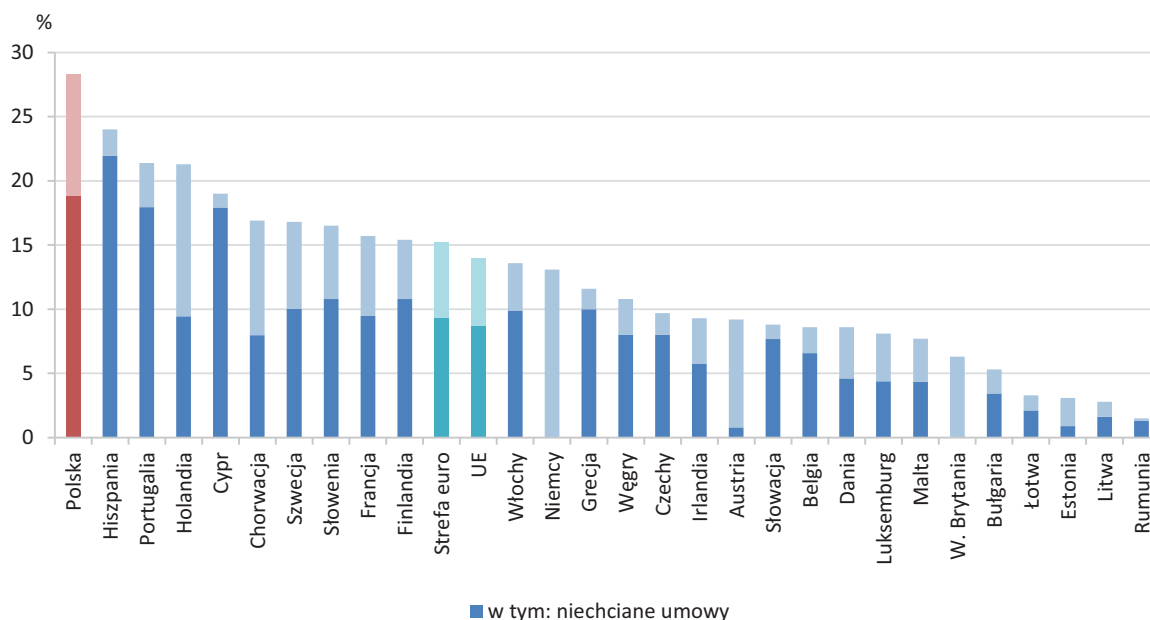
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BAEL).

ELASTYCZNOŚĆ I SEGMENTACJA RYNKU PRACY W POLSCE NA TLE KRAJÓW UE

Elastyczność na rynku pracy charakteryzują dwa główne wymiary – zewnętrzny i wewnętrzny. Wymiar zewnętrzny dotyczy elastyczności w zatrudnianiu i zwalnianiu pracowników, zaś wymiar wewnętrzny - elastyczności w dostosowywaniu czasu i organizacji pracy pracowników. Elastyczność zewnętrzna zobrazowana jest m.in. przez takie wskaźniki, jak EPI (ang. *Employment Protection Index*), czy odsetek pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony, czy samozatrudnionych. Elastyczność wewnętrzną obrazuje skala pracy w niepełnym wymiarze, czy zakres wykorzystania elastycznych godzin pracy (m.in. formy pozwalające na godzenie obowiązków rodzinnych z zawodowymi).

Biorąc pod uwagę elastyczność zewnętrzną, Polski rynek pracy jest jednym z najbardziej elastycznych w UE. Świadczy o tym udział zatrudnionych na czas określony wśród pracowników najemnych (w wieku 15-64 lata), który w 2014 r. wynosił 28,3%. Dla porównania w UE odsetek wynosił średnio 14,0%. Poza Polską odsetek ten przekraczał 20,0% jedynie w trzech krajach UE – Hiszpanii, Portugalii i Holandii.

Wykres 97. Odsetek zatrudnionych na czas określony wśród pracowników najemnych w wieku 15-64 lata

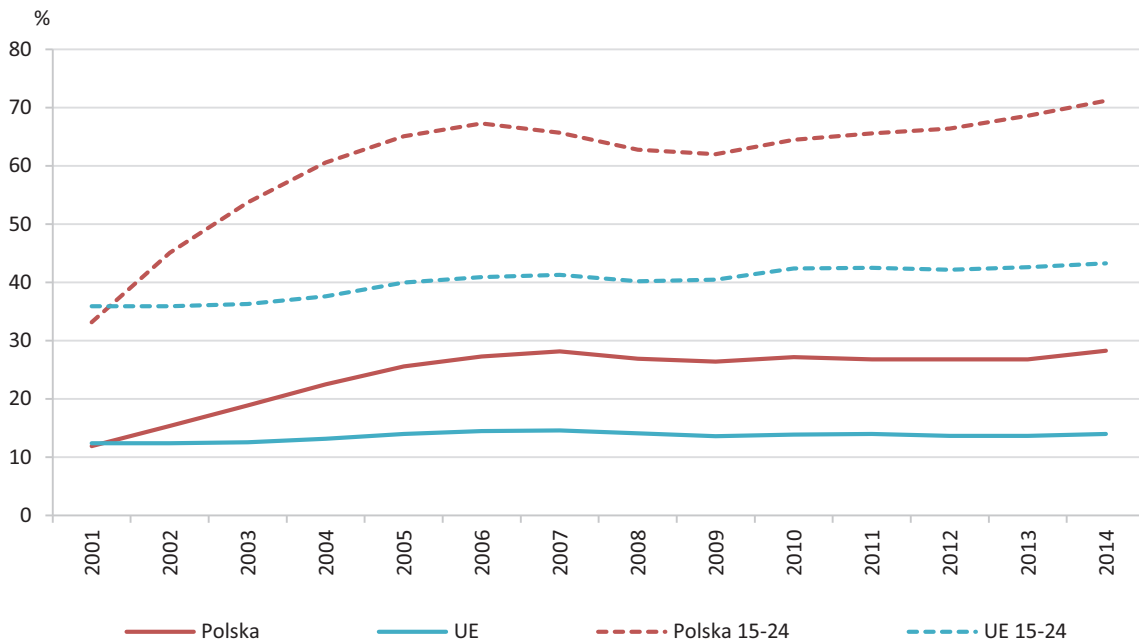
Uwaga: brak danych dla Niemiec oraz Wielkiej Brytanii odnośnie odsetka osób zatrudnionych na czas określony nie z własnego wyboru w wieku 15-64 lata.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Niekiedy, dla wyraźniejszego zobrazowania segmentacji rynku pracy, prezentowane są dane nt. osób, które nie chciały podejmować pracy w formie umowy na czas określony (ang. *involuntary temporary employees*), tzn. osób zatrudnionych na czas określony ze względu na niemożność znalezienia stałej pracy. Najwyższy odsetek tego typu osób wśród pracowników najemnych występował w Hiszpanii (22,0%), jednak na drugim miejscu w Unii była Polska (18,8%).

Odsetek pracowników zatrudnionych na czas określony w wieku 15-64 lata od 2001 r. istotnie wzrósł z poziomu 11,9% do 28,2% w 2007 r., po tym okresie zaś ustabilizował się. W 2014 r. wyniósł 28,3%. Wzrost ten był jeszcze wyższy wśród młodych osób (15-24 lata), od 33,2% w 2001 r. do 67,3% w 2007 r. Co więcej, odsetek ten zaczął ponownie rosnąć od 2010 r. i w 2014 r. wyniósł 71,2%.

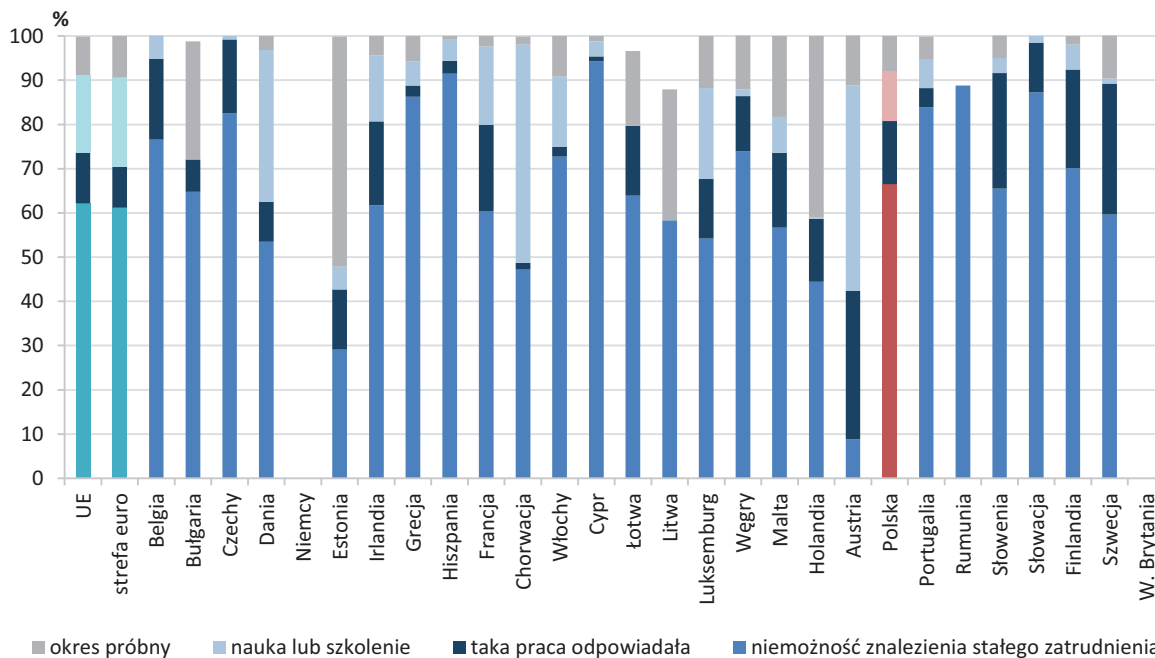
Wykres 98. Odsetek zatrudnionych na czas określony w wieku 15-64 lata i 15-24 lata w Polsce i w UE

Źródło: dane Eurostatu.

Struktura przyczyn podejmowania zatrudnienia na czas określony była zbliżona do średniej unijnej. Odsetek osób podejmujących tego typu zatrudnienie ze względu na niemożność znalezienia stałego zatrudnienia wyniósł 66,5%. Taka praca odpowiadała 14,3% zatrudnionym na czas określony.

Wykres 99. Przyczyny podjęcia zatrudnienia na czas określony w 2014 r. wśród osób w wieku 15-64 lata

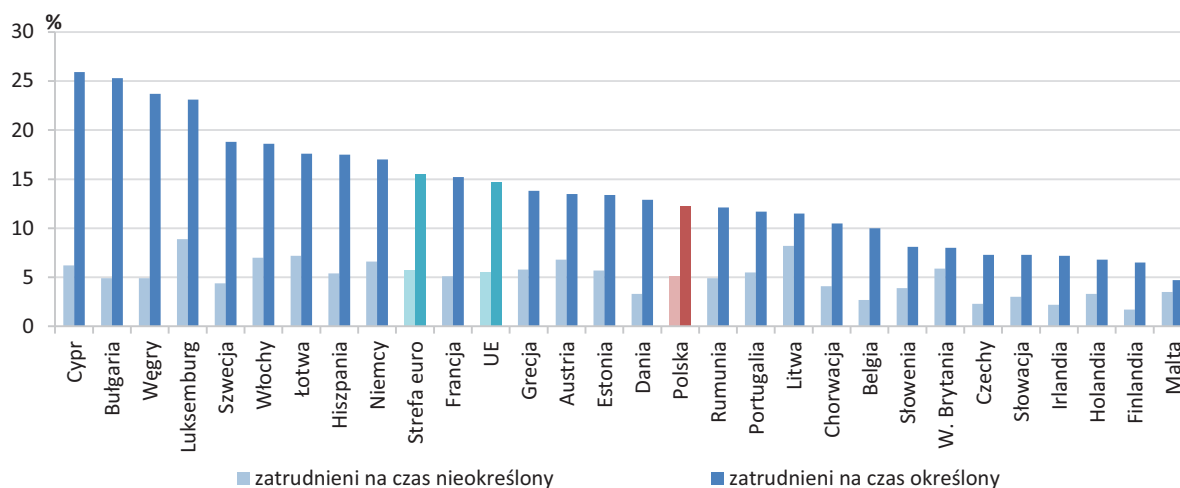

Uwaga: brak danych dla Niemiec, W. Brytanii.

Źródło: dane Eurostatu.

Należy także zwrócić uwagę, że osoby zatrudnione na czas określony miały statystycznie częściej gorsze położenie materialne od pozostałych osób zatrudnionych. W 2013 r. w Polsce wskaźnik zagrożenia ubóstwem wśród zatrudnionych na czas określony wyniósł 12,2%, zaś wśród zatrudnionych na czas nieokreślony 5,1%.

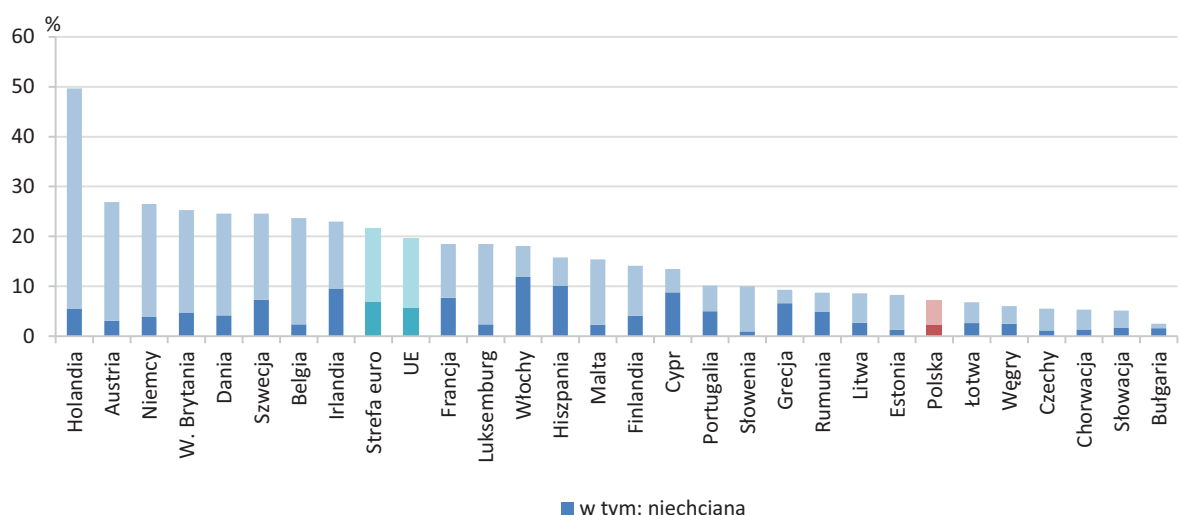
Wykres 100. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem wśród pracowników zatrudnionych według typu umowy w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Biorąc pod uwagę elastyczność wewnętrzną, polski rynek pracy charakteryzował się jednym z niższych odsetków osób pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy. Wyniósł on 7,1% w 2014 r. wśród osób w wieku 15-64 lata. Dla porównania średni odsetek dla UE wyniósł 19,6%, najwyższy zaś odsetek pracujących w niepełnym wymiarze odnotowano w Holandii (49,7%).

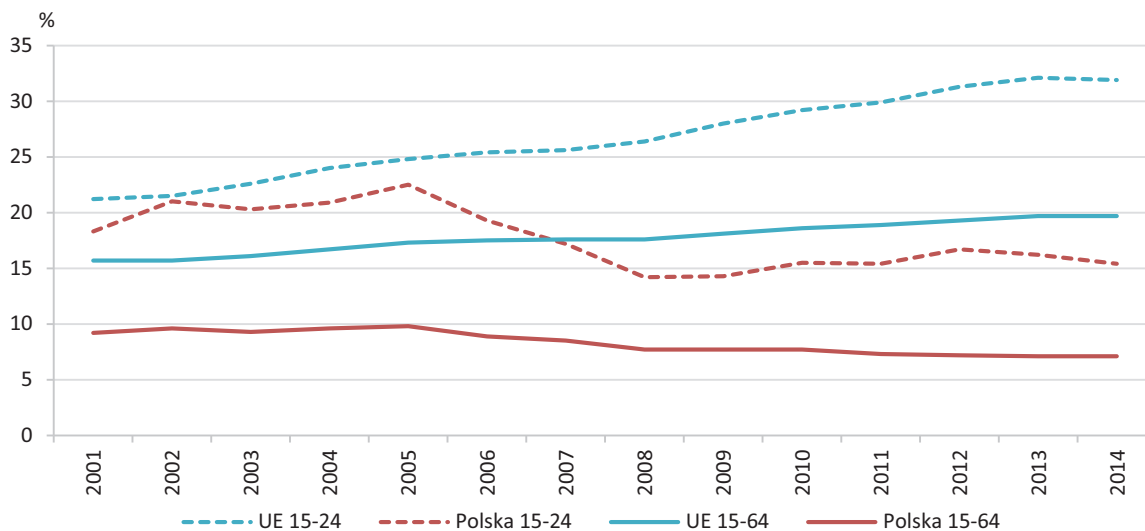
Wykres 101. Odsetek pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy wśród pracujących ogółem w wieku 15-64 lata w krajach UE w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

W latach 2001-2014 odsetek pracujących w niepełnym wymiarze w wieku 15-64 lata w Polsce zmniejszył się o 2,2 p. proc. Trend ten odbiegał od przeciętnego dla UE, gdzie w latach 2001-2014 odsetek pracujących w niepełnym wymiarze wzrósł z poziomu 15,7% do 19,7%.

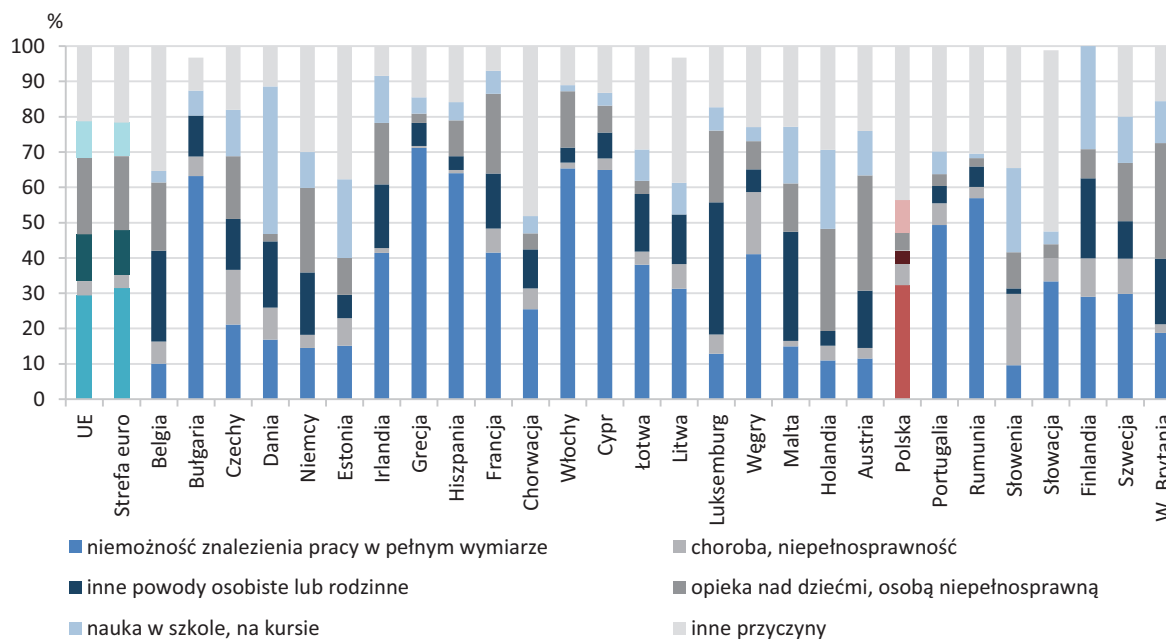
Wykres 102. Odsetek liczby pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy wśród liczby pracujących ogółem w wieku 15-64 oraz 15-24 lata w Polsce i w UE

Źródło: dane Eurostatu.

W Polsce jednym z głównych powodów podejmowania pracy w niepełnym wymiarze czasu jest, podobnie jak ogólnie w Unii, niemożność znalezienia pracy w pełnym wymiarze. Rzadszym powodem, niż w UE, jest jednak opieka nad dziećmi lub osobami niepełnosprawnymi. W Polsce odsetek osób podejmujących pracę z tego powodu wyniósł 5,2%, zaś w UE 21,7%. Świadczy to o mniej rozpowszechnionej na polskim rynku pracy idei godzenia obowiązków zawodowych z rodzinnymi (ang. *work-life balance*).

Wykres 103. Przyczyny podejmowania pracy w niepełnym wymiarze czasu pracy w 2014 r. wśród osób w wieku 15-64 lata

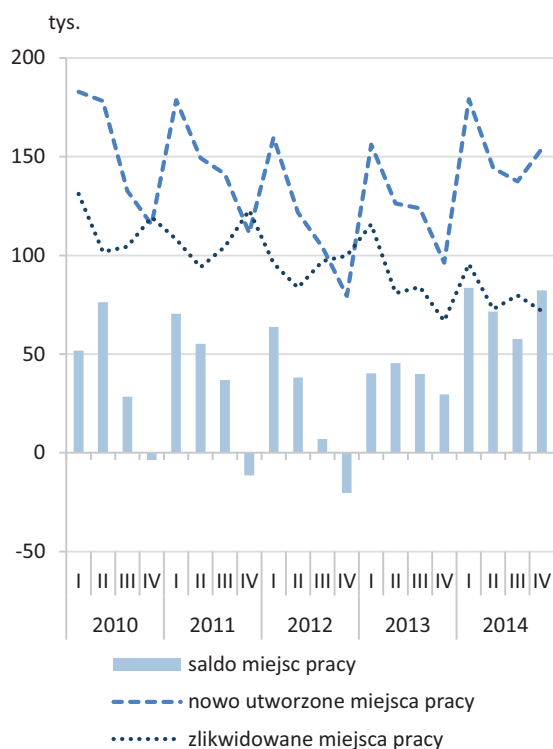
Uwaga: brak danych dla Litwy i Bułgarii odnośnie opieki nad dzieckiem lub osobą niepełnosprawną, dla Słowacji odnośnie innych powodów osobistych lub rodzinnych, dla Finlandii odnośnie innych przyczyn.

Źródło: dane Eurostatu.

POPYT NA PRACĘ

O poprawie warunków na polskim rynku pracy świadczyły także wyniki badań popytu na pracę. W 2014 r. istotnie zwiększyła się liczba nowo utworzonych miejsc pracy (o 22,4%) wobec poprzedniego roku i wyniosła 614,8 tys.

Wykres 104. Nowo utworzone miejsca pracy, zlikwidowane miejsca pracy oraz saldo miejsc pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jednocześnie zwiększyła się różnica pomiędzy nowo utworzonymi a zlikwidowanymi miejscami pracy (saldo miejsc pracy) i wyniosła 294,9 tys. w 2014 r. podczas, gdy w poprzednim roku 155,3 tys.

BEZROBOTNI

Liczba osób bezrobotnych (w wieku 15-74 lata) według BAEL w 2014 r. w Polsce wyniosła 1,6 mln i była niższa o 226 tys. niż w poprzednim roku. Liczba ta zmniejszyła się po raz pierwszy od roku 2009. Stopa bezrobocia dla osób w wieku 15-74 lata była równa 9,0% i była niższa o 1,3 p. proc. wobec poprzedniego roku.

Stopa bezrobocia wśród osób młodych w wieku 15-24 lat wyniosła 23,8%, i zmniejszyła się o 3,5 p. proc. wobec poprzedniego roku.

Najniższa stopa bezrobocia występowała w 2014 r. wśród osób w wieku 55-59/64 lata i wyniosła 7,2%.

W 2014 r. w Polsce obniżyła się skala bezrobocia długotrwałego, tj. osób poszukujących pracy 12 miesięcy i dłużej. Stopa bezrobocia długotrwałego wyniosła 3,8% i była niższa o 0,6 p. proc. niż rok wcześniej.

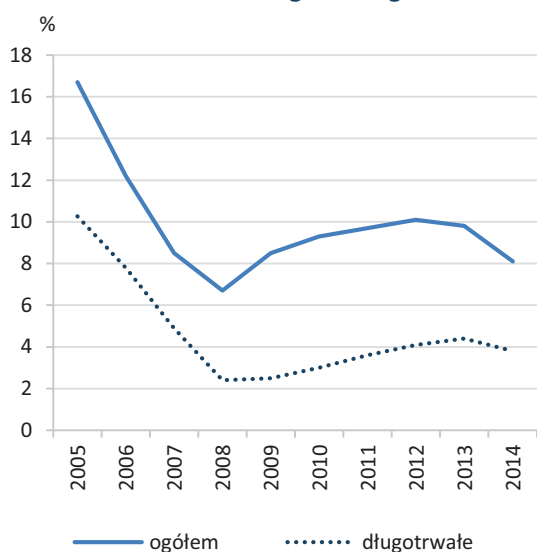
Tabl. 23. Stopa bezrobocia dla wybranych grup wieku

Wiek	2005	2006	2007	2008	2009	2010 ^a	2011	2012	2013	2014
	w %									
15-74	17,7	13,8	9,6	7,1	8,2	9,6	9,6	10,1	10,3	9,0
15-24	37,8	29,8	21,7	17,3	20,6	23,7	25,8	26,5	27,3	23,8
25-54	16,0	12,2	8,4	6,1	6,9	8,3	8,2	8,8	9,0	7,9
55-64	11,2	8,5	6,8	5,3	6,3	7,1	6,9	7,5	7,7	6,8
18-59/64	18,1	14,1	9,8	7,0	8,3	9,8	9,8	10,3	10,5	9,2
18-24	38,6	30,4	22,1	17,4	20,9	23,9	26,0	26,8	27,6	24,1
55-59/64	-	8,8	7,1	5,5	6,6	7,5	7,3	7,8	8,0	7,2

^a Dane do 2009 r. nie są w pełni porównywalne z danymi od 2010 r. ze względu na zmiany metodologiczne w badaniu BAEL.

Źródło: dane GUS (BAEL).

Wykres 105. Stopa bezrobocia ogółem oraz stopa bezrobocia długotrwałego

Uwaga: dane do 2009 r. nie są w pełni porównywalne z danymi od 2010 r. ze względu na zmiany metodologiczne w badaniu BAEL.

Źródło: dane GUS (BAEL).

BIERNI ZAWODOWO

Liczba biernych zawodowo w Polsce w 2014 r. wyniosła średniorocznie 13 556 tys. osób, tj. o 0,9% mniej niż rok wcześniej. Najliczniejszą grupę osób wśród biernych zawodowo stanowiły osoby wskazujące emeryturę jako przyczynę bierności zawodowej (6,5 mln, tj. 48,3%), w następnej kolejności osoby, wskazujące naukę i uzupełnianie kwalifikacji (2,6 mln, tj. 19,5%),

chorobę, niepełnosprawność (1,9 mln, tj. 13,8%), obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu (1,6 mln, tj. 11,5%). Ponadto, 0,5 mln osób, tj. 3,9% biernych zawodowo, było zniechęconych bezskutecznością poszukiwania pracy (tj. przekonanych o niemożności znalezienia pracy oraz tych, którzy wyczerpali wszystkie znane im możliwości znalezienia pracy).

W latach 2010-2014 rósł odsetek osób biernych zawodowo ze względu na emeryturę wśród ogólnej populacji biernych zawodowo (z 45,8% do 48,3%). W mniejszym stopniu wzrósł także odsetek osób biernych ze względu na obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu (z 10,7% do 11,5%).

W latach 2010-2014 zwiększył się także udział osób zniechęconych poszukiwaniem pracy, z poziomu 2,9% do poziomu 3,9%.

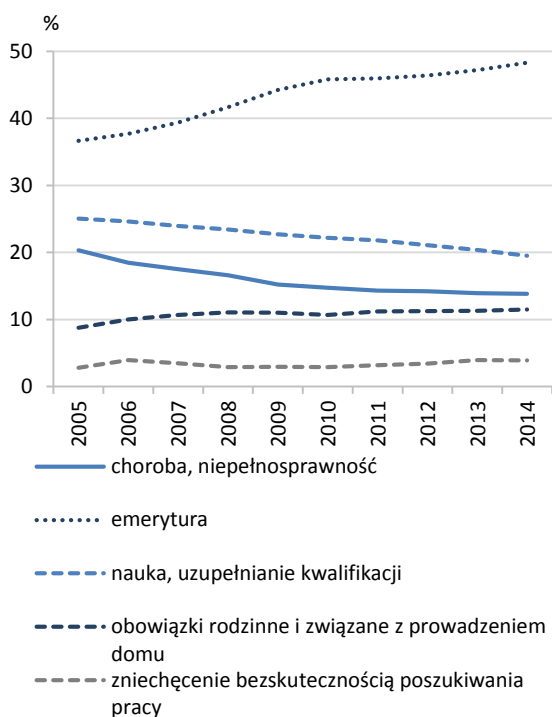
W tym okresie jednocześnie zmniejszał się odsetek osób biernych zawodowo ze względu na podejmowanie nauki i uzupełnianie kwalifikacji (z 22,2% do 19,5%), a także osób biernych ze względu na chorobę i niepełnosprawność (z 14,7% do 13,8%).

Tabl. 24. Bierność zawodowa i jej przyczyny

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	w tys.				
Ogółem	13 832	13 782	13 698	13 676	13 556
Choroba, niepełnosprawność	2 035	1 972	1 949	1 904	1 876
Emerytura	6 334	6 336	6 356	6 453	6 545
Nauka, uzupełnianie kwalifikacji	3 070	3 003	2 886	2 786	2 642
Obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu	1 479	1 543	1 544	1 543	1 557
Zniechęcenie bezskutecznością poszukiwania pracy, w tym:	399	438	471	538	526
Wyczerpane wszystkie znane możliwości poszukiwania pracy	180	198	236	255	257
Przekonanie o niemożności znalezienia pracy	219	240	235	283	269

Źródło: dane GUS.

Wykres 106. Odsetek osób biernych zawodowo ze względu na przyczyny bierności

Uwaga: dane do 2009 r. nie są w pełni porównywalne z danymi od 2010 r. ze względu na zmiany metodologiczne w badaniu BAEL.

Źródło: dane GUS (BAEL).

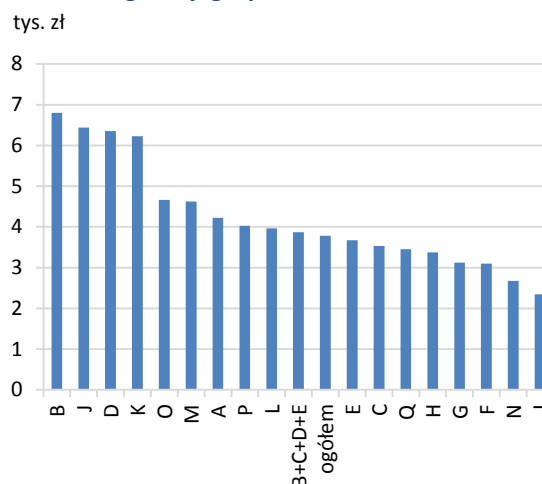
PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYNAGRODZENIE

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej w 2014 r. wyniosło 3 783 zł i było wyższe o 3,4% niż wcześniej.

Najwyższe przeciętne wynagrodzenie występowało w górnictwie i wydobywaniu i było to 6 802 zł. W następnej kolejności najwyższe wynagrodzenia miały miejsce

w sekcji – informacja i komunikacja (6 442 zł), w wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę, gdzie wyniosły 6 356 zł oraz w działalności finansowej i ubezpieczeniowej (6 227 zł). Najniższe przeciętne wynagrodzenia występowały w zakwaterowaniu i gastronomii (2 345 zł) oraz w administrowaniu i działalności wspierającej (2 676 zł).

Wykres 107. Przeciętne nominalne wynagrodzenie według sekcji gospodarki PKD w 2014 r.

Uwaga: wyjaśnienie nazw sekcji PKD na s. 100.

Źródło: GUS, *Biuletyn Statystyczny*.

Płaca minimalna w 2014 r. wynosiła 1 680 zł i była wyższa o 5,0% niż rok wcześniej. Płaca minimalna stanowiła 44,4% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, co oznaczało wzrost o 0,7 p. proc. wobec 2013 r. i o 3,6 p. proc. wobec 2010 r. Udział ten zmniejszał się w latach 2010-2011, gdy płaca minimalna rosła wolniej niż przeciętne miesięczne wynagrodzenie, a następnie rósł

Tabl. 25. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej oraz płaca minimalna

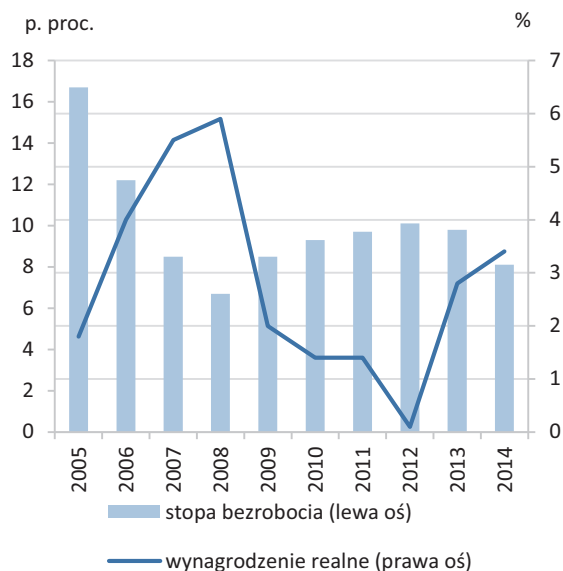
Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej (w zł)	3 224	3 404	3 530	3 650	3 783
Płaca minimalna (w zł)	1 317	1 386	1 500	1 600	1 680
Udział płacy minimalnej w przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniu (w %)	40,8	40,7	42,5	43,7	44,4

Źródło: GUS, *Biuletyn Statystyczny*, dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

w latach 2012-2014.

Siła nabywcza wynagrodzeń w 2014 r. wzrosła o 3,4%, co oznaczało wzrost dynamiki wynagrodzenia realnego w porównaniu z 2013 r. o 0,8 p. proc. W latach 2009-2012 dynamika wynagrodzeń realnych spowalniała.

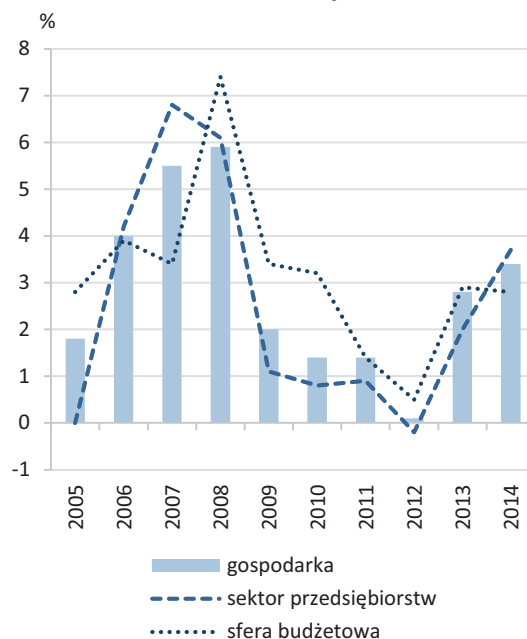
Wykres 108. Wynagrodzenie realne oraz zmiana stopy bezrobocia

Źródło: dane GUS.

W sektorze przedsiębiorstw w 2014 r. wynagrodzenie w ujęciu realnym wzrosło o 3,7% w porównaniu z poprzednim rokiem. W sferze budżetowej wynagrodzenia realne wzrosły o 2,8% i pierwszy raz od 2007 r. wzrost ten był niższy niż w sektorze przedsiębiorstw. Przy wzroście wynagrodzenia realnego w sferze budżetowej w latach 2010-2014, wynagrodzenie realne korpusu służby cywilnej zmniejszyło się o 1,6%⁸⁴.

Wykres 109. Wynagrodzenie realne w gospodarce narodowej, sektorze przedsiębiorstw oraz w sferze budżetowej

Źródło: dane GUS.

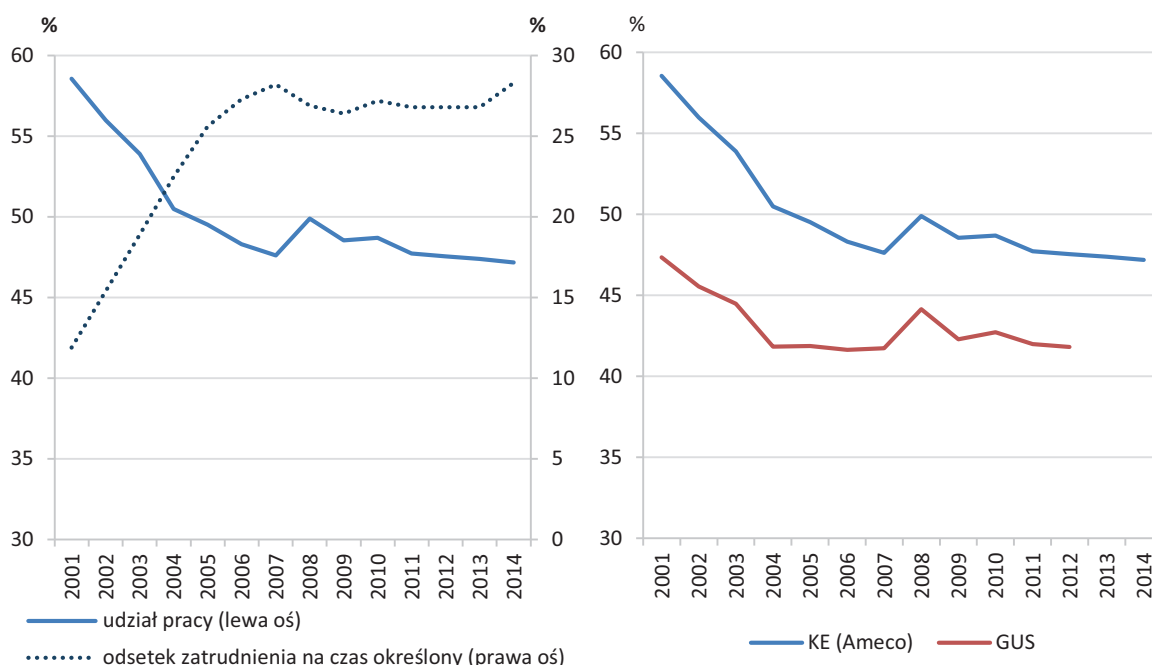
⁸⁴ Skumulowana zmiana, 2009=100, opracowanie na podstawie danych Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

ZMIANY UDZIAŁU PŁAC W WARTOŚCI DODANEJ W POLSCE W LATACH 2001-2012

Jednym z wymiarów nierówności jest podział dochodu pomiędzy dwa czynniki produkcji: pracę i kapitał. Zgodnie ze współczesną literaturą ekonomiczną istnieje związek pomiędzy udziałem pracy a nierównościami dochodowymi wśród gospodarstw domowych. Przykładowo zyski kapitałowe, pochodzące z oszczędności i inwestycji, trafiają przede wszystkim do zamożnych gospodarstw domowych. Tym samym, rosnący udział zysku kapitałowego, wypierający udział pracy, przekładałby się na rosnące nierówności dochodowe.

Zgodnie z danymi pochodzącymi z bazy KE Ameco, w latach 2001-2004 udział dochodu z pracy obniżył się w Polsce z poziomu 58,6% do poziomu 50,5%. Po roku 2004 dynamika spadku była wolniejsza niż w poprzednich latach. W 2008 r. udział pracy nieznacznie wzrósł, po czym w latach 2009-2014 ponownie nieznacznie się obniżył. W 2014 r. udział pracy był niższy o 0,4 p. proc. niż w 2007 r. i o 3,3 p. proc. niż w 2004 r.

Wykres 110. Udział pracy według metodologii KE oraz GUS

Uwaga: w przypadku KE (baza Ameco) udział dochodu z pracy obliczony jest jako udział procentowy kosztu pracy na pracownika najemnego (*compensation per employee*) w PKB w cenach rynkowych na osobę pracującą. W przypadku GUS udział pracy obliczony został jako udział wynagrodzeń w wartości dodanej. Istotna różnica pomiędzy dwoma wielkościami wynika z tego, że KE uzupełnia wartość wynagrodzenia szacunkiem dla osób samozatrudnionych (tzw. *adjusted wage share*), podczas gdy w przypadku danych GUS zaprezentowano dane bez takiego oszacowania.

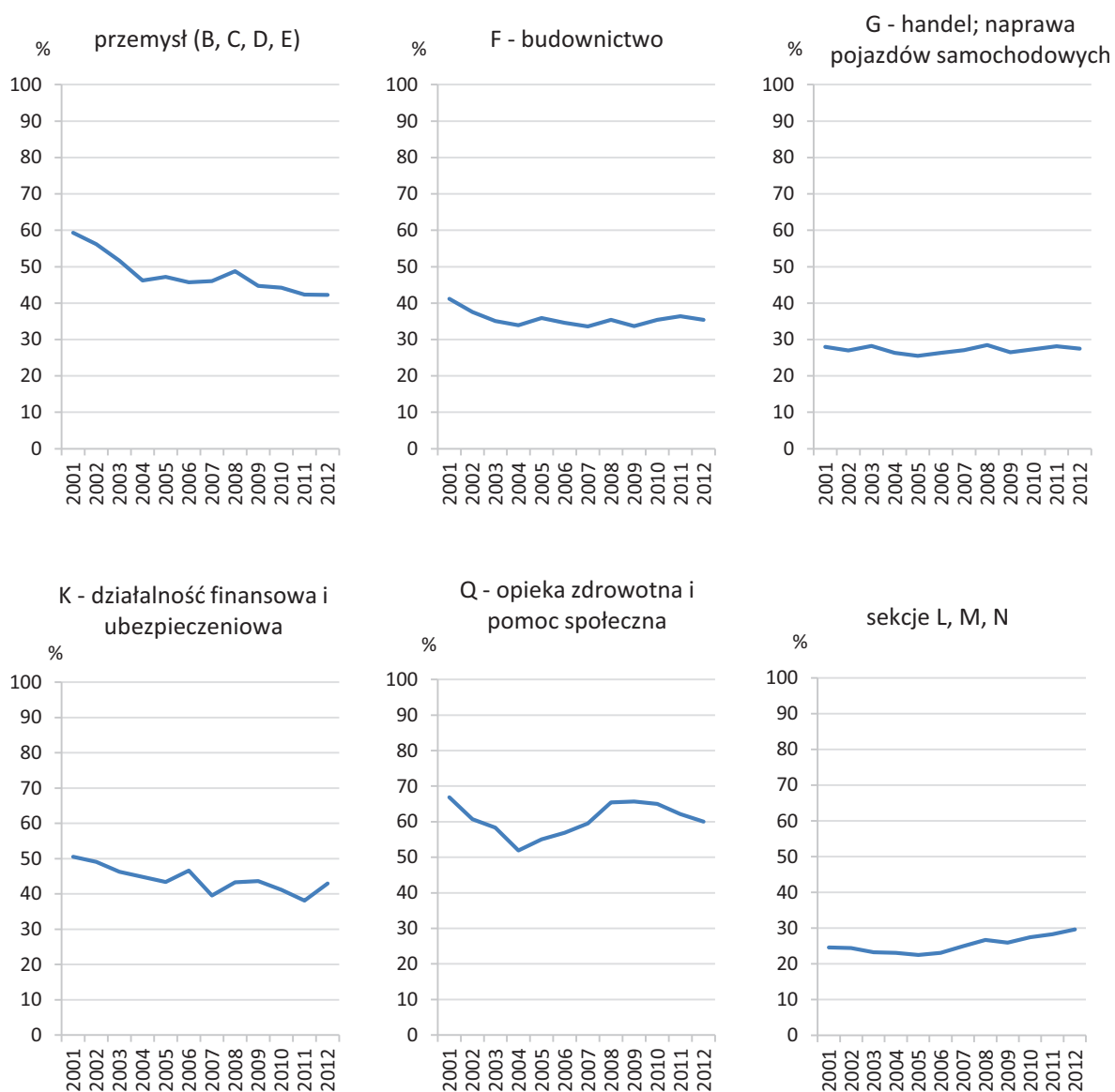
Spadek udziału pracy w Polsce w latach 2001-2014 tłumaczony jest w dużym stopniu wzrostem odsetka umów na czas określony wśród ogółu zatrudnionych. Rozpowszechnienie tego typu zatrudnienia, w szczególności w latach 2001-2007, wiązało się bowiem z ograniczeniem kosztów zatrudnienia.

Podobny trend w zakresie udziału pracy dla lat 2001-2012 potwierdzają dane opracowane w GUS. W latach 2001-2004 miał miejsce istotny spadek udziału wynagrodzeń w wartości dodanej (o 5,5 p. proc.), w latach 2004-2007 pozostawał on stabilny, po czym, po wzroście w 2008 r., w latach 2009-2012 obniżył się o 2,3 p. proc.

Analizując poszczególne sekcje PKD, zauważalne były istotne różnice w trendach udziału wynagrodzeń w tym okresie. Przykładowo w przemyśle, udział spadał, podczas gdy w handlu (sekcja G) utrzymywał się na tym samym poziomie, zaś w grupie sekcji L, M, N (obsługa rynku nieruchomości, działalność profesjonalna, naukowa i techniczna oraz administrowanie i działalność wspierająca) wzrósł.

Trendy te są zgodne z obserwacją szybszego wzrostu wydajności pracy niż wynagrodzeń w przemyśle. Zmiany pozycji płac w przemyśle, w szczególności w latach 2001-2008, wiązały się m.in. z realokacją zatrudnienia do działów bardziej nastawionych na eksport oraz bardziej kapitałochłonnych. Z kolei w usługach realokacja następowała do bardziej pracochłonnych działów.

Wykres 111. Udział wynagrodzenia w wartości dodanej według sekcji PKD

Źródło: dane KE (Ameco); opracowanie własne na podstawie danych GUS (KLEMS); P. Bogumił, *Securing Poland's economic success II: labour market and product specialisation – is there a link?*, KE, (2015), Bruksela; J. Growiec, *Relacja płac do wydajności pracy w Polsce: ujęcie sektorowe*, NBP, (2009), Warszawa.

4. SYTUACJA DOCHODOWA GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE

Poprawa warunków na rynku pracy w 2014 r. przełożyła się na poprawę sytuacji dochodowej gospodarstw domowych w Polsce, która charakteryzowała się wzrostem wartości realnej dochodów rozporządzalnych oraz spadkiem udziału wydatków w dochodzie.

DOCHÓD ROZPORZĄDZALNY GOSPODARSTW DOMOWYCH

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych ogółem w 2014 r. wyniósł 1 340 zł i był realnie wyższy o 3,2% niż w poprzednim roku. Był to drugi rok wzrostu wartości realnej dochodu rozporządzalnego po dwóch latach spadku. W latach wcześniejszych, tj. od 2005 r. do 2010 r. przeciętny dochód rozporządzalny na osobę rósł w kategoriach realnych corocznie.

Wartość realna dochodów rosła we wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych

z wyjątkiem gospodarstw domowych rolników, gdzie dochody realne spadły o 8,7%.

Najwyższy przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny w 2014 r., tak jak w poprzednich latach, występował wśród gospodarstw domowych pracujących na własny rachunek. Kształtował się on na poziomie 1 632 zł i był realnie wyższy o 3,2% niż w 2013 r. W gospodarstwach domowych pracowników dochód wyniósł 1 349 zł i w cenach realnych zwiększył się o 3,3%. W grupie gospodarstw domowych emerytów dochód wyniósł 1 458 zł i był realnie wyższy o 3,0% niż w poprzednim roku. W grupie społeczno-ekonomicznej rencistów przeciętny dochód wyniósł 1 072 i wzrósł realnie o 6,4%.

WYDATKI GOSPODARSTW DOMOWYCH

Przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych na osobę, na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych, w 2014 r. wyniosły 1 079 zł. W cenach realnych wydatki te były wyższe o 1,6% w porównaniu z 2013 r.

Tabl. 26. Dochód rozporządzalny gospodarstw domowych

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	Wartość nominalna w cenach bieżących w zł				
Ogółem	1 193	1 227	1 278	1 299	1 340
Pracownicy	1 199	1 244	1 280	1 306	1 349
Pracujący na własny rachunek	1 468	1 497	1 519	1 581	1 632
Emeryci	1 245	1 298	1 361	1 415	1 458
Renciści	926	969	994	1 007	1 072
Rolnicy	1 025	984	1 098	1 156	1 051
	Realny, rok poprzedni = 100				
Ogółem	104,3	98,6	99,8	100,7	103,2
Pracownicy	104,2	99,6	99,3	100,4	103,3
Pracujący na własny rachunek	102,6	98,2	98,0	102,2	103,2
Emeryci	102,6	99,6	100,9	102,1	103,0
Renciści	103,4	99,8	98,5	100,1	106,4
Rolnicy	113,2	91,6	107,5	105,6	91,3

Źródło: GUS, *Budżety gospodarstw domowych*.

Tabl. 27. Wydatki gospodarstw domowych według grup społeczno-ekonomicznych

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	Wartość nominalna w cenach bieżących w zł				
Ogółem	991	1 015	1 045	1 062	1 079
Pracownicy	979	1 006	1 032	1 050	1 063
Pracujący na własny rachunek	1 207	1 222	1 257	1 288	1 302
Emeryci	1 085	1 125	1 159	1 198	1 203
Renciści	866	898	926	945	966
Rolnicy	757	736	790	785	799
	Udział wydatków w dochodzie w %				
Ogółem	83,1	82,7	82,2	81,7	80,5
Pracownicy	81,6	80,9	80,6	80,4	78,8
Pracujący na własny rachunek	82,2	81,6	82,8	81,5	79,8
Emeryci	87,2	86,7	85,1	84,6	82,5
Renciści	93,6	92,7	93,2	93,9	90,1
Rolnicy	73,9	74,8	71,9	67,9	76,1

Źródło: GUS, *Budżety gospodarstw domowych*.

Udział wydatków w dochodzie rozporządzalnym w 2014 r. wyniósł 80,5% i był niższy o 1,2 p. proc. niż w roku poprzednim. W latach 2009-2012 udział ten zmniejszał się (w 2009 r. wynosił 85,8%).

Biorąc pod uwagę podział według grup społeczno-ekonomicznych, najwyższy odsetek wydatków w dochodzie zaobserwowano wśród osób z gospodarstw domowych rencistów, gdzie wyniósł on 90,1%. Najniższy odsetek wydatków w dochodzie wystąpił wśród gospodarstw domowych rolników (76,1%), a następnie w gospodarstwach pracowników (78,8%).

Wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe w 2014 r., tak jak w latach poprzednich, miały najwyższy udział w wydatkach ogółem. Udział ten wyniósł 24,4% w 2012 r. i był niższy niż w roku poprzednim o 0,5 p. proc. W latach 2011-2012 udział ten wzrósł po okresie kilkuletniego spadku (np. w 2005 r. wynosił on 28,1%). Drugi co do wielkości odsetek stanowiły wydatki związane z utrzymaniem mieszkania lub domu i nośnikami energii, tj. 20,1%. Odsetek ten był niższy o 0,7 p. proc. niż rok wcześniej.

UBÓSTWO SKRAJNE W POLSCE

W 2014 r. odsetek gospodarstw domowych znajdujących się poniżej granicy ubóstwa skrajnego, tj. minimum egzystencji⁸⁵, wyniósł 7,4% i utrzymywał się na tym samym poziomie, co w poprzednim roku⁸⁶. Liczba osób żyjących w tych gospodarstwach wyniosła 2,8 mln. Skala ubóstwa skrajnego w Polsce wzrosła w latach 2009-2013 o 1,7 p. proc.

Ubóstwem skrajnym w największym stopniu zagrożone są gospodarstwa domowe z osobami bezrobotnymi. Ok. 15% z nich utrzymywało się poniżej minimum egzystencji. Ubóstwem skrajnym w Polsce dotknięte są w istotnym stopniu także osoby o niskim wykształceniu. Wśród gospodarstw domowych, w których osoba odniesienia posiadała wykształcenie co najwyżej gimnazjalne, stopa ubóstwa skrajnego była równa 18,2%.

⁸⁵ Jest to miara obliczana przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPISS). Minimum egzystencji uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia. Za: GUS, *Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r.*, (2015), Warszawa, s. 7.

⁸⁶ Dane na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych w 2014 r.

III. FINANSE PUBLICZNE

1. SYTUACJA FINANSÓW PUBLICZNYCH NA ŚWIECIE

PROCESY FISKALNE

Sytuacja finansów publicznych na świecie w 2014 r. pozostawała niestabilna. Jednak na skutek obniżenia deficytu fiskalnego i zadłużenia publicznego w szeregu państw niepewność zmniejszyła się w porównaniu do 2013 r. W grupie krajów rozwiniętych

kontynuowany był proces konsolidacji fiskalnej, czego efektem była redukcja deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych do 3,9% PKB. Zacieśnienie fiskalne wyniosło 0,3 p. proc. PKB w tej grupie krajów, podczas gdy w 2013 r. deficyt został zmniejszony o 1,3 p. proc. Tempo konsolidacji zatem zmniejszyło się, przy przyspieszeniu wzrostu gospodarczego w ramach tej grupy krajów⁸⁷. W 2014 r. w grupie gospodarek wschodzących i rozwijających się kontynuowane było poluzowanie fiskalne. Jego skala była zbliżona do roku poprzedniego (0,8 p. proc. wobec 0,9 p. proc.), co spowodowało wzrost deficytu

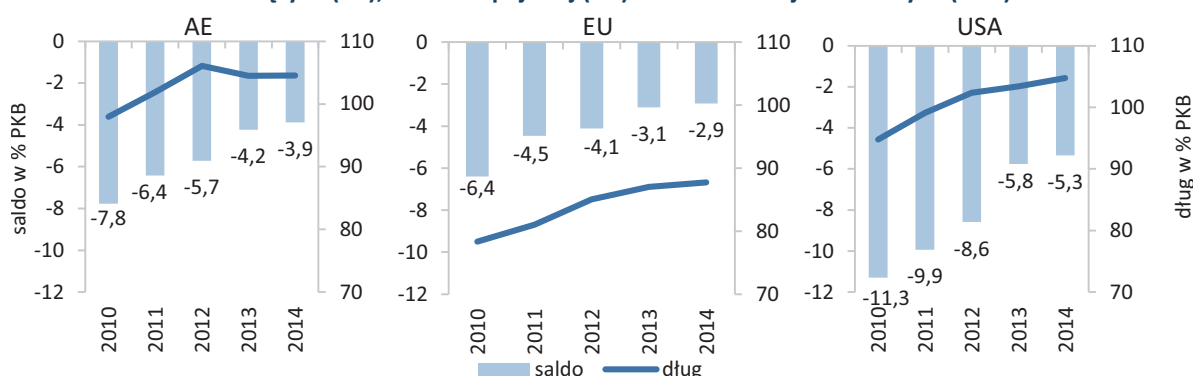
Tabl. 28. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych

Wyszczególnienie	Saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych					Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
	w % PKB									
AE, w tym:	-7,8	-6,4	-5,7	-4,2	-3,9	98,0	101,9	106,1	104,5	104,6
USA	-11,3	-9,9	-8,6	-5,8	-5,3	94,8	99,1	102,4	103,4	104,8
Japonia	-9,3	-9,8	-8,8	-8,5	-7,7	216,0	229,8	236,8	242,6	246,4
EU	-6,4	-4,5	-4,1	-3,1	-2,9	78,3	81,1	85,0	87,0	87,7
Strefa euro	-6,1	-4,1	-3,6	-2,9	-2,7	83,9	86,5	91,1	93,4	94,0
W. Brytania	-9,7	-7,6	-7,8	-5,7	-5,7	76,4	81,8	85,8	87,3	89,5
EMDE, w tym:	-2,4	-0,7	-0,8	-1,7	-2,5	39,0	38,1	38,3	39,3	41,2
EDE	-5,1	-3,0	-2,6	-2,5	-2,5	46,7	46,4	45,4	46,4	44,3
Turcja	-3,4	-0,6	-1,7	-1,3	-1,5	42,3	39,1	36,2	36,2	33,5
EDA	-2,7	-1,2	-1,5	-2,1	-2,2	42,3	41,6	41,7	42,8	44,1
Chiny	-1,2	0,6	0,0	-1,1	-1,1	36,6	36,5	37,3	39,4	41,1
Indie	-8,4	-8,1	-7,5	-7,2	-7,2	67,5	68,1	67,5	65,5	65,0
LA	-3,0	-2,7	-3,0	-3,2	-4,9	48,0	47,6	47,9	48,7	51,6
Brazylia	-2,7	-2,5	-2,6	-3,1	-6,2	63,0	61,2	63,5	62,2	65,2
Meksyk	-4,3	-3,3	-3,7	-3,8	-4,6	42,2	43,2	43,2	46,3	50,1
CIS	-2,5	2,0	0,7	-0,8	-0,9	14,4	14,3	15,3	16,6	21,2
Rosja	-3,4	1,5	0,4	-1,3	-1,2	11,3	11,6	12,7	14,0	17,9
MENA	2,2	4,9	7,0	4,1	-0,2	27,7	24,4	25,2	25,5	26,8
Egipt	-8,3	-9,8	-10,5	-	-13,6	73,2	76,6	78,9	89,0	90,5
SSA	-3,5	-1,1	-1,8	14,1	-3,3	27,2	27,5	27,3	28,4	29,5
RPA	-4,8	-3,9	-4,1	-4,1	-4,1	34,4	37,6	40,5	43,3	45,9

Źródło: dane MFW (WEO).

⁸⁷ W 2014 r. gospodarki krajów rozwiniętych wzrosły o 1,8%, podczas, gdy rok wcześniej było to 1,4%.

Wykres 112. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych gospodarek rozwiniętych (AE), Unii Europejskiej (EU) oraz Stanów Zjednoczonych (USA)

Źródło: dane MFW (WEO).

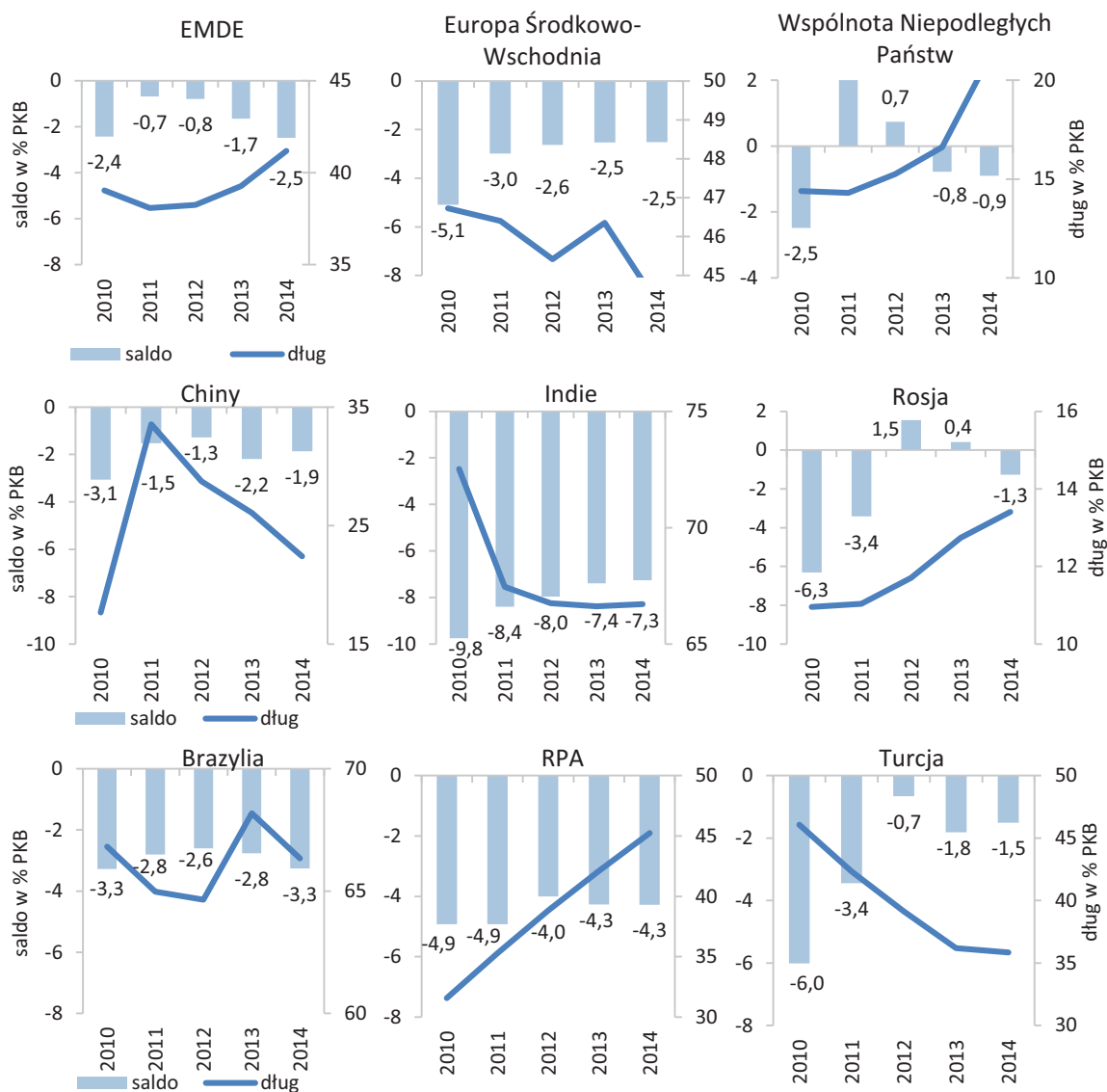
do 2,5% PKB. Należy zaznaczyć, że działo się to w warunkach słabszego niż w roku poprzednim wzrostu gospodarczego⁸⁸.

W 2014 r. dług sektora instytucji rządowych i samorządowych grupy krajów rozwiniętych wyniósł 104,6% ich PKB. Zgodnie z obliczeniami MFW, nastąpił wzrost tej relacji o 1,4 p. proc. Również w krajach wschodzących i rozwijających się zadłużenie wzrosło, osiągając 41,2% PKB na koniec 2014 r. Przyrost długu do PKB wyniósł 1,9 p. proc. (w porównaniu z 1,0 p. proc. w 2013 r.).

W porównaniu do gospodarek rozwiniętych, sytuacja fiskalna grupy krajów wschodzących i rozwijających się była relatywnie dobra. Niemniej jednak w 2014 r., podobnie jak w roku wcześniejszym, wartość deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych do PKB dla tej grupy krajów wzrosła, co wpłynęło na zwiększenie się poziomu zadłużenia w relacji do PKB. Sytuacja w różnych podgrupach krajów wschodzących i rozwijających się była, podobnie jak w latach poprzednich, zróżnicowana. Jednakże większość z nich zanotowała pogorszenie salda fiskalnego przy utrzymaniu się poziomu długu poniżej 50% w relacji do PKB.

⁸⁸ Wzrost PKB grupy gospodarek rozwijających się i wschodzących wyniósł 4,6% w 2014 r. wobec 5,0% w 2013 r.

Wykres 113. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych rynków wschodzących i gospodarek rozwijających się (EMDE)

Uwaga: dane dla Chin obejmują jedynie wyniki rządu centralnego bez zobowiązań rządów terenowych (lokalnych).

Źródło: dane MFW (WEO).

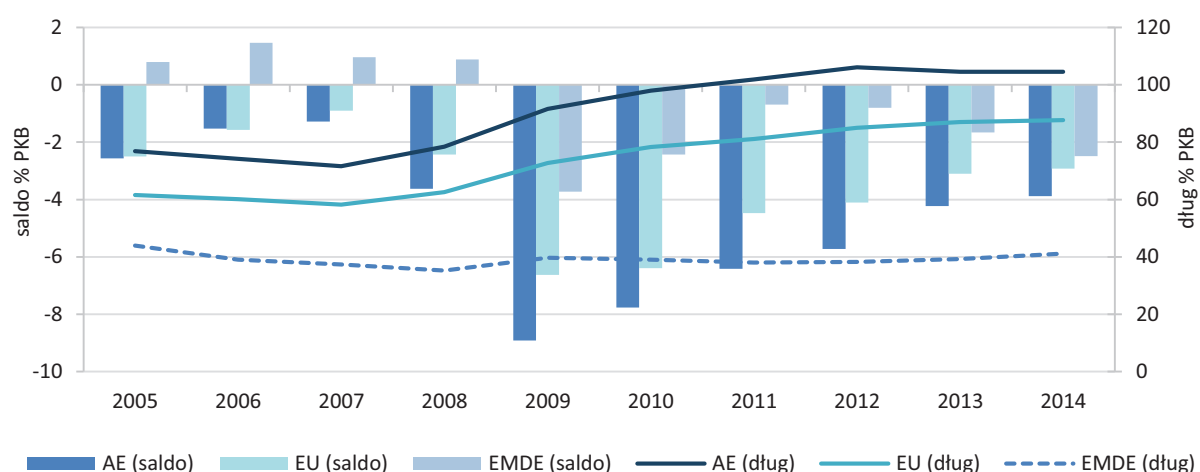
STAN FINANSÓW PUBLICZNYCH NA ŚWIECIE W LATACH 2005-2014

W latach 2005-2007 dobra sytuacja makroekonomiczna sprzyjała utrzymaniu niskich i malejących deficytów sektora instytucji rządowych i samorządowych w krajach rozwiniętych oraz nadwyżki fiskalnej gospodarek wschodzących i rozwijających się. Powyższe czynniki sprzyjały spadkowi zadłużenia w relacji do PKB.

Kryzys gospodarczy z lat 2008-2009, przyniósł wyraźne pogłębienie nierównowag fiskalnych, co spowodowało w następstwie działania konsolidacyjne, szczególnie w krajach rozwiniętych. Spadek tempa wzrostu gospodarczego spowodował zarówno obniżenie dochodów budżetowych, jak i presję na wzrost wydatków publicznych na programy socjalne, wsparcie wzrostu gospodarczego oraz na obsługę długu publicznego. Czynniki te, jak i przede wszystkim kosztowne programy ratowania sektora finansowego, miały negatywny wpływ na saldo sektora finansów publicznych i gwałtowny przyrost zadłużenia publicznego szeregu krajów rozwiniętych. W efekcie obniżyło się zaufanie rynków finansowych do polityki fiskalnej przez nie prowadzonej. W grupie gospodarek rozwiniętych następowało pogłębienie się deficytów i długów sektora finansów publicznych w relacji do PKB. W 2007 r. deficyt wyniósł 1,3% PKB, zaś dług 74,0% PKB, aby w 2009 r. wzrosnąć do, odpowiednio, 8,9% PKB oraz 91,6% PKB.

Kraje rozwinięte w ostatnich pięciu latach podjęły wysiłek konsolidacyjny, dzięki czemu nastąpiła stabilizacja długu w relacji do PKB, jednak na wysokim poziomie, tj. 104,6% PKB w 2014 r. W roku tym tempo zacieśnienia fiskalnego uległo zahamowaniu, co stanowiło wyraz pogodzenia poprawy stanu sektora publicznego z jednoczesnym wspieraniem wzrostu gospodarczego. W 2014 r. deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych krajów rozwiniętych wyniósł o 1,3 p. proc. więcej niż przed kryzysem przy wzroście zadłużenia o 33,0 p. proc., w porównaniu do 2007 r. Pogorszenie wartości tych wskaźników dla Unii Europejskiej było nieznacznie mniejsze, gdyż w 2007 r. deficyt wyniósł 0,9% PKB, a dług kształtował się na poziomie 58,3% PKB, podczas gdy w 2014 r. deficyt wyniósł 2,9% PKB, zaś dług 87,7% PKB (o 29,5 p. proc. więcej wobec 2007 r.).

Wykres 114. Saldo i dług sektora finansów publicznych

Źródło: dane MFW (WEO).

W porównaniu z krajami rozwiniętymi procesy fiskalne gospodarek krajów rozwijających się i wschodzących przebiegały odmiennie. Saldo fiskalne przed i w czasie kryzysu było dodatnie (1,0% PKB w 2007 r.) i dopiero w 2009 r. przeszło w deficyt. Rok 2014 zamknęły one deficytem 2,5 % PKB. W reakcji na osłabienie tempa rozwoju gospodarczego (znacznie wyższego niż w krajach wysokorozwiniętych) grupa krajów rozwijających się w 2009 r., a następnie w latach 2012-2014 prowadziła politykę poluzowania fiskalnego. Pomimo utrzymywania w okresie pokryzysowym deficytów sektora instytucji rządowych i samorządowych, poziom długu publicznego był stabilny, m.in. z powodu wzrostu realnego PKB oraz znacznie wyższego niż dla gospodarek wysoko rozwiniętych wzrostu cen, wpływającego na poziom PKB w cenach bieżących. Zadłużenie sektora instytucji rządowych i samorządowych grupy krajów wschodzących i rozwijających się od rozpoczęcia się kryzysu gospodarczego wzrosło. W 2014 wyniosło ono 41,2 % PKB (podczas, gdy 2007 r. było to 37,4% PKB). Należy jednak zauważyć, że wzrost ten był mniejszy niż w grupie krajów rozwiniętych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW (WEO) oraz MFW, *Fiscal Monitor*, (2015), Waszyngton.

WIELOASPEKTOWY POMIAR SALDA SEKTORA PUBLICZNEGO

Na zmiany salda sektora instytucji rządowych i samorządowych (nominalnego) wpływ ma szereg czynników. Niektóre z nich nie są związane bezpośrednio z polityką fiskalną w danym okresie, jednakże są istotne z punktu widzenia bieżących zmian salda. W poniższym podrozdziale zostanie przedstawiony rozbudowany system miar sald fiskalnych, który charakteryzuje sytuację fiskalną z różnych punktów widzenia, wraz z ich interpretacją.

Ramy tej analizy zostały w ostatnich latach rozwinięte przez instytucje międzynarodowe⁸⁹ i są stosowane przez nie przy ocenie rozwoju sytuacji finansów publicznych gospodarek członkowskich. Należy zaznaczyć, że metody oceny nierównowagi fiskalnej stosowane przez MFW⁹⁰ oraz KE są zbliżone, ale nie tożsame.

Ocena wysiłku konsolidacyjnego wyłącznie za pomocą salda sektora instytucji rządowych i samorządowych będzie różniła się

w zależności od warunków makroekonomicznych.

Szybszy wzrost gospodarczy sprzyja redukcji deficytu bez podejmowania przez rząd działań, zwiększających dochody lub redukujących wydatki, zaś przy słabej koniunkturze wysiłek konsolidacyjny może zostać przystłonięty pogorszeniem się w niesprzyjających warunkach makroekonomicznych salda nominalnego. Poziom salda skorygowanego cyklicznie wskazuje, że przy niekorzystnych warunkach gospodarczych (tj. PKB był poniżej PKB potencjalnego⁹¹) deficyt nominalny jest niższy od skorygowanego cyklicznie. Za to, gdy luka produktowa⁹² jest dodatnia to saldo nominalne ulega poprawie i w porównaniu do salda skorygowanego cyklicznie jest ono wyższe.

Saldo skorygowane cyklicznie (CAB)⁹³ uzyskiwane jest po wyłączeniu wpływu wahań cyklicznych gospodarki. Jeśli dodatkowo wyłączy się z tego salda wpływ czynników jednorazowych, to otrzymuje się saldo

⁸⁹ O miarach stosowanych w UE por. rozdział 2. *Polityka fiskalna w Unii Europejskiej*.

⁹⁰ Por. MFW, *Fiscal Monitor*, (2014), s. 3; MFW (baza WEO) – metadane; A. Fedelino, A. Ivanova and M. Horton, *Computing Cyclically Adjusted Balances and Automatic Stabilizers*, MFW, (2009), Waszyngton.

⁹¹ PKB potencjalny to hipotetyczna wielkość produkcji wytworzona przy wykorzystaniu pełni mocy produkcyjnych w gospodarce.

⁹² Luka produktowa (lub popytowa) stanowi różnicę pomiędzy PKB potencjalnym a PKB nominalnym.

⁹³ Kategorię tę (podobnie jak saldo strukturalne) można też interpretować jako średni poziom salda w cyklu przy niezmiennionej polityce fiskalnej. KE, *Public finances in EMU*, (2000), Bruksela s. 157.

strukturalne (SB). O ile w przeszłości saldo skorygowane cyklicznie i saldo strukturalne były uznawane za synonimy, obecnie KE oraz MFW zaczęły używać tych nazw na określenie dwóch różnych miar, choć obu po eliminacji czynnika cyklicznego. Innym wymiarem analizy jest wyłączenie kosztów obsługi długu w saldzie sektora publicznego i uzyskanie salda pierwotnego (PB), co umożliwia ocenę skutków aktualnej polityki budżetowej dla wyniku finansowego sektora. Wszystkie te miary wskazują na odmienne aspekty sytuacji fiskalnej i na strukturę czynników kształtujących wynik sektora publicznego, czyli pomagają ocenić, jaką rolę odegrała sytuacja makroekonomiczna, w jakim bieżąca i przeszła polityka rządu, a także w jakim stopniu wynik za dany rok wynika z długookresowych procesów fiskalnych, np. zakumulowanego w przeszłości długu publicznego.

Szacunki różnych rodzajów salda za 2014 r. dla gospodarek rozwiniętych potwierdzają pozytywny efekt konsolidacji w różnych aspektach, skutkujących poprawą różnych typów deficytów – nastąpiła poprawa zarówno sald z wyłączonymi czynnikami cyklicznymi, jak też i sald bez kosztów obsługi zadłużenia publicznego. Natomiast poluzowanie fiskalne, jakie odnotowano w krajach rozwijających się i wschodzących odzwierciedliło się w różnych miarach poprzez wzrost tych deficytów.

Grupa gospodarek rozwiniętych oraz strefa euro obniżyły **deficyty skorygowane cyklicznie** w niewiele mniejszym stopniu niż deficyty (nominalne) sektora instytucji rządowych i samorządowych. Stany Zjednoczone obniżyły deficyt nominalny w 2014 r. zarówno na skutek konsolidacji strukturalnej, jak i dzięki wzrostowi PKB (co ilustruje większa zmiana salda nominalnego w porównaniu do zmiany salda skorygowanego cyklicznie). Jednocześnie

kraj ten dokonał głębszej konsolidacji na poziomie strukturalnym niż strefa euro. Z większych gospodarek, Niemcy kolejny rok z rzędu uzyskały nadwyżki nie tylko na poziomie nominalnym, ale też strukturalnym oraz w zakresie salda pierwotnego. W przeciwieństwie do krajów rozwiniętych, kraje rozwijające się kontynuowały politykę poluzowania fiskalnego na poziomie nominalnym, jednak zmiana dla salda skorygowanego cyklicznie w różnych podgrupach była zróżnicowana.

Saldo strukturalne jest zbliżoną kategorią do salda skorygowanego cyklicznie, kształtowane jednak przez trwałe czyli strukturalne procesy, nie zaś przez krótkotrwałe, często jednorazowe czynniki, które w przypadku tej miary są eliminowane. Zmiana salda strukturalnego w przypadku części gospodarek rozwiniętych była nieco mniejsza niż konsolidacja salda skorygowanego cyklicznie. Jednakże zmiana ta w znacznej części była wynikiem konsolidacji na poziomie strukturalnym, a nie wyłącznie czynników jednorazowych oraz cyklicznych.

Wysokość **salda pierwotnego** obrazuje efekt bieżącej polityki fiskalnej, nieobciążonej skumulowanymi kosztami powstałymi na skutek wieloletniego narastania zadłużenia. W latach 2009-2014 w krajach rozwiniętych, w tym w Stanach Zjednoczonych, następowała poprawa salda pierwotnego, zaś w przypadku Niemiec ostatnie cztery lata przyniosły nadwyżkę pierwotną. Dane wskazują, że koszty obsługi długu w znacznym stopniu wpływały na występowanie wysokich deficytów w szeregu państw rozwiniętych, szczególnie w strefie euro. W krajach rozwijających się i wschodzących deficyt pierwotny był niewielki, jednak jego pogorszenie w 2014 r. wyniosło 0,8 p. proc.

Tabl. 29. Saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych (nominalne) oraz dodatkowe miary sald

Wyszczególnienie ^a	nominalne		skorygowane cyklicznie (CAB)		strukturalne (SB)		pierwotne (PB)	
	2014	zmiana	2014	zmiana	2014	zmiana	2014	zmiana
	w %	w p. proc.	w %	w p. proc.	w %	w p. proc.	w %	w p. proc.
AE, w tym:	-3,9	0,4	-3,1	0,5	-3,1	0,4	-2,2	0,4
USA	-5,3	0,4	-4,4	0,8	-4,4	0,8	-3,2	0,4
Japonia	-7,7	0,8	-7,2	1,0	-7,2	0,9	-7,1	0,8
EU	-2,9	0,2	-0,8	0,2
Strefa euro	-2,7	0,2	-1,0	0,1	-0,9	0,1	-0,3	0,1
W. Brytania	-5,7	0,0	-4,2	-0,6	-4,2	-0,5	-3,8	0,5
EMDE, w tym:	-2,5	-0,8	-0,8	-0,8
EDE	-2,5	0,0	-0,3	-0,3
Turcja	-1,5	-0,2	-1,5	0,0	-2,5	0,4	0,8	-0,6
EDA	-2,2	-0,1	-1,0	0,0
Chiny	-1,1	0,0	-0,7	0,0	-0,7	0,1	-0,7	0,0
Indie	-7,2	0,1	-7,0	0,1	-7,0	0,1	-2,6	0,0
LA	-4,9	-1,7	-4,5	-1,6	.	.	-1,3	-1,2
Brazylia	-6,2	-3,2	-6,2	-2,8	-6,2	-2,6	-0,6	-2,4
Meksyk	-4,6	-0,8	-4,5	-0,7	-4,5	-0,3	-2,0	-0,6
CIS	-0,9	-0,1	-0,4	0,0
Rosja	-1,2	0,1	0,0	1,5	0,1	1,5	-0,8	0,2
MENA	-0,2	-4,4	0,3	-4,4
Egipt	-13,6	0,5	.	.	-13,0	0,4	-6,1	0,6
SSA	-3,3	-0,3	-1,8	-0,3
RPA	-4,1	0,0	-3,7	0,1	-3,7	0,2	-1,0	0,1

^a Salda prezentowane są jako % PKB, z wyjątkiem sald po korekcie cyklicznej, które są mierzone jako % PKB potencjalnego.

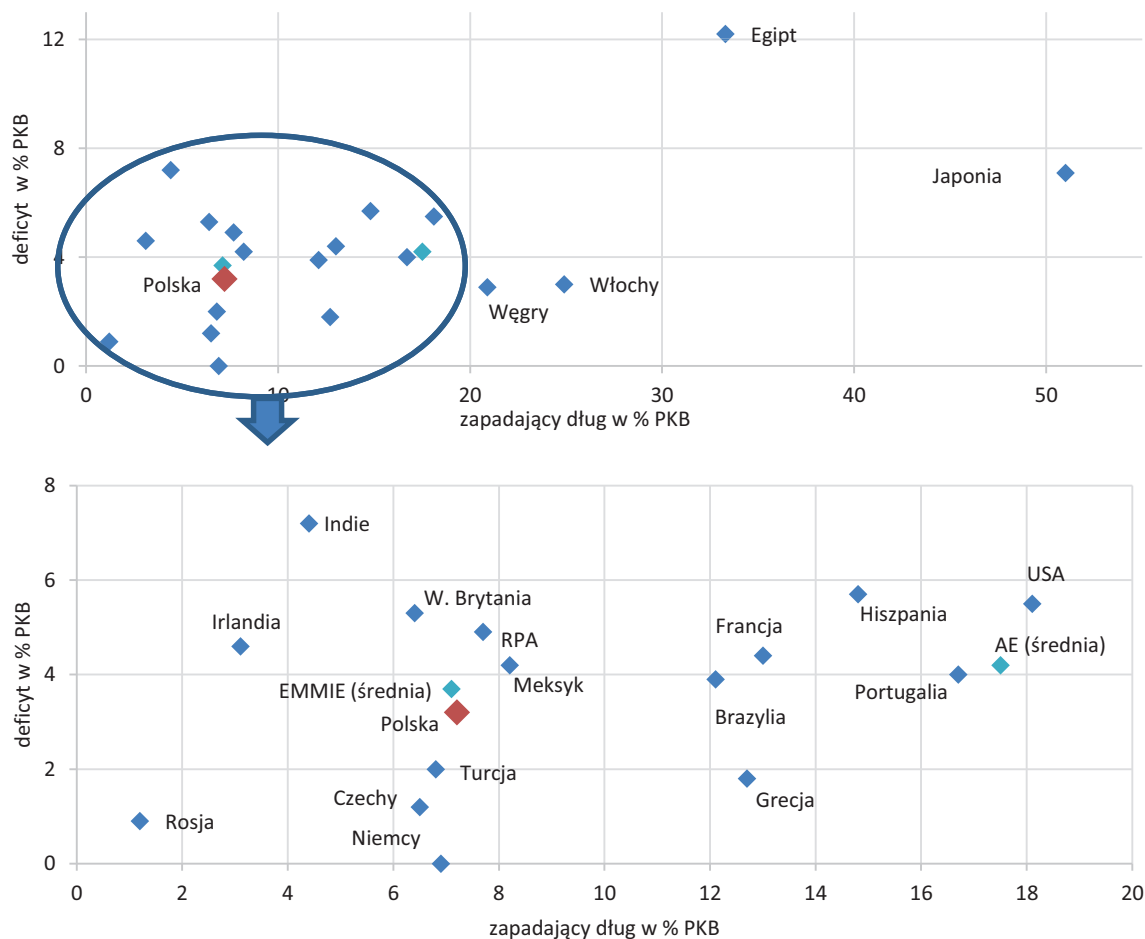
Źródło: dane MFW (WEO oraz *Fiscal Monitor*, (2014), s. 5).

POTRZEBY POŻYCZKOWE

Potrzeby pożyczkowe to środki, jakie państwo musi pozyskać na rynkach finansowych, w celu przede wszystkim sfinansowania deficytu oraz wykupu zapadającego zadłużenia. Na wielkość tę wpływ mają również inne czynniki, jak pewne kategorie przychodów (np. z prywatyzacji) i rozchodów (np. wynikających z zarządzania długiem publicznym czy udzielonych pożyczek). Niemniej najważniejszymi wielkościami są zobowiązania w danym roku, zaciągane na pokrycie deficytu fiskalnego (tzw. potrzeby pożyczkowe netto) oraz wykup zapadającego długu (potrzeby pożyczkowe brutto), co ilustruje obciążenia w krótkim okresie.

Potrzeby pożyczkowe krajów wysokorozwiniętych wynikały w większym stopniu z konieczności spłaty zobowiązań zaciągniętych w przeszłości, za to w wyniku konsolidacji fiskalnej poziomy deficytów spadły, generując przez to mniejsze koszty ich finansowania. Zadłużenie gospodarek rozwijających się i wschodzących było z reguły niewysokie, stąd generowało mniejsze koszty jego obsługi. Zatem potrzeby pożyczkowe w tej grupie krajów uwarunkowane były przede wszystkim deficytami, powstającymi często w wyniku prób stymulacji gospodarki poprzez działania państwa.

Wykres 115. Potrzeby pożyczkowe w wybranych krajach w 2014 r.

Uwaga: AE – Gospodarki wysokorozwinięte (*advanced economies*); EMMIE – Rynki wschodzące i gospodarki o średnim dochodzie (*emerging markets and middle-income economies*) – kategoria powstała z wyłączenia z grupy gospodarek rozwijających się (EMDE) krajów o najniższym dochodzie.

Źródło: dane MFW, *Fiscal Monitor*, (2014), Waszyngton s. 6, 11.

2. POLITYKA FISKALNA W UNII EUROPEJSKIEJ

PROCESY KONSOLIDACJI FISKALNEJ⁹⁴

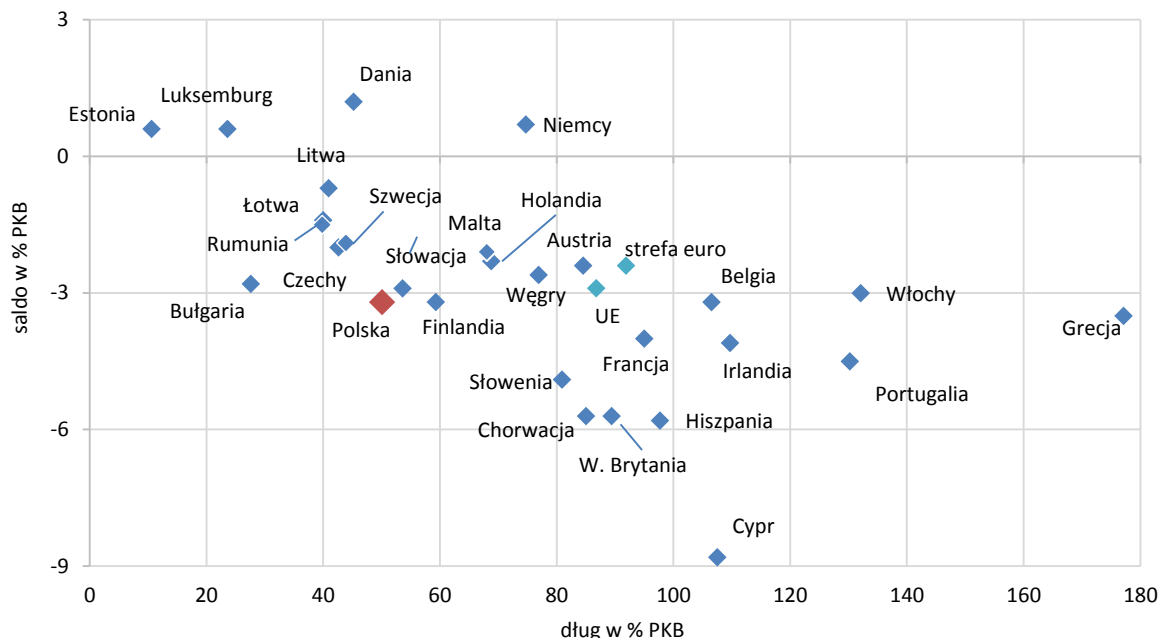
W Unii Europejskiej w 2014 r. kontynuowana była konsolidacja fiskalna, w wyniku czego deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych został obniżony z 3,2% PKB do 2,9% PKB. Spadła jednak skala zacieśnienia fiskalnego – z 1,0 p. proc. w roku poprzednim do 0,3 p. proc. W 2014 r. przy powrocie na ścieżkę wzrostu PKB, również w strefie euro nastąpiła poprawa wyniku sektora publicznego (deficyt zmniejszył się z 2,9% PKB do 2,4% PKB), choć również spadło tempo konsolidacji (z 0,7 p. proc. w 2013 r. do 0,5 p. proc. w 2014 r.).

Dług publiczny w Unii Europejskiej osiągnął poziom 86,8% PKB. Jego przyrost był

wolniejszy niż w poprzednim roku – o 1,3 p. proc. w 2014 r. wobec 1,8 p. proc. PKB w 2013 r. Zadłużenie strefy euro było wyższe niż w UE i wyniosło 91,9% PKB. Jego wzrost również zwolnił – do 1,0 p. proc. w 2014 r. wobec 1,8 p. proc. w roku poprzednim.

W 2014 r. spośród państw unijnych, 13 dokonało konsolidacji, w przypadku dwóch krajów saldo się nie zmieniło, zaś w 13 krajach nastąpiło poluzowanie fiskalne. Na Cyprze i w Chorwacji, gdzie (obok Hiszpanii i Wielkiej Brytanii) odnotowano najwyższe deficyty fiskalne w relacji do PKB odpowiednio: -8,8% PKB i -5,7% PKB, wystąpiły one w kontekście spadku PKB. Przy dodatnim wzroście gospodarczym, wysokie deficyty utrzymywały się w Hiszpanii (5,8% PKB) i Wielkiej Brytanii (5,7% PKB). Deficyt w Polsce (3,2% PKB) był dwunastym pod względem wielkości w UE. Nadwyżki uzyskały: Dania (1,2%PKB) Niemcy (0,7% PKB), Luksemburg (0,6% PKB) oraz Estonia (0,6% PKB).

Wykres 116. Saldo i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w Unii Europejskiej w 2014 r.

Źródło: dane Eurostatu.

⁹⁴ W tej części analizowana jest miara salda sektora instytucji rządowych i samorządowych, z uwzględnieniem reguł rachunkowości przyjętych do Procedury Nadmiernego Deficytu (EDP).

Tabl. 30. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w krajach unijnych

Kraje	Saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych (EDP)					Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
	w % PKB									
UE	.	-4,5	-4,2	-3,2	-2,9	.	80,9	83,7	85,5	86,8
Strefa euro	.	-4,1	-3,6	-2,9	-2,4	.	85,8	89,1	90,9	91,9
Austria	-4,5	-2,6	-2,2	-1,3	-2,4	82,4	82,1	81,5	80,9	84,5
Belgia	-4,0	-4,1	-4,1	-2,9	-3,2	99,5	102,0	103,8	104,4	106,5
Bułgaria	-3,2	-2,0	-0,7	-0,9	-2,8	15,9	15,7	18,0	18,3	27,6
Chorwacja	.	-7,5	-5,3	-5,4	-5,7	.	63,7	69,2	80,6	85,0
Cypr	-4,8	-5,8	-5,8	-4,9	-8,8	56,5	66,0	79,5	102,2	107,5
Czechy	-4,4	-2,7	-3,9	-1,2	-2,0	38,2	39,9	44,6	45,0	42,6
Dania	-2,7	-2,1	-3,7	-1,1	1,2	42,9	46,4	45,6	45,0	45,2
Estonia	0,2	1,2	-0,2	-0,2	0,6	6,5	6,0	9,7	10,1	10,6
Finlandia	-2,6	-1,0	-2,1	-2,5	-3,2	47,1	48,5	52,9	55,8	59,3
Francja	-6,8	-5,1	-4,8	-4,1	-4,0	81,7	85,2	89,6	92,3	95,0
Grecja	.	-10,2	-8,7	-12,3	-3,5	.	171,3	156,9	175,0	177,1
Hiszpania	-9,4	-9,4	-10,3	-6,8	-5,8	60,1	69,2	84,4	92,1	97,7
Holandia	-5,0	-4,3	-4,0	-2,3	-2,3	59,0	61,3	66,5	68,6	68,8
Irlandia	-32,5	-12,7	-8,1	-5,8	-4,1	87,4	111,2	121,7	123,2	109,7
Litwa	-6,9	-8,9	-3,1	-2,6	-0,7	36,2	37,2	39,8	38,8	40,9
Luksemburg	-0,5	0,4	0,1	0,9	0,6	19,6	19,1	21,9	24,0	23,6
Łotwa	-8,1	-3,3	-0,8	-0,7	-1,4	46,8	42,7	40,9	38,2	40,0
Malta	-3,3	-2,6	-3,6	-2,6	-2,1	67,6	69,7	67,4	69,2	68,0
Niemcy	-4,1	-0,9	0,1	0,1	0,7	80,5	77,9	79,3	77,1	74,7
Polska	-7,6	-4,9	-3,7	-4,0	-3,2	53,6	54,8	54,4	55,7	50,1
Portugalia	-11,2	-7,4	-5,6	-4,8	-4,5	96,2	111,1	125,8	129,7	130,2
Rumunia	-6,6	-5,3	-2,9	-2,2	-1,5	29,9	34,2	37,3	38,0	39,8
Słowacja	-7,5	-4,1	-4,2	-2,6	-2,9	40,9	43,4	52,1	54,6	53,6
Słowenia	-5,6	-6,6	-4,0	-14,9	-4,9	38,2	46,5	53,7	70,3	80,9
Szwecja	0,0	-0,1	-0,9	-1,4	-1,9	36,8	36,2	36,6	38,7	43,9
Węgry	-4,5	-5,5	-2,3	-2,5	-2,6	80,9	81,0	78,5	77,3	76,9
W. Brytania	-9,7	-7,6	-8,3	-5,7	-5,7	76,4	81,8	85,8	87,3	89,4
Włochy	-4,2	-3,5	-3,0	-2,9	-3,0	115,3	116,4	123,1	128,5	132,1

Źródło: dane Eurostatu.

Należy zauważyć, że strefa euro zmniejszyła deficyt w większym stopniu niż cała UE i to w warunkach słabszego tempa wzrostu PKB w tym obszarze. Nierównowaga fiskalna najbardziej poprawiła się w Słowenii (o 10,0 p. proc.), Grecji (o 8,8 p. proc) oraz Danii (o 2,3 p. proc.). Największe poluzowanie fiskalne nastąpiło natomiast na Cyprze

(o 3,9 p. proc.), w Bułgarii (o 1,9 p. proc.) oraz w Austrii (o 1,1 p. proc.).

WYBRANE ELEMENTY POLITYKI FISKALNEJ UNII EUROPEJSKIEJ

Pakt Stabilności i Wzrostu

Wraz z ustanowieniem Unii Europejskiej zaczęły powstawać wspólnotowe ramy koordynacji polityki fiskalnej. Monitorowanie wskaźników opisujących sytuację sektora finansów publicznych wynikało z prawodawstwa Wspólnoty, zarówno pierwotnego (*primary legislation*)⁹⁵, jak i wtórnego (*secondary legislation*)⁹⁶.

W ramach ustawodawstwa pierwotnego Traktat Ustanawiający Wspólnotę Europejską w art. 98-103 reguluje nadzór nad polityką gospodarczą UE. Dodatkowo, akt ten w art. 104 zawiera postulat unikania nadmiernego deficytu budżetowego oraz nakłada na Komisję Europejską powinność nadzoru procesów budżetowych i wysokości długu publicznego krajów Wspólnoty. Ponadto, do Traktatu dołączony jest protokół nr 20 o Procedurze Nadmiernego Deficytu. Aktem prawa pierwotnego regulującym omawiane kwestie jest również Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Artykuł 121 definiuje ramię prewencyjne, artykuł 126 ustanawia procedury korekcyjne oraz Procedurę Nadmiernego Deficytu (EDP), zaś Protokół nr 12 określa wartości referencyjne dla deficytu i długu sektora instytucji rządowych i samorządowych do EDP⁹⁷.

⁹⁵ Tj. Traktaty założycielskie, zmieniające i akcesyjne oraz protokoły do nich załączone.

⁹⁶ Ustawodawstwo wtórne to akty prawne oparte o Traktaty Europejskie, stanowiące źródło prawa unijnego: akty jednostronne (rozporządzenia, dyrektywy, decyzje, opinie i zalecenia oraz akty nietypowe) i akty umowne, *Źródła prawa Unii Europejskiej*: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/decisionmaking_process/l14534_pl.htm

⁹⁷ KE, *Relevant legal texts and guidelines*, http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/legal_texts/index_en.htm

W ustawodawstwie wtórnym (*secondary legislation*) problematyka ta została ujęta w przyjętym w 1997 r. **Pakcie Stabilności i Wzrostu** (PSW), który miał na celu koordynację polityki fiskalnej w ramach UE. Podzielony jest on na dwie części (tzw. „ramiona”) – prewencyjną i korekcyjną. Działania prewencyjne mają sprzyjać stabilności fiskalnej poprzez przeciwdziałanie naruszaniu limitów dla wskaźników referencyjnych Traktatu z Maastricht⁹⁸. Kraje strefy euro opracowują programy stabilności, zaś pozostałe kraje członkowskie – konwergencji, które mają zapewnić równowagę fiskalną⁹⁹. Działania korekcyjne uruchamiane są w przypadku przekroczenia wartości referencyjnych i zakładają w zakresie deficytu i długu przyjęcie odpowiedniej ścieżki dostosowawczej.

Zmiany koordynacji polityki fiskalnej

Pomimo wprowadzenia Paktu Stabilności i Wzrostu, nierównowaga fiskalna w UE ulegała zwiększeniu nie tylko w okresie spowolnienia gospodarczego, ale w niektórych przypadkach także w okresie dobrej koniunktury¹⁰⁰, która generalnie nie została

⁹⁸ Kryteria z Maastricht określają m.in. wartości referencyjne dla poziomu deficytu i długu sektora instytucji rządowych i samorządowych. Poziom deficytu fiskalnego nie powinien być wyższy niż 3% PKB, zaś zadłużenia publicznego - 60% PKB. Kategorie te definiowane są w systemie rachunków narodowych ESA'95 oraz GFS (Statystyka Finansów Sektora Instytucji Rządowych i Samorządowych - *Government Financial Statistics*). Por. GUS, *Statystyka sektora instytucji rządowych i samorządowych*, (2010), Warszawa; GUS, *Procedura nadmiernego deficytu (EDP) - skonsolidowany wykaz źródeł i metod*, (2012), Warszawa; Eurostat, *Manuals*; M. Jeznach, O. Leszczyńska-Luberek, *Rachunki narodowe – stan i kierunki rozwoju*, Wiadomości Statystyczne nr 4, GUS, (2010), Warszawa, s. 2-8.

⁹⁹ KE, *Public finances in EMU-2000*, European Economy, Reports and Studies, No 3, Bruksela, (2000), s. 45-9.

¹⁰⁰ Tzw. „dobre czasy” według KE definiowane są poprzez wystąpienie dodatniej luki produktowej (popytowej). Jednakże mogą one wystąpić, nawet przy minimalnie ujemnej luce produktowej w sytuacji, gdy wzrost PKB jest wyraźnie wyższy niż wzrost PKB potencjalnego. Por. KE, *Specifications on the implementation of the Stability and Growth Pact and Guidelines on the format*

wykorzystana do skutecznej redukcji deficytów budżetowych. Skutki kryzysu gospodarczego z 2008 r. stały się impulsem dla zwrócenia uwagi na słabość strukturalną finansów publicznych w krajach UE oraz niedostateczną efektywność Paktu w zapewnieniu równowagi fiskalnej¹⁰¹. Nałożyło się to na narastające zagrożenia dla stabilności finansów publicznych w długim horyzoncie czasowym, wynikające ze starzenia się społeczeństw europejskich. Wymusiły one nie tylko pomoc doraźną dla dotkniętych kryzysem krajów peryferyjnych strefy euro, ale również szukanie rozwiązań poprawiających jej spójność i stabilność. W tym celu podjęto wiele inicjatyw reformujących system koordynacji polityki gospodarczej UE. Dokonano tego na podstawie m.in. następujących aktów prawnych:

- „Sześciopak” („Six-Pack”) przyjęty w 2011 r.;
- Traktat o Stabilności, Koordynacji i Zarządzaniu (TSCG – Treaty on Stability, Coordination and Governance), inaczej – Pakt Fiskalny (Fiscal Compact) przyjęty w 2012 r.;

and content of Stability and Convergence Programmes, (2012), Bruksela, s. 6.

¹⁰¹ Przykładem nieefektywności funkcjonującego przed kryzysem gospodarczym systemu koordynacji fiskalnej było notoryczne przekraczanie przez państwa członkowskie UE kryterium fiskalnego, określonego w Traktacie z Maastricht (tzn. limitu deficytu w wysokości 3% PKB oraz długu publicznego w wysokości 60% PKB). Pomimo istnienia w ramach dotychczas funkcjonujących rozwiązań Paktu Stabilności i Wzrostu narzędzi prewencyjnych i korekcyjnych, od powstania Unii do 2010 r. odnotowano 97 obserwacji (jedną obserwacją jest wystąpienie deficytu wyższego od wartości referencyjnej w jednym kraju w jednym roku), w których nastąpiło przekroczenie deficytu w wysokości 3% PKB. W przypadku 29 obserwacji miało to uzasadnienie, gdyż nastąpiło w warunkach istotnej recesji w danym kraju. W przypadku pozostałych 68 obserwacji, zgodnie z zapisami Paktu należałoby się spodziewać nałożenia sankcji, co nie miało miejsca w skali odpowiadającej zjawisku. Warto nadmienić, że badanie to uwzględniało jedynie kryterium deficytu, natomiast nie było brane pod uwagę kryterium długu publicznego. EEAG, *The EEAG Raport on the European Economy 2011* (2011), Monachium, s. 11.

- „Dwupak” („Two-Pack”) przyjęty w 2013 r.

Na mocy „Sześciopaku” wprowadzony został Semestr Europejski czyli cykl wielostronnego nadzoru polityk gospodarczych, w tym oceny *ex ante* procedur budżetowych na poziomie krajowym¹⁰². W lipcu 2013 r. nastąpiło zamknięcie drugiej rundy Semestru Europejskiego przez Radę UE, zaś w listopadzie 2013 r. KE po raz pierwszy przyjęła ocenę sytuacji fiskalnej strefy euro w oparciu o procedury „Dwupaku”¹⁰³ oraz Paktu Fiskalnego¹⁰⁴.

Od wdrożenia tych zmian przeprowadzono trzy rundy Semestru Europejskiego (pierwsza w 2012 r.), a pod koniec 2014 r. rozpoczęto IV rundę. W 2014 r. w ramach Semestru Europejskiego zgodnie z harmonogramem na początku roku Rada Europejska przyjęła opublikowane pod koniec 2013 r. dokumenty, w tym: *Roczną Analizę Wzrostu Gospodarczego* oraz *Mechanizm ostrzegania w zakresie zakłóceń równowagi makroekonomicznej*¹⁰⁵.

W kwietniu kraje członkowskie przedstawiły m.in. Programy Stabilności i Konwergencji i Krajowe Programy Reform. Zaś pod koniec roku kraje strefy euro objęte Procedurą EDP przyjęły *Programy Partnerstwa Gospodarczego*.

¹⁰² MG, *Semestr Europejski: Okres oceny i koordynacji polityki gospodarczej w UE*, (2013), Warszawa, s. 6-16.

¹⁰³ KE, *Minutes of the 2066th meeting of the Commission*, (2013), Bruksela, s. 21-24,

¹⁰⁴ Sejm RP, *Semestr europejski - przebieg cyklu koordynacji na poziomie Unii i Polski (2011-2014)*, http://oide.sejm.gov.pl/oide/index.php?option=com_content&view=article&id=14847:semestr-europejski-przebieg-cyklu-koordynacji-na-poziomie-unii-i-polski-2011-2014-i-13-12-2013-i&catid=6:unia-europejska&Itemid=928.

¹⁰⁵ NBP, *Przegląd spraw europejskich, luty 2014*, (2014), Warszawa, s. 7-8.

Tabl. 31. Wybrane elementy zarządzania fiskalnego w UE w Pakcie Stabilności i Wzrostu po zmianach

Ramię prewencyjne	Ramię korekcyjne
<ul style="list-style-type: none"> • Indywidualnie wyznaczone średniookresowych celów budżetowe (MTO)^a oraz ocena metod i tempa dojścia do MTO; • Semestr Europejski - Ocena budżetu <i>ex ante</i>, możliwość wystosowania zastrzeżeń KE wobec budżetów krajów strefy euro; • Wprowadzenie sankcji w części prewencyjnej EDP; • Wzmocnienie ram fiskalnych; • Ustanowienie benchmarku wydatkowego; • Ustanowienie sankcji za fałszowanie danych dotyczących sektora GG; 	<ul style="list-style-type: none"> • Objęcie EDP w sytuacji wystąpienia długu publicznego przekraczającego 60% w relacji do PKB ze zobowiązaniem do jego redukcji; • Sankcje nie tylko za utrzymywanie EDP, lecz też za wolną redukcję nadmiernego zadłużenia, niewystarczającą poprawę celu MTO (mierzone saldem strukturalnym) oraz nieprzestrzeganie reguły wydatkowej; • Sankcje nakładane w wyniku głosowania odwrotnego;

^a Szerzej o MTO w podrozdziale *Średniookresowe cele budżetowe*.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: EBC, *A Fiscal Compact for a Stronger Economic and Monetary Union*, (2012) Monthly Bulletin May 2012, Frankfurt, s. 79-90; EBC, *The Stability and Growth Pact, Crisis and Reform*, Occasional Paper Series, no. 129, (2011), Frankfurt, s. 14; KE, *Public finances in EMU-2012*, European Economy 4/2012, (2012), Bruksela, s. 16, 35-8, 71-2; MF, *Implikacje reformy instytucjonalnej strefy euro dla procesu wprowadzenia euro w Polsce*, (2014), Warszawa s. 9-10.

PRZEBIEG SEMESTRU EUROPEJSKIEGO – WYBRANE ZAGADNIENIA													
miesiąc	lis	gru	sty	lut	mar	kwi	maj	cze	lip	sie	wrz	paź	
Komisja Europejska	Publikacja AGS ^a i AMR ^b , opinia planów budżetowych dla strefy euro			Dwustronne spotkania z państwami członkowskimi		Publikacja pogłębionych przeglądów ze wskazaniem potencjalnych ryzyk dla krajów		Dwustronne spotkania z państwami członkowskimi		Rekomendacje dla krajów w zakresie polityki budżetowej, gospodarczej i społecznej			Dwustronne spotkania z państwami członkowskimi
Rada Europejska	Omówienie opinii dla planów budżetowych strefy euro			Przyjęcie wniosków z AGS i AMR oraz ustalenie priorytetowych obszarów		Przyjęcie priorytetów na bazie AGS		Dyskusje o rekomendacjach dla krajów członkowskich		Przyjęcie rekomendacji dla krajów			
Kraje członkowskie		Uchwalenie budżetów					Przedstawienie Programów Stabilności i Konwergencji oraz KPR ^c				Prezentacja planów budżetowych oraz PPG ^d (kraje strefy euro objęte EDP)		
Parlament Europejski			Debata i rezolucja nad AGS									Debata i rezolucja nad ES ^e i rekomendacjami	

^a Roczna Analiza Wzrostu Gospodarczego (*Annual Growth Survey*).

^b Mechanizm ostrzegania w zakresie zakłóceń równowagi makroekonomicznej (*Alert Mechanism Report*).

^c Krajowe Programy Reform (*National Reform Programmes*).

^d Programy Partnerstwa Gospodarczego (*Economic Partnership Programmes*).

^e Semestr Europejski (*European Semester*).

Źródło: opracowanie własne na podstawie KE¹⁰⁶.

¹⁰⁶ http://ec.europa.eu/europe2020/images/european_semester_en_big.jpg

Procedura Nadmiernego Deficytu

W ramach systemu mającego na celu monitorowanie stabilności finansów publicznych UE oraz korektę nierównowag fiskalnych Procedura Nadmiernego Deficytu (*Excessive Deficit Procedure – EDP*)¹⁰⁷ wszczynana jest w dwóch przypadkach. Po pierwsze, dzieje się to w sytuacji, gdy ujemne saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych przekroczy wartość referencyjną 3% PKB (chyba, że nastąpiło to w wyniku wydarzeń o charakterze przejściowym i wyjątkowym¹⁰⁸) lub dług publiczny będzie większy niż 60% PKB¹⁰⁹.

W końcu 2014 r. na 28 krajów UE procedurą EDP pozostawało objętych 11, z czego 8 krajów należało do strefy euro. Poziom deficytu instytucji rządowych i samorządowych zgodny z wartością referencyjną z Maastricht odnotowało 17 państw, w tym 11 z nich należało do strefy euro. W 2014 r. Rada Ecofin uchyliła EDP w

stosunku do 10 państw, tj. Austrii, Belgii, Czech, Danii, Holandii, Litwy, Łotwy, Rumunii, Słowacji, dla których prognozowano wartość deficytu fiskalnego nieprzekraczającą wartości referencyjnej. Wskazuje to na znaczące postępy w konsolidacji fiskalnej i utrzymanie EDP dla mniej niż połowy państw członkowskich UE. Państwami, które dotąd nie zostały objęte Procedurą były Estonia i Szwecja.

W Polsce w momencie przystąpienia do UE deficyt przekraczał wartość referencyjną, co spowodowało objęcie Polski Procedurą z terminem korekty do 2007 r. Do tego czasu nadmierny deficyt został skorygowany, zaś prognozy KE wskazywały na trwałą tendencję jego utrzymania poniżej wartości referencyjnej. W konsekwencji w 2007 r. zdjęto z Polski procedurę EDP. Jednakże w kolejnych latach w Polsce deficyt fiskalny uległ ponownemu zwiększeniu i po 2007 r. przekraczał on wartość referencyjną. Rada Ecofin nie uznała jego charakteru za

Tabl. 32. Kraje objęte Procedurą Nadmiernego Deficytu (EDP) na koniec 2014 r.

Kraje	Data raportu Komisji	Decyzja Rady o wystąpieniu nadmiernego deficytu	Termin korekty
Chorwacja	15.11.2013	21.01.2014	2016
Cypr	12.05.2010	13.07.2010	2016
Francja	18.02.2009	27.04.2009	2015
Grecja	18.02.2009	27.04.2009	2016
Hiszpania	18.02.2009	27.04.2009	2016
Irlandia	18.02.2009	27.04.2009	2015
Malta	21.05.2013	21.06.2013	2014
Polska	13.05.2009	07.07.2009	2015
Portugalia	07.05.2009	02.12.2009	2015
Słowenia	07.10.2009	02.12.2009	2015
W. Brytania	11.06.2008	08.07.2008	Rok budżetowy 2014/15

Źródło: dane Eurostatu, KE, *Excessive Deficit Procedure*, http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/deficit/index_en.htm

¹⁰⁷ KE, *Specifications on the implementation of the Stability and Growth Pact and Guidelines on the format and content of Stability and Convergence Programmes*, (2012), Bruksela, s. 7-11.

¹⁰⁸ KE, *Excessive Deficit Procedure*, http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/deficit/index_en.htm

¹⁰⁹ Por. Ramkę *Zmiany koordynacji polityki fiskalnej*.

przejściowy, dlatego ponownie w 2009 r. objęła Polskę Procedurą EDP i wyznaczyła termin korekty do 2012 r., zaś następnie pod koniec 2013 r. wydłużyła go do 2015 r.¹¹⁰

Średniookresowe cele budżetowe

Istotnym elementem części prewencyjnej Paktu Stabilności i Wzrostu jest nadzorowanie utrzymania salda strukturalnego, mającego zapewnić nieprzekroczenie przez saldo nominalne wartości referencyjnej z Maastricht. Narzędziem w zakresie utrzymania odpowiedniej wysokości salda strukturalnego są tzw. średniookresowe cele budżetowe (*medium-term objectives* – MTO)^{111,112}. Wyznaczają one wysokość sald strukturalnych, których utrzymywanie ma nie tylko umożliwić nieprzekraczanie deficytu nominalnego na poziomie 3% PKB, ale docelowo prowadzić do zbilansowania pozycji fiskalnej¹¹³ w średnim okresie.

Początkowo w PSW kwestia salda strukturalnego pojawiała się jedynie pośrednio, w postulacie zrównoważonego budżetu w średnim okresie. W 1999 r. dla wzmocnienia zarządzania prewencyjnego Komisja Europejska określiła dla każdego kraju członkowskiego tzw. „minimalne benchmarki”, które były brane pod uwagę przy identyfikowaniu czynników wzrostu wpływających na sytuację fiskalną danego

państwa¹¹⁴. Ze względu na zróżnicowanie sytuacji fiskalnej poszczególnych państw członkowskich, średniookresowe cele budżetowe (MTO) są dopasowywane indywidualnie dla każdego kraju i aktualizowane co 3 lata. Najwyższy deficyt dopuszczalny w strefie euro i krajach uczestniczących w mechanizmie ERM2 to MTO na poziomie 1% PKB. W przypadku jego przekraczania, kraje strefy euro mogą być dyscyplinowane karami finansowymi. W pozostałych państwach członkowskich MTO jest zalecany, ale nie ma sankcji za jego nieprzestrzeżenie. Państwa nienależące do strefy euro mogą mieć wyższy deficyt strukturalny niż MTO, jeśli saldo nominalne nie przekracza kryterium z Maastricht¹¹⁵.

Cel średniookresowy dla Polski od 2009 r. wyznaczany był na poziomie deficytu strukturalnego w wysokości 1,0% PKB potencjalnego. Podobnie jak w latach poprzednich, Polska należała do wąskiego grona państw z MTO wyznaczonym poniżej zera. Spowodowane było to uwzględnieniem przez Komisję Europejską wysokiego tempa wzrostu potencjalnego PKB, stosunkowo niskiego poziomu długu publicznego oraz przeprowadzenia reformy emerytalnej¹¹⁶. Polska nie spełniała jednak warunków Paktu Stabilności i Wzrostu, gdyż nie osiągnęła MTO, przez co nie wyeliminowała ryzyka powstania nadmiernego deficytu na skutek działania automatycznych stabilizatorów.

¹¹⁰ W związku z perspektywą dalszej redukcji deficytu fiskalnego w 2015 r. KE zdjęła z Polski Procedurę EDP.

¹¹¹ KE, *Specifications on the implementation of the Stability and Growth Pact and Guidelines on the format and content of Stability and Convergence Programmes*, (2012), Bruksela, s. 4-7.

¹¹² KE, *The Implications for Budgetary Surveillance of the Commission Services' Spring 2011 Economic Forecast*, (2011), s. 40.

¹¹³ Zbilansowana pozycja fiskalna zapewnić ma przeciwdziałanie kumulacji długu, umożliwienie działania automatycznych stabilizatorów w okresie gorszej koniunktury oraz tworzenie „pola manewru” i „przestrzeni” do częściowej absorpcji skutków starzenia się społeczeństw.

¹¹⁴ Im wyższa wrażliwość dochodów i wydatków budżetowych na zmianę PKB, tym większy powinien być zachowany margines fiskalny. Por. NBP, *Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej*, Projekty badawcze Część III, (2009), Warszawa, s. 27-29. KE, *Public finances in EMU-2000*, European Economy, Reports and Studies, No 3, (2000), Bruksela, s. 51-2.

¹¹⁵ EBC, *A Fiscal Compact for a Stronger Economic and Monetary Union*, (2012), Monthly Bulletin May 2012, Frankfurt, s. 83, 88-90.

¹¹⁶ NBP, *Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej*, Projekty badawcze Część III, (2009), Warszawa, s. 31-4.

Podczas ponownego objęcia Polski EDP w 2009 r. Rada ECOFIN wskazała redukcję deficytu strukturalnego w latach 2010-2012 o średnio 1,25 p. proc. PKB potencjalnego rocznie, jako ścieżkę dojścia do obniżenia deficytu EDP poniżej wartości referencyjnej¹¹⁷. KE w 2012 r. oceniając wysiłek konsolidacyjny Polski stwierdziła, że redukcja deficytu strukturalnego była większa od zaleceń ECOFIN, oraz że ścieżka dojścia do MTO była szybsza niż zalecana w UE roczna redukcja o 0,5% deficytu strukturalnego w relacji do PKB¹¹⁸. W kolejnych latach Polska utrzymała wysokie tempo konsolidacji strukturalnej, przybliżającej do wypełnienia celu MTO: w latach 2013-2014 wyniosło ono średnio 0,6% deficytu strukturalnego. W rezultacie w latach 2010-2014 tempo redukcji deficytu strukturalnego osiągnęło 1,2%.

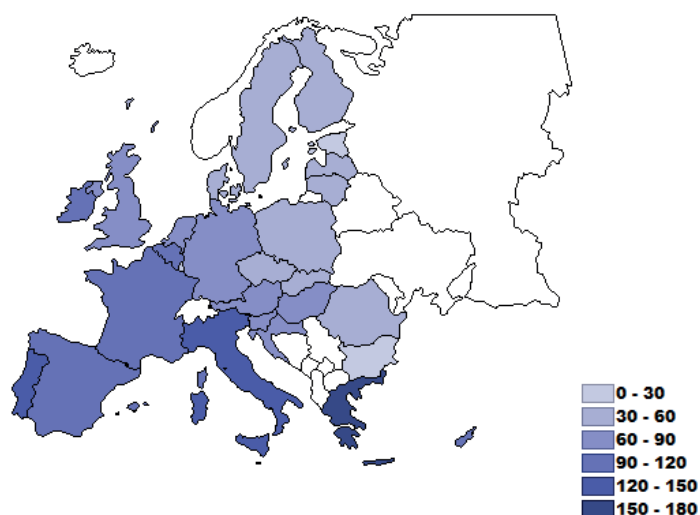
ZADŁUŻENIE SEKTORA INSTYTUCJI RZĄDOWYCH I SAMORZĄDOWYCH

Działania konsolidacyjne nie powstrzymały wzrostu zadłużenia w 2014 r. i nie zmieniły faktu przekraczania wartości referencyjnych

z Traktatu z Maastricht dla długu sektora instytucji rządowych i samorządowych przez większość krajów strefy euro oraz część państw unijnych, znajdujących się poza wspólnym obszarem walutowym. W 2014 r. dla całej UE zadłużenie zwiększyło się o 1,3 p. proc. do poziomu 86,8% PKB, zaś dla strefy euro wzrósł o 1,0 p. proc., osiągając 91,9% PKB. Wzrost ten wynikał m.in. z powodu deficytu generowanego przez koszt obsługi długu¹¹⁹, który wyniósł 2,6% PKB.

W 2014 r. przekraczanie wartości referencyjnej długu publicznego miało miejsce w 15 krajach¹²⁰ (o jeden mniej niż w roku poprzednim). W gronie tym jedynie Chorwacja, Węgry i Wielka Brytania znajdowały się poza strefą euro. Najszybszy przyrost zadłużenia zanotowany został w Słowenii i wyniósł 10,6 p. proc. oraz Bułgarii, gdzie dług zwiększył się o 9,3 p. proc. PKB. Osiem państw obniżyło swój dług publiczny w relacji do PKB, z czego największy postęp zanotowała Irlandia (13,5 p. proc.) i Polska (5,6 p. proc.).

Wykres 117. Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych (% PKB) w 2014 r.

Źródło: dane Eurostatu.

¹¹⁷ RM, *Program konwergencji, Aktualizacja 2013*, (2013), Warszawa, s. 4, 13-15.

¹¹⁸ KE, *Public finances in EMU-2012*, (2012), European Economy 4/2012, Bruksela, s. 57-8.

¹¹⁹ Por. dane Eurostat (GFS) oraz KE, *European Economic Forecast Winter 2015*, (2015), Bruksela, s. 43.

¹²⁰ Por. tabl. *Kraje objęte Procedurą Nadmiernego Deficytu na koniec 2013 r.*

WIELOASPEKTOWY POMIAR SALDA SEKTORA PUBLICZNEGO W UNII EUROPEJSKIEJ

W UE wartości salda strukturalnego w 2014 r. wyniosła -1,6% PKB¹²¹, zaś w strefie euro kształtowało się ono na poziomie -0,8% PKB.

Najwyższe ujemne saldo zanotowane zostało w Wielkiej Brytanii (-5,3% PKB) i Irlandii (-4,1% PKB). Wynik strukturalny Polski był ujemny i wyniósł 2,7% PKB i był siódmym najwyższym deficytem strukturalnym w UE. W 2014 r. sześć krajów uzyskało nadwyżkę strukturalną. Podobnie, jak w roku poprzednim były to: Luksemburg (1,6%),

Tabl. 33. Wysiętek konsolidacyjny w UE (mierzony poziomem salda i jego zmianą)

Wyszczególnienie	nominalne		skorygowane cyklicznie (CAB)		strukturalne (SB)		pierwotne (PB)	
	2014	zmiana	2014	zmiana	2014	zmiana	2014	zmiana
	w %	w p. proc.	w %	w p. proc.	w %	w p. proc.	w %	w p. proc.
UE	-2,9	0,3	-1,6	0,1	-1,6	0,0	-0,3	0,2
Strefa euro	-2,4	0,5	-0,9	0,3	-0,8	0,3	0,2	0,3
Austria	-2,4	-1,1	-1,7	-0,8	-0,4	0,7	0,0	-1,2
Belgia	-3,2	-0,3	-2,5	-0,4	-2,8	-0,1	-0,2	-0,4
Bułgaria	-2,8	-2,0	-2,8	-2,0	-2,6	-1,7	-2,1	-2,0
Chorwacja	-5,7	-0,4	-4,1	-0,2	-4,0	-0,4	-2,2	-0,4
Cypr	-8,8	-3,9	-6,1	-3,7	1,5	3,7	-6,0	-4,2
Czechy	-2,0	-0,8	-1,2	-1,2	-1,0	-1,2	-0,7	-0,9
Dania	1,2	2,3	3,6	2,0	0,4	0,3	2,8	2,1
Estonia	0,6	0,8	0,0	1,0	0,2	0,9	0,7	0,8
Finlandia	-3,2	-0,6	-1,5	-0,6	-1,6	-0,8	-1,9	-0,6
Francja	-4,0	0,1	-2,6	0,5	-2,6	0,7	-1,8	0,1
Grecja	-3,5	8,8	1,0	7,2	0,4	-1,7	0,4	8,7
Hiszpania	-5,8	1,0	-2,3	0,2	-2,0	0,1	-2,5	1,0
Holandia	-2,3	0,0	-0,3	-0,3	-0,2	0,4	-0,8	-0,1
Irlandia	-4,1	1,7	-4,2	0,3	-4,1	0,8	-0,1	1,4
Litwa	-0,7	2,0	-0,9	1,8	-1,2	1,1	0,9	1,8
Luksemburg	0,6	-0,2	1,8	-0,7	1,6	-0,9	1,0	-0,3
Łotwa	-1,4	-0,7	-2,0	-1,0	-1,6	-0,6	-0,1	-0,8
Malta	-2,1	0,5	-2,3	0,2	-2,6	0,0	0,8	0,5
Niemcy	0,7	0,5	1,2	0,5	1,2	0,4	2,4	0,3
Polska	-3,2	0,8	-2,9	0,7	-2,7	0,9	-1,2	0,3
Portugalia	-4,5	0,4	-1,9	-0,4	-0,8	1,0	0,5	0,4
Rumunia	-1,5	0,7	-1,0	0,4	-1,0	0,4	0,1	0,6
Słowacja	-2,9	-0,3	-1,7	-0,3	-2,0	-0,6	-0,9	-0,3
Słowenia	-4,9	10,0	-3,6	9,1	-2,5	-0,3	-1,6	10,7
Szwecja	-1,9	-0,5	-1,1	-0,8	-1,1	-0,8	-1,2	-0,6
Węgry	-2,6	-0,1	-2,2	-1,1	-2,5	-1,3	1,5	-0,6
W. Brytania	-5,7	0,1	-5,1	-0,8	-5,3	-1,0	-2,9	-0,1
Włochy	-3,0	-0,1	-0,8	-0,2	-0,9	-0,1	1,6	-0,3

Źródło: dane KE (Ameco).

¹²¹ Wskaźniki sald, z których wyłączony został wpływ cyklu koniunkturalnego, wskazują na % PKB potencjalnego, nie zaś nominalnego.

Niemcy (1,2%), Grecja (0,4%) i Dania (0,4%), do których dołączyły Cypr (1,5%) i Estonia (0,2%).

O ile saldo strukturalne UE w 2014 r. pozostało na tym samym poziomie, co w 2013 r., strefa euro kontynuowała konsolidację w tym wymiarze, redukując deficyt strukturalny o 0,3 p. proc. Największe postępy w konsolidacji

miały miejsce na Cyprze (3,7 p. proc.), Litwie (1,1 p. proc.), w Portugalii (1,0 p. proc.), Estonii (0,9 p. proc.) i Polsce (0,9 p. proc.). Pogorszenie nastąpiło w 14 krajach, w tym największe w Bułgarii (1,7 p. proc.), Grecji (1,7 p. proc.) i na Węgrzech (1,3 p. proc.).

WYNIKI SEKTORA PUBLICZNEGO - SŁOWNIK POJĘĆ

W analizie finansów sektora instytucji rządowych i samorządowych stosowanych jest szereg pojęć i oznaczeń. Ich rozbudowa i użycie wynikały z prawodawstwa unijnego, jak również rozwoju ram i reguł, których instrumentami stały się opisywane poniżej miary. Tworzone są one w oparciu o metodykę europejską zgodną z Europejskim Systemem Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA). Należy także wskazać na fakt, że w ramach Procedury Nadmiernego Deficytu (EDP) wykorzystywana jest koncepcja salda sektora instytucji rządowych i samorządowych (ESA), ale po wprowadzeniu szeregu korekt. Ponadto, dokonywana jest dekompozycja salda na część strukturalną i cykliczną. Wielkości te najczęściej będą ujmowane jako procent PKB. W niniejszym opracowaniu, w analizie dotyczącej nierównowag sektora finansów publicznych w ujęciu stosowanym przez KE używane są następujące pojęcia:

- **nadwyżka/deficyt (saldo) sektora instytucji rządowych i samorządowych:** wynik sektora instytucji rządowych i samorządowych liczony według metodyki ESA.

W celu analizy wpływu bieżącej sytuacji gospodarczej na politykę fiskalną z salda sektora wyodrębnią się salda cząstkowe:

- **saldo skorygowane cyklicznie (CAB – *cyclically adjusted balance*):** saldo hipotetycznie występujące w sytuacji osiągnięcia przez daną gospodarkę poziomu PKB potencjalnego w danym roku. Jest to część salda sektora wynikająca z prowadzenia przez rząd dyskrecjonalnej polityki fiskalnej;
- **saldo strukturalne (SB – *structural balance*):** saldo skorygowane cyklicznie po wyłączeniu wpływów czynników jednorazowych i przejściowych;
- **saldo pierwotne (PB – *primary balance*):** saldo bez uwzględniania w wydatkach kosztów obsługi długu publicznego;
- **saldo pierwotne skorygowane cyklicznie (CAPB – *cyclically adjusted primary balance*):** saldo skorygowane cyklicznie po wyłączeniu kosztów obsługi długu publicznego.

W niniejszym opracowaniu, w analizie dotyczącej nierównowag sektora finansów publicznych krajów UE, w dyskusji o procedurze EDP i celach MTO punktem wyjścia jest pojęcie:

- **saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych liczone zgodnie z regułami EDP:** wielkość salda sektora publicznego liczona zgodnie z ESA, która dodatkowo skorygowana została o efekty włączenia instrumentów zarządzania długiem publicznym np. swapów, *forward rates agreement* (FRA), itp. oraz po wyłączeniu wpływów czynników jednorazowych i przejściowych.

Dodatkowo używane są następujące pojęcia:

- **komponent cykliczny (CC – cyclical component)**: część salda sektora wynikająca z bieżącej koniunktury gospodarczej, czyli różnicy pomiędzy poziomem PKB potencjalnego a poziomem PKB osiągniętym w danym roku (luka produktowa);
- **minimalny benchmark (MB – minimal benchmark)**: wielkość salda strukturalnego w relacji do PKB zapewniająca „margines bezpieczeństwa”, tzn. umożliwiającą swobodną pracę automatycznych stabilizatorów koniunktury bez ryzyka przekroczenia wartości referencyjnej z Maastricht dla salda sektora zgodnego z EDP;
- **cykliczny margines bezpieczeństwa (CSM – cyclical safety margin)**: wielkość salda cyklicznego do PKB obliczana indywidualnie dla danego kraju, wynikająca z elastyczności dochodów sektora instytucji rządowych i samorządowych na fluktuacje luki produktowej. Wyliczana w celu wyznaczenia limitu salda strukturalnego (nazywanego minimalnym benchmarkiem) zapewniającego, że wartość referencyjna z Maastricht salda nominalnego nie zostanie przekroczona przy działaniu automatycznych stabilizatorów.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS, *Statystyka sektora instytucji rządowych i samorządowych*, (2010), Warszawa, s. 105; Eurostat, *Government deficit and debt*; KE, *Ameco – List of Variables*; KE, *European Economic Forecast, Spring 2013*, (2013), Bruksela, s. 37; KE (ECFIN), *Cyclical Adjustment of Budget Balances*, (2012), Bruksela; EBC, *Government Finance Statistics Guide*, (2007), Frankfurt; EBC *Opinion of the European Central Bank of 19 May 2011 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on the European system of national and regional accounts in the European Union*, (2011), Frankfurt; KE, *The cyclically-adjusted budget balance used in the EU fiscal framework: an update*, *Economic Papers* 478 March, (2013), Bruksela; KE, *Public finances in EMU-2000*, *European Economy Reports and Studies* No 3, Bruksela, (2000), s. 63-8; A. Wernik, *Finanse publiczne*, *Polskie Towarzystwo Ekonomiczne*, (2007), Warszawa, s. 72, 78-9, 84-5; C. Józefiak, P. Krajewski, M. Mackiewicz, *Deficyt budżetowy. Przyczyny i metody ograniczenia*, *Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne*, (2006), Warszawa, s. 87-101.

3. FINANSE PUBLICZNE W POLSCE

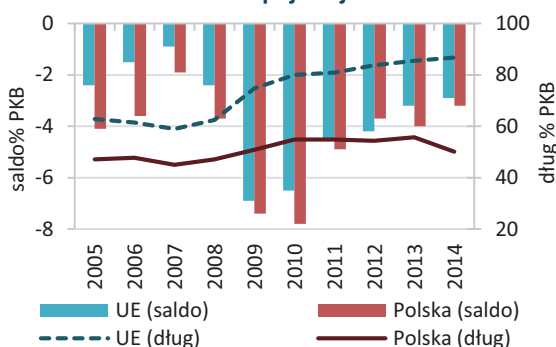
Opis finansów publicznych w Polsce podzielony został na cztery części:

1. Pierwszy podrozdział *Polska na tle Unii Europejskiej* prezentuje wyniki sektora instytucji rządowych i samorządowych w Polsce na tle Unii Europejskiej liczone zgodnie z zasadami Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych (ESA);
2. W drugim podrozdziale *Metodyka krajowa statystyki finansów publicznych* opisana jest metodyka krajowa oraz polski system ram fiskalnych;
3. W podrozdziale trzecim *Wyniki sektora publicznego* zostały zawarte syntetyczne porównania wyników dla deficytu oraz zadłużenia sektora publicznego według dwóch ujęć statystycznych - metodyki krajowej i europejskiej;
4. W czwartym podrozdziale *Sektor finansów publicznych* opisano kształtowanie się głównych komponentów sektora finansów publicznych, tj. budżetu państwa i budżetu środków europejskich, budżetów jednostek samorządu terytorialnego oraz funduszy celowych; w podrozdziale statystyki zostały podane zgodnie z metodyką krajową.

POLSKA NA TLE UNII EUROPEJSKIEJ

Deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w Polsce według systemu ESA, wyliczony zgodnie z zasadami EDP w 2014 r. wyniósł 3,2% PKB, co oznaczało jego spadek o 0,8 p. proc. w porównaniu do roku poprzedniego. Wartość deficytu w przypadku Polski była wyższa niż dla UE (2,9% PKB). Dług publiczny wyniósł 50,1% PKB. Utrzymał się on poniżej wartości progu zapisanego w traktacie z Maastricht. Średnia dla UE była wyraźnie wyższa i wyniosła 86,8% PKB.

Wykres 118. Saldo i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w Polsce na tle Unii Europejskiej

Uwaga: szereg czasowy dla lat 2011-2014 według metodologii ESA 2010, zaś dla lat wcześniejszych - według ESA'95.

Źródło: dane Eurostatu.

METODYKA KRAJOWA STATYSTYKI FINANSÓW PUBLICZNYCH

Dane opisujące sytuację finansów publicznych w Polsce ujmowane są zgodnie z zasadami dwóch metodologii, tj. krajowej i europejskiej (ESA). O ile wyniki i definicje zgodne z Europejskim Systemem Rachunków Narodowych przedstawione zostały w rozdziale 2. *Polityka fiskalna w Unii Europejskiej*, poniżej zaprezentowana zostanie metodologia krajowa oraz ramy fiskalne o nią oparte.

Ustawa o finansach publicznych z dnia 27 sierpnia 2009 r. reguluje funkcjonowanie sektora finansów publicznych. Definiuje ona m.in. zakres sektora, jego jednostki, zasady klasyfikacji dochodów, przychodów, wydatków i rozchodów, a także państwowy dług publiczny; określa zasady gospodarki finansowej, budżetu państwa, budżetu środków europejskich oraz pozostałych podmiotów sektora finansów publicznych.

Sektor finansów publicznych tworzą, zgodnie z art. 9: organy władzy publicznej, jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, jednostki budżetowe, samorządowe zakłady

budżetowe, agencje wykonawcze, instytucje gospodarki budżetowej, państwowe fundusze celowe, ZUS i KRUS oraz zarządzane przez nie fundusze, NFZ, samodzielne zakłady opieki zdrowotnej, uczelnie publiczne, PAN i jej jednostki, państwowe i samorządowe instytucje kultury oraz inne państwowe lub samorządowe osoby prawne.

W Sprawozdaniach z wykonania budżetu państwa sektor finansów publicznych prezentuje się ponadto podział na trzy podsektory: rządowy, samorządowy i ubezpieczeń społecznych, nawiązując do podsektorów zdefiniowanych w ESA. Podsektor rządowy obejmuje: budżet państwa, budżet środków europejskich, jednostki pozabudżetowe budżetu państwa, agencje państwowe, Polską Akademię Nauk, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska

i Gospodarki Wodnej i szereg innych instytucji¹²². Na podsektor samorządowy składają się: budżety jednostek samorządu terytorialnego, jednostki pozabudżetowe samorządu terytorialnego, fundusze celowe (z wyjątkiem zaliczanych do podsektora ubezpieczeń społecznych) i pozostałe instytucje samorządowe. Do podsektora ubezpieczeń społecznych wchodzi: Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Emerytalno-Rentowy, Fundusz Rezerwy Demograficznej, Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ), Fundusz Pracy, Fundusz Składowy, Fundusz Motywacyjny, Fundusz Administracyjny, Fundusz Prewencji i Rehabilitacji, Fundusz Emerytur Pomostowych oraz Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

¹²² Szczegółowe zestawienie w: RM, *Sprawozdanie z wykonania budżetu państwa za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2011 r. Omówienie*, (2012), Warszawa, s. 301.

Główne reguły fiskalne w Polsce

Istotne miejsce w dyskusji w ramach instytucji europejskich nad zapobieganiem powstawania nadmiernego deficytu i zadłużenia zajmują zagadnienie reguł fiskalnych. W kontekście rekomendacji UE i MFW odnośnie wprowadzania ich przez kraje należy przypomnieć, że w Polsce funkcjonują już reguły fiskalne. Zapisane są one w ustawie o finansach publicznych oraz Konstytucji i opierają się na metodologii krajowej. Jednocześnie mają one wdrażać zasady unijne. W 2014 r. zaczęły obowiązywać nowe reguły fiskalne, co stało się równoległe z wygaśnięciem części dotąd obowiązujących reguł.

1. Podstawowe ramy fiskalne wprowadzone w wyniku nowelizacji ustawy o finansach publicznych obowiązujące od 2014 r. obejmują:

- Sektor finansów publicznych: Stabilizująca reguła wydatkowa¹²³, zgodnie z którą kwota wydatków sektora finansów publicznych ma być równa sumie wydatków z ubiegłego roku skorygowanej o szereg elementów, w tym inflację, średniokresową dynamikę PKB oraz prognozowane działania dyskrecyjne¹²⁴;

STABILIZUJĄCA REGUŁA WYDATKOWA

$$WYD_n = WYD_{n-1}^* \cdot E_n(CPI_n) \cdot [WPKB_n + K_n] + E_n(\Delta DD_n)$$

Gdzie użyte symbole oznaczają:

WYD_n – kwota wydatków określona w projekcie ustawy budżetowej na rok n;

WYD*_{n-1} – kwota wydatków określona w projekcie ustawy budżetowej na rok n-1 poddana korekcie z wykorzystaniem zaktualizowanych prognoz średniorocznego wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych;

Em(x_n) – prognozowana w projekcie ustawy budżetowej na rok m zmienna x w roku n;

CPI_n – średnioroczny wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych w roku n;

WPKB_n – średnia dynamika produktu krajowego brutto w cenach stałych za 8 lat (6 lat wykonanych i 2 lat prognozowanych);

Kn – wielkość korekty kwoty wydatków na rok n wynikająca z mechanizmu korygującego, wyrażona w p. proc.;

ΔDD_n – prognozowana wartość całości działań dyskrecyjnych w zakresie podatków i składek na ubezpieczenia społeczne planowanych na rok n,

n – rok, na który jest obliczana kwota wydatków.

Źródło: MF, *Uzasadnienie, Wprowadzenie stabilizującej reguły wydatkowej*, (2014), Warszawa s. 23-24.

- Sektor finansów publicznych: Progi ostrożnościowe 43% i 48% dla relacji państwowego długu publicznego do PKB wprowadzone po nowelizacji ustawy o finansach publicznych w ramach nowej reguły wydatkowej. W związku ze zmianami systemowymi dwa progi ostrożnościowe, nawiązujące do progów 50% PKB i 55% PKB procedur ostrożnościowych i sanacyjnych, zostały powiązane ze stabilizującą regułą wydatkową. Następnie, w związku ze zmianami w systemie Otwartych Funduszy Emerytalnych nastąpiło ich obniżenie o 7 p. proc. do – odpowiednio: 43% PKB i

¹²³ Reguła została wykorzystana pomocniczo w 2013 r. do tworzenia budżetu na 2014 r., jednak formalnie była stosowana w 2014 r. przy pracach nad ustawą budżetową na rok 2015 r.

¹²⁴ Por. też MF, *Stabilizująca reguła wydatkowa*, (2013), Warszawa,

http://www.mf.gov.pl/documents/764034/1159274/regula_wydatkowa_informacja.pdf

48% PKB. Pomimo zmian w ustawie o finansach publicznych, działanie nowych progów – poprzez regułę wydatkową – *de facto* wpływa na stabilizację poziomu państwowego długu publicznego;

- Budżety jednostek samorządu terytorialnego: Indywidualny wskaźnik zadłużenia¹²⁵ określa limit wartość spłaty zobowiązań wraz z kosztami ich obsługi. Ich relacja do dochodów ogółem budżetu nie może przekroczyć średniej arytmetycznej na przestrzeni trzech lat z dochodów bieżących i dochodów ze sprzedaży majątku pomniejszonej o wydatki bieżące¹²⁶;

INDYWIDUALNY WSKAŹNIK ZADŁUŻENIA

$$\left(\frac{R + O}{D}\right)_n \leq \frac{1}{3} * \left(\frac{Db_{n-1} + Sm_{n-1} - Wb_{n-1}}{D_{n-1}} + \frac{Db_{n-2} + Sm_{n-2} - Wb_{n-2}}{D_{n-2}} + \frac{Db_{n-3} + Sm_{n-3} - Wb_{n-3}}{D_{n-3}}\right)$$

Gdzie użyte symbole oznaczają:

R – planowaną na rok budżetowy łączną kwotę z tytułu spłaty rat kredytów i pożyczek, o których mowa w art. 89 ust. 1 pkt 2–4 oraz art. 90 ustawy o finansach publicznych, oraz wykupów papierów wartościowych emitowanych na cele określone w art. 89 ust. 1 pkt 2–4 oraz art. 90;

O – planowane na rok budżetowy odsetki od kredytów i pożyczek, o których mowa w art. 89 ust. 1 i art. 90, odsetki i dyskonto od papierów wartościowych emitowanych na cele określone w art. 89 ust. 1 i art. 90 oraz spłaty kwot wynikających z udzielonych poręczeń i gwarancji;

D – dochody ogółem budżetu w danym roku budżetowym;

Db – dochody bieżące;

Sm – dochody ze sprzedaży majątku;

Wb – wydatki bieżące;

n – rok budżetowy, na który ustalana jest relacja;

n-1 – rok poprzedzający rok budżetowy, na który ustalana jest relacja;

n-2 – rok poprzedzający rok budżetowy o dwa lata;

n-3 – rok poprzedzający rok budżetowy o trzy lata.

Źródło: GUS, *Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego 2013, (2014)*, Warszawa s. 17.

2. Utrzymane w mocy reguły fiskalne:

- Sektor finansów publicznych: Reguła konstytucyjna ustalająca limit państwowego długu publicznego, zakazując zaciągania pożyczek, udzielania gwarancji i poręczeń finansowych, które skutkowałyby przekroczeniem przez państwowy dług publiczny 3/5 wartości rocznego PKB;
- Sektor finansów publicznych: Procedury ostrożnościowe i sanacyjne uruchamiane po przekroczeniu progów ostrożnościowych relacji państwowego długu publicznego do PKB na poziomie 55% oraz 60%;
- Budżety jednostek samorządu terytorialnego: Planowane wydatki bieżące nie mogą być wyższe niż planowane dochody bieżące powiększone o nadwyżkę budżetową z lat poprzedzających i tzw. wolne środki;

¹²⁵ Określany również jako indywidualny limit spłaty zadłużenia lub jako indywidualny limit spłaty zobowiązań.

¹²⁶ BAS, *Indywidualny limit zadłużenia samorządów terytorialnych*, (2011), Warszawa s. 2.

3. Reguły fiskalne wygasające w 2014 r.:

- Sektor finansów publicznych: Dyscyplinująca reguła wydatkowa ograniczająca wzrost wydatków elastycznych i nowych wydatków prawnie zdeterminowanych do 1 p. proc. ponad prognozowaną na dany rok stopę inflacji CPI. Reguła ta została zastąpiona stabilizującą reguła wydatkową¹²⁷;
- Sektor finansów publicznych: Procedury ostrożnościowe i sanacyjne uruchamiane po przekroczeniu progu ostrożnościowego relacji państwowego długu publicznego do PKB na poziomie 50%;
- Budżety jednostek samorządu terytorialnego: Relacja długu do dochodów na koniec kwartału i roku budżetowego nie może przekroczyć 60%;
- Budżety jednostek samorządu terytorialnego: Kwoty wydatków ponoszone z tytułu finansowania zadłużenia oraz z tytułu udzielonych poręczeń i gwarancji na dany rok budżetowy nie mogły być większe niż 15%¹²⁸ dochodów w tym okresie.

¹²⁷ „[...] stabilizująca reguła wydatkowa zostanie wprowadzona poprzez zastąpienie tzw. dyscyplinującej reguły wydatkowej, określonej w art. 112a ustawy o finansach publicznych, oraz uchylenie powiązanych z nią art. 112b i art. 112c, ograniczających możliwość przyjmowania przez Radę Ministrów, w trakcie trwania procedury nadmiernego deficytu, projektów ustaw, których efektem mogło być zmniejszenie dochodów sektora finansów publicznych”. MF, *Uzasadnienie, Wprowadzenie stabilizującej reguły wydatkowej*, (2014), Warszawa, s. 7.

¹²⁸ Gdyby państwowy dług publiczny przekroczył 55% PKB, relacja ta obniżana była do 12%.

WYNIKI SEKTORA PUBLICZNEGO

W podrozdziale tym zestawione zostały wyniki dla salda i zadłużenia sektora publicznego zgodne z dwoma miarami – krajową i europejską.

W 2014 r. saldo sektora publicznego mierzone w obydwu metodologiach uległo obniżeniu w porównaniu do roku poprzedniego. Wynik sektora finansów publicznych osiągnął poziom -2,3% PKB (w roku poprzednim zanotowano -2,9% PKB), zaś saldo instytucji rządowych i samorządowych liczone zgodnie z zasadami EDP wyniosło -3,2% PKB (wobec -4,0% PKB w 2013 r.). Porównanie obu wartości deficytu fiskalnego w latach 2010-2014 wskazuje, że deficyt liczony według metodologii

Zadłużenie sektora publicznego w relacji do PKB w 2014 r. spadło według obydwu metodologii, co było wynikiem przede wszystkim zmian w systemie emerytalnym. Państwowy dług publiczny w relacji do PKB wyniósł 826,7 mld zł (spadek o 55,6 mld zł) co równało się 47,8% PKB. Wartość długu sektora instytucji rządowych i samorządowych spadła o 59,6 mld zł do poziomu 866,5 mld zł i osiągnęła 50,1% PKB. Z porównania obu wartości zadłużenia w latach 2010-2014 wynika, że dług liczony według metodologii europejskiej był większy o średnio 2,2 p. proc.¹²⁹.

Tabl. 34. Nadwyżka/deficyt sektora finansów publicznych (SFP) oraz nadwyżka/deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych (EDP) w Polsce

Wyszczególnienie		2010	2011	2012	2013	2014
SFP	w mld zł	-85,1	-55,9	-38,2	48,4	39,7
	% PKB	-6,0	-3,7	-2,4	-2,9	-2,3
EDP	w mld zł	-109,7	-76,2	-60,4	-66,7	-55,2
	% PKB	-7,6	-4,9	-3,7	-4,0	-3,2

Źródło: dane MF, GUS, Eurostatu.

Tabl. 35. Państwowy dług publiczny (PDP) oraz dług sektora instytucji rządowych i samorządowych (GG) w Polsce

Wyszczególnienie		2010	2011	2012	2013	2014
PDP	w mld zł	747,9	815,3	840,5	882,3	826,7
	% PKB	52,0	52,5	52,0	53,1	47,8
GG	w mld zł	770,5	851,4	878,4	926,1	866,5
	% PKB	53,6	54,8	54,4	55,7	50,1

Źródło: dane MF.

europejskiej był głębszy o średnio 1,2 p. proc.

¹²⁹ Wyraźne zróżnicowanie wartości długu liczonego zgodnie z dwiema metodykami nastąpiło w 2009 r., po wyłączeniu z sektora finansów publicznych Krajowego Funduszu Drogowego.

SEKTOR FINANSÓW PUBLICZNYCH

Dochody sektora finansów publicznych (SFP) w 2014 r. wyniosły 677,2 mld zł; wydatki były wyższe od dochodów i ukształtowały się na poziomie 716,9 mld zł. W efekcie saldo (wynik) było ujemne i wyniosło 39,7 mld zł, co stanowiło 2,3% PKB. Podobnie jak w latach 2011-2012 wystąpił spadek deficytu w relacji do PKB.

Największy wpływ na tworzenie się ujemnego wyniku sektora finansów publicznych miał podsektor rządowy¹³⁰, którego deficyt w wysokości 30,4 mld zł stanowił 1,8% PKB. Dużo mniejszy udział miał deficyt podsektora samorządowego (1,9 mld zł, czyli 0,1% PKB) oraz ubezpieczeń społecznych (7,5 mld zł, czyli 0,4% PKB). Należy jednak zwrócić uwagę na rolę transferów wewnątrz sektora finansów

publicznych w kształtowaniu głębokości deficytów poszczególnych jego podsektorów. Bez tych przepływów wynik budżetu państwa byłby dodatni, zaś finanse podsektora ubezpieczeń społecznych i podsektora samorządowego wykazywałyby znacznie większą nierównowagę.

W 2014 r. bez transferów wewnątrz podsektora finansów publicznych sektor rządowy wykazałby nadwyżkę w wysokości 115,0 mld zł, za to deficyt podsektora samorządowego wyniósłby 69,0 mld zł, zaś podsektor ubezpieczeń społecznych miałby ujemne saldo w wysokości 47,5 mld zł. Przy interpretacji tych wyników należy jednak pamiętać, że JST realizuje szereg zadań zleconych przez administrację rządową.

Tabl. 36. Sektor finansów publicznych^a

Wyszczególnienie	2012	2013 ^a	2014	2012	2013 ^b	2014
	w mld zł			w % PKB		
Dochody	651,1	650,4	677,2	40,3	39,1	39,2
Wydatki	689,3	698,7	716,9	42,7	42,1	41,5
Deficyt	38,2	48,4	39,7	2,4	2,9	2,3

^a Dane dla sektora finansów publicznych podano w ujęciu skonsolidowanym, tzn. po wyeliminowaniu transferów wewnątrz sektora finansów publicznych.

^b Na podstawie ostatecznych danych sprawozdawczych.

Źródło: dane MF.

¹³⁰ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych nie definiuje podsektorów (rządowego, samorządowego i ubezpieczeń społecznych) w ramach sektora finansów publicznych. Ministerstwo Finansów prezentuje jednak te dane w podziale na podsektory w oparciu o sektoryzację nawiązującą do systemu ESA.

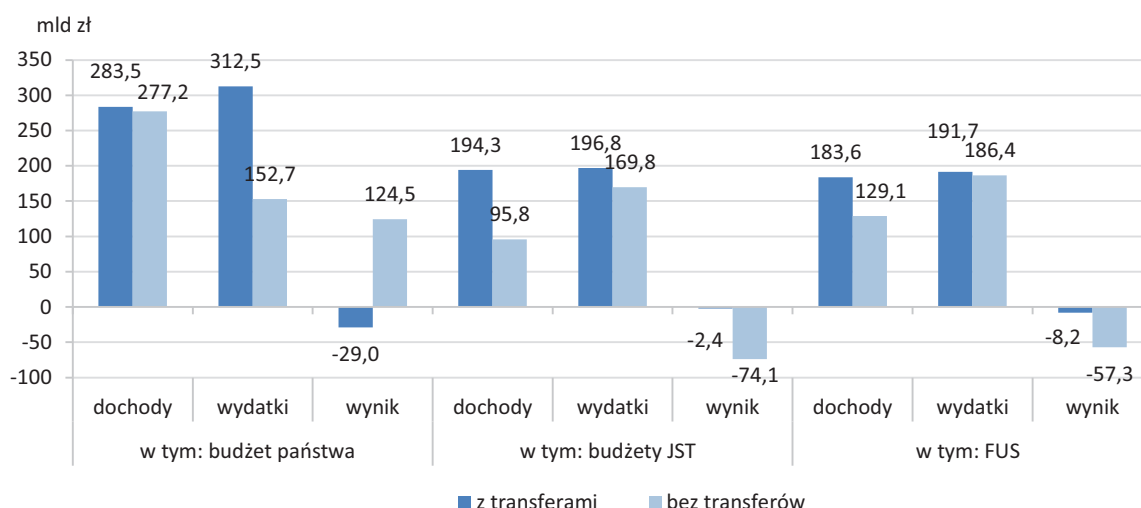
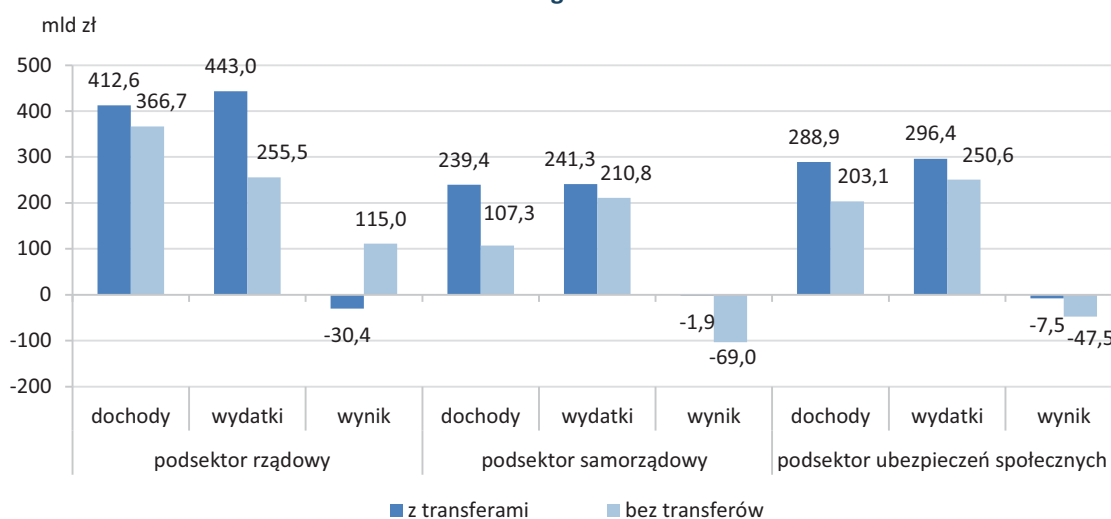
Tabl. 37. Sektor finansów publicznych w latach 2012-2014

Wyszczególnienie a – 2014 b – 2013 ^a c – 2012		Dochody ogółem	Wydatki ogółem	Wynik	Po wyłączeniu transferów wewnątrz sektora finansów publicznych		
					dochody	wydatki	wynik
					w mld zł		
Sektor finansów publicznych	a	940,9	980,6	-39,7	677,2	716,9	-39,7
	b	908,3	956,6	-48,4	650,4	698,7	-48,4
	c	910,9	949,0	-38,2	651,1	689,3	-38,2
Podsektor rządowy	a	412,6	443,0	-30,4	366,7	255,5	111,3
	b	406,6	444,2	-37,6	364,9	258,0	106,9
	c	411,3	445,5	-34,2	371,0	260,8	110,2
Budżet państwa	a	283,5	312,5	-29,0	277,2	152,7	124,5
	b	279,2	321,3	-42,2	273,8	158,7	115,1
	c	287,6	318,0	-30,4	282,8	156,4	126,4
Agencje	a	10,5	10,5	0,0	4,1	6,1	-2,0
	b	9,7	9,7	0,0	3,6	6,0	-2,4
	c	10,8	10,5	0,2	3,8	7,1	-3,2
Pozostałe jednostki	a	118,5	119,9	-1,4	85,5	96,7	-11,2
	b	117,8	113,2	4,6	87,5	93,3	-5,8
	c	112,9	117,0	-4,0	84,4	97,4	-13,0
Podsektor samorządowy	a	239,4	241,3	-1,9	107,3	210,8	-103,5
	b	227,3	227,1	0,2	100,6	198,3	-97,7
	c	227,5	230,9	-3,5	100,1	204,8	-104,7
Budżety JST	a	194,3	196,8	-2,4	95,8	169,8	-74,1
	b	183,5	183,8	-0,4	89,3	158,4	-69,1
	c	177,4	180,5	-3,0	86,4	157,6	-71,2
Pozostałe jednostki	a	45,1	44,5	0,6	11,6	41,0	-29,4
	b	44,8	44,3	0,6	11,2	39,8	-28,6
	c	50,1	50,5	-0,4	13,7	47,2	-33,5
Podsektor ubezpieczeń społecznych	a	288,9	296,4	-7,5	203,1	250,6	-47,5
	b	274,4	285,3	-10,9	184,9	242,5	-57,6
	c	272,1	272,6	-0,5	180,1	223,7	-43,6
FUS	a	183,6	191,7	-8,2	129,1	186,4	-57,3
	b	173,5	183,8	-10,3	113,1	180,4	-67,3
	c	172,0	174,9	-2,9	109,4	171,1	-61,7
FER	a	19,6	19,5	0,1	1,5	17,2	-15,7
	b	17,5	17,6	-0,1	1,6	15,4	-13,7
	c	17,2	17,0	0,2	1,6	14,8	-13,2
Pozostałe jednostki	a	85,8	85,2	0,6	72,5	47,0	25,5
	b	83,4	84,0	-0,6	70,2	46,8	23,5
	c	82,9	80,7	2,3	69,0	37,8	31,2

^a Na podstawie ostatecznych danych sprawozdawczych.

Źródło: dane MF.

Wykres 119. Wpływ transferów wewnątrz sektora finansów publicznych w 2014 r. na poszczególne kategorie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MF.

Uwarunkowania makroekonomiczne i cele budżetowe polityki państwa

Uwarunkowania makroekonomiczne polityki fiskalnej w Polsce w 2014 r. były korzystniejsze niż zakładano w ustawie budżetowej. Dotyczyło to większości kategorii makroekonomicznych istotnych dla poziomu dochodów budżetowych. Wzrost realnego PKB wyniósł 3,4%, wobec prognozowanych w ustawie budżetowej 2,5%. Wyższe od zakładanego było spożycie w ujęciu realnym, mające duży wpływ na wysokość dochodów z podatku od towarów i usług

(VAT), będącego największym źródłem dochodów budżetu państwa. W 2014 r. zwiększyło się ono o 3,4%, wobec 1,6% zakładanego w ustawie. Jednak wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych wyniósł 0,0%, wobec 2,4% zakładanego w ustawie budżetowej. Sytuacja na rynku pracy była mniej korzystna od przewidywanej w ustawie budżetowej w zakresie przeciętnego zatrudnienia w gospodarce narodowej. W 2014 r. prognozowano tę kategorię na poziomie 9 743 tys. osób, podczas gdy w rzeczywistości wyniosła ona 9 659 tys., tj. o 1,0% powyżej poziomu z roku

Tabl. 38. Uwarunkowania makroekonomiczne ustawy budżetowej w 2014 r.

Wyszczególnienie		Prognoza	Wykonanie
Realny wzrost PKB	w %	2,5	3,4
Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych	w %	2,4	0,0
Wskaźnik cen produkcji sprzedanej przemysłu	w %	2,8	-1,5
Popyt krajowy w ujęciu realnym	w %	2,7	4,9
Spożycie w ujęciu realnym	w %	1,6	3,4
Przeciętne zatrudnienie w gospodarce narodowej	w tys. etatów	9 743	9 659
Przeciętne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej	w zł	3 746	3 783
Kurs walutowy (na koniec roku):			
PLN/USD	w zł	3,02	3,50
PLN/EUR	w zł	3,92	4,26

Źródło: dane MF, GUS, NBP.

poprzedniego (9 566 tys. osób). Wyższy od zakładanego był przeciętny poziom wynagrodzeń brutto w gospodarce narodowej, który wyniósł 3 783 zł (w ustawie budżetowej prognozowano 3 746 zł).

Budżet państwa

Dochody budżetu państwa w 2014 r. wyniosły 283,5 mld zł i były wyższe o 5,8 mld zł od prognozy zawartej w ustawie budżetowej. Wydatki budżetu państwa zostały zrealizowane w wysokości 312,5 mld zł, czyli w kwocie niższej o 12,8 mld zł od planu ustawowego. Deficyt budżetu państwa ukształtował się na poziomie 29,0 mld zł i był niższy o 18,5 mld zł od nieprzekraczalnej wielkości przyjętej w ustawie budżetowej na 2014 r. W porównaniu do wykonania budżetu w 2013 r. wielkość dochodów budżetu państwa zwiększyła się nominalnie

o 1,6%, zaś wydatków oraz deficytu zmniejszyła się odpowiednio o 2,7% i o 31,3%.

Największą część dochodów budżetu państwa w 2014 r. stanowiły dochody podatkowe (89,9%), a ich udział w dochodach ogółem zwiększył się o 3,3 p. proc. w porównaniu do roku poprzedniego. Wpływy z podatków wyniosły 254,8 mld zł i były wyższe o 6,8 mld zł od prognozy. W porównaniu z 2013 r. wartość dochodów podatkowych zwiększyła się o 5,4%.

Tabl. 39. Budżet państwa

Wyszczególnienie		2012	2013	2014	
a – ustawa budżetowa		w mld zł			2013=100
b – wykonanie					
Dochody	a	293,8	275,7	277,8	x
	b	287,6	279,2	283,5	101,6
Wydatki	a	328,8	327,3	325,3	x
	b	318,0	321,3	312,5	97,3
Deficyt	a	35,0	51,6	47,5	x
	b	30,4	42,2	29,0	68,7

Źródło: dane MF.

Tabl. 40. Dochody budżetu państwa^a

Wyszczególnienie a – ustawa budżetowa b – wykonanie		2012	2013	2014	
				w mld zł	
Dochody ogółem	a	293,8	275,7	277,8	x
	b	287,6	279,2	283,5	101,6
Dochody podatkowe i niepodatkowe	a	291,9	274,1	276,1	x
	b	285,4	277,6	282,0	101,6
Dochody podatkowe	a	264,8	239,2	248,0	x
	b	248,3	241,7	254,8	105,4
Podatki pośrednie	a	196,1	174,1	179,0	x
	b	181,9	175,4	187,1	106,7
Podatek od towarów i usług (VAT)	a	132,2	113,0	115,7	x
	b	120,0	113,4	124,3	109,6
Podatek akcyzowy	a	62,6	59,8	62,1	x
	b	60,4	60,7	61,6	101,5
Podatek od gier	a	1,3	1,3	1,3	x
	b	1,4	1,3	1,2	94,7
Podatek dochodowy CIT	a	26,6	22,0	23,3	x
	b	25,1	23,1	23,3	100,8
Podatek dochodowy PIT	a	40,2	40,9	43,7	x
	b	39,8	41,3	43,0	104,2
Podatek od wydobycia niektórych kopalin	a	1,8	2,2	2,0	x
	b	1,4	1,9	1,4	74,4
Dochody niepodatkowe	a	27,1	35,0	28,1	x
	b	37,1	36,0	27,2	75,7
Dywidendy i wpłaty z zysku	a	8,1	6,9	5,2	x
	b	8,2	7,1	4,2	59,7
Cło	a	1,8	2,0	2,0	x
	b	2,0	2,0	2,4	120,7
Opłaty, grzywny, odsetki i inne	a	14,7	18,4	18,4	x
	b	16,3	19,4	18,1	93,4
Wpłaty JST	a	2,4	2,4	2,5	x
	b	2,4	2,2	2,4	110,1
Wpłaty z zysku NBP	a	0	5,3	0	x
	b	8,2	5,3	0	x
Środki z Unii Europejskiej i innych źródeł niepodlegające zwrotowi	a	1,8	1,6	1,7	x
	b	2,2	1,5	1,5	100,4

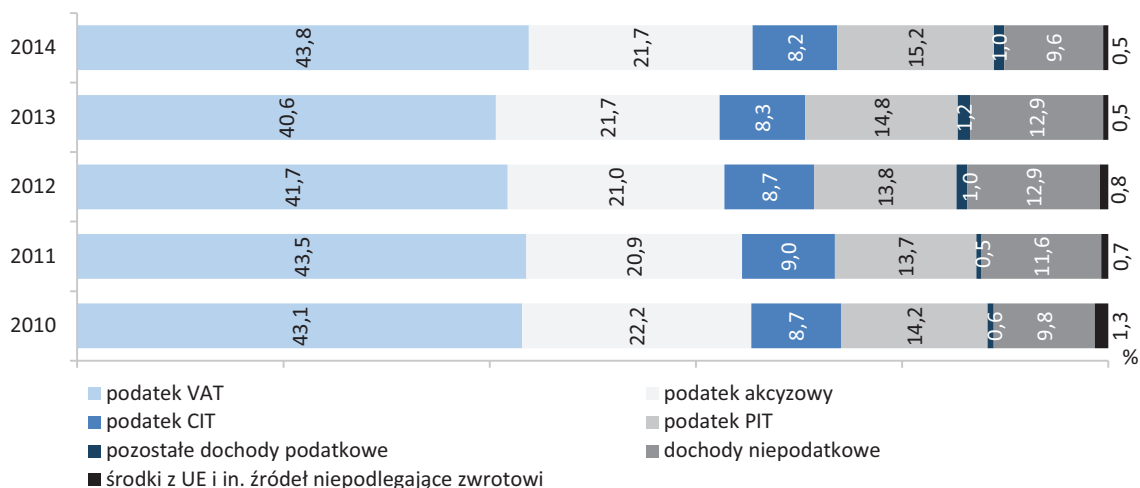
^a Zestawienie obejmuje najważniejsze kategorie dochodowe; pełne zestawienie i analiza dochodów budżetu państwa znajdują się w: Rada Ministrów, *Sprawozdanie z wykonania budżetu państwa za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2014 r., Omówienie*, (2015), Warszawa, s. 38.

Źródło: dane MF.

Głównym źródłem dochodów budżetu państwa był podatek od towarów i usług (VAT), którego wartość w 2014 r. wyniosła 124,3 mld zł i stanowiła 43,8% ogółu dochodów. Udział ten zwiększył się w porównaniu do roku poprzedniego o 3,2 p. proc. Wartość podatku VAT przewyższała o 8,6 mld zł założenia ustawy budżetowej. Dochody z podatku VAT były także wyższe o 9,6% od wpływów z tego tytułu w 2013 r. Drugim co do wielkości źródłem

dochodów budżetu państwa był podatek akcyzowy, którego udział w strukturze dochodów wyniósł 21,7%. Wpływy z tytułu tego podatku w 2014 r. wyniosły 61,6 mld zł i były niższe o 0,5 mld zł od prognozy z ustawy budżetowej. Podatek dochodowy od osób prawnych oraz podatek od osób fizycznych stanowiły łącznie 23,4% ogółu dochodów budżetu państwa i wyniosły odpowiednio 23,3 mld zł i 43,0 mld zł. Wartość wpływów z podatku dochodowego CIT była równa

Wykres 120. Struktura dochodów budżetu państwa

Źródło: dane MF.

prognozie ustawowej oraz o 0,8% wyższa niż w roku 2013 r. Wpływy z podatku dochodowego PIT były niższe o 0,7 mld zł w stosunku do ustawy budżetowej, przewyższały natomiast o 4,2% wartość wpływów z roku poprzedniego.

Dochody niepodatkowe w 2014 r. wyniosły 27,2 mld zł, co stanowiło 9,6% ogółu dochodów budżetu państwa. Wpływy z dochodów niepodatkowych były niższe o 0,9 mld zł od prognozy z ustawy budżetowej oraz o 8,8 mld zł (czyli o 24,3%) niższe niż w 2013 r. Do tego przyczyniły się głównie niższe dywidendy i wpłaty z zysku, które wyniosły 4,2 mld zł (plan budżetowy przewidywał ich wysokość na 5,2 mld zł), zaś rok wcześniej ich wartość wyniosła 7,1 mld zł. W 2014 r. nie wystąpiła wpłata z zysku NBP (przed rokiem wyniosła ona 5,3 mld zł).

Struktura dochodów budżetu państwa w 2014 r. uległa niewielkim zmianom. Udział podatku od towarów i usług (VAT) zwiększył się o 3,2 p. proc. w porównaniu z rokiem poprzednim, zaś udział podatku dochodowego od osób fizycznych wzrósł o 0,4 p. proc. Zmniejszył się natomiast udział dochodów niepodatkowych i w porównaniu z rokiem 2013 był on niższy o 3,3 p. proc. Zmiany

pozostałych kategorii w strukturze dochodów budżetu państwa nie były znaczące.

Wartość wydatków budżetu państwa w 2014 r. wyniosła 312,5 mld zł i w porównaniu z rokiem poprzednim zmniejszyła się o 2,7%. Największą część wydatków budżetu państwa była przeznaczona na dotacje i subwencje (48,7%), które wyniosły 152,3 mld zł, tj. o 1,9% mniej niż przed rokiem.

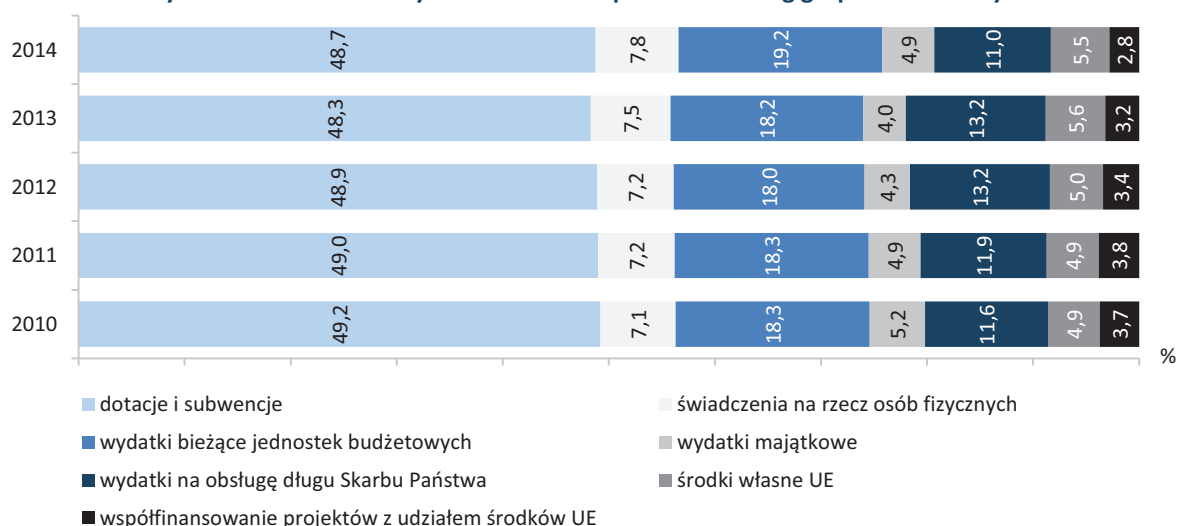
Znaczący udział w wydatkach budżetu państwa miały też wydatki bieżące jednostek budżetowych (19,2%) w wysokości 60,0 mld zł oraz wydatki na obsługę długu Skarbu Państwa (11,0%), które wyniosły 34,5 mld zł. Wydatki majątkowe wzrosły o 18,5% w zestawieniu z 2013 r., natomiast wartość wydatków na obsługę długu Skarbu Państwa oraz wydatków na współfinansowanie projektów z udziałem środków UE zmniejszyła się znacząco w stosunku do poprzedniego roku. Dla wydatków na obsługę długu Skarbu Państwa spadek wyniósł 18,9%, tj. 8,0 mld zł, a wydatki na współfinansowanie projektów z udziałem środków UE zmniejszyły się o 14,3%, czyli 1,5 mld zł. W 2014 r. struktura wydatków budżetu państwa pozostała stabilna.

Tabl. 41. Wydatki budżetu państwa według grup ekonomicznych

Wyszczególnienie a – budżet po zmianach b – wykonanie		2012	2013	2014	
				w mld zł	
Ogółem	a	328,8	327,3	325,3	x
	b	318,0	321,3	312,5	97,3
Dotacje i subwencje	a	156,5	156,4	154,0	x
	b	155,4	155,2	152,3	98,1
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	a	23,4	24,1	24,9	x
	b	23,0	24,0	24,4	102,0
Wydatki bieżące jednostek budżetowych	a	60,3	57,0	63,9	x
	b	57,2	58,4	60,0	102,8
Wydatki majątkowe	a	15,6	13,3	16,4	x
	b	13,6	12,9	15,3	118,5
Wydatki na obsługę długu Skarbu Państwa	a	43,0	42,7	36,2	x
	b	42,1	42,5	34,5	81,1
Środki własne Unii Europejskiej	a	16,1	18,2	17,7	x
	b	15,9	18,1	17,3	95,2
Współfinansowanie projektów z udziałem środków Unii Europejskiej	a	13,7	12,9	12,2	x
	b	10,8	10,3	8,8	85,7

Źródło: dane MF.

Wykres 121. Struktura wydatków budżetu państwa według grup ekonomicznych

Źródło: dane MF.

Największe zmiany w udziale zanotowano dla wydatków na obsługę długu Skarbu Państwa (spadek o 2,2 p. proc.) oraz dla wydatków bieżących jednostek budżetowych oraz wydatków majątkowych (wzrost odpowiednio o 1,0 p. proc. oraz o 0,9 p. proc.).

Budżet środków europejskich

Zgodnie z art. 117 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych budżet środków europejskich jest rocznym planem dochodów i podlegających refundacji

wydatków, przeznaczonych na realizację programów finansowanych z udziałem środków europejskich. Środki te pochodzą z funduszy strukturalnych, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rybackiego, Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy, Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz na realizację Wspólnej Polityki Rolnej. Z grupy tej wyłączone są m.in. środki przeznaczone na realizację projektów pomocy technicznej.

Tabl. 42. Budżet środków europejskich

Wyszczególnienie a – ustawa budżetowa b – wykonanie		2012	2013	2014	
		w mld zł			2013=100
Dochody	a	72,6	81,4	78,0	x
	b	64,7	70,1	68,1	97,1
Wydatki	a	77,1	75,2	78,3	x
	b	68,3	63,9	68,4	107,1
Deficyt /Nadwyżka	a	-4,5	6,2	-0,4	x
	b	-3,7	6,2	-0,3	x

Źródło: dane MF.

Dochody budżetu środków europejskich w 2014 r. zostały zrealizowane w wysokości 68,1 mld zł, co było wartością o 12,7% niższą od planu przyjętego ustawą budżetową. Jednocześnie w ujęciu nominalnym dochody budżetu środków europejskich były niższe o 2,9%, tj. o 2,0 mld zł niż w roku poprzednim. Wydatki budżetu środków europejskich wyniosły 68,4 mld zł i były o 9,9 mld zł, tj. o 12,7% niższe niż zaplanowane w ustawie budżetowej. W porównaniu do roku poprzedniego wydatki wzrosły o 7,1%. W rezultacie spadku dochodów oraz wzrostu wydatków budżet środków europejskich ponownie zamknął się deficytem na poziomie 0,3 mld zł (wyjątkiem był rok 2013 z nadwyżką w wysokości 6,2 mld zł).

Przeważająca część dochodów i wydatków

budżetu środków europejskich została zrealizowana w 2014 r. w ramach programów Narodowej Strategii Spójności (NSS), a ich wartość wyniosła odpowiednio 46,5 mld zł i 45,4 mld zł. Największy udział w programach NSS miał Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, którego dochody i wydatki w 2014 r. wyniosły odpowiednio 21,2 mld zł oraz 20,7 mld zł i w porównaniu do poprzedniego roku zwiększyły się one odpowiednio o 20,5% i 22,5%. Znaczącą pozycję w budżecie środków europejskich stanowiła też Wspólna Polityka Rolna. Dochody i wydatki w jej ramach w 2014 r. wyniosły odpowiednio 20,5 mld zł i 21,9 mld zł, czyli o 4,7% i o 1,4% mniej niż przed rokiem.

Tabl. 43. Budżet środków europejskich według programów

Wyszczególnienie	2012		2013		2014	
	Dochody	Wydatki	Dochody	Wydatki	Dochody	Wydatki
	w mld zł					
Budżet środków europejskich ogółem	64,7	68,3	70,1	63,9	68,1	68,4
Programy NSS ogółem	44,8	48,8	47,7	40,9	46,5	45,4
Program Operacyjny:						
Infrastruktura i Środowisko	23,9	25,5	17,6	16,9	21,2	20,7
Innowacyjna Gospodarka	3,7	5,3	7,7	6,8	7,3	7,1
Kapitał Ludzki	5,9	6,2	7,3	6,7	6,9	6,7
Rozwój Polski Wschodniej	1,2	1,2	1,7	1,4	2,0	2,0
Regionalne Programy Operacyjne	10,0	10,6	13,5	9,0	9,2	8,9
Wspólna Polityka Rolna	19,4	18,7	21,5	22,2	20,5	21,9
Pozostałe	0,5	0,8	0,9	0,8	1,1	1,1

Źródło: dane MF.

Finanse państwowych funduszy celowych

Skonsolidowane przychody państwowych funduszy celowych¹³¹ (wraz z dotacją z budżetu państwa) w 2014 r. wyniosły łącznie 225,4 mld zł, zaś łączne koszty ukształtowały się na poziomie 235,4 mld zł. Suma dotacji udzielonych państwowym funduszom celowym z budżetu państwa wyniosła 47,2 mld zł i stanowiła 20,9% ogółu ich przychodów (o 2,7 p. proc. mniej niż przed rokiem). W porównaniu do 2013 r. łączne przychody i koszty państwowych funduszy celowych zmniejszyły się odpowiednio o 1,1% i 2,6%, zaś dotacje z budżetu państwa zmniejszyły się o 12,1%.

Główną część łącznych przychodów i kosztów państwowych funduszy celowych w 2014 r. zrealizowały fundusze związane z ubezpieczeniami społecznymi. Przychody i koszty tych funduszy wyniosły odpowiednio 206,5 mld zł i 214,9 mld zł, co stanowiło 91,6% przychodów funduszy ogółem i 91,3% kosztów funduszy ogółem. Do tej grupy funduszy należą dwa największe państwowe fundusze celowe: Fundusz Ubezpieczeń Społecznych (FUS) oraz Fundusz Emerytalno – Rentowy (FER). Obydwa fundusze w 2014 r. otrzymały 46,5 mld zł dotacji z budżetu państwa, tj. 98,4% całkowitej sumy dotacji z budżetu państwa wypłaconej dla państwowych funduszy celowych.

Przepisy ustawy z dnia 6 grudnia 2013 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytur ze

¹³¹ Państwowy fundusz celowy jest to wyodrębniony rachunek bankowy, którym dysponuje minister wskazany w ustawie tworzącej fundusz lub inny wskazany organ (art. 29 ustawy o finansach publicznych). Państwowe fundusze celowe nie posiadają osobowości prawnej. Przychody funduszy, równoległe do ich przychodów własnych, obejmują dotacje z budżetu państwa, zaś koszty mogą być ponoszone tylko do wysokości posiadanych środków finansowych, do których zalicza się bieżące przychody wraz z dotacjami z budżetu państwa oraz pozostałości środków z okresów poprzednich.

środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych wywarły w 2014 r. znaczący wpływ na funkcjonowanie Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Dnia 3 lutego 2014 r. umorzono 51,5% jednostek rozrachunkowych zgromadzonych na rachunkach członków OFE oraz przekazano do ZUS aktywa w łącznej wysokości 153,2 mld zł. Otrzymane obligacje skarbowe zostały przez ZUS przedstawione do umorzenia Skarbowi Państwa, zaś pozostałe aktywa przekazano do Funduszu Rezerwy Demograficznej. W związku z reformą OFE Fundusz Ubezpieczeń Społecznych otrzymał w 2014 r. środki finansowe o wartości 11,0 mld zł, z czego środki pieniężne wraz z pożytkami i papiery wartościowe z odsetkami i pożytkami wyniosły 7,0 mld zł, zaś środki zgromadzone na rachunkach członków OFE, będących 10 lat przed osiągnięciem ustawowego wieku emerytalnego (zgodnie z mechanizmem tzw. suwaka bezpieczeństwa) wyniosły 4,0 mld zł.

Przychody FUS pochodziły głównie ze składek na ubezpieczenie społeczne, dotacji z budżetu państwa oraz refundacji z tytułu przekazania składek do OFE (od 2004 r.). Ponadto, w 2014 r. FUS otrzymał nieoprocentowaną pożyczkę z budżetu państwa w wysokości 8,9 mld zł. Na mocy ustawy budżetowej przekazano FUS także kwotę 2,5 mld zł z Funduszu Rezerwy Demograficznej. W efekcie, przychody FUS w tym roku wyniosły 186,6 mld zł, z czego 30,4 mld zł stanowiły dotacje z budżetu państwa.

Koszty FUS w 2014 r. zostały zrealizowane w wysokości 195,0 mld zł. Głównym kierunkiem wydatków FUS były wypłaty emerytur i rent oraz pozostałych świadczeń, tj. zasiłków chorobowych, macierzyńskich, pogrzebowych itd. Wypłaty tych świadczeń w 2014 r. wyniosły 188,1 mld zł i w zestawieniu z rokiem poprzednim wzrosły o 4,4%.

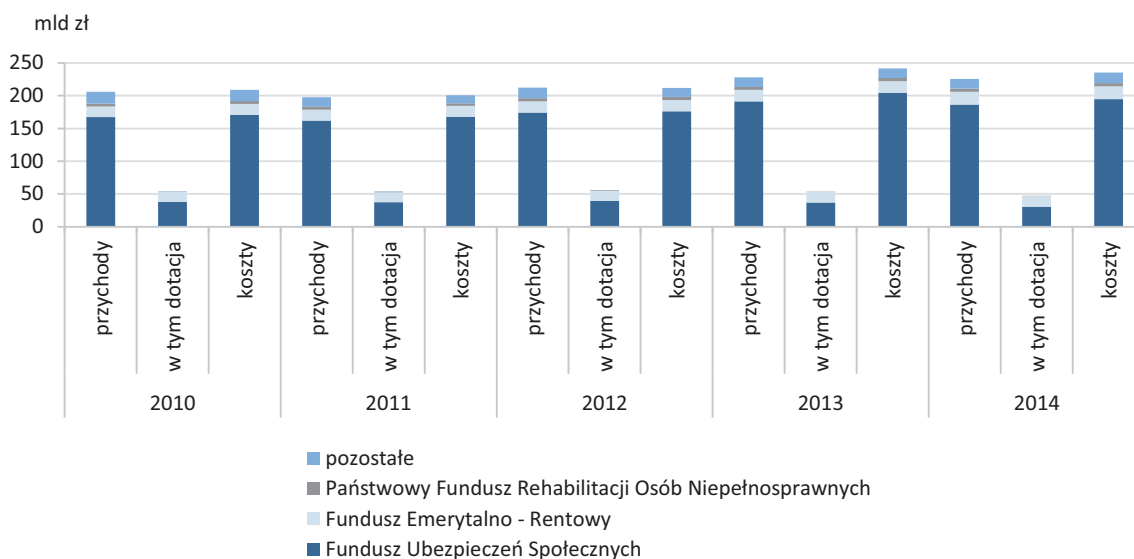
Tabl. 44. Przychody i koszty państwowych funduszy celowych

Wyszczególnienie a – przychody (wraz z dotacją z budżetu państwa) b – dotacja z budżetu państwa c – koszty		2012	2013	2014
		w mld zł		
Państwowe fundusze celowe ogółem ^a	a	212,3	227,9	225,4
	b	55,8	53,7	47,2
	c	211,9	241,6	235,4
Fundusze związane z ubezpieczeniami społecznymi ^b	a	191,6	209,3	206,5
	b	55,1	53,0	46,5
	c	193,8	222,3	214,9
w tym:				
Fundusz Ubezpieczeń Społecznych	a	174,1	191,5	186,6
	b	39,5	37,1	30,4
	c	176,4	204,4	195,0
Fundusz Emerytalno-Rentowy	a	17,1	17,4	19,5
	b	15,6	15,9	16,1
	c	17,0	17,6	19,5
Fundusze związane z zadaniami socjalnymi państwa	a	16,7	15,3	16,2
	b	0,7	0,7	0,7
	c	15,5	16,1	16,0
w tym:				
Fundusz Pracy	a	11,2	10,1	10,9
	b	-	-	-
	c	9,6	11,1	11,1
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	a	4,9	4,6	4,7
	b	0,7	0,7	0,7
	c	4,8	4,9	4,8
Fundusze związane z prywatyzacją	a	2,3	1,4	0,9
	b	-	-	-
	c	1,3	1,2	2,6
Fundusze związane z bezpieczeństwem i obronnością kraju	a	0,4	0,4	0,4
	b	-	-	-
	c	0,3	0,2	0,4
Fundusze związane z nauką, kulturą i kulturą fizyczną	a	1,0	0,8	0,8
	b	-	-	-
	c	0,8	0,9	0,9
Pozostałe	a	0,2	0,7	0,6
	b	-	-	-
	c	0,2	0,8	0,6

^a Po wyeliminowaniu przepływów między funduszami.

Źródło: dane MF.

Wykres 122. Przychody (w tym dotacje) i koszty największych państwowych funduszy celowych

Źródło: dane MF.

Przychody FER w 2014 r. wyniosły 19,5 mld zł, z czego 82,4%, czyli 16,1 mld zł pochodziło z dotacji z budżetu państwa. Pozostałą część przychodów (3,4 mld zł) stanowiły składki od rolników, refundacja kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych¹³² oraz inne przychody. Koszty FER w 2014 r. zostały zrealizowane w wysokości 19,5 mld zł, tj. o 10,8% większej niż przed rokiem. Głównym kierunkiem wydatków FER była wypłata emerytur i rent rolniczych o wartości 14,5 mld zł, co stanowiło 74,4%

wszystkich wydatków FER. Na pozostałą część wydatków złożyły się: finansowanie składek na ubezpieczenie zdrowotne rolników i ich domowników (9,0% ogółu wydatków, tj. 1,8 mld zł), wypłata zasiłków pogrzebowych (0,2 mld zł) oraz odpis na fundusz administracyjny (0,5 mld zł).

Największy państwowy fundusz celowy, FUS, zamknął rok 2014 deficytem w wysokości 8,2 mld zł. Po wyłączeniu z dochodów tego funduszu dotacji z budżetu państwa, deficyt

Tabl. 45. Dochody, wydatki i wynik wybranych państwowych funduszy celowych

Wyszczególnienie a – 2014 b – 2013 ^a c – 2012		Dochody	Wydatki	Wynik	Wynik po odjęciu dotacji z budżetu państwa
					w mld zł
Fundusz Ubezpieczeń Społecznych	a	183,6	191,7	-8,2	-38,6
	b	173,5	183,8	-10,3	-47,3
	c	172,0	174,9	-2,9	-42,4
Fundusz Emerytalno-Rentowy	a	19,6	19,5	0,1	-16,0
	b	17,5	17,6	-0,1	-16,0
	c	17,1	17,0	0,1	-15,5

^a Na podstawie ostatecznych danych sprawozdawczych.

Źródło: dane MF.

¹³² Refundacja kosztów wypłaty świadczeń zbiegowych przeznaczona jest na sfinansowanie emerytur i rent z innego ubezpieczenia, wypłacanych łącznie ze świadczeniami z ubezpieczenia emerytalno-rentowego.

ten wzrósłby do poziomu 38,6 mld zł. Wynik Funduszu Emerytalno-Rentowego wyniósł 0,1 mld zł, zaś po wyłączeniu dotacji z budżetu państwa byłby ujemny, na poziomie minus 16,0 mld zł.

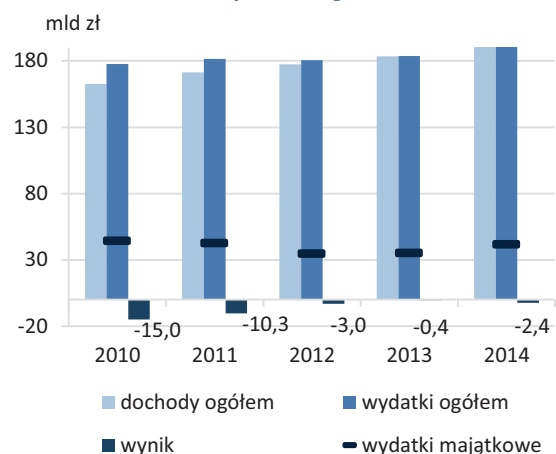
Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Dochody jednostek samorządu terytorialnego (JST) ukształtowały się w 2014 r. na poziomie 194,3 mld zł, co stanowiło 97,8% planu rocznego, a wydatki zostały zrealizowane w wysokości 196,8 mld zł, czyli 93,0% planowanej kwoty. W efekcie w jednostkach samorządu terytorialnego ogółem odnotowano deficyt na poziomie 2,4 mld zł. Na skutek niskiego wykonania wydatków był on wyraźnie niższy od planowanego (12,7 mld zł). W stosunku do 2013 r. dochody JST wzrosły o 5,9%, wydatki o 7,0%.

Wzrost dochodów JST w 2014 r. wynikał m.in. z większych wpływów z tytułu dochodów własnych (głównie podatku dochodowego od osób fizycznych oraz podatku od nieruchomości) oraz dotacji celowych. Wydatki ogółem wzrosły na skutek zwiększenia się zarówno wydatków bieżących, jak i majątkowych, co zakończyło trzyletni cykl

spadku ich wartości.

Wykres 123. Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Źródło: dane MF.

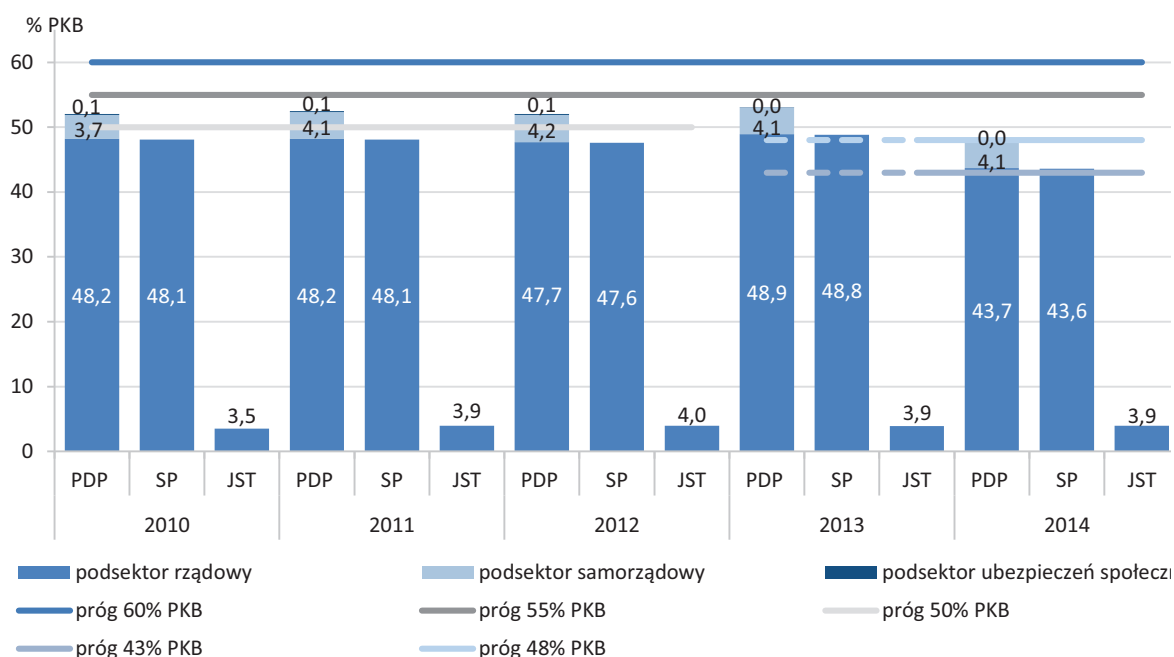
W 2014 r. deficyt jednostek samorządu terytorialnego wzrósł o 2,0 mld zł. O ile w poprzednich latach jednostki samorządu terytorialnego redukowały deficyty, głównie kosztem ograniczenia wydatków majątkowych, to w 2014 r. nastąpiło odejście od działań konsolidacyjnych. Mniej niż połowa jednostek samorządu terytorialnego w liczbie 1 358, czyli 48,3% ogółu, zamknęła rok budżetowy nadwyżką (wobec 1 674 w 2013 r.), a pozostałe 1 451 jednostek, stanowiących 51,7% ogółu – deficytem (w porównaniu do 1 135 JST w 2013 r.).

Tabl. 46. Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Wyszczególnienie a – plan b – wykonanie		2012	2013	2014	
		w mld zł			2013=100
Dochody	a	181,8	189,3	198,8	x
	b	177,4	183,5	194,3	105,9
Wydatki	a	193,3	198,2	211,5	x
	b	180,5	183,8	196,8	107,0
w tym majątkowe	a	42,2	41,3	48,6	x
	b	34,4	35,0	41,4	118,1
Wynik	a	-11,4	-8,8	-12,7	x
	b	-3,0	-0,4	-2,4	x

Źródło: dane MF.

Wykres 124. Państwowy dług publiczny według podsektorów i progi ostrożnościowe

Uwaga: w ramach państwowego długu publicznego (PDP) wyróżnia się dług trzech podsektorów: rządowego, samorządowego i ubezpieczeń społecznych. Dług Skarbu Państwa (SP) jest główną składową długu podsektora rządowego, zaś dług jednostek samorządu terytorialnego (JST) i ich związków – długu podsektora samorządowego.

Szerzej o progach ostrożnościowych w ustawie o finansach publicznych w podrozdziale *Główne reguły fiskalne w Polsce*.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MF, GUS oraz Ustawy z 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

Państwowy dług publiczny

Na koniec 2014 r. państwowy dług publiczny¹³³ wyniósł 826,8 mld zł, co stanowiło 47,8% PKB. W zestawieniu z rokiem poprzednim poziom długu zmniejszył się o 6,3%, zaś jego relacja do PKB zmniejszyła się o 5,3 p. proc. Wielkość i zmiany państwowego długu publicznego wynikały głównie ze zmian wielkości długu Skarbu Państwa, którego wartość na koniec 2014 r. ukształtowała się na poziomie 753,3 mld zł, czyli o 7,2% niższym niż przed rokiem. W 2014 r. najważniejszym czynnikiem wpływającym na zmniejszenie długu Skarbu Państwa, a następnie – państwowego długu publicznego, było umorzenie skarbowych papierów wartościowych, przekazanych przez

OFE do ZUS¹³⁴ w toku reformy systemu emerytalnego, o wartości nominalnej 130,2 mld zł.

Do najważniejszych czynników powodujących przyrost długu Skarbu Państwa należały: deficyt budżetu państwa (29,0 mld zł), koszty reformy emerytalnej (środki dla FUS z tytułu ubytku składki przekazywanej do OFE w wysokości 8,3 mld zł), pozostałe potrzeby pożyczkowe (m.in. saldo udzielonych pożyczek oraz udziały w międzynarodowych instytucjach finansowych w wysokości 6,1 mld zł), różnice kursowe (13,8 mld zł) oraz przyrost stanu środków na rachunkach budżetowych (12,8 mld zł).

¹³³ Państwowy dług publiczny jest to nominalna wartość zobowiązań jednostek sektora finansów publicznych po wyeliminowaniu wzajemnych zobowiązań między tymi jednostkami (art. 72 oraz 73 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych).

¹³⁴ Na mocy ustawy z dnia 6 grudnia 2013 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytur ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych.

Tabl. 47. Państwowy dług publiczny według podsektorów sektora finansów publicznych w relacji do PKB

Stan w dniu 31 grudnia

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	w % PKB				
Państwowy dług publiczny ^a	52,0	52,5	52,0	53,1	47,8
Dług podsektora rządowego	48,2	48,2	47,7	48,9	43,7
w tym dług Skarbu Państwa	48,1	48,1	47,6	48,8	43,6
Dług podsektora samorządowego	3,7	4,1	4,2	4,1	4,1
w tym dług jednostek samorządu terytorialnego i ich związków	3,5	3,9	4,0	3,9	3,9
Dług podsektora ubezpieczeń społecznych ^b	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0

^a Po konsolidacji sektora finansów publicznych; dotyczy też długu Skarbu Państwa.^b W skład podsektora wchodzi ZUS, KRUS i zarządzane przez nie fundusze oraz NFZ.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MF, GUS.

Dług podsektora rządowego na koniec 2014 r. stanowił 91,3% państwowego długu publicznego i wyniósł 755,0 mld zł, co w relacji do PKB stanowiło 43,7%. Dług podsektora samorządowego wyniósł 71,7 mld zł, czyli

4,1% PKB, zaś jego udział w państwowym długu publicznym ukształtował się na poziomie 8,7%. Dług podsektora ubezpieczeń społecznych wyniósł 0,1 mld zł. W porównaniu z końcem 2013 r. struktura

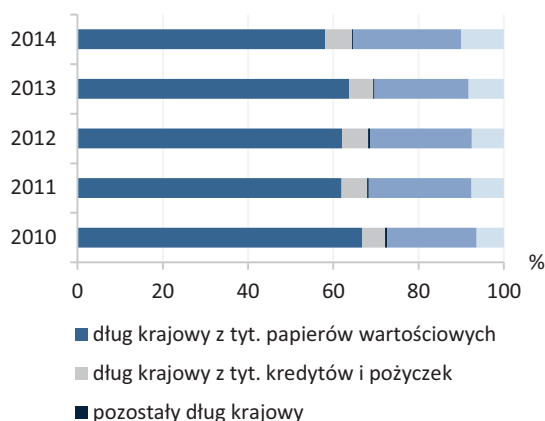
Tabl. 48. Państwowy dług publiczny krajowy i zagraniczny według kryterium miejsca emisji i kryterium rezydenta

Stan w dniu 31 grudnia

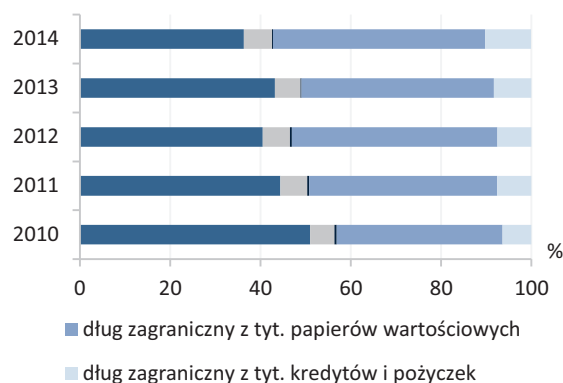
Wyszczególnienie a – 2014; b – 2013; c – 2012		Kryterium miejsca emisji		Kryterium rezydenta	
		w mld zł	w %	w mld zł	w %
Państwowy dług publiczny	a	826,8	100,0	826,8	100,0
	b	882,3	100,0	882,3	100,0
	c	840,5	100,0	840,5	100,0
Dług krajowy	a	534,8	64,7	354,7	42,9
	b	614,3	69,6	433,4	49,1
	c	576,4	68,6	394,9	47,0
w tym:					
z tytułu papierów wartościowych	a	480,4	58,1	300,3	36,3
	b	562,1	63,7	381,1	43,2
	c	521,9	62,1	340,4	40,5
z tytułu kredytów i pożyczek	a	52,5	6,3	52,5	6,3
	b	50,0	5,7	50,0	5,7
	c	50,9	6,1	50,9	6,1
Dług zagraniczny	a	292,0	35,3	472,0	57,1
	b	268,0	30,4	448,9	50,9
	c	264,1	31,4	445,5	53,0
w tym:					
z tytułu papierów wartościowych	a	208,8	25,3	388,8	47,0
	b	195,0	22,1	375,9	42,6
	c	201,1	23,9	382,6	45,5
z tytułu kredytów i pożyczek	a	83,2	10,1	83,2	10,1
	b	73,0	8,3	73,0	8,3
	c	62,9	7,5	62,9	7,5

Źródło: dane MF.

Wykres 125. Państwowy dług publiczny
według kryterium miejsca emisji

według kryterium rezydenta

Źródło: dane MF.

państwowego długu publicznego uległa niewielkim zmianom: o 0,9 p. proc. zmniejszył się udział długu podsektora rządowego i wzrósł udział długu podsektora samorządowego (o 0,9 p. proc.).

Biorąc pod uwagę kryterium miejsca emisji, uwzględniające miejsce zaciągania zobowiązań, niezależnie od tego kto jest wierzycielem, dominującą część państwowego długu publicznego (64,7%) stanowił dług krajowy. Na koniec 2014 r. wyniósł on 534,8 mld zł, natomiast według kryterium rezydenta wartość długu krajowego ukształtowała się na poziomie 354,7 mld zł, co stanowiło 42,9% państwowego długu publicznego. Udział ten zwiększył się o 6,2 p. proc. w zestawieniu z rokiem poprzednim.

Głównymi instrumentami zadłużenia pozostawały w 2014 r. papiery wartościowe. Wartość długu z tego tytułu wyniosła 689,2 mld zł i stanowiła 83,4% państwowego długu publicznego. Innymi ważnymi instrumentami zadłużenia były kredyty i pożyczki na kwotę 135,7 mld zł, których udział w zadłużeniu w 2014 r. wyniósł 16,4%.

Dług Skarbu Państwa

Dług Skarbu Państwa stanowił największą składową państwowego długu publicznego (91,1% w 2014 r.). Dominującą część długu Skarbu Państwa (64,5%) według kryterium miejsca emisji, podobnie jak w latach poprzednich, stanowiło zadłużenie krajowe, które na koniec 2014 r. wyniosło 503,1 mld zł. Poziom zadłużenia krajowego zmniejszył się o 6,9% w stosunku do roku poprzedniego. Główną kategorią zobowiązań w zadłużeniu krajowym były obligacje. Wartość zadłużenia z tego tytułu na koniec 2014 r. wyniosła 491,8 mld zł i w porównaniu do poprzedniego roku zmniejszyła się o 14,4%. W zakresie kategorii pozostałego zadłużenia miał miejsce wzrost zadłużenia (o 13,1%). Na koniec 2014 r., podobnie jak w roku poprzednim, nie występowało zadłużenie w bonach skarbowych.

Tabl. 49. Zadłużenie Skarbu Państwa (nieskonsolidowane) według kryterium miejsca emisji i według instrumentów

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	
	w mld zł			2013=100
Dług Skarbu Państwa	793,9	838,0	779,9	93,1
Zadłużenie krajowe	543,0	584,3	503,1	86,1
Bony skarbowe	6,1	-	-	x
Obligacje	527,4	574,4	491,8	85,6
Pozostałe	9,5	9,9	11,2	113,1
Zadłużenie zagraniczne	250,9	253,8	276,9	109,1
SPW wyemitowane za granicą	200,0	193,8	208,4	107,6
Kredyty otrzymane	50,9	60,0	68,4	114,1
w tym od Międzynarodowych Instytucji Finansowych	50,8	59,9	68,4	114,3

Źródło: dane MF.

Zadłużenie zagraniczne Skarbu Państwa według kryterium miejsca emisji na koniec 2014 r. wyniosło 276,9 mld zł i było o 9,1% większe niż rok temu. Zadłużenie zagraniczne stanowiło 35,5% długu Skarbu Państwa. Głównym instrumentem zaciągania zagranicznego długu Skarbu Państwa pozostawały wyemitowane za granicą skarbowe papiery wartościowe, których wartość na koniec 2014 r. wyniosła 208,4 mld zł. Znaczącą część zadłużenia zagranicznego stanowiły także kredyty zaciągnięte w Międzynarodowych Instytucjach Finansowych w kwocie 68,4 mld zł. Udział obydwu instrumentów w zagranicznym długu Skarbu Państwa ukształtował się na poziomie odpowiednio 75,3% i 24,7%.

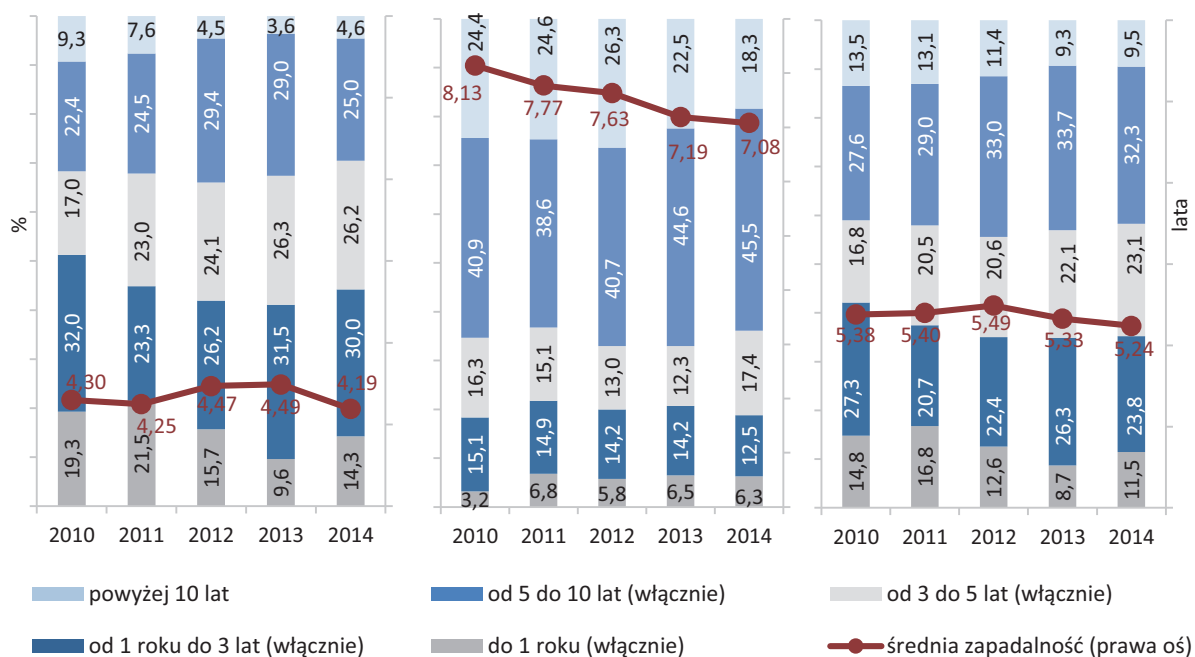
W strukturze zadłużenia Skarbu Państwa w 2014 r. nastąpił nieznaczny spadek udziału instrumentów o faktycznym terminie wykupu powyżej 5 lat (o 1,2 p. proc.). Zadłużenie zagraniczne opiera się głównie na instrumentach długoterminowych (o faktycznym terminie wykupu powyżej 5 lat) – ich udział na koniec 2014 r. wyniósł 63,8%, tj. o 3,3 p. proc. mniej niż przed rokiem. Instrumenty o faktycznym terminie wykupu powyżej 5 lat stanowiły 29,6% w strukturze zadłużenia krajowego Skarbu Państwa, a ich udział zmniejszył się o 3,0 p. proc. w relacji do poprzedniego roku. Dużą część zadłużenia

krajowego Skarbu Państwa, tj. 44,3%, stanowiły instrumenty o faktycznym terminie wykupu poniżej 3 lat,; udział ten był większy o 3,2 p. proc. w stosunku do roku 2013 dzięki przyrostowi udziału krótkoterminowych instrumentów o faktycznym terminie wykupu do 1 roku (o 4,7 p. proc.).

Jednym z istotnych elementów zarządzania ryzykiem długu Skarbu Państwa jest jego zapadalność. Wskaźnik średniej zapadalności dla całego długu Skarbu Państwa zmniejszył się nieznacznie, podobnie jak w roku 2013 r., do poziomu 5,24 roku. Dla porównania, w latach 2010-2012 wskaźnik ten wzrastał. Na jego pogorszenie miał wpływ spadek średniej zapadalności długu krajowego (z 4,49 roku do 4,19 roku) oraz długu zagranicznego (z 7,19 roku do 7,08 roku).

Ważną kwestią, z punktu widzenia zarządzania ryzykiem długu Skarbu Państwa, jest także równomierny rozkład wykupów długu Skarbu Państwa w czasie. Dążenie do jego osiągnięcia przejawiało się m. in. w odpowiednim doborze terminów zapadalności nowych emisji, transakcjach na instrumentach pochodnych, stosowaniu przetargów zamiany oraz odkupu skarbowych papierów wartościowych.

Wykres 126. Struktura oraz średnia zapadalność zadłużenia Skarbu Państwa^a
zadłużenie krajowe zadłużenie zagraniczne zadłużenie ogółem

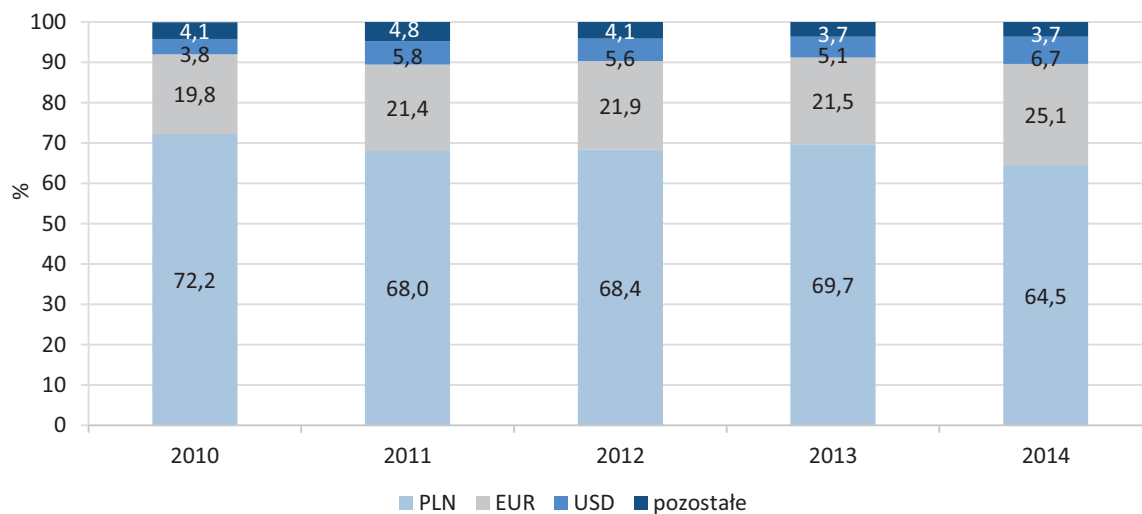
^a Według kryterium miejsca emisji oraz faktycznych terminów wykupu

Źródło: dane MF.

Udział zadłużenia Skarbu Państwa nominowanego w polskiej walucie w całym długu Skarbu Państwa ogółem na koniec 2014 r. wyniósł 64,5% i był o 5,2 p. proc. niższy niż przed rokiem. Natomiast udział zadłużenia Skarbu Państwa w walutach obcych nieznacznie się zwiększył: w EUR o 3,6 p. proc.

do poziomu 25,1%, w USD o 1,6 p. proc., zaś w pozostałych walutach pozostał bez zmian.

Wykres 127. Struktura walutowa długu Skarbu Państwa

Źródło: dane MF.

IV. RYNKI FINANSOWE

1. SYTUACJA NA GLOBALNYCH RYNKACH FINANSOWYCH

W 2014 r. globalne rynki finansowe, w porównaniu do poprzedniego roku, charakteryzowały się większą stabilnością, co wiązało się z poprawą perspektyw utrzymania wzrostu w gospodarkach wysokorozwiniętych. Poprawa nastrojów inwestorów była związana m.in. z poprawą sytuacji gospodarki amerykańskiej oraz postępami w zakresie konsolidacji fiskalnej w niektórych krajach rozwiniętych.

Okresowo, w 2014 r. na rynkach finansowych pojawiały się spadki indeksów związane m.in. z decyzją Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych (Fed) dotyczącą wygaszenia zakupu aktywów oraz słabszym od oczekiwanego tempem wzrostu strefy euro. Działania podjęte przez Fed przyczyniły się do zmniejszenia zasobów płynności na globalnych rynkach finansowych, wpływając m.in. na zmiany indeksów giełdowych i kursów walut. Federalny Komitet do spraw Operacji Otwartego Rynku (FOMC) zakończył skup aktywów w październiku 2014 r., zmniejszając go stopniowo o 10 mld USD miesięcznie od stycznia 2014 r. Niska presja inflacyjna oraz słabsze od oczekiwanego tempo wzrostu w strefie euro przyczyniły się do podjęcia decyzji przez Radę Prezesów EBC o obniżeniu dwukrotnie zarówno stopy referencyjnej, jak i depozytowej o 10 p.b. w czerwcu i wrześniu 2014 r. Stopa depozytowa EBC końcem roku była na poziomie -0,20%, a referencyjna 0,05%. EBC podtrzymało program operacji refinansujących, ponadto od września wprowadzono ukierunkowane długoterminowe operacje refinansujące (*targeted longer-term refinancing operations – TLTRO*), a od października program skupu listów zastawnych. Odmiennie działania

podejmowane przez Fed i EBC w 2014 r. w zakresie kształtowania płynności znalazły odbicie na rynkach kapitałowych.

Pojawiające się napięcia na rynkach finansowych występowały głównie w gospodarkach rozwijających się, nie oddziałując silnie na gospodarkę światową i samą strefę euro.

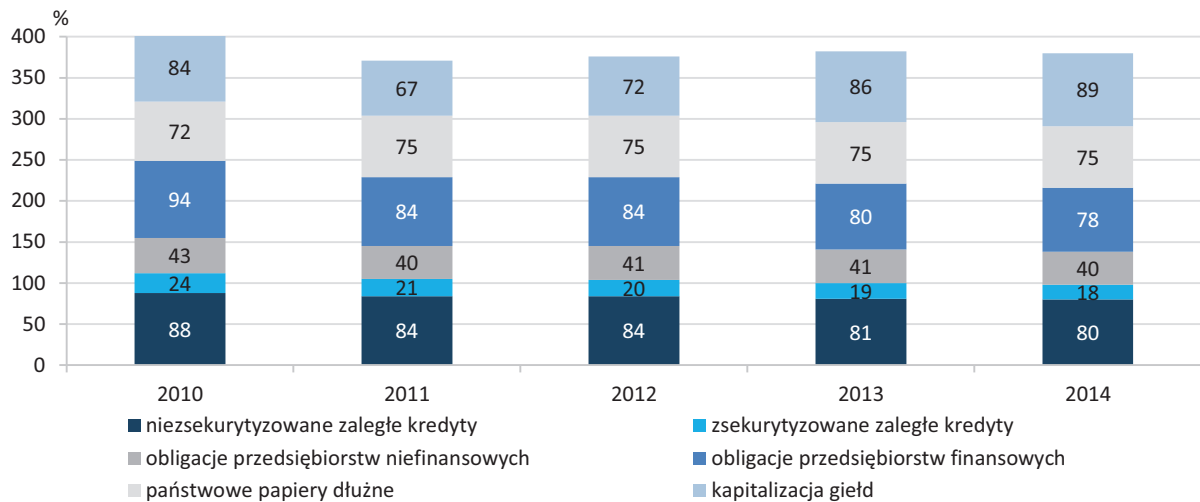
RYNKI FINANSOWE

Globalne aktywa rynków finansowych w 2014 r. według danych szacunkowych MFW, Deutsche Bank, BIS, McKinsey, Haver były wyceniane na poziomie 294 bln USD, co oznaczało wzrost o 9 bln USD, czyli 3,2% w relacji do ich wartości na koniec 2013 r. Globalne aktywa w relacji do światowego PKB nieznacznie zmniejszyły swój poziom do 380% PKB (wobec 382% PKB w 2013 r.)¹³⁵. Kapitalizacja giełd w 2014 r. zwiększyła się wartościowo o 5 bln USD wobec roku poprzedniego, a państwowe papiery dłużne o 2 bln USD, natomiast spadek m.in. wystąpił w przypadku obligacji przedsiębiorstw niefinansowych o 2 bln USD.

Sytuacja na światowych giełdach zmieniała się w następstwie rozwoju sytuacji w gospodarce amerykańskiej oraz działań podejmowanych przez Fed. W I połowie 2014 r. wzrosty na giełdzie w Stanach Zjednoczonych były znacznie wyższe niż w krajach strefy euro, co było spowodowane m.in. z lepszymi perspektywami ożywienia gospodarczego. W tym okresie w strefie euro wystąpiło ryzyko bardzo niskiej inflacji, budząc obawy wystąpienia deflacji i konieczności reakcji EBC w kierunku utrzymania stabilności cen.

¹³⁵ Szacunkowe dane: Deutsche Bank, BIS, McKinsey Global Institute, Haver, MFW na podstawie publikacji Business Insider – Global Financial Assets.

Wykres 128. Globalne aktywa rynków finansowych w relacji do światowego PKB

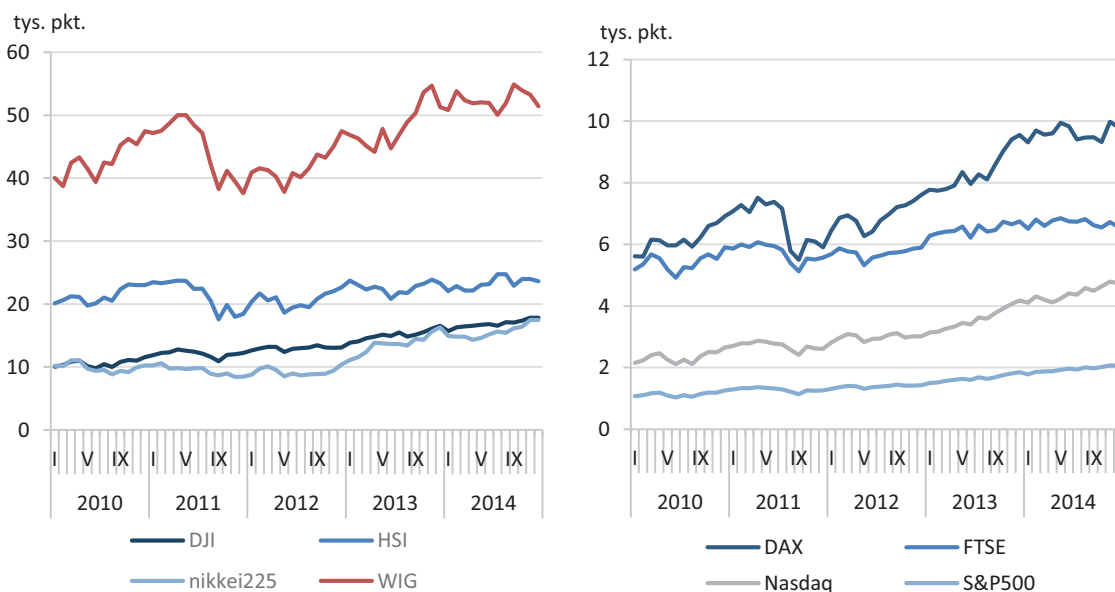
Źródło: Deutsche Bank, BIS, McKinsey, Haver, MFW.

Zakończenie niestandardowej polityki amerykańskiej wprowadziło element niestabilności na rynkach finansowych, zwiększając awersję do ryzyka, która skutkowałą zwiększonym odpływem kapitału z części krajów rozwijających się. Komunikat FOMC z grudnia 2013 r. o stopniowym zakończeniu skupu obligacji oddziaływał nie tylko na sytuację krajów rozwijających się, ale wpłynął też na strefę euro, z uwagi na mniej korzystne od przewidywanych dane dotyczące

kondycji gospodarki europejskiej.

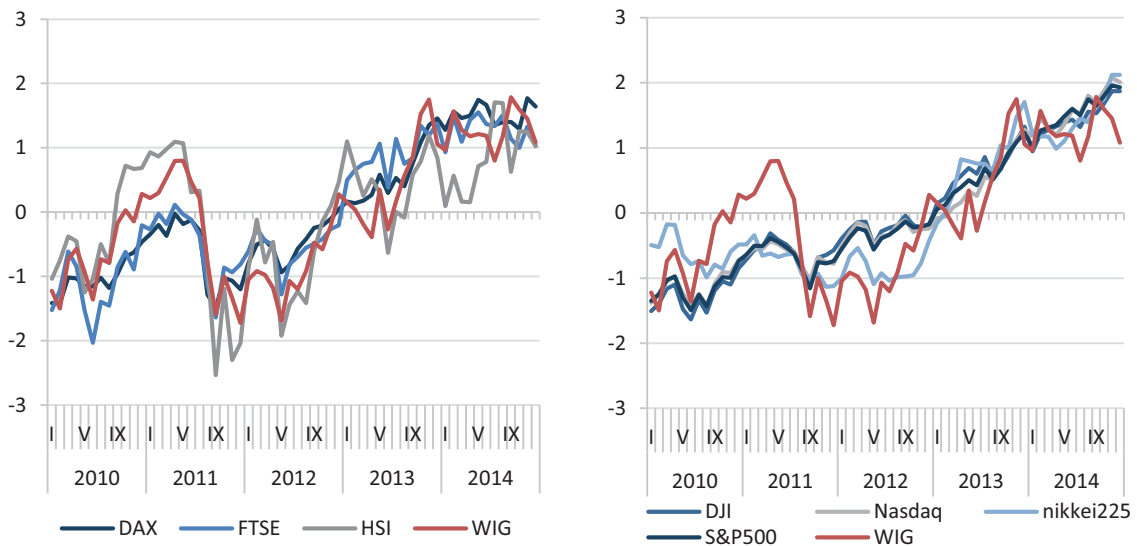
Wysoki poziom zadłużenia finansów publicznych krajów rozwiniętych był czynnikiem powodującym wciąż niepewność inwestorów co do stałości utrzymania koniunktury gospodarczej na świecie. Kapitałowe rynki europejskie w II połowie 2014 r. dyskontowały zapowiedzi przyszłych podwyżek stóp procentowych przez Fed. Pomimo to, w tym czasie amerykańskie indeksy giełdowe, m.in. S&P500, DJI i Nasdaq

Wykres 129. Wybrane indeksy giełd

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych giełd.

Wykres 130. Znormalizowane indeksy giełd dla okresu 2010-2014

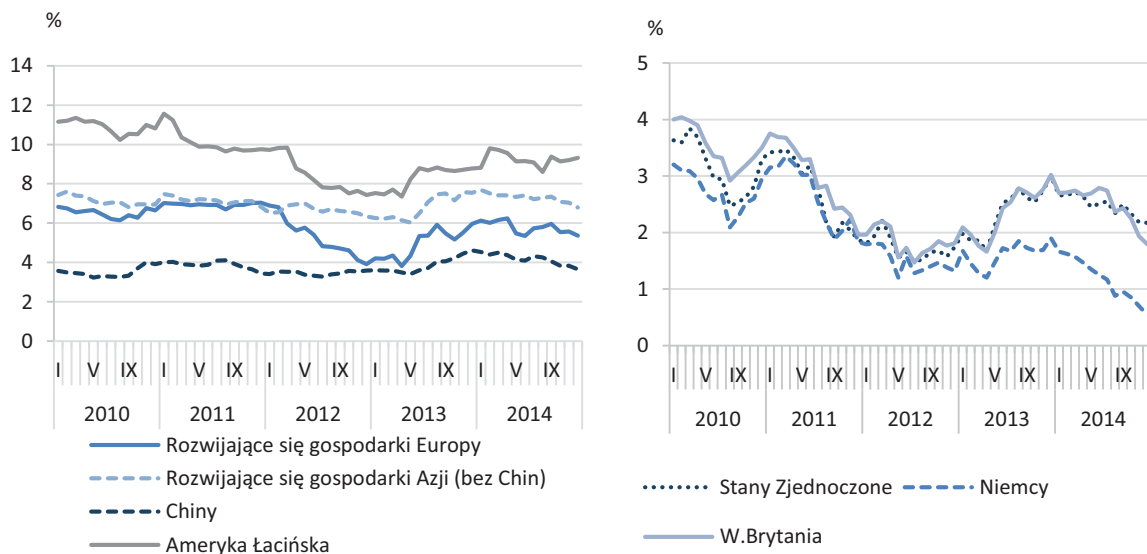
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych giełd.

odnotowały znaczny wzrost, co było związane z poprawą ożywienia gospodarczego w Stanach Zjednoczonych oraz znaczącym umocnieniem się dolara wobec pozostałych walut.

W 2014 r. warunki finansowania dla rynków wschodzących były zróżnicowane, co w połączeniu z wewnętrznymi i zewnętrznymi nierównowagami części gospodarek

spowodowało zmiany wyceny ryzyka i odpływ kapitału z tej grupy krajów. Spadek rentowności obligacji skarbowych oraz ich spreadów odnotowano zarówno dla grupy gospodarek rozwijających się, jak i rozwiniętych. W Stanach Zjednoczonych na koniec 2014 r. wobec roku poprzedniego rentowność obligacji 10-letnich zmniejszyła się o 73 p.b., w Wielkiej Brytanii o 121 p.b., a w Niemczech o 136 p.b. W 2014 r. spadek

Wykres 131. Rentowność 10-letnich skarbowych obligacji

Uwaga: dane na koniec miesiąca.

Źródło: dane MFW.

rentowności obligacji w Chinach był niższy i wyniósł 97 p.b., natomiast w Ameryce łaćińskiej rentowność obligacji wzrosła o 54 p.b. Świadczy to o poprawie globalnej stabilizacji kosztów finansowania oraz sytuacji na globalnych rynkach pieniężnych, pomimo działań podjętych przez Fed.

POLITYKA MONETARNA

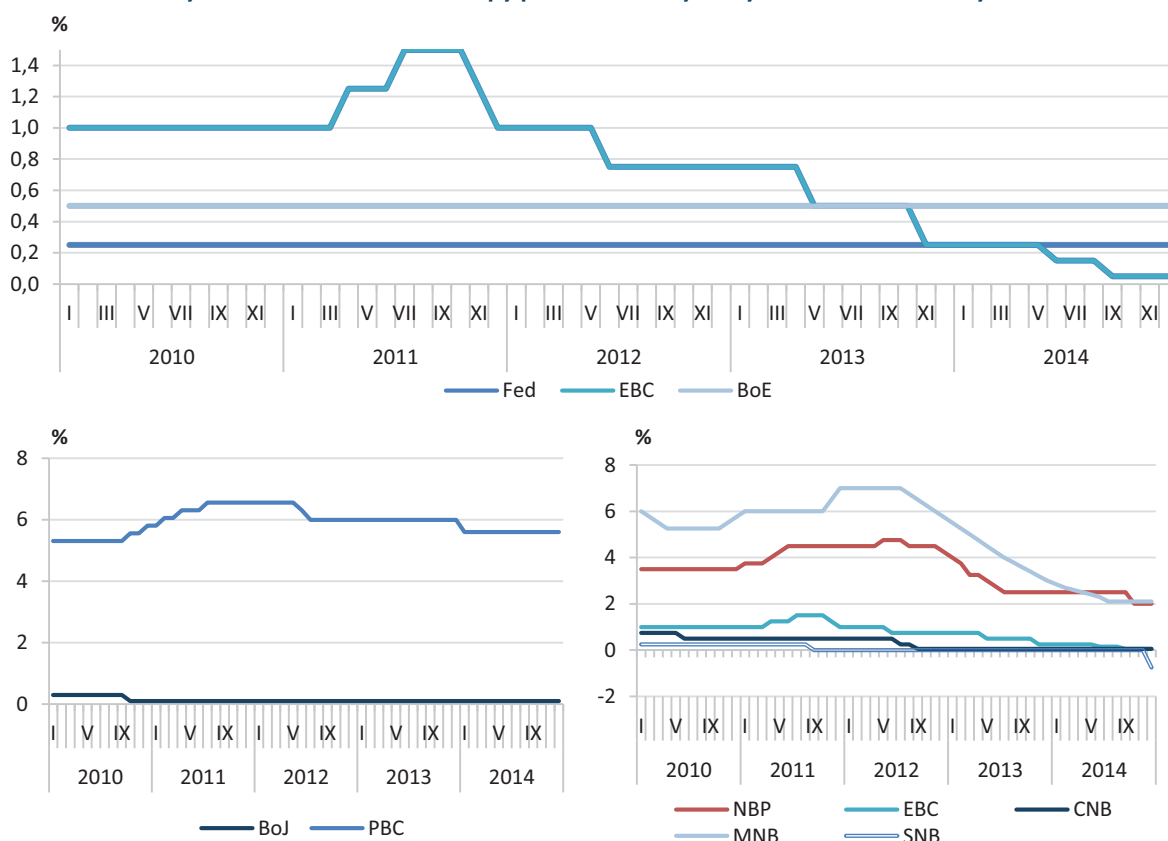
W 2014 r. polityka monetarna gospodarek rozwiniętych była kontynuowana m.in. poprzez dalsze utrzymywanie głównych stóp procentowych na niskim poziomie. Wobec ograniczeń narzędzi konwencjonalnych, poprawa funkcjonalności rynku finansowego była przeprowadzana za pomocą niestandardowych polityk monetarnych, w tym luzowania warunków płynnościowych

przez wybrane banki centralne, przy czym prowadzona polityka monetarna była zróżnicowana pomiędzy największymi bankami centralnymi.

Stopa docelowa funduszy federalnych w USA w 2014 r. nie przekraczała 0,25%. Utrzymanie niskich stóp procentowych spowodowane było niską inflacją i relatywnie wysokim bezrobociem. Poprawiająca się sytuacja makroekonomiczna spowodowała wstrzymanie dalszego luzowania monetarnego przez Fed, która stopniowo do stycznia 2014 r. z poziomu 85 mld USD zmniejszała zakup obligacji skarbowych co miesiąc o około 10 mld USD, wygaszając ten program w październiku 2014 r.

EBC w 2014 r. prowadziło politykę

Wykres 132. Podstawowe stopy procentowe wybranych banków centralnych

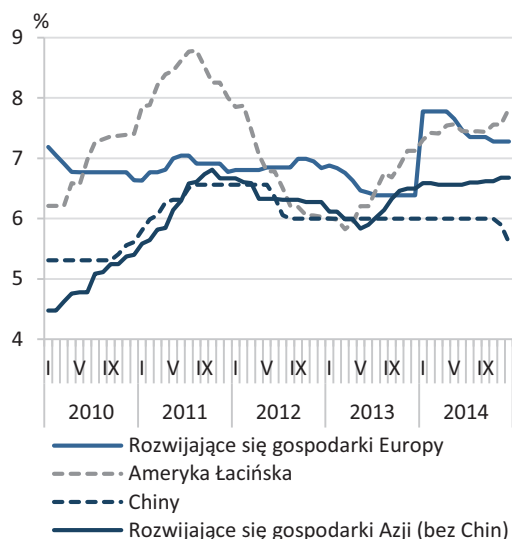

Uwaga: Fed - Rezerwa Federalna Stanów Zjednoczonych, EBC - Europejski Bank Centralny, BoE – Bank Anglii, BoJ – Bank Japonii, PBC – Ludowy Bank Chin, NBP – Narodowy Bank Polski, CNB – Narodowy Bank Czeski, MNB – Węgierski Bank Narodowy, SNB – Narodowy Bank Szwajcarii.

Źródło: dane Fed, EBC, NBP, MNB, global-rates.com.

ukierunkowaną na wsparcie kredytowania gospodarki i ożywienie w strefie euro, celem utrzymania stabilności cen¹³⁶. Europejski Bank Centralny w 2014 r. wciąż utrzymywał stopy procentowe na rekordowo niskim poziomie. Z uwagi na pogorszenie warunków gospodarczych w strefie euro w II półroczu 2014 r., EBC podjęło decyzję o zmianie stóp procentowych. Stopa podstawowych operacji refinansujących oraz stopy depozytu w EBC zostały łącznie obniżone o 20 p.b., a oprocentowanie kredytu w EBC o 45 p.b. Stopa depozytu w banku centralnym w 2014 r. osiągnęła poziom ujemny, co spowodowało że krótkoterminowe stopy rynku pieniężnego również były okresowo ujemne (stopa *overnight*). We wrześniu i w grudniu 2014 r. EBC przeprowadził dłużne operacje refinansujące (TLTRO) na łączną kwotę 212,4 mld EUR¹³⁷.

Wykres 133. Zagregowane podstawowe stopy procentowe wybranych banków centralnych na świecie

Źródło: dane MFW.

Bank Centralny Japonii (BoJ) w 2014 r. kontynuował prowadzenie luzowania ilościowego i jakościowego polityki pieniężnej (QQE¹³⁸), realizowanej przez trzy kanały

(redukcję stóp procentowych, wzrost oczekiwań inflacyjnych oraz zrównoważenie struktury papierów wartościowych instytucji finansowych). W 2014 r. BoJ zwiększył o 20 bln JPY bazę monetarną do poziomu 80 bln JPY oraz kontynuował zakup obligacji skarbowych celem osiągnięcia założonego średnioterminowego celu inflacyjnego. Zwiększając limity programu ilościowego luzowania polityki monetarnej BoJ dążył do osłabienia jena, walcząc z deflacją.

Bank Anglii (BoE) utrzymał referencyjną stopę procentową w 2014 r. na niezmiennym poziomie 0,5% oraz kontynuował program zakupu aktywów na poziomie 375 mld GBP¹³⁹. Narodowy Bank Szwajcarii (SNB) wprowadził w 2014 r. ujemne stopy procentowe celem ograniczenia napływu kapitału zagranicznego i dalszego umacniania się franka. Była to odpowiedź na ekspansywną politykę EBC.

Ludowy Bank Chin (PBC) w 2014 r. dokonywał ingerencji na rynku międzybankowym oraz pierwszy raz od lipca 2012 r. obniżono stopę pożyczkową i depozytową odpowiednio do poziomu 4,6% i 2,75%. Ponadto, Ludowy Bank Chin obniżył stopę rezerwy obowiązkowej, celem wsparcia akcji kredytowej banków oraz przeprowadzał skup obligacji skarbowych i hipotecznych emitowanych w Stanach Zjednoczonych. Podjęte działania miały uchronić gospodarkę chińską przed oznakami spowolnienia gospodarczego.

Zmiany w zakresie prowadzonej polityki monetarnej przez banki centralne znalazły swoje odzwierciedlenie w bilansach tych banków. Z końcem 2014 r. aktywa BoJ w relacji do PKB wzrosły o 14,7 p. proc. wobec 2013 r. (12,5 p. proc w 2013 r. w porównaniu do roku poprzedniego), a aktywa Fed o 1,9 p. proc wobec 2013 r. (5,7 p. proc

¹³⁶ EBC, *Raport roczny 2014 r.*, (2015), Frankfurt, s. 44.

¹³⁷ EBC, *Raport roczny 2014 r.*, (2015), Frankfurt, s. 48.

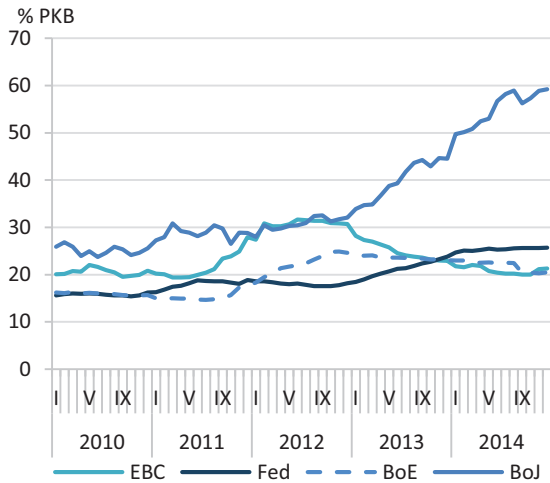
¹³⁸ *Quantitative and Qualitative Easing*

¹³⁹

<http://www.bankofengland.co.uk/publications/Pages/news/2014/008.aspx>

w 2013 r. w porównaniu do roku poprzedniego).

Wykres 134. Aktywa banków centralnych w relacji do PKB
(dane na koniec miesiąca)

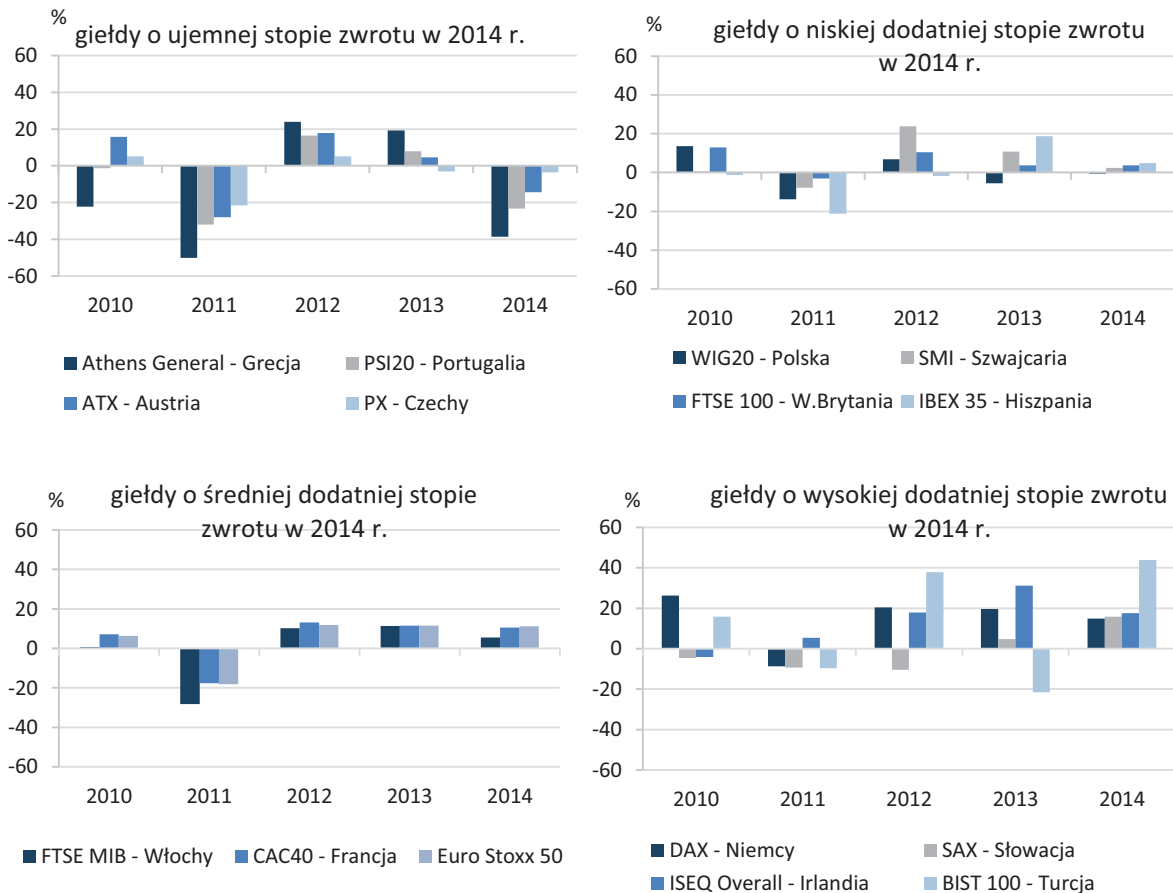
Źródło: dane MFW, baza WEO.

2. SYTUACJA NA RYNKACH FINANSOWYCH UNII EUROPEJSKIEJ

RYNKI FINANSOWE

Nastroje na europejskich rynkach finansowych w 2014 r. były warunkowane przez wciąż wysokie zadłużenie krajów peryferyjnych, a także skutki sankcji UE wobec Rosji w związku z konfliktem rosyjsko-ukraińskim. Zakończenie skupu aktywów przez Fed, w ramach programu luzowania ilościowego, przyczyniło się do osłabienia w 2014 r. nominalnego efektywnego kursu euro wobec USD o 12,6%¹⁴⁰.

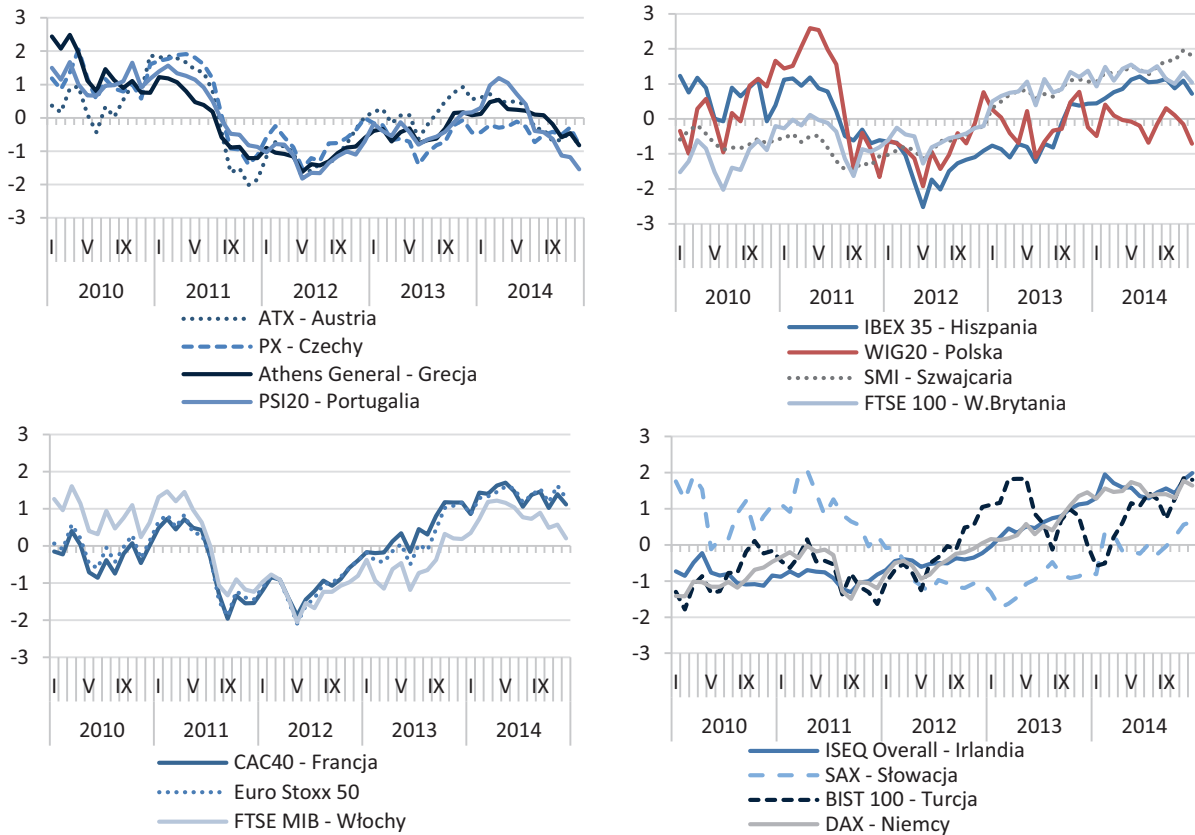
Wykres 135. Stopy zwrotu indeksów giełd europejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych giełd.

¹⁴⁰ EBC, *Raport roczny 2014 r.*, (2015), Frankfurt, s. 17.

Wykres 136. Znormalizowane indeksy giełd europejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych giełd.

Wprowadzone w sierpniu 2014 r. sankcje przez UE, Stany Zjednoczone i szereg krajów OECD dotyczyły ograniczeń dostępu do rynków finansowych dla banków i przedsiębiorstw rosyjskich. Działania te rozszerzono we wrześniu 2014 r., obejmując większą liczbę przedsiębiorstw i szerszy zakres instrumentów finansowych¹⁴¹.

Na sytuację na rynkach kapitałowych w końcu 2014 r. wpływ miał również kryzys walutowy Rosji związany z deprecjacją rubla, a także kryzys polityczny w Grecji.

Postępy w zakresie konsolidacji fiskalnej w strefie euro oraz w pozostałych krajach UE wpłynęły na poprawę nastrojów na rynkach finansowych. Odnotowane wzrosty kapitalizacji i obrotów na giełdach europejskich uwarunkowane były również zmniejszeniem ryzyk związanych z poprawą

sytuacji gospodarki amerykańskiej oraz ze zwiększeniem się akcji kredytowej w USA. Akcja kredytowa w strefie euro w 2014 r. była ograniczona, a warunki kredytowania zarówno dla przedsiębiorstwa, jak i gospodarstw domowych były niekorzystne z uwagi na wciąż wysoki poziom oprocentowania kredytów bankowych, pomimo zmian polityki pieniężnej EBC w 2014 r.

Nastroje na europejskich rynkach finansowych były zróżnicowane i rynki te można podzielić na dwie grupy: cechujące się wzrostem (m.in. Irlandia, Szwajcaria, Turcja, W. Brytania) oraz spadkiem notowań, szczególnie w II połowie 2014 r. (m.in. Polska, Grecja, Portugalia, Czechy).

Wśród indeksów giełd europejskich w których stopy zwrotu osiągnęły wysoki poziom w 2014 r. zaliczyć można BIST 100 – Turcja 43,8%; ISEQ Overall – Irlandia 17,6%, SAX – Słowacja 15,7% oraz DAX – Niemcy 14,9%. Do

¹⁴¹ EBC, *Raport roczny 2014 r.*, (2015), Frankfurt, s. 11.

indeksów w których stopy zwrotu były najniższe zaliczyć można ujemne stopy z indeksu Athens General – Grecja -38,7% oraz PSI20 – Portugalia -23,2%.

POLITYKA MONETARNA

Polityka pieniężna EBC prowadzona była w 2014 r. w warunkach niskiej inflacji. Działania podjęte przez Radę Prezesów EBC wiązały się z wdrożeniem niestandardowych programów, które miały zapewnić wzrost płynności w sektorze bankowym. Łagodzenie polityki pieniężnej przez EBC wiązało się z wprowadzeniem dłużnych operacji refinansujących (TLTRO) oraz uruchomieniem dwóch programów zakupu wybranych aktywów, pochodzących z sektora prywatnego. We wrześniu EBC pożyczył bankom w pierwszej operacji TLTRO 82,6 mld EUR, natomiast w drugiej, przeprowadzonej w grudniu – 129,8 mld EUR¹⁴². Banki były zainteresowane uczestnictwem w tych programach, gdyż z przeprowadzonych operacji TLTRO skorzystały łącznie 1 223 instytucje kredytowe¹⁴³. Na koniec 2014 r. średnia zapadalność operacji TLTRO wyniosła około 1 roku i 4 miesięcy¹⁴⁴. Ponadto, EBC w 2014 r. przeprowadził zakup papierów wartościowych zabezpieczonych aktywami (ABSPP) na kwotę 1,7 mld EUR oraz obligacji zabezpieczonych (CBPP3) na kwotę 29,6 mld EUR. Zakup ten był prowadzony zarówno na rynku pierwotnym, jak i wtórnym. Podobnie jak w latach poprzednich EBC wspierał płynność poprzez realizację podstawowych operacji refinansujących (MRO) oraz 3-miesięcznych dłużnych operacjach refinansujących (LTRO), których poziom spłaty przez banki w 2014 r. osiągnął kwotę 334 mld EUR. Działania te miały doprowadzić do utrzymania inflacji bliżej celu inflacyjnego na poziomie 2% oraz

¹⁴² EBC, *Raport roczny 2014 r.*, (2015), Frankfurt, s.44.

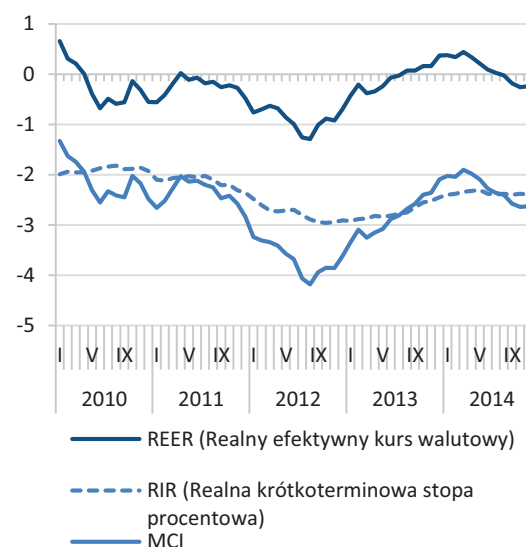
¹⁴³ EBC, *Raport roczny 2014 r.*, (2015), Frankfurt, s.48.

¹⁴⁴ EBC, *Raport roczny 2014 r.*, (2015), Frankfurt, s.49.

wesprzeć kredytowanie realnej gospodarki poprzez stymulację banków do dokonywania transakcji na rynku międzybankowym. Pomimo to płynność sektora finansowego strefy euro zmniejszyła się z 650 mld EUR w 2013 r. do 600 mld EUR na koniec 2014 r.

Działania luzowania monetarnego EBC znalazły odzwierciedlenie w kształtowaniu się kursu walutowego i krótkoterminowej stopy procentowej. Wskaźnik MCI¹⁴⁵, ujmujący syntetycznie¹⁴⁶ kształtowanie się restrykcyjności polityki monetarnej, cechował wzrost do marca 2014 r., wynikający z mniej ekspansywnej polityki EBC. Od kwietnia 2014 r. odnotowano spadek wskaźnika MCI, determinowany m.in. przez spadek realnego kursu walutowego. Zatrzymanie tego trendu wystąpiło z końcem roku.

Wykres 137. Wskaźnik MCI dla strefy euro i jego składowe

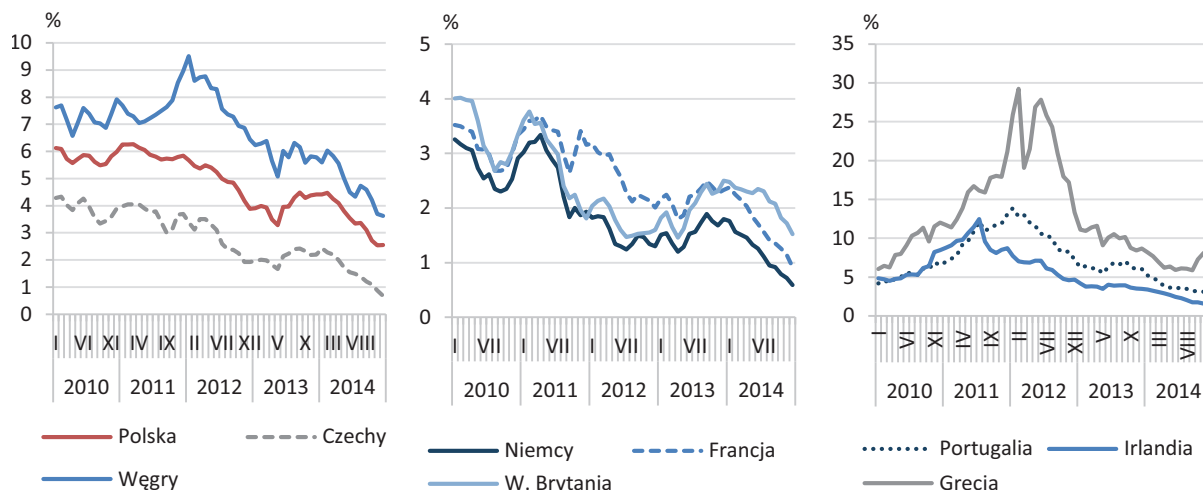

Źródło: dane KE.

¹⁴⁵ Ang. *Monetary Conditions Index* - wskaźnik MCI obliczany jest jako średnia ważona realnej krótkoterminowej stopy procentowej i realnego efektywnego kursu walutowego w stosunku do ich wartości w okresie bazowym.
http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/conditions/index_en.htm

¹⁴⁶ Wzrost wartości wskaźnika wskazuje na poluzowanie warunków monetarnych, zaś obniżenie – na ich zaostrzenie.

Wykres 138. Rentowność 10-letnich obligacji

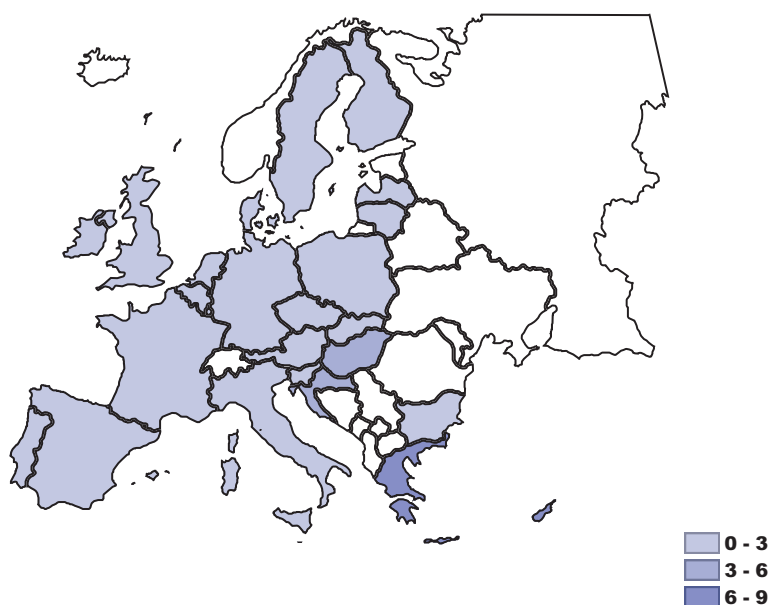

Źródło: dane Eurostatu.

W 2014 r. poziom rentowności obligacji europejskich spadał, za wyjątkiem obligacji greckich. Wynikało to z dalszych starań rządów krajów strefy euro związanych z wdrożeniem konsolidacji fiskalnej i przeprowadzaniem dalszych reform strukturalnych. Działania te w różnych krajach prowadzone były w różnym tempie. Niski poziom rentowności obligacji skarbowych na koniec 2014 r. wystąpił m.in. w Niemczech

(0,59%), w Czechach (0,67%) i Francji (0,92%). W Portugalii, Irlandii i na Węgrzech odnotowano znaczący spadek rentowności obligacji skarbowych na koniec 2014 r.; w porównaniu do roku poprzedniego poziom ten zmniejszył się odpowiednio o 3,23 p. proc., 2,17 p. proc. i 2,16 p. proc.

Wykres 139. Rentowność 10-letnich obligacji skarbowych na koniec 2014 r.
(w %)

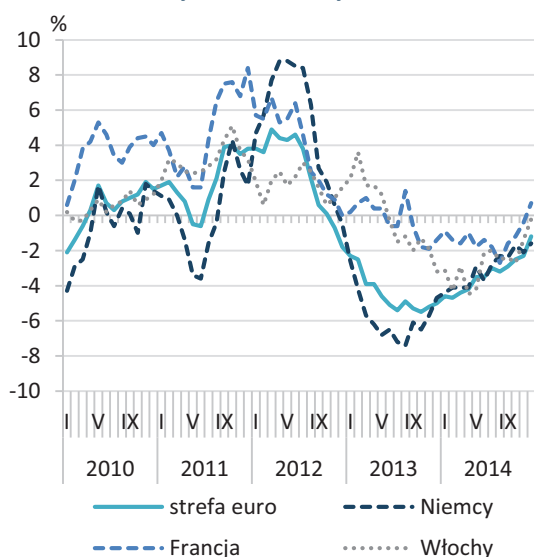

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

DZIAŁALNOŚĆ KREDYTOWA BANKÓW

W 2014 r. podaż pieniądza w strefie euro była ograniczona, pomimo złagodzenia warunków kredytowania. Zmiany w zakresie oprocentowania kredytów bankowych były nieznaczne, a restrykcyjne warunki kredytowania utrzymane w niektórych krajach strefy euro wciąż ograniczały popyt na finansowanie bankowe. Średnio w całej strefie euro poziom udzielonych kredytów zmniejszył się o 1,2%. Na koniec 2014 r. wzrost wartości kredytów w ujęciu rocznym odnotowano w Estonii (11,5%), na Litwie (14,0%), na Słowacji (6,0%) i w Finlandii (3,0%). Najwyższy spadek działalności kredytowej banków stwierdzono m.in. w Portugalii (8,5%), Irlandii (7,7%) oraz Grecji (4,5%). Poziom kredytowania w Niemczech i we Włoszech cechował się nieznacznym spadkiem nieprzekraczającym 1,6%.

Wykres 140. Zmiana poziomu kredytów dla rezydentów strefy euro

Źródło: dane EBC.

NADZÓR FINANSOWY

W 2014 r., przy współpracy z innymi instytucjami, EBC kontynuował prace nad utworzeniem niezależnego Mechanizmu Pojedynczej Rezolucji (*Single Resolution*

Mechanism - SRM), który ma pozwolić na wzmocnienie działania polityki mikro- i makroostrożnościowej. Wraz z utworzeniem 4 listopada 2014 r. jednolitego mechanizmu nadzorczego (ang. *Single Supervisory Mechanism – SSM*) Europejski Bank Centralny przejął realizację zadań mikroostrożnościowych i makroostrożnościowych w UE¹⁴⁷. W 2014 r. EBC ustanowiło procedury wymiany informacji i koordynacji z organami krajowymi, które mają umożliwić wdrożenie różnych instrumentów koordynacji SSM i ocenę następstw tych działań w wymiarze transgranicznym¹⁴⁸.

W 2014 r. EBC dokonało rewizji bilansów bankowych dotyczących jakości aktywów (AQR – *Asset Quality Review*) wraz z oceną testów warunków skrajnych. Stres-testy przeprowadzono (EBA we współpracy z EBC) dla 123 największych grup banków w UE oraz w Norwegii, których wartość aktywów stanowiła łącznie 70% aktywów europejskiego sektora bankowego¹⁴⁹. Po zakończeniu oceny w IV kwartale 2014 r. stwierdzono niedobór kapitału na poziomie 24,6 mld EUR w 25 bankach w relacji do planowanych wskaźników wypłacalności (w dwóch bankach wdrożono plany restrukturyzacyjne po uzgodnieniach z Komisją Europejską). Od stycznia do września 2014 r. oceniane banki pozyskały dodatkowy kapitał ogółem na poziomie 57,1 mld EUR. Pozwoliło to na zmniejszenie do poziomu 15,1 mld EUR szacowanego niedoboru kapitału, który dotyczył już tylko 13 banków poddanych ocenie¹⁵⁰.

¹⁴⁷ EBC, *Raport roczny 2014 r.*, (2015), Frankfurt, s. 56.

¹⁴⁸ EBC, *Raport roczny 2014 r.*, (2015), Frankfurt, s. 63.

¹⁴⁹ EBA, *Results of 2014 EU-wide stress test - Aggregate results* (2014), Londyn, s. 7.

¹⁵⁰ EBC, *Raport roczny 2014 r.*, (2015), Frankfurt, s. 64.

3. SYTUACJA NA RYNKU FINANSOWYM W POLSCE

AKTYWA RYNKU FINANSOWEGO

Pomimo niekorzystnych uwarunkowań zewnętrznych związanych z ograniczonym tempem wzrostu strefy euro oraz narastającym konfliktem na Ukrainie, polski system finansowy w 2014 r. cechował się stabilizacją wartości aktywów sektora finansowego, przy zachowaniu wzrostu akcji kredytowo-depozytowej banków. Stabilność sektora finansowego w Polsce kształtowana była przez czynniki krajowe, w tym m.in. poprawę sytuacji sektora finansów publicznych oraz sytuacji finansowej przedsiębiorstw niefinansowych.

Wartość aktywów systemu finansowego w Polsce z końcem 2014 r. wyniosła 2 114,5 mld zł, utrzymując się na zbliżonym poziomie w relacji do roku poprzedniego¹⁵¹. Wartość aktywów sektora finansowego wykazała wzrost w sektorze bankowym, ubezpieczeniowym i funduszy inwestycyjnych, natomiast spadek tej wartości cechował spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe oraz Otwarte Fundusze Emerytalne (OFE).

Najwyższy udział w aktywach sektora finansowego w 2014 r. miał sektor bankowy, tj. banki komercyjne i spółdzielcze oraz oddziały instytucji kredytowych – łącznie 72,5% (wobec 66,8% w 2013 r.). Wzrost sumy bilansowej sektora bankowego w 2014 r. w Polsce wyniósł 9,0%. W końcu 2014 r. aktywa banków komercyjnych i spółdzielczych oraz oddziałów instytucji kredytowych wyniosły łącznie 1 532,2 mld zł (1 406,0 mld zł

w 2013 r.). W strukturze aktywów sektora bankowego dominowały aktywa banków komercyjnych z oddziałami zagranicznymi – 1 394,6 mld zł, co oznacza wzrost o 9,2%. Aktywa banków spółdzielczych w 2014 r. ukształtowały się na poziomie 104,8 mld zł, wykazując wzrost o 8,6% w relacji do 2013 r.

Znaczący spadek wartości aktywów (o 12,3%) w 2014 r. odnotowały spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe z 18,7 mld zł do 16,4 mld zł. Wiązał się on ze spadkiem depozytów i kredytów w tych podmiotach oraz z trwającymi procesami restrukturyzacyjnymi.

Wartość aktywów zakładów ubezpieczeń w 2014 r. wzrosła o 11,3 mld zł (tj. o 6,8%) w porównaniu do roku poprzedniego i wyniosła 178,5 mld zł, z tego aktywa zakładów ubezpieczeń na życie wyniosły 105,5 mld zł (o 4,1% więcej), a zakładów ubezpieczeń majątkowych i pozostałych osobowych – 73,0 mld zł (o 4,9% więcej).

Aktywa netto otwartych funduszy emerytalnych w końcu 2014 r. wyceniono na 149,4 mld zł, tj. o 50,3% mniej niż rok wcześniej. Zgodnie z art. 23 ustawy z dnia 6 grudnia 2013 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytur ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych, na początku lutego 2014 roku OFE przekazały do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych aktywa o wartości 153,2 mld zł. Po przekazaniu części aktywów do ZUS portfel OFE stał się typowo akcyjny, a jego rentowność uzależniona była w większym stopniu od sytuacji na rynku kapitałowym.

¹⁵¹ W lutym 2014 r., z uwagi na zmianę regulacji prawnych związanych z systemem emerytalnym odnotowano znaczące zmniejszenie się aktywów Otwartych Funduszy Emerytalnych.

Tabl. 50. Aktywa instytucji finansowych w Polsce

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	w mld zł				
Banki komercyjne i spółdzielcze oraz oddziały instytucji kredytowych	1159,4	1295,0	1350,2	1406,0	1532,2
Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe	14,0	15,6	16,9	18,7	16,4
Sektor ubezpieczeniowy	145,2	146,2	162,7	167,2	178,5
Fundusze inwestycyjne	134,3	125,0	159,8	212,2	238,0
Otwarte Fundusze Emerytalne	221,3	224,7	269,6	300,8	149,4
Ogółem	1674,2	1806,4	1959,2	2104,9	2114,5

Źródło: dane KNF.

Wartość aktywów funduszy inwestycyjnych znacznie przewyższyła poziom z poprzednich lat. Według stanu na dzień 31 grudnia 2014 r. aktywa te zwiększyły się do 238,0 mld zł (o 12,2%), odnotowując najwyższy wzrost w sektorze finansowym w tym roku. Liczba funduszy inwestycyjnych zwiększyła się o 42, do łącznej ich liczby 681.

POLITYKA MONETARNA

Rada Polityki Pieniężnej (RPP) w 2014 r. podejmowała działania związane z prowadzeniem polityki pieniężnej, które miały zapewnić stabilność cen dzięki utrzymaniu inflacji na poziomie 2,5%, z dopuszczalnym przedziałem odchyień +/-1 p. proc.¹⁵² Rada w podjętych decyzjach kierowała się oceną czynników determinujących procesy inflacyjne, uwzględniając trwałość i naturę wstrząsów przyczyniających się do odchylenia inflacji od założonego celu inflacyjnego¹⁵³. Polityka pieniężna w 2014 r. była kształtowana w I półroczu przez przyspieszenie wzrostu gospodarczego oraz spadek inflacji w Polsce, natomiast w II półroczu na gospodarkę polską oddziaływało spowolnienie wzrostu gospodarczego strefy euro, konflikt rosyjsko-ukraiński oraz obniżone oczekiwania inflacyjne związane z deflacją w Polsce.

Zmiana podstawowych stóp procentowych przez RPP wystąpiła tylko w październiku 2014 r.; poprzednio obowiązywały stopy procentowe ustalone na początku lipca 2013 r. Utrzymanie stóp procentowych na niezmiennym poziomie było w I półroczu uzasadnione przez RPP ożywieniem krajowej gospodarki, inflacji utrzymywanej blisko celu inflacyjnego oraz sytuacją na rynkach finansowych, ocenianą jako stabilna. W informacjach publikowanych w styczniu i lutym przez RPP wskazywano na utrzymanie stóp procentowych do końca pierwszego półrocza na stałym poziomie, natomiast w marcu RPP ogłosiła utrzymanie stóp procentowych na niezmiennym poziomie w dłuższym okresie — do końca trzeciego kwartału 2014 r. W lipcu 2014 r. RPP zrezygnowała z długoterminowego zapewniania o utrzymaniu stóp procentowych na tym samym poziomie, co wynikało z niepewności co do dalszego utrzymania wzrostu gospodarczego w Polsce, jak i perspektyw powrotu inflacji do poziomu założonego w celu inflacyjnym NBP.

W październiku 2014 r. Rada postanowiła obniżyć stopy procentowe NBP o 50 p.b. dla stopy referencyjnej, o 100 p.b. dla stopy lombardowej i o 50 p.b. dla redyskonta weksli. Stopę depozytową utrzymano na niezmiennym poziomie, ograniczając w ten sposób różnicę pomiędzy stopą lombardową a depozytową. Wzrost ryzyka utrzymania inflacji poniżej celu był główną determinantą

¹⁵² NBP, *Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej na rok 2014*, (2015), Warszawa, s. 5.

¹⁵³ NBP, *Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej na rok 2014*, (2015), Warszawa, s. 11.

Tabl. 51. Zmiany stóp procentowych w Polsce w latach 2013-2014

Wyszczególnienie	Stopy procentowe	Zmiana	Data	Uzasadnienie RPP
Stopa referencyjna	2,50	↓ 25 p.b.	04.07.2013	- wyraźnie słabsze od oczekiwań tempo wzrostu PKB
Stopa lombardowa	4,00	↓ 25 p.b.		- wyhamowanie spadku zatrudnienia
Stopa depozytowa	1,00	↓ 25 p.b.		- inflacja CPI ponownie obniżyła się wyraźnie do poziomu 0,5% r/r, poniżej celu inflacyjnego NBP
Stopa redyskonta weksli	2,75	↓ 25 p.b.		- niski wzrost sprzedaży detalicznej - wskaźniki koniunktury nie wskazują jednoznacznie na kierunek zmian aktywności gospodarczej
Stopa referencyjna	2,50	-	lipiec 2013- wrzesień 2014	- kontynuacja stopniowej poprawy koniunktury na rynku krajowym
Stopa lombardowa	4,00	-		- ograniczenie presji inflacyjnej
Stopa depozytowa	1,00	-		- stabilizacja na rynkach finansowych
Stopa redyskonta weksli	2,75	-		
Stopa referencyjna	2,00	↓ 50 p.b.	08.10.2014	- spowolnienie dynamiki aktywności gospodarczej
Stopa lombardowa	3,00	↓ 100 p.b.		- niski poziom inflacji, poniżej celu inflacyjnego, potwierdzający brak presji popytowej w gospodarce krajowej
Stopa depozytowa	1,00	-		- niskie oczekiwania inflacyjne przedsiębiorstw i gospodarstw domowych
Stopa redyskonta weksli	2,25	↓ 50 p.b.		

Źródło: opracowanie własne na podstawie komunikatów publikowanych po posiedzeniach RPP w 2014 r.

obniżenia stóp procentowych. W listopadzie i grudniu 2014 r. RPP utrzymywała stopy procentowe na niezmiennym poziomie, sygnalizując możliwość kolejnych obniżek stóp procentowych w sytuacji utrzymującej się niepewności co do dalszego utrzymania aktywności gospodarczej i konieczności dostosowania polityki pieniężnej w celu utrzymania inflacji na zakładanym poziomie w średnim okresie.

W 2014 r. polityka pieniężna NBP była prowadzona w warunkach nadpłynności sektora bankowego¹⁵⁴, przy czym nadpłynność sektora bankowego zmniejszyła się

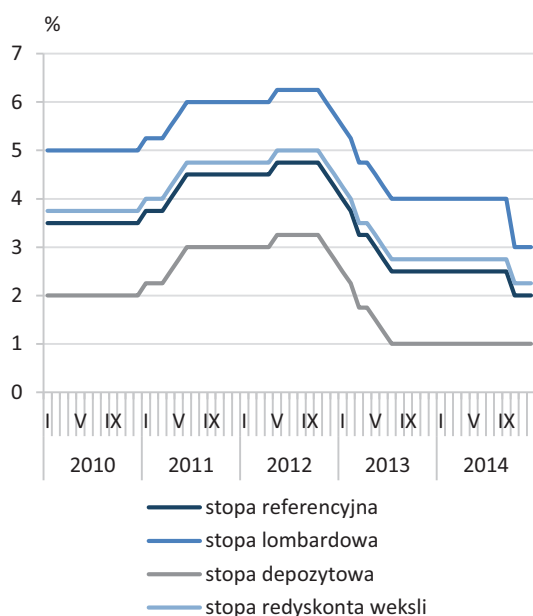
z 123,2 mld zł na koniec 2013 r. do 99,2 mld zł na koniec 2014 r. (spadek o 24,0 mld zł). Wartość średnioroczna nadpłynności sektora bankowego w 2014 r. wyniosła 108,8 mld zł, tj. zmniejszyła się o 14,0% w porównaniu do 2013 r.

Do spadku nadpłynności sektora bankowego przyczynił się m.in. wzrost pieniądza gotówkowego, który wyniósł 11,2% na koniec 2014 r. w porównaniu do analogicznego okresu roku poprzedniego. Ograniczenie nadpłynności w sektorze bankowym w 2014 r. było kształtowane również przez przewagę sprzedaży walut obcych w relacji do ich skupu przez NBP (transakcje walutowe były wyższe o 11,8 mld zł w relacji do 2013 r.). Ministerstwo Finansów w 2014 r. ograniczyło przewalutowanie środków pochodzących z funduszy unijnych przy udziale NBP, decydując się na transakcje na rynku międzybankowym, przy współudziale BGK. Na

¹⁵⁴ „Nadpłynność sektora bankowego jest to nadwyżka środków pozostająca w sektorze bankowym ponad wymagany poziom rezerwy obowiązkowej, obliczana w odpowiednich okresach utrzymywania rezerwy. Miarą nadpłynności jest saldo przeprowadzanych przez bank centralny operacji otwartego rynku oraz depozytowo-kredytowych”. NBP, *Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej na rok 2014*, (2015), Warszawa, s. 18-21.

poziom nadpłynności wpływ miała również sprzedaż walut obcych przez NBP, wynikająca z przewalutowania składki członkowskiej wpłacanej na rachunek KE¹⁵⁵. Ograniczony poziom płynności sektora bankowego był warunkowany również wyższym o 2,8 mld zł poziomem środków utrzymywanych w ramach rezerwy obowiązkowej, tj. o 8,8% w porównaniu do końca 2013 r. Wyższy poziom tych środków wynikał z wprowadzenia obowiązku utrzymywania tej rezerwy przez SKOK oraz KSKOK¹⁵⁶, a także ze wzrostu depozytów w sektorze bankowym, od których naliczana była rezerwa.

Wykres 141. Stopy procentowe NBP

Źródło: dane NBP.

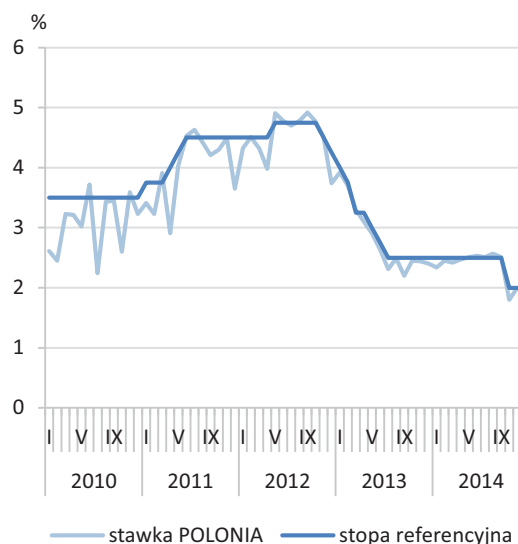
Stawka POLONIA w 2014 r. kształtowała się w pobliżu poziomu stopy referencyjnej NBP. Średnie absolutne odchylenie stawki POLONIA od stopy referencyjnej NBP wyniosło 11 p. b. (wobec 18 p. b. w 2013 r.). Przyczyną zmniejszenia odchylenia stawki POLONIA od stopy referencyjnej NBP był spadek oprocentowania depozytów na koniec dnia, co

¹⁵⁵ NBP, *Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej na rok 2014*, (2015), Warszawa, s. 21.

¹⁵⁶ NBP, *Raport roczny 2014, Płynność sektora bankowego, Instrumenty polityki pieniężnej NBP*, (2015), Warszawa, s. 10.

więzało się ze zmniejszeniem oprocentowania depozytów zawieranych na rynku międzybankowym¹⁵⁷.

Wykres 142. Stawka referencyjna POLONIA i stopa referencyjna NBP

Źródło: dane NBP.

W ramach podstawowych operacji otwartego rynku w 2014 r. NBP emitował bony pieniężne z 7-dniowym terminem zapadalności, których średnia wartość roczna wyniosła 107,3 mld zł i była niższa od średniego poziomu emisji tych bonów w 2013 r. o 16,9 mld zł. Ponadto NBP emitował, w ramach operacji dostrajających, bony pieniężne o krótszych terminach zapadalności (1,2,3,4-dniowych) – średnia wartość tych emisji wyniosła 1,2 mld zł w relacji do 1,8 mld zł w 2013 r. W 2014 r. przeprowadzono również 19 transakcji dostrajających otwartego rynku (o 6 mniej niż w 2013 r.).

KURS WALUTOWY

W 2014 r. kurs złotego względem euro i dolara amerykańskiego kształtował się głównie pod wpływem czynników zewnętrznych, związanych z dywergencją polityki monetarnej największych banków centralnych – Fed, EBC, a także z sytuacją na rynkach finansowych,

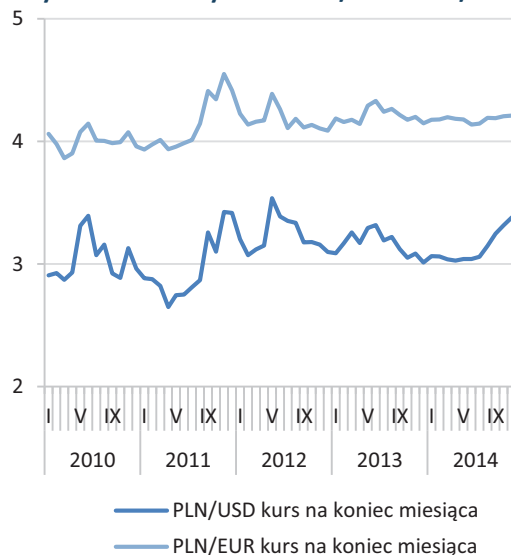
¹⁵⁷ NBP, *Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej na rok 2014*, (2015), Warszawa, s. 23.

która była kształtowana przez wzrost awersji do ryzyka związany z konfliktem na Bliskim Wschodzie i kryzysem rosyjsko-ukraińskim. Wśród czynników krajowych, wpływających na stabilny poziom kursu złotego w 2014 r. w porównaniu do 2013 r. można wyróżnić utrzymanie niskiego deficytu na rachunku obrotów bieżących oraz spadek poziomu zadłużenia zagranicznego w relacji do PKB (z 71,3% PKB w 2013 r. do 70,8% PKB w 2014 r.)¹⁵⁸.

W I półroczu kurs złotego odnotował aprecjację, co wiązało się z łagodzeniem polityki pieniężnej przez EBC od czerwca 2014 r., natomiast okresowo zwiększona zmienność kursu złotego w tym czasie wynikała z decyzji o ograniczaniu skupu aktywów rozpoczętych przez Fed na początku 2014 r., co wiązało się ze zmniejszeniem płynności w skali globalnej. W II półroczu kurs złotego osłabił się względem kursu euro, podobnie jak waluty gospodarek krajów

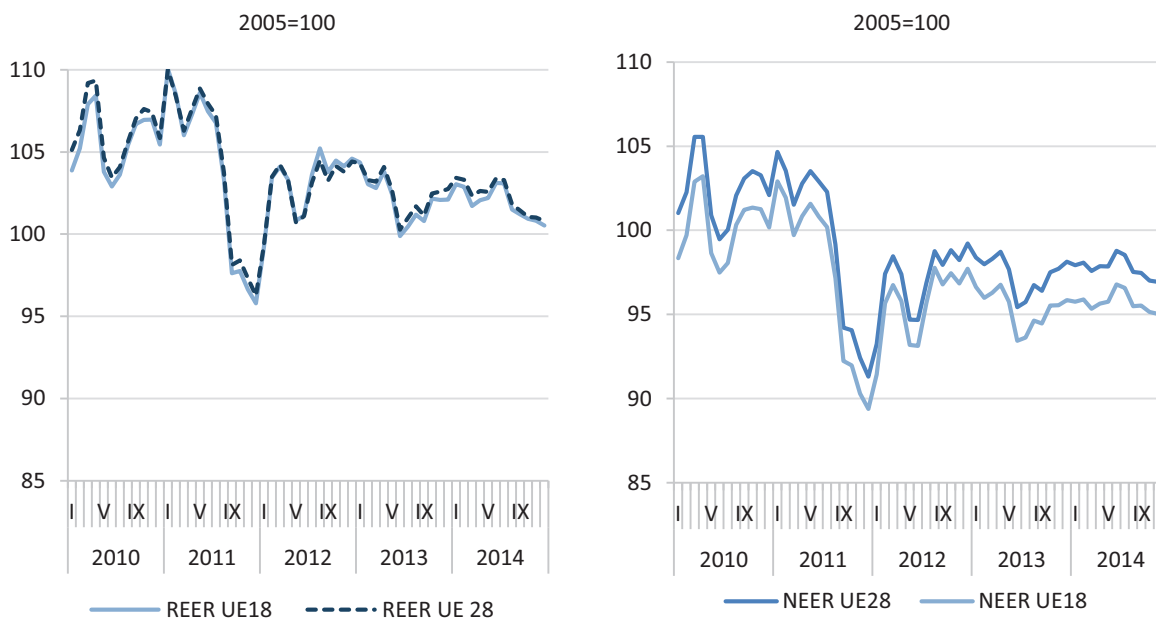
wschodzących, co było skutkiem kryzysu walutowego w Rosji. Do czynników krajowych, warunkujących osłabienie złotego względem euro w tym okresie zaliczyć można oczekiwania uczestników rynku dotyczące obniżki stóp procentowych przez NBP.

Wykres 143. Kursy walut PLN/USD i PLN/EUR

Źródło: dane NBP.

Wykres 144. Nominalny i realny efektywny kurs złotego

Źródło: http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/competitiveness/data_section_en.htm

¹⁵⁸ NBP, *Bilans Płatniczy Rzeczypospolitej Polskiej za IV kwartał 2014 r.*, (2015), Warszawa, s. 41.

Średni kurs euro w 2014 r. wyniósł 4,18 zł i był niższy o 0,3% w porównaniu z 2013 r. Średni kurs dolara w 2014 r. wyniósł 3,15 zł i był niższy o 0,2% w porównaniu do 2013 r. Średni kurs franka szwajcarskiego w 2014 r. wyniósł 3,45 zł i był wyższy o 1,0% w porównaniu do 2013 r.

Realny efektywny kurs złotego (REER¹⁵⁹) w przeliczeniu dla 28 krajów UE w 2014 r. osiągnął poziom 102,2 wobec roku bazowego 2005. W 2013 r. poziom REER dla złotego był nieznacznie niższy w porównaniu do 2014 r. Nominalny efektywny kurs złotego (NEER¹⁶⁰) w 2014 r. w przeliczeniu dla 28 krajów UE był w 2014 r. na poziomie 97,7 w porównaniu do okresu bazowego (2005=100) i był nieznacznie wyższy niż w 2013 r.

¹⁵⁹ Realny efektywny kurs walutowy, REER UE28 uwzględnia zmiany kursu złotego wobec 28 krajów UE, a REER UE18 uwzględnia zmiany kursu złotego wobec krajów strefy euro. Więcej na ten temat: http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/competitiveness/index_en.htm

¹⁶⁰ Nominalny efektywny kurs walutowy, NEER UE28 uwzględnia zmiany kursu złotego wobec 28 krajów UE, a NEER UE18 uwzględnia zmiany kursu złotego wobec krajów strefy euro. Więcej na ten temat: http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/competitiveness/index_en.htm

4. SEKTOR BANKOWY W POLSCE

CHARAKTERYSTYKA POLSKIEGO SEKTORA BANKOWEGO

Na koniec 2014 r. liczba podmiotów działających w polskim sektorze bankowym wyniosła 631, wobec 640 rok wcześniej. Działo 38 krajowych banków komercyjnych (o 3 mniej niż rok wcześniej). Funkcjonowało również 565 banków spółdzielczych (o 6 mniej). Oprócz banków działały oddziały instytucji kredytowych. Liczba tych oddziałów wyniosła 28, podobnie jak w roku poprzednim. Zmniejszenie liczby banków było spowodowane fuzjami i zmianami organizacyjnymi przeprowadzonymi przez ich właścicieli. W końcu 2014 r., w relacji do 2013 r., nastąpiło zmniejszenie zatrudnienia w sektorze bankowym o 0,9% i liczby placówek banków o 1,5%.

Udział pięciu największych banków w aktywach ogółem (stopień koncentracji CR5) wyniósł 48,5% i wzrósł w 2014 r. o 2,4 p. proc. wobec roku poprzedniego. Odnotowano również wzrost o 9,0 p. proc. udziału wartości depozytów CR5 w depozytach całego sektora bankowego. Istotnie zwiększył się udział pięciu największych banków w należnościach sektora niefinansowego (o 6,4 p. proc.). Na poziom koncentracji CR5 w sektorze bankowym wpłynęły między innymi przeprowadzone w 2014 r. przejęcia 3 banków komercyjnych i 6 banków spółdzielczych.

Tabl. 52. Charakterystyka liczbowa sektora bankowego w Polsce

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Banki komercyjne	49	47	45	41	38
Banki spółdzielcze	576	574	572	571	565
Oddziały instytucji kredytowych	21	21	25	28	28
Liczba placówek	14 179	13 921	15 412	15 297	15 062
Zatrudnienie	176 916	176 658	175 071	174 331	172 675

Źródło: dane KNF.

W sektorze bankowym 38,5% aktywów banków w 2014 r. należało do inwestorów krajowych (wzrost o 1,7 p. proc. wobec 2013 r.), co wiązało się z przejściem Nordea Bank przez bank PKO BP, a w efekcie konsolidacją bilansów tych banków. Z końcem 2014 r. pod kontrolą inwestorów krajowych było 10 banków komercyjnych oraz wszystkie banki spółdzielcze.

Od 1 stycznia 2014 r. obowiązuje nowy standard sprawozdawczości, dotyczący adekwatności kapitałowej, określony przez pakiet CRR/CRD IV. W 2014 r. współczynnik kapitału podstawowego Tier 1¹⁶¹ wyniósł 14,0%, wobec 14,1% współczynnika Tier 1 wyliczone na podstawie starych zasad obowiązujących w 2013 r.

Fundusze własne banków, obliczone według nowych obowiązujących zasad na koniec 2014 r. wynosiły 136,9 mld zł i utrzymały zbliżony poziom do roku poprzedniego. Na koniec 2014 r. tylko 1 bank komercyjny

(wobec 6 w 2013 r.) oraz 27 banków spółdzielczych (wobec 81 w 2013 r.) wykazało współczynnik kapitałowy na poziomie niższym niż 12%¹⁶². Udział tych podmiotów w sumie aktywów sektora bankowego stanowił jedynie 1,9%. Świadczy to o wysokiej jakości kapitałów zgromadzonych przez polskie banki.

Całkowity wymóg kapitałowy w 2014 r. w sektorze bankowym wyniósł 76,1 mld zł, wobec 70,8 mld zł w 2013 r. W związku z tym KNF w 2014 r., uznając dalszą potrzebę wzmocnienia bazy kapitałowej sektora bankowego, wydała stanowisko¹⁶³ dotyczące podziału zysku za 2014 r. W zaleceniu tym wskazano, że dywidendę w wysokości 100% wypracowanego w 2014 r. zysku netto będą mogły wypłacić wyłącznie te banki, które spełnią określone kryteria, m.in. utrzymają współczynnik kapitału podstawowego Tier 1 powyżej 12%, a łączny współczynnik kapitałowy (TCR) na poziomie wyższym niż 15,5%.

Tabl. 53. Udziały w aktywach sektora bankowego banków kontrolowanych przez inwestorów krajowych i zagranicznych

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	w %				
Inwestorzy krajowi	33,8	35,0	36,4	36,8	38,5
Inwestorzy zagraniczni	66,2	65,0	63,6	63,2	61,5

Źródło: dane KNF.

¹⁶¹ Zgodnie z dokumentem: Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 680/2014 z dnia 16 kwietnia 2014 r. ustanawiające wykonawcze standardy techniczne dotyczące sprawozdawczości nadzorczej instytucji zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 zmianie uległ standard w zakresie sprawozdawczości dotyczącej adekwatności kapitałowej banków od marca 2014 r.

¹⁶² KNF, *Raport o sytuacji banków w 2014 r.*, (2015), Warszawa, s. 27.

¹⁶³ KNF, *Stanowisko KNF w sprawie polityki dywidendowej instytucji finansowych*, z dnia 2 grudnia 2014 r., (2014), Warszawa.

Tabl. 54. Współczynnik koncentracji CR5 banków w sektorze bankowym

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	w %				
W aktywach ogółem	43,9	44,3	45,0	46,1	48,5
W depozytach ogółem	46,5	45,4	44,2	45,9	54,9
W należnościach sektora niefinansowego	39,2	39,1	39,1	42,5	48,9

Źródło: dane KNF.

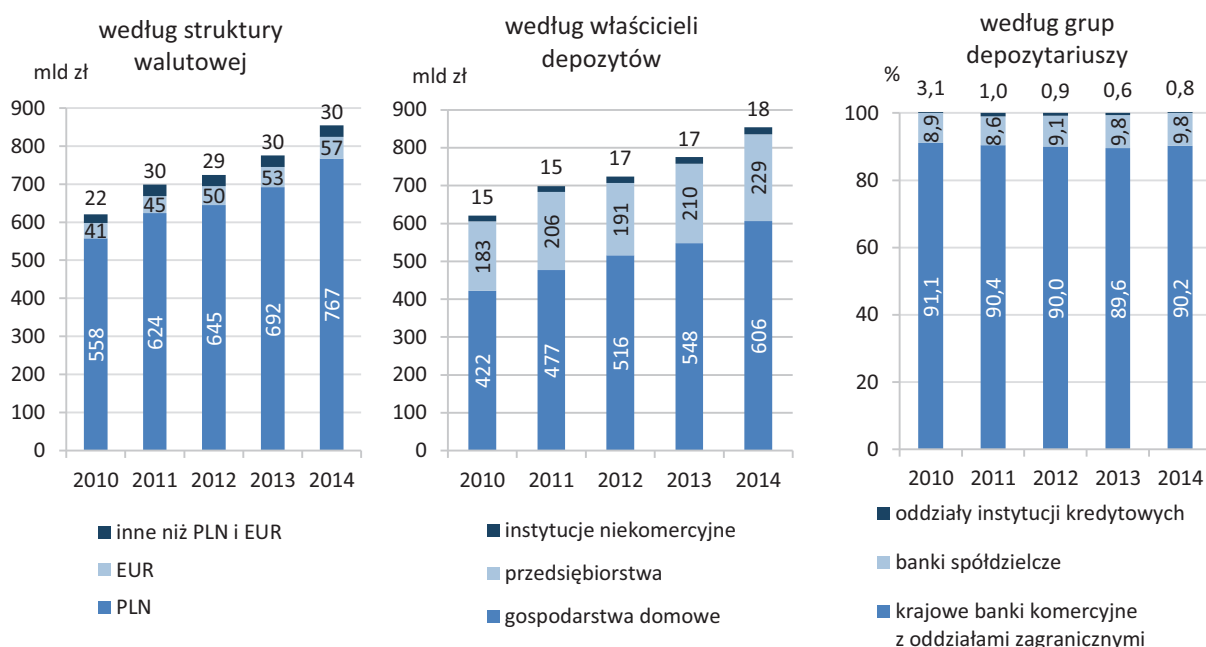
Przeprowadzone przez NBP w IV kwartale 2014 r. testy warunków skrajnych¹⁶⁴ wykazały, że polski sektor bankowy jest odporny na ewentualne szoki sytuacji makroekonomicznej i rynkowej. Zgodnie z przeprowadzonymi symulacjami w horyzoncie od IV kwartału 2014 r. do IV kwartału 2016 r. ustalono, że w sytuacji wystąpienia najgorszego zakładanego scenariusza, odpisy z tytułu utraty wartości kredytów byłyby wyższe o 0,9% aktywów sektora bankowego niż w sytuacji normalnej. Wynik odsetkowy byłby niższy o 2,39% wartości aktywów sektora bankowego, a wynik finansowy netto o 0,7% wartości aktywów sektora bankowego. Jednocześnie, utrzymanie funduszy własnych

na odpowiednim poziomie wymagałoby dodatkowego dokapitalizowania banków o 1,9 mld zł.

DEPOZYTY

Depozyty sektora niefinansowego oraz sektora instytucji rządowych i samorządowych na koniec 2014 r. wynosiły łącznie 914,7 mld zł, i były o 10,1% wyższe niż rok wcześniej. Depozyty sektora niefinansowego stanowiły 93,4% depozytów tych dwóch sektorów (wobec 93,3% rok wcześniej). Wartość depozytów sektora niefinansowego wyniosła 854,1 mld zł, co oznaczało ich wzrost o 10,2% w porównaniu z rokiem poprzednim.

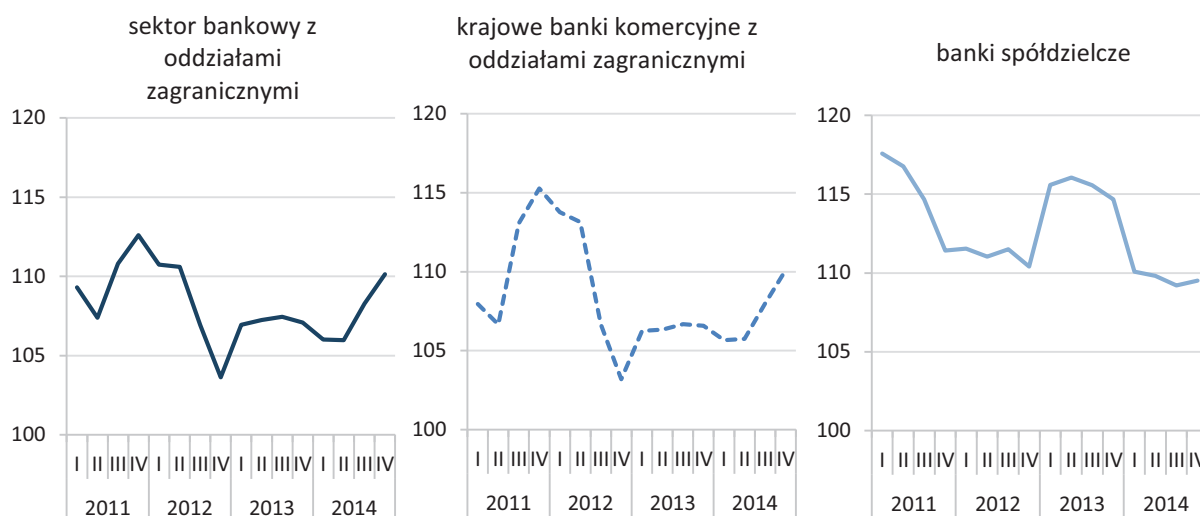
Wykres 145. Wartość i struktura depozytów sektora niefinansowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF.

¹⁶⁴ NBP, *Raport o stabilności systemu finansowego*, (2015), Warszawa, s. 71-72.

Wykres 146. Dynamika depozytów sektora niefinansowego
(analogiczny okres poprzedniego roku =100)

Uwaga: stan na koniec kwartału.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF.

Analogicznie jak w latach poprzednich, w strukturze depozytów sektora niefinansowego przeważały depozyty gospodarstw domowych. Ich wartość wyniosła 606,4 mld zł i była wyższa o 10,6% niż w 2013 r. Depozyty przedsiębiorstw zwiększyły swoją wartość o 19,7 mld zł (o 9,4%) i wyniosły 229,4 mld zł. Na wzrost depozytów przedsiębiorstw wpłynęła m.in poprawa ich sytuacji finansowej oraz poprawa koniunktury gospodarczej.

W strukturze depozytów sektora niefinansowego przeważały depozyty w walucie krajowej, których udział w końcu 2014 r. wyniósł 89,9% i zwiększył się nieznacznie w porównaniu z rokiem poprzednim o 0,6 p. proc. Depozyty utrzymywane w euro stanowiły 6,7% tych depozytów (wobec 6,8% w roku poprzednim). Przeważająca część depozytów sektora niefinansowego utrzymywana była w krajowych bankach komercyjnych, w których w końcu 2014 r. ulokowanych było 89,5% wszystkich depozytów tego sektora (o 0,1 p. proc. mniej w relacji do 2013 r.).

W 2014 r. dynamika wartości depozytów sektora niefinansowego na koniec roku

była wyższa o 10,1 p. proc. niż rok wcześniej. W przypadku banków komercyjnych z oddziałami zagranicznymi wzrost ten wyniósł 10,1 p. proc., natomiast w bankach spółdzielczych wyniósł 9,5 p. proc.

W 2014 r. odnotowano niższy poziom relacji kredytów do depozytów sektora niefinansowego. Współczynnik ten wyniósł 104,8%, wobec 108,0% w 2013 r. Wynikało to z wyższego przyrostu depozytów w 2014 r. w relacji do udzielonych kredytów, poprawiając tym samym stabilność systemu finansowego i stan równowagi akcji kredytowej wobec działalności depozytowej banków.

KREDYTY

W portfelu kredytowym banków w końcu 2014 r. wartość kredytów brutto sektora niefinansowego oraz sektora instytucji rządowych i samorządowych wynosiła 988,3 mld zł wykazując wzrost o 6,2% w stosunku do roku poprzedniego. W strukturze tych kredytów, 895,2 mld zł to kredyty sektora niefinansowego, które stanowiły udział 90,6% całego portfela kredytowego banków. W 2014 r. odnotowano

zmniejszenie do 27,7% z poziomu 28,3% w 2013 r. udziału kredytów walutowych w kredytach ogółem.

Wartość kredytów dla gospodarstw domowych w końcu 2014 r. wyniosła 588,9 mld zł, a dla przedsiębiorstw 301,0 mld zł. Wyższym tempem wzrostu wartości kredytów w 2014 r. w obszarze sektora niefinansowego charakteryzowały się przedsiębiorstwa, dla których odnotowano wzrost o 8,3%. Kredyty dla gospodarstw domowych zwiększyły swą wartość w tym samym okresie o 6,2%. W relacji do roku poprzedniego sektor bankowy odnotował zwiększenie tempa akcji kredytowej, czemu sprzyjały niskie stopy procentowe.

Na poziom kredytów dla gospodarstw domowych w 2014 r. wpłynęło głównie zwiększenie wartości kredytów mieszkaniowych (o 6,0%) i wzrost kredytów konsumpcyjnych osób prywatnych (o 4,0%). W przypadku walutowych kredytów mieszkaniowych odnotowano spadek ich wartości o 1,9%, natomiast wartość kredytów złotych wzrosła o 14,0%. Udział kredytów walutowych w kredytach mieszkaniowych na koniec 2014 r. wyniósł 46,5% wobec 50,2% w strukturze roku poprzedniego, co świadczy o ograniczaniu ekspozycji na ryzyko związane z kredytami walutowymi.

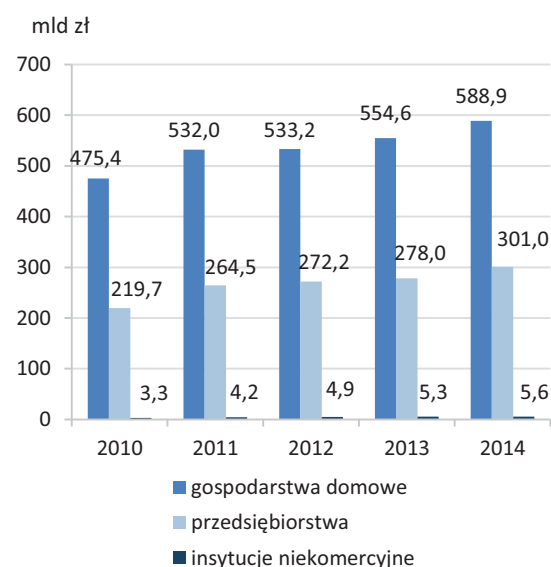
Rozwój akcji kredytowej w obszarze kredytów mieszkaniowych w 2014 r. wiązał się z niskimi stopami procentowymi, stabilizacją cen na rynku nieruchomości i poprawą koniunktury w gospodarce. Na poziom kredytów mieszkaniowych wpływ miała nowelizacja Rekomendacji S z 2013 r., która wiąże się ze stopniowym obniżaniem maksymalnego poziomu LtV¹⁶⁵ do 80% w 2017 r.¹⁶⁶ Na

¹⁶⁵ Współczynnik *Loan to value* (LtV) to relacja pomiędzy wysokością kredytu, a wartością zabezpieczenia tego kredytu.

¹⁶⁶ Dla ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie, powstałych w okresie do dnia 31 grudnia 2014 r., wielkość wskaźnika LtV nie powinna przekraczać

wartość udzielonych kredytów mieszkaniowych w 2014 r. miał również ograniczony wpływ rządowy program „Mieszkanie dla Młodych”, który został zapoczątkowany w styczniu 2014 r. W 2014 r. liczba zawartych umów w tym programie wyniosła 9 141 i została zawarta na kwotę 207,2 mln zł. Do dnia 10 lipca 2015 r. BGK wypłacił łącznie 372 mln zł finansowego wsparcia; złożono 25,8 tys. wniosków na łączną kwotę dofinansowania 597 mln zł¹⁶⁷.

Wykres 147. Wartość bilansowa brutto kredytów sektora niefinansowego

Uwaga: stan na koniec roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF.

Wartość kredytów konsumpcyjnych osób prywatnych zwiększyła się ze 126,3 mld zł w 2013 r. do 131,6 mld zł w 2014 r. Najwyższy wzrost tych kredytów odnotowano dla

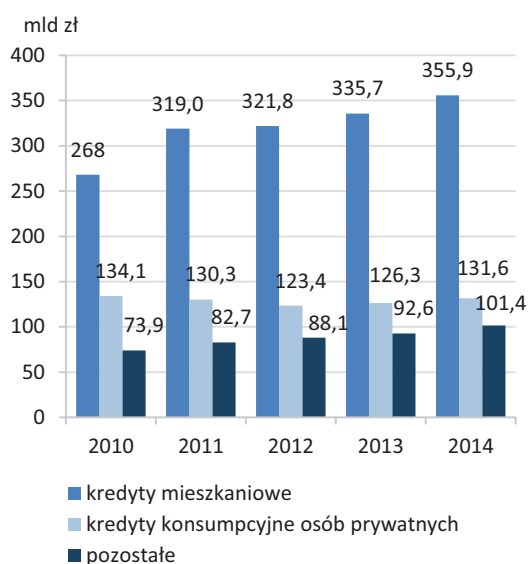
poziomu 95%, a dla ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie, powstałych w okresie od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r., wielkość wskaźnika LtV nie powinna przekraczać poziomu 90%.

¹⁶⁷

<https://www.mir.gov.pl/strony/zadania/budownictwo/politika-mieszkaniowa/mieszkanie-dla-mlodych/o-programie/>
Dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju (15.07.2015 r.).

„kredytów pozostałych”¹⁶⁸ i wyniósł on 4,8% w relacji do roku poprzedniego. Wartość kredytów ratalnych i kredytów w kartach kredytowych wzrosła odpowiednio o 4,7%. Stwierdzono natomiast obniżenie wartości kredytów samochodowych o 14,0%.

Wykres 148. Kredyty dla gospodarstw domowych

Uwaga: stan na koniec roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF.

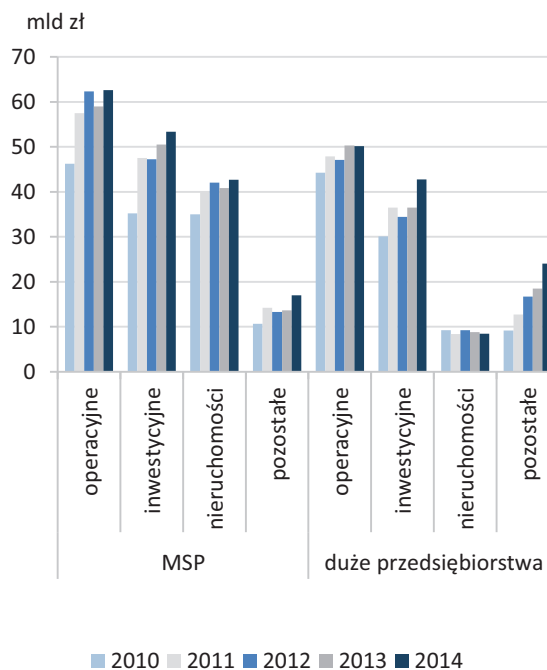
Wartość kredytów dla przedsiębiorstw ogółem w końcu 2014 r. wyniosła 301,0 mld zł. Wyższe tempo przyrostu wartości udzielonych kredytów stwierdzono dla dużych przedsiębiorstw, dla których wartość kredytów wzrosła o 9,9% i ukształtowała się na poziomie 125,3 mld zł. Stanowiło to 41,6% wartości bilansowej brutto kredytów udzielonych przedsiębiorstwom ogółem (o 0,6 p. proc. więcej niż rok wcześniej). Wartość kredytów dla MSP wzrosła o 7,2% i wyniosła 175,7 mld zł.

Analogicznie jak w poprzednich latach, w strukturze kredytów dla przedsiębiorstw niefinansowych przeważały kredyty operacyjne, których poziom na koniec 2014 r.

¹⁶⁸ Kategoria ta obejmuje kredyty w rachunku bieżącym oraz kredyty gotówkowe spłacane jednorazowo.

wyniósł 112,7 mld zł i był wyższy o 3,2% w porównaniu do 2013 r. Największy wzrost wartościowo w 2014 r., spośród kredytów dla przedsiębiorstw ogółem odnotowano w kategorii „pozostałe należności”¹⁶⁹, o 8,9 mld zł (tj. o 27,9%) do 40,0 mld zł.

Wykres 149. Kredyty dla przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF (stan na koniec roku) oraz KNF, *Raport o sytuacji banków w 2014 r.*, (2015), Warszawa.

Kredyty udzielone w 2014 r. przedsiębiorstwom z branż: przetwórstwa przemysłowego, handlu, obsługi nieruchomości oraz budownictwa stanowiły łącznie 70,0% wartości kredytów dla przedsiębiorstw ogółem, utrzymując ten sam poziom, jak w 2013 r. W 2014 r., podobnie jak w poprzednich latach, największy udział miały kredyty przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego – 23,6% wobec 24,0% w 2013 r., a ich wartość zwiększyła się do 72,8 mld zł, tj. o 5,3%. Wśród przedsiębiorstw

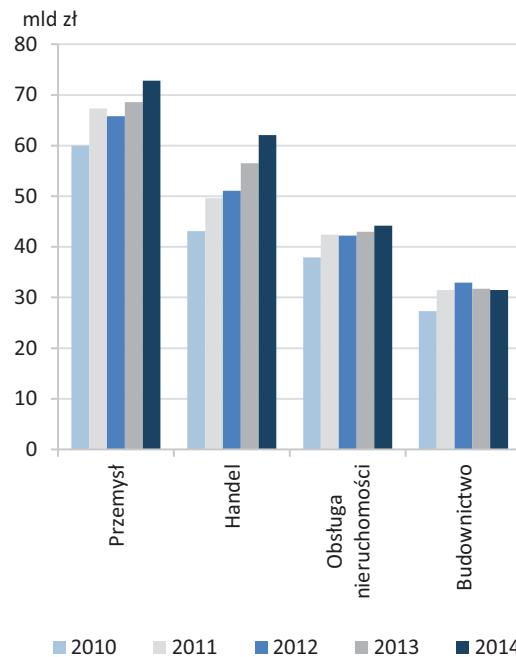
¹⁶⁹ Kategoria ta obejmuje: kredyty w rachunku karty kredytowej, kredyty na zakup papierów wartościowych, kredyty samochodowe, instrumenty dłużne, zrealizowane gwarancje i poręczenia, należności z tytułu akredytywy oraz należności z tytułu przekroczenia salda zdefiniowanego w umowie kredytowej na rachunku bieżącym i rachunku karty kredytowej.

przetwórstwa przemysłowego najwyższy udział w udzielonych kredytach miała branża spożywcza (22,9% – 16,7 mld zł). Wartość kredytów dla przedsiębiorstw z branży spożywczej w 2014 r. wzrosła o 2,2%. Wysoki wzrost wartości kredytów wystąpił w handlu o 10,8%, do poziomu 62,1 mld zł. Wartość kredytów dla budownictwa zwiększyła się o 1,0%, do poziomu 31,5 mld zł, utrzymując zbliżony poziom do roku poprzedniego.

Od początku 2014 r. roczna dynamika udzielonych kredytów dla sektora niefinansowego wykazywała trend rosnący i na koniec roku była o 6,8 p. proc. większa niż rok wcześniej. W przypadku gospodarstw domowych wzrost kredytów na koniec 2014 r. wyniósł 6,1 p. proc. w porównaniu do roku poprzedniego. Najwyższym wzrostem kredytów w sektorze niefinansowym charakteryzowały się kredyty przedsiębiorstw, które na koniec 2014 r. były wyższe o 8,3 p. proc. w porównaniu do roku

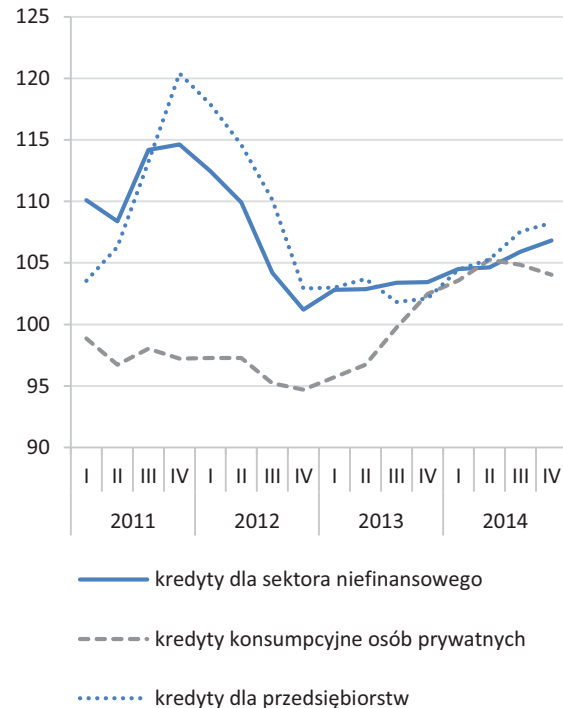
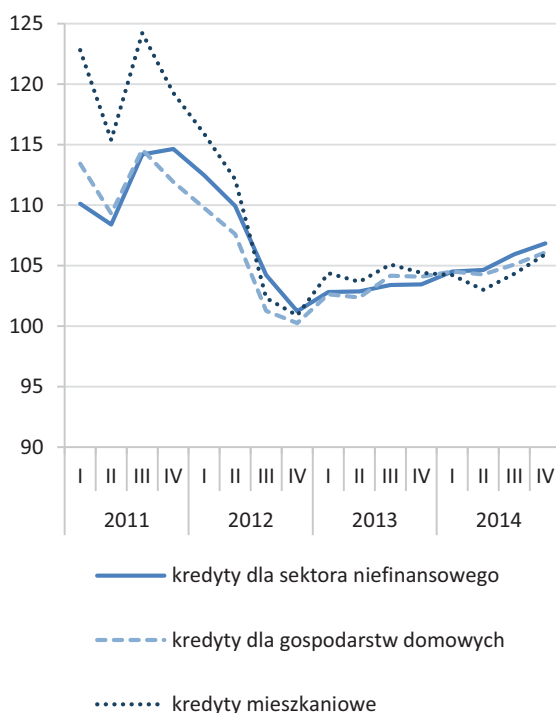
poprzedniego.

Wykres 150. Kredyty dla przedsiębiorstw według wybranych branż

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF (stan na koniec roku) oraz KNF, *Raport o sytuacji banków w 2014 r.*, (2015), Warszawa.

Wykres 151. Dynamika kredytów sektora niefinansowego
(analogiczny okres roku poprzedniego=100)

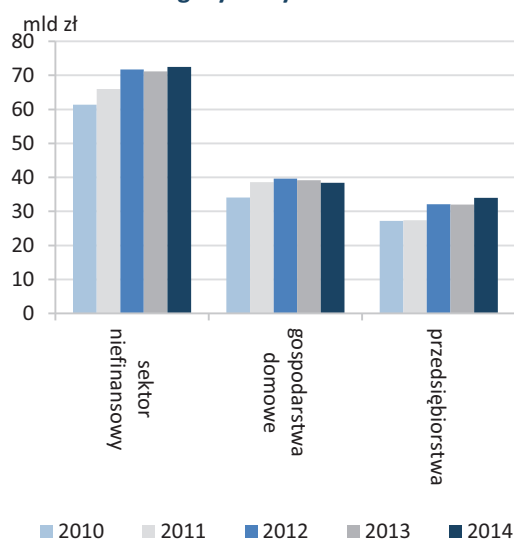
Uwaga: stan na koniec kwartału.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF.

KREDYTY ZAGROŻONE

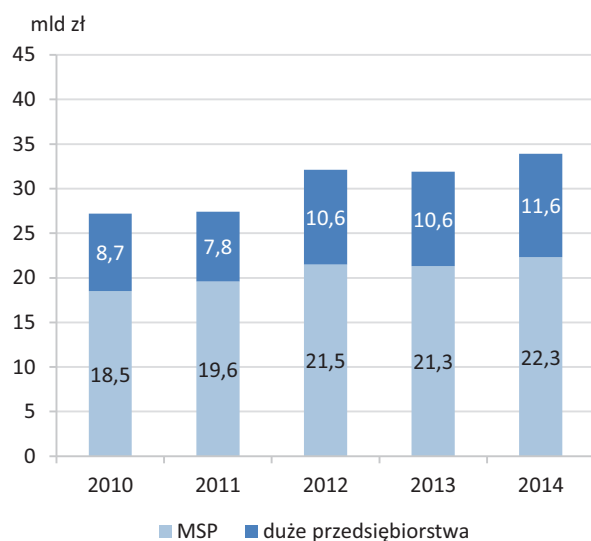
W 2014 r. odnotowano nieznaczny wzrost kredytów zagrożonych – o 1,0%, do poziomu 72,7 mld zł. Kredyty zagrożone sektora niefinansowego stanowiły 99,2% kredytów zagrożonych ogółem, a ich wartość ukształtowała się na poziomie 72,1 mld zł, o 0,8% więcej niż rok wcześniej.

Wykres 152. Wartość kredytów zagrożonych według wybranych sektorów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF.

Wykres 153. Zagrożone kredyty przedsiębiorstw

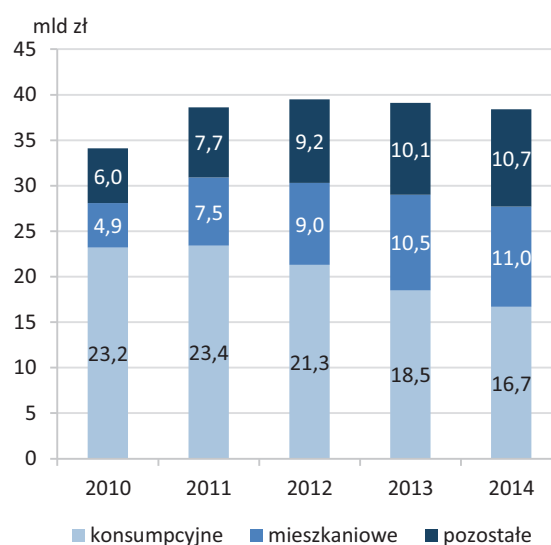
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF.

Najwyższy udział w kredytach zagrożonych sektora niefinansowego stanowiły kredyty dla gospodarstw domowych (53,3%). Wartość tych kredytów w końcu 2014 r. wyniosła 38,4 mld zł i była niższa o 0,8 mld zł (o 2,0%) niż w roku poprzednim. Wartości kredytów zagrożonych dla przedsiębiorstw w 2014 r. wzrosła o 4,1% i wyniosła 33,6 mld zł.

W strukturze kredytów zagrożonych gospodarstw domowych w 2014 r. przeważały kredyty konsumpcyjne, których udział w kredytach zagrożonych gospodarstw domowych wyniósł 43,5%. Wartość tych kredytów zmniejszyła się w 2014 r. o 1,8 mld zł (o 9,7%) do poziomu 16,7 mld zł. W strukturze kredytów zagrożonych gospodarstw domowych udział tej kategorii kredytów zmniejszył się o 3,8 p. proc. Odnotowano natomiast wzrost kredytów zagrożonych w kategorii „pozostałe” o 5,9%, do 10,7 mld zł oraz kredytów mieszkaniowych o 4,7%, do 11,0 mld zł. Udział tych kategorii kredytów w kredytach gospodarstw domowych był zbliżony i wyniósł odpowiednio 27,8% i 28,6%.

W strukturze zagrożonych kredytów dla przedsiębiorstw przeważały wartościowo

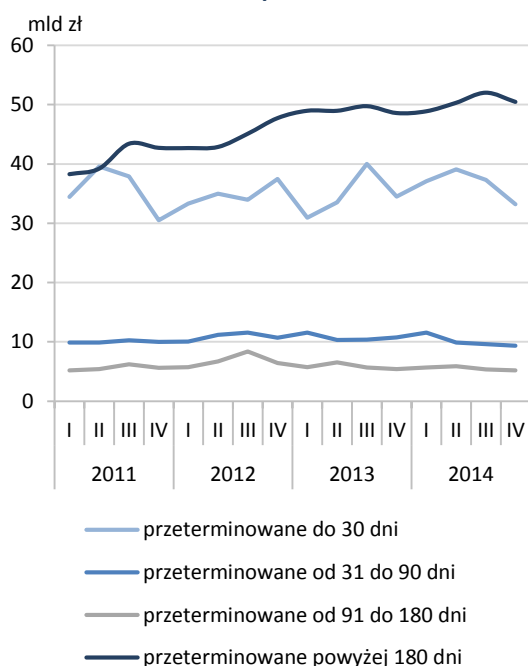
Wykres 154. Zagrożone kredyty gospodarstw domowych

kredyty udzielone MSP (22,3 mld zł). Kredyty te zwiększyły się o 1,0 mld zł, wykazując wzrost o 4,9%, a w przedsiębiorstwach dużych były wyższe o 0,3 mld zł, co oznaczało wzrost ich wartości o 2,6%, do 11,3 mld zł.

W strukturze kredytów przeterminowanych sektora niefinansowego na koniec 2014 r. dominowała grupa kredytów niespłacanych powyżej 180 dni, o wartości 50,4 mld zł, a ich udział stanowił 51,4% kredytów przeterminowanych (49,0% w 2013 r.). Drugą grupą kredytów, pod względem wartości, były te, których opóźnienie w spłacie było nie dłuższe niż 30 dni. Wartość tych kredytów wyniosła 33,2 mld zł, a ich udział w całości kredytów przeterminowanych stanowił 33,8% na koniec 2014 r., przy 34,8% w 2013 r.

Wykres 155. Kredyty przeterminowane sektora niefinansowego według opóźnień w spłacie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF.

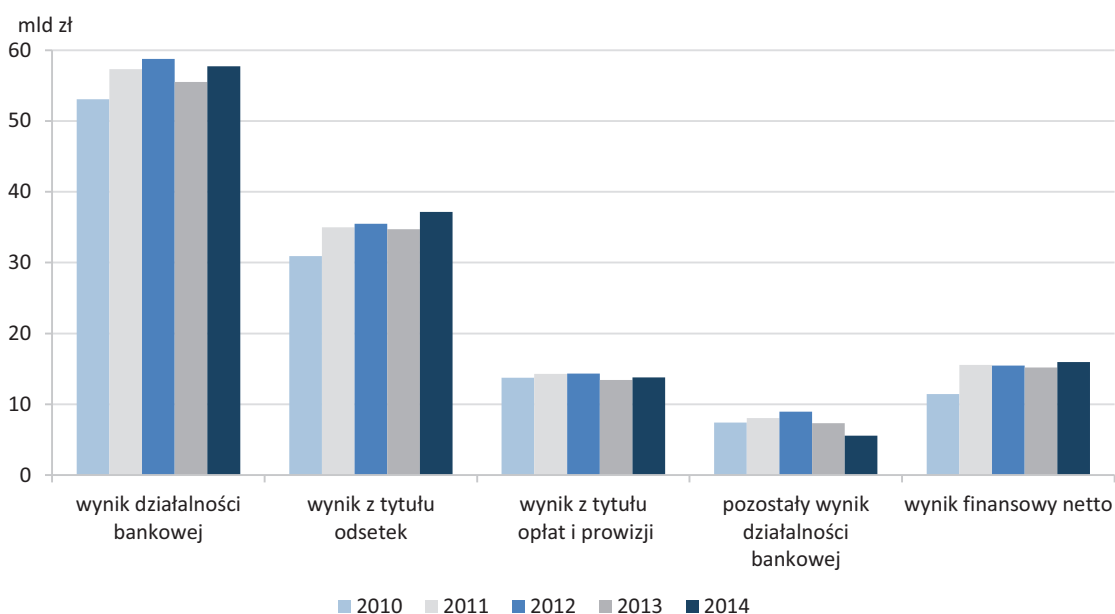
WYNIKI FINANSOWE I RENTOWNOŚĆ

Wynik finansowy netto sektora bankowego w 2014 r. wyniósł 16,2 mld zł, osiągając o 6,9% wyższy poziom od uzyskanego w 2013 r. Wynik netto banków komercyjnych łącznie z oddziałami instytucji kredytowych wzrósł o 7,0%, a banków spółdzielczych o 4,3%. W 2014 r., podobnie jak w roku poprzednim stratę netto poniosły 2 banki komercyjne, natomiast w sektorze bankowości spółdzielczej było to 7 banków (wobec 8 w 2013 r.) oraz 7 oddziałów instytucji kredytowych (wobec 8 w 2013 r.). Łączna strata netto sektora bankowego pozostała na zbliżonym poziomie jak w roku poprzednim i wyniosła 0,2 mld zł.

W 2014 r. główną determinantą kształtowania wyniku finansowego był wzrost wyniku na działalności bankowej o 2,2 mld zł, tj. o 4,0% w relacji do roku poprzedniego, w tym wyniku z tytułu odsetek o 2,5 mld zł, tj. o 7,1% oraz z tytułu opłat i prowizji o 0,1 mld zł, tj. o 0,7%. Wzrost wyniku z tytułu odsetek został osiągnięty wskutek redukcji kosztów odsetkowych i nieznacznego spadku przychodów odsetkowych. Sytuacja ta wiązała się z redukcją oprocentowania zarówno depozytów, jak i kredytów w sytuacji obniżenia stóp procentowych przez RPP. Spowodowało to spadek stawek procentowych na rynku międzybankowym, stanowiących odniesienie oprocentowania kredytów, jak i depozytów. Z tego powodu mniejsze były zarówno przychody z oprocentowania kredytów, jak i instrumentów dłużnych. Zmniejszenie kosztów odsetkowych dotyczyło przede wszystkim odsetek płaconych z tytułu depozytów gospodarstw domowych¹⁷⁰.

¹⁷⁰ KNF, *Raport o sytuacji banków w 2014 r.*, (2015), Warszawa, s. 30-32.

Wykres 156. Wyniki finansowe sektora bankowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF.

Redukcja stóp procentowych NBP w IV kwartale 2014 r. miała wpływ na zmniejszenie kosztów odsetkowych od depozytów gospodarstw domowych (spadek z końcem 2014 r. o 25,7% w porównaniu do roku 2013) i od przedsiębiorstw o 16,9%.

Koszty działania w sektorze bankowym w 2014 r. ukształtowały się na poziomie 27,2 mld zł i spadły o 1,3%, odnotowując zmianę tendencji, gdyż w 2013 r. poziom kosztów wzrósł o 4,1% w stosunku do 2012 r. Wskazuje to na trend ograniczania kosztów, co wiązało się m.in. z redukcją kosztów pracowniczych o 2,6 mld zł, opłat z tytułu czynszów o 1,3 mld zł oraz kosztów ogólnego zarządu o 0,1 mld zł. W 2014 r. wzrosły natomiast koszty opłat na Bankowy Fundusz Gwarancyjny o 2,3 mld zł tj. o 24,5%¹⁷¹.

Pomimo rosnących w 2014 r. aktywów i funduszy własnych, podstawowe wskaźników efektywności działania banków wykazały jedynie nieznaczny wzrost. Wskaźnik rentowności aktywów (ROA) dla sektora bankowego wzrósł o 0,02 p. proc. do 1,11%,

a wskaźnik rentowności kapitału własnego (ROE) o 0,31 p. proc. do 10,30%. Dla banków komercyjnych wskaźniki ROA i ROE wyniosły odpowiednio 1,15% (więcej o 0,02 p. proc.) i 10,30% (więcej o 0,17 p. proc.), a dla banków spółdzielczych 0,76% (zmniejszenie o 0,04 p. proc.) i 7,53% (obniżka o 0,31 p. proc.).

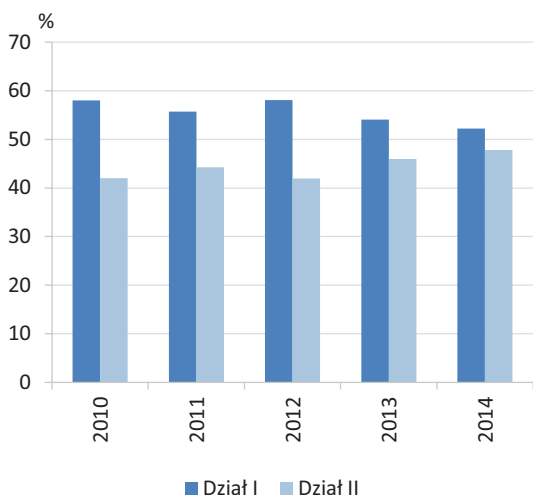
¹⁷¹ KNF, *Raport o sytuacji banków w 2014 r.*, (2015), Warszawa, s. 34.

5. SEKTOR UBEZPIECZENIOWY W POLSCE

SYTUACJA SEKTORA UBEZPIECZEŃ

Działalność ubezpieczeniową w Polsce na koniec 2014 r. prowadziło 57 krajowych zakładów ubezpieczeń. Wśród nich było dwadzieścia sześć zakładów ubezpieczeń na życie, trzydzieści zakładów pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych oraz jeden zakład reasekuracji¹⁷².

Wykres 157. Struktura składki przypisanej brutto według działów ubezpieczeń

Źródło: dane KNF.

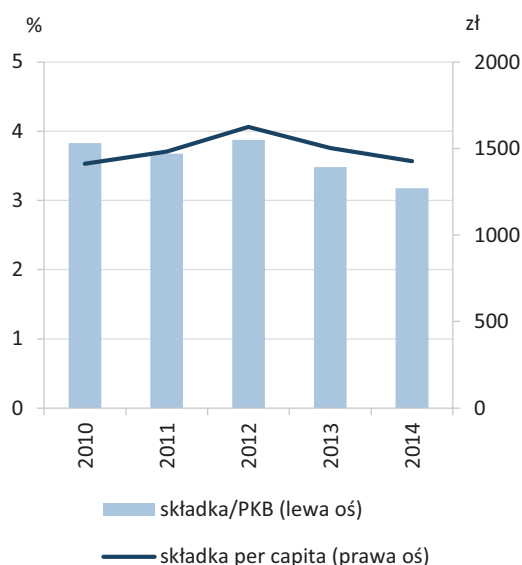
Wyniki finansowe zakładów ubezpieczeń ogółem w 2014 r. były mniej korzystne niż w 2013 r., co wynika z gorszych wielkości uzyskanych przez zakłady ubezpieczeń majątkowych. Wyniki zakładów ubezpieczeń na życie poprawiły się, na co wpłynął spadek kosztów ogółem głębszy niż przychodów

¹⁷² Należy także zwrócić uwagę, że notyfikację na działalność w Polsce w ramach swobody świadczenia usług na koniec 2014 r. posiadało 612 zagranicznych zakładów ubezpieczeń, a 25 zagranicznych zakładów prowadziło swoją działalność poprzez oddział. Jeden zagraniczny zakład reasekuracji pozostawał uprawniony do działalności ubezpieczeniowej przez oddział na terytorium RP. Por. KNF, *Raport o stanie sektora ubezpieczeń po IV kwartale 2014 r.*, (17.04.2015), Warszawa, s. 9.

ogółem w tym dziale. Wynik finansowy netto ogółem był niższy w skali roku o 23,8%, przy czym w dziale I wzrósł o 11,3%, a w dziale II spadł o 40,0%. Składka przypisana brutto ogółem zmniejszyła się o 5,1%, przy czym w dziale I spadła o 8,3%, a w dziale II o 1,3%.

Relacja składki przypisanej brutto do PKB w Polsce w 2014 r. wyniosła 3,2% i spadła o 0,3 p. proc. w stosunku do 2013 r.¹⁷³ W Polsce składka *per capita* obniżyła się w 2014 r. do 1 427 zł na mieszkańca. W strukturze działowej polskiego sektora ubezpieczeń, mierzonej wielkością składki przypisanej brutto, dominował od 2005 r. dział I. Najwyższy jego udział wystąpił w 2008 r., potem stopniowo zmniejszał się i w 2014 r. wyniósł 52,2% składki ogółem.

Wykres 158. Udział składki przypisanej brutto w PKB i składki *per capita*

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNF, GUS.

Funkcjonowanie rynku ubezpieczeniowego w warunkach globalizacji i konkurencji odzwierciedla m.in. stopień koncentracji rynku

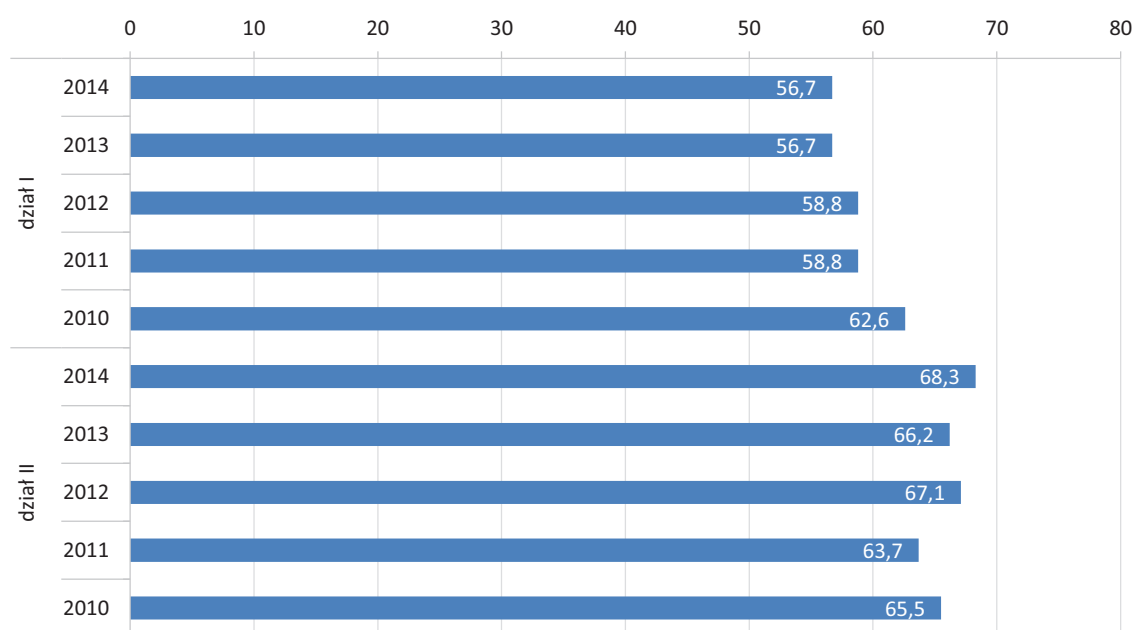
¹⁷³ Poziom tej relacji był niższy niż w krajach Unii Europejskiej, gdzie relacja składki ubezpieczeniowej do PKB kształtowała się np. na poziomie średnio 8,0%, w przedziale od 0,4% na Łotwie i w Rumunii do 12,4 – 12,5% w Wielkiej Brytanii i Holandii. Insurance Europe, *Statistics N°50: European Insurance in Figures dataset (2013)*, Brussels, January 2015.

określany współczynnikiem koncentracji CRx, czyli udziałem w rynku kolejnych x ubezpieczycieli. I tak CR5, czyli udział pięciu największych towarzystw ubezpieczeniowych w składce przypisanej brutto działu I, zmniejszył się z 62,6% w 2010 r. do 56,7% w 2014 r., a w dziale II wzrósł z 65,5% do 68,3% odpowiednio¹⁷⁴.

STRUKTURA UBEZPIECZEŃ WEDŁUG DZIAŁÓW

Wynik techniczny ogółem był w 2014 r. niższy niż w 2013 r., co wiązało się z pogorszeniem wyników w dziale pozostałych ubezpieczeń osobowych i ubezpieczeń majątkowych. W dziale ubezpieczeń na życie odnotowano wzrost wyniku technicznego o 9,7% w porównaniu z analogicznym okresem roku ubiegłego.

Wykres 159. Udział pięciu największych towarzystw ubezpieczeniowych w składce przypisanej działu I i II

Źródło: dane KNF.

Tabl. 55. Podstawowe dane o sektorze ubezpieczeń

Wyszczególnienie	Dział I					Dział II				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
	w mld zł									
Składka przypisana brutto	31,4	31,8	36,4	31,3	28,7	22,7	25,3	26,3	26,6	26,3
Odszkodowania i świadczenia wypłacone brutto	22,6	26,1	25,9	23,1	20,4	14,2	13,7	14,0	13,7	13,8
Wynik finansowy netto	3,6	2,9	3,0	2,8	3,1	3,1	3,1	3,3	6,1	3,7
Wynik techniczny	3,6	3,3	3,1	3,0	3,3	-1,3	0,3	0,7	1,3	0,8

Źródło: dane KNF.

¹⁷⁴ Przykładowo wysokość tego współczynnika we Włoszech w dziale I wyniosła 47,7%, a w dziale II kształtowała się na poziomie 41,2% w 2013 r. Więcej w: PWC, *The Italian Insurance Market*, (October 2014), Top Italian insurance players, www.pwc.it, s.2.

Tabl. 56. Ubezpieczenia w najważniejszych ryzykach działu I

Wyszczególnienie	Składki przypisane brutto		Odszkodowania i świadczenia wypłacone brutto		Wynik techniczny	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
	w mld zł					
Ogółem z działalności bezpośredniej	31,2	28,6	23,1	20,3	3,0	3,3
w tym:						
Gr. 1 – Ubezpieczenia na życie	13,1	10,6	13,7	10,6	0,8	1,1
Gr. 3 – Ubezpieczenia na życie, związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym	13,1	12,6	7,4	7,7	0,5	0,5
Gr. 5 – Ubezpieczenia wypadkowe i chorobowe	4,8	5,2	1,8	1,9	1,6	1,7

Źródło: dane KNF.

Główną przyczyną osiągnięcia wyższych wyników w dziale I było zwiększenie wyniku z działalności lokacyjnej o 11,4%¹⁷⁵. Z punktu widzenia wyników w poszczególnych grupach ubezpieczeń, o wzroście wyniku technicznego zdecydował przede wszystkim wyższy wynik w ubezpieczeniach grupy 1 (ubezpieczenia na życie) i grupy 5 (ubezpieczenia wypadkowe i chorobowe) w dziale I. W portfelu ubezpieczeń działu I ubezpieczenia grupy 1 ustąpiły miejsca ubezpieczeniom grupy 3 (związanych z ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi). Pomimo spadku składki w

grupie 3 udział tej grupy w tych ubezpieczeniach był najwyższy. W grupie 1 wzrost wyniku technicznego nastąpił przy znacznym spadku składki i odszkodowań. Odwrotna sytuacja miała miejsce w grupie 5, w której wzrost wyniku technicznego nastąpił przy wzroście składki i odszkodowań.

W 2014 r. w dziale ubezpieczeń majątkowych i pozostałych osobowych wypracowany został zysk techniczny w wysokości 0,8 mld zł (w 2013 r. odnotowano zysk techniczny na poziomie 1,3 mld zł).

Tabl. 57. Ubezpieczenia w najważniejszych ryzykach działu II

Wyszczególnienie	Składki przypisane brutto		Odszkodowania i świadczenia wypłacone brutto		Wynik techniczny	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
	w mld zł					
Ogółem z działalności bezpośredniej	25,9	25,7	13,4	13,5	1,3	0,8
w tym:						
Gr. 3 – Ubezpieczenia casco pojazdów lądowych	5,3	5,3	3,5	3,6	0,5	0,2
Gr. 10 – Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej wynikającej z posiadania pojazdów lądowych	8,5	8,1	5,5	5,9	-0,3	-0,8
w tym obowiązkowe OC posiadaczy pojazdów mechanicznych	8,3	7,9	5,3	5,7	x	x
Razem ubezpieczenia komunikacyjne	13,8	13,4	9,0	9,5	0,2	-0,6
Gr. 8 – Ubezpieczenia szkód spowodowanych żywiołami	3,1	2,9	1,3	1,1	0,3	0,5
Gr. 9 – Ubezpieczenia pozostałych szkód rzeczowych	2,4	2,4	0,7	0,9	0,3	0,2

Źródło: dane KNF.

¹⁷⁵ KNF, *Raport o stanie sektora ubezpieczeń po IV kwartale 2014 r.*, (2015), Warszawa, s. 23.

W dziale II do zmniejszenia zysku technicznego przyczynił się spadek składki przypisanej brutto i wzrost wartości odszkodowań i świadczeń wypłaconych brutto. Z punktu widzenia wyników w poszczególnych grupach ubezpieczeń w dziale II, o pogorszeniu wyniku technicznego zdecydował znaczny wzrost straty w grupie 10 (ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej wynikającej z posiadania pojazdów lądowych, spadek zysku technicznego w grupie 3 (auto-casco) oraz w grupie 9 (ubezpieczenia pozostałych szkód rzeczowych).

W analizowanych grupach ubezpieczeń nastąpił także znaczący spadek składki przypisanej brutto. W ubezpieczeniach komunikacyjnych, tj. OC komunikacyjnego (grupa 10) oraz auto-casco (grupa 3), jak również w ubezpieczeniach pozostałych szkód

rzeczowych (grupa 9), odnotowano wzrost wypłaconych świadczeń i odszkodowań. Istotne zmniejszenie wartości wypłaconych odszkodowań nastąpiło w ubezpieczeniach szkód spowodowanych żywiołami (grupa 8). W dziale II nadal dominowały ubezpieczenia komunikacyjne, które stanowiły 51,9% ogółu zebranej składki w tym dziale.

Wypłacalność sektora ubezpieczeń kształtuje się na bezpiecznym poziomie. Wysokość wskaźników monitorujących wypłacalność zakładów ubezpieczeń był na poziomie ponad trzykrotnie wyższym od obowiązujących przepisów prawnych. Świadczy to o utrzymywaniu wysokich nadwyżek środków własnych w celu pokrycia ustawowych parametrów wypłacalności.

Tabl. 58. Wskaźniki bezpieczeństwa działalności ubezpieczeniowej

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	w %				
Wskaźnik monitorowania ^a	351,7	351,7	411,1	357,9	345,6
Dział I	316,6	318,3	355,8	298,3	298,8
Dział II	390,5	384,9	467,2	416,9	391,8
Wskaźnik pokrycia rezerw ^b	113,6	113,2	116,4	114,6	114,6
Dział I	109,1	107,9	111,2	111,0	111,7
Dział II	124,5	124,1	126,9	121,7	123,4

^a Relacja środków własnych na pokrycie marginesu wypłacalności do marginesu wypłacalności.

^b Relacja aktywów spełniających warunki ustawowe do rezerw techniczno-ubezpieczeniowych brutto.

Źródło: dane KNF.

6. RYNEK KAPITAŁOWY W POLSCE

RYNEK GŁÓWNY

W 2014 r. wartość rynkowa spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie (GPW) ukształtowała się na poziomie 1 253,0 mld zł i była wyższa o 49,0% w relacji do 2013 r. Kapitalizacja spółek krajowych wyniosła 591,2 mld zł, co oznaczało spadek o 0,4% w relacji do roku poprzedniego. Wartość giełdowa spółek zagranicznych wyniosła 661,8 mld zł i była wyższa o 414,5 mld zł od 2013 r.¹⁷⁶

Na koniec 2014 r. na Rynku Głównym GPW notowanych było 471 spółek (wobec 450 spółek w 2013 r.), w tym 51 spółek zagranicznych (47 na koniec 2013 r.). W 2014 r. na GPW odbyło się 28 debiutów. Liczba wycofań z rynku GPW wyniosła 8 w stosunku do 11 w roku poprzednim.

Średni poziom stopy wypłaconej dywidendy na rynku głównym GPW w 2014 r. wyniósł 3,1% i był niższy o 0,5 p. proc. niż w 2013 r. Na koniec 2014 r. liczba rachunków inwestycyjnych na głównym rynku GPW wynosiła łącznie 1 430 tys. (przy 1 495 tys. w 2013 r.).

Wartość obrotów na rynku głównym GPW w 2014 r. wyniosła 232,9 mld zł, co oznaczało ich spadek o 9,1% w relacji do 2013 r. Średnie obroty na sesję wyniosły 935,2 mln zł i były niższe o 101,8 mln zł niż w roku poprzednim. Liczba transakcji przypadających na jedną sesję łącznie w 2014 r. dla wszystkich spółek wyniosła 55,5 tys. (wzrost o 6,9% w relacji do roku poprzedniego). Średnia wartość pojedynczej transakcji dokonywanej na GPW kształtowała się na poziomie 16,8 tys. zł i była niższa o 3,1 tys. zł wobec roku poprzedniego.

W 2014 r. zwiększyła się koncentracja kapitalizacji spółek na GPW, gdyż kapitalizacja 5% największych spółek notowanych na GPW stanowiła 80,6% łącznej kapitalizacji całej giełdy, przy uwzględnieniu podmiotów

Tabl. 59. Charakterystyka rynku kapitałowego w Polsce

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba notowanych spółek					
Spółki	400	426	438	450	471 ^a
w tym zagraniczne	27	39	43	47	51
Liczba debiutów	34	38	19	23	28
Liczba wycofań	13	12	7	11	8
Kapitalizacja (w mld zł)					
Kapitalizacja spółek	796,5	642,9	734,0	840,8	1 253,0
Spółki krajowe	542,6	446,2	523,4	593,5	591,2
Spółki zagraniczne	253,8	196,7	210,7	247,3	661,8
Dane rynkowe					
Stopa dywidendy (%)	2,4	2,9	3,9	3,6	3,1
Liczba rachunków inwestycyjnych na koniec roku (tys.)	1 477	1 498	1 509	1 495	1 430

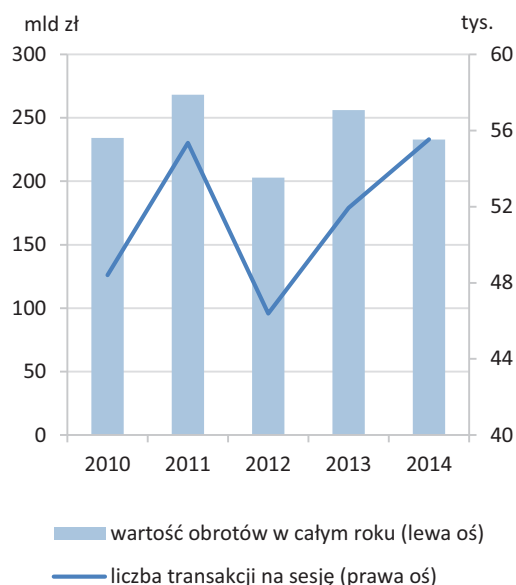
^a Zmiany liczby spółek wiążą się z wycofaniem, debiutami oraz fuzjami i przejęciami występującymi na rynku kapitałowym.

Źródło: GPW, *Rocznik Giełdowy 2015*, (2015), Warszawa.

¹⁷⁶ Wysoki wzrost kapitalizacji spółek zagranicznych w 2014 r. wiązał się wysoką wartością kapitalizacji spółek, które zadebiutowały w tym roku (głównie BANCO SANTANDER).

krajowych i zagranicznych, a w 2013 r. wynosiła 71,5%. W grupie 5% największych spółek było 24 podmiotów, wobec 22 w 2013 r. Koncentracja kapitalizacji w 10% największych spółek notowanych na GPW – stanowiła 90,1% łącznej kapitalizacji całej giełdy (84,1% w 2013 r.). W tej grupie było 47 spółek, wobec 45 w 2013 r.

Wykres 160. Wartość obrotów i liczba transakcji na GPW

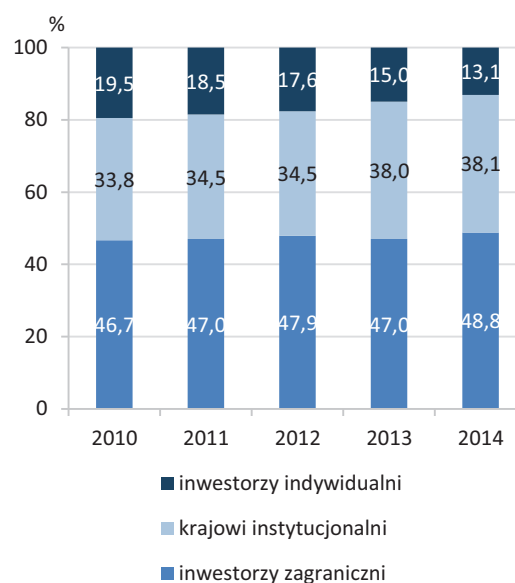
Źródło: GPW, *Rocznik Giełdowy 2015*, (2015), Warszawa.

Obroty dla 5% największych spółek w 2014 r. charakteryzowały się spadkiem o 6,7% w porównaniu do poprzedniego roku, a w grupie 10% największych spółek o 5,7% wobec 2013 r.

W 2014 r. największy udział w obrotach

akcjami na Głównym Rynku GPW podobnie jak w latach poprzednich należał do inwestorów zagranicznych. Wyniósł on 48,8% i był wyższy o 1,8 p. proc. w relacji do roku poprzedniego. Udział krajowych instytucji finansowych w obrotach akcjami wzrósł o 0,1 p. proc. do 38,1%, a udział inwestorów indywidualnych zmniejszył się o 1,9 p. proc. do poziomu 13,1%.

Wykres 161. Udział inwestorów w obrotach giełdowych

Źródło: GPW, *Udział inwestorów w obrotach giełdowych – dane zagregowane 2007-2014*, www.gpw.pl

Wielkość indeksu WIG, obejmującego wszystkie spółki notowane na Głównym Rynku GPW, zmniejszyła się w ciągu roku z poziomu 51 866 pkt w grudniu 2013 r. do poziomu 51 416 pkt w grudniu 2014 r. Najniższy poziom

Tabl. 60. Koncentracja rynku kapitałowego w Polsce

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Kapitalizacja (mld zł)					
5% największych spółek	588,9	481,4	556,1	600,8	1 009,5
10% największych spółek	674,4	553,6	637,8	707,4	1 129,5
Liczba spółek					
5% największych spółek	20	21	22	22	24
10% największych spółek	40	43	44	45	47
Obroty (mld zł)					
5% największych spółek	163,8	208,1	155,7	184,9	172,5
10% największych spółek	181,6	228,6	171,1	200,1	188,7

Źródło: dane GPW.

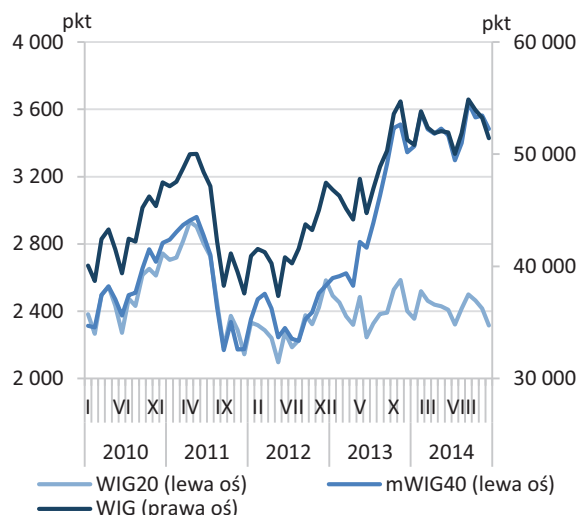
indeksu WIG dla danych dziennych odnotowano w marcu 2014 r., kiedy indeks osiągnął poziom 49 521 pkt.

Obroty w ujęciu miesięcznym dla WIG w 2014 r. kształtowały się średnio na poziomie 17,0 mld zł, poziom ten był niższy od roku poprzedniego o 5,2%. Zwiększyła się również

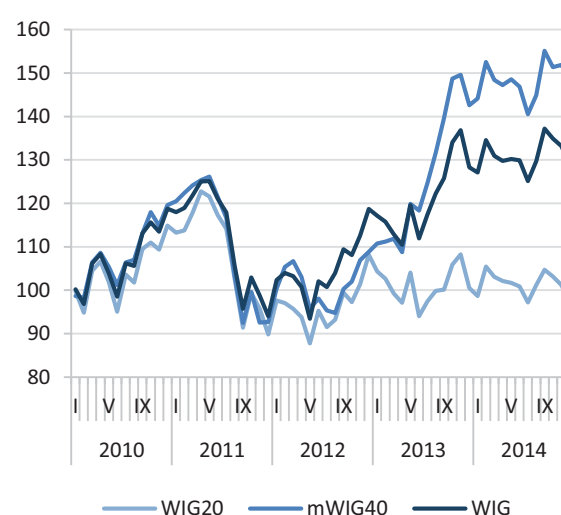
zmienność tych obrotów – współczynnik zmienności¹⁷⁷ wyniósł 15,3%. Obroty miesięczne średnio na indeksie WIG20 wynosiły 13,3 mld zł, charakteryzując się spadkiem wobec 2013 r. o 8,0%.

Współczynnik zmienności dla indeksu WIG20 w 2014 r. był na poziomie zbliżonym do roku

Wykres 162. Wybrane indeksy na GPW
(na koniec miesiąca)

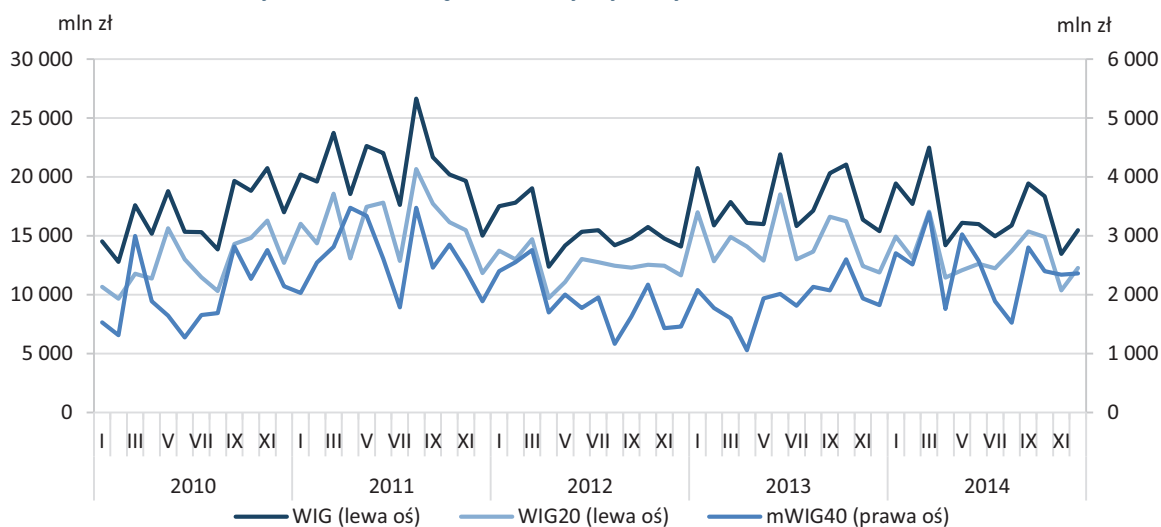

Wykres 163. Zmiana poziomu wybranych indeksów na GPW
(2010=100)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dziennych oraz biuletynów miesięcznych publikowanych na www.gpw.pl

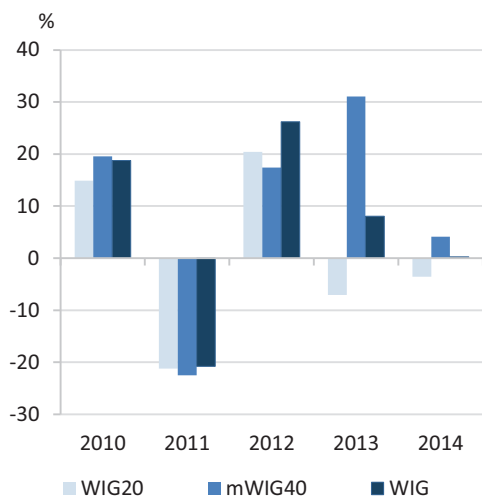
Wykres 164. Miesięczne obroty wybranych indeksów na GPW

Źródło: dane GPW.

¹⁷⁷ Współczynnik ten został obliczony jako relacja odchylenia standardowego obliczonego dla danych dziennych w relacji do średniej arytmetycznej dla danych dziennych.

Wykres 165. Roczne stopy zwrotu

Źródło: GPW, *Rocznik Giełdowy 2015*, (2015), Warszawa.

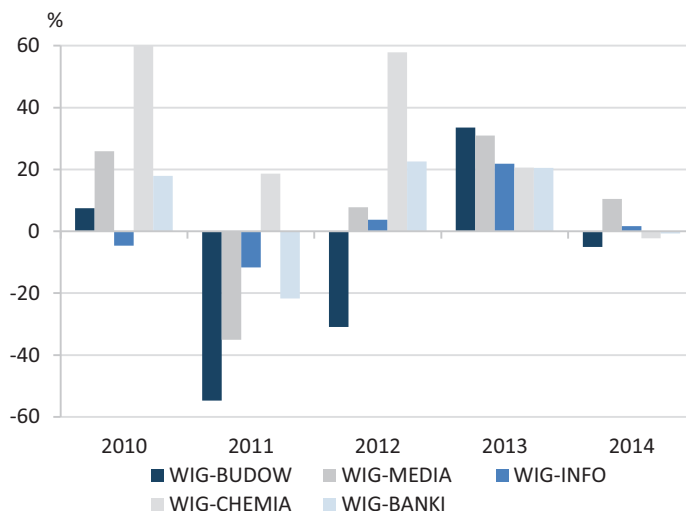
poprzedniego i wyniósł 14,3%. Wyższy poziom średnich miesięcznych obrotów odnotowano dla indeksu mWIG40, którego poziom wyniósł 2,4 mld zł i wzrósł o 28,3%. Wyższy średni poziom obrotów na tym indeksie wiązał się również z wyższą ich zmiennością, gdyż w 2014 r. współczynnik zmienności wyniósł 21,7% przy 19,1% w 2013 r.

Stopa zwrotu¹⁷⁸ z WIG w 2014 r. kształtowała się na poziomie 0,3% (wobec 8,1% w 2013 r.). Indeks WIG20 osiągnął w 2014 r. ujemną stopę zwrotu (podobnie jak w roku poprzednim), która wynosiła -3,5%. Indeks mWIG40 w 2014 r. odnotował dodatnią stopę zwrotu, która wyniosła 4,1%, jednak w porównaniu do roku poprzedniego była ona niższa o 27,0 p. proc.

Wśród subindeksów sektorowych najwyższą stopę zwrotu w 2014 r. stwierdzono dla WIG-ENERGIA (23,6%), WIG-MEDIA (10,46%) oraz WIG-PALIWA (5,16%). Największe straty odnotowano na subindeksach: WIG-SPOŻYWCZY (-24,0%), WIG-SUROWCE

¹⁷⁸ Stopa wzrostu danego indeksu na koniec danego okresu wobec analogicznego momentu roku poprzedniego.

Wykres 166. Roczne stopy zwrotu wybranych subindeksów sektorowych

(-15,5%) oraz WIG-TELEKOMUNIKACJA (-8,0%).¹⁷⁹

RYNEK NEWCONNECT

W 2014 r. na rynku NewConnect notowanych było 431 spółek przy 445 w 2013 r., w tym 10 spółek zagranicznych wobec 11 w 2013 r. W 2014 r. odbyły się 22 debiuty (wobec 42 debiutów w 2013 r.). W 2014 r. liczba wycofań na rynku NewConnect wynosiła 36, w tym 10 spółek było przeniesionych na Rynek Główny GPW. Liczba wycofań w roku poprzednim wynosiła 26.

Na koniec 2014 r. kapitalizacja rynku NewConnect wynosiła 9,1 mld zł i zmniejszyła się w porównaniu do roku poprzedniego o 17,3%. Kapitalizacja spółek krajowych w 2014 r. wyniosła 8,7 mld zł i była niższa o 16,2%. W 2014 r., stopa dywidendy wypłacanej przez spółki notowane na rynku NewConnect wynosiła 0,7% i wzrosła o 0,1 p. proc. w relacji do roku poprzedniego.

¹⁷⁹ GPW, *Rocznik Giełdowy 2015*, (2015), Warszawa.

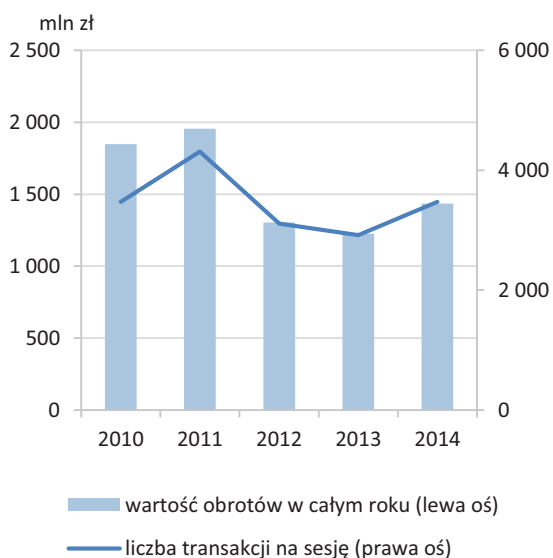
Tabl. 61. Charakterystyka rynku NewConnect

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba notowanych spółek					
Spółki	185	351	429	445	431
w tym zagraniczne	3	7	8	11	10
Kapitalizacja (w mln zł)					
Kapitalizacja spółek	5 138	8 487	11 088	11 028	9 122
Spółki krajowe	4 971	8 384	10 805	10 445	8 752
Spółki zagraniczne	167	104	283	583	370
Dane rynkowe					
Stopa dywidendy (%)	0,4	0,4	0,6	0,6	0,7

Źródło: GPW, *Rocznik Giełdowy 2015*, (2015), Warszawa.

Obroty na rynku NC w 2014 r. wyniosły 1,4 mld zł i były wyższe o 17,1% niż w 2013 r. Odnotowano również wzrost liczby transakcji przypadających na jedną sesję o 19,1%. Średnia wartość transakcji pozostała na zbliżonym poziomie jak przed rokiem i wyniosła 1,7 tys. zł.

Wykres 167. Wartość obrotów i liczba transakcji na NewConnect

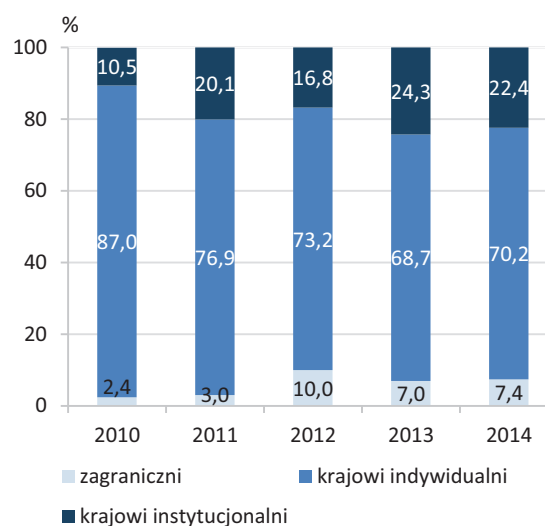

Źródło: GPW, *Rocznik Giełdowy 2015*, (2015), Warszawa.

Analogicznie jak w roku poprzednim, w obrotach akcjami na rynku NC przeważali inwestorzy indywidualni – 70,2% (68,7% w 2013 r.), a następnie krajowi instytucjonalni, których udział w obrotach ukształtował się na poziomie 22,4% (24,3% w 2013 r.). Udział inwestorów zagranicznych wyniósł 7,4%, a ich

udział w strukturze inwestorów pozostał na zbliżonym poziomie jak w poprzednim roku.

Wykres 168. Udział grup inwestorów w obrotach na rynku NewConnect

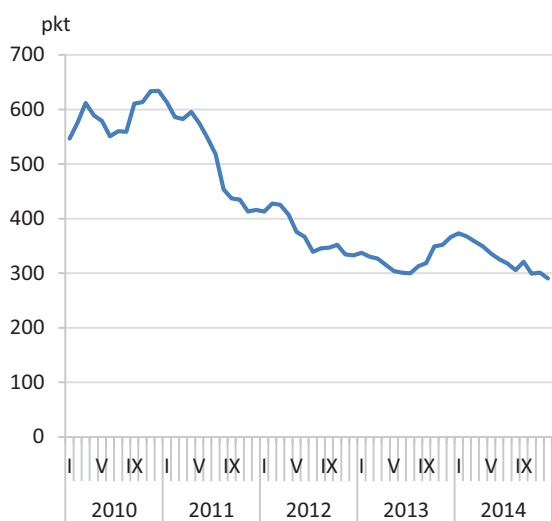

Źródło: GPW, Udział inwestorów w obrotach giełdowych – dane zagregowane 2007-2014, www.gpw.pl

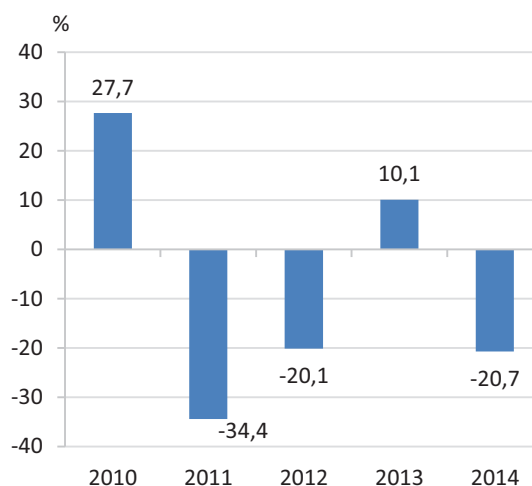
NCIndex na koniec 2014 r. osiągnął poziom 290,4 pkt, wobec 366,0 pkt¹⁸⁰ w roku poprzednim. W 2013 r. stopa zwrotu z indeksu NCIndex była ujemna i wyniosła 20,65%, wobec dodatniej stopy w roku poprzednim na poziomie 10,05%.

¹⁸⁰ Wielkość indeksu NCIndex zostały przeliczone zgodnie z nową wartością bazową (1000 pkt, w poprzednich latach 100 pkt).

Wykres 169. Notowania NCIndex

Wykres 170. Stopy zwrotu z indeksu NCIndex

Źródło: GPW, *Rocznik Giełdowy 2015*, (2015), Warszawa.

OBLIGACJE, OPCJE I KONTRAKTY TERMINOWE

Na GPW na koniec 2014 r. notowanych było 105 serii obligacji przy 94 w roku poprzednim. Łącznie na rynku GPW kapitalizacja obligacji krajowych i zagranicznych wyniosła 532,1 mld zł. Kapitalizacja obligacji krajowych zmniejszyła się o 9,9% i wynosiła 532,0 mld zł, a obligacji zagranicznych pozostała na tym samym poziomie jak w roku poprzednim i wynosiła 98 mln zł. Wartość obrotów

obligacjami ogółem na rynku GPW w 2014 r. spadła o 40,0% do poziomu 992 mln zł. Zbliżony spadek odnotowano dla wartości obrotów sesyjnych, które przeważały w notowaniach obligacji.

Wartość obrotu kontraktami terminowymi na koniec 2014 r. kształtowała się na poziomie 230,1 mld zł, i wzrosła o 5,2%. W obrocie znajdowało się 129 serii kontraktów terminowych (wobec 134 na koniec 2013 r.). Liczba Otwartych Pozycji na tym instrumencie na koniec 2014 r. wyniosła 119,3 tys. szt.

Tabl. 62. Charakterystyka rynku kapitałowego w zakresie obligacji, opcji i kontraktów terminowych

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
	Liczba notowanych instrumentów				
Obligacje	50	51	62	94	105
Kontrakty terminowe	55	79	91	134	129
Opcje	106	122	120	116	220
Kapitalizacja (w mln zł)					
Obligacje krajowe	486 505	521 746	588 635	590 265	531 983
Obligacje zagraniczne	586	173	173	98	98
Obligacje (w mln zł)					
Wartość obrotów ogółem	1 428	836	1 043	1 653	992
Wartość obrotów sesyjnych	1 233	790	1 021	1 600	966
Kontrakty terminowe i opcje (w mln zł)					
Wartość obrotów kontraktami terminowymi	340 648	361 665	216 436	218 839	230 148
Wartość obrotów opcjami	16 888	23 562	16 269	17 419	11 584

Źródło: GPW, www.gpw.pl/analizy_i_statystyki_pelna_wersja

Wartość obrotu opcjami na koniec 2014 r. spadła o 33,5% do kwoty 11,6 mld zł. W obrocie znajdowało się 220 serii opcji (wobec 116 w 2013 r.), w tym wszystkie na indeks WIG20. Liczba otwartych pozycji na koniec 2014 r. wyniosła 18,8 tys. (wobec 39,2 tys. w 2013 r.).

RYNEK OBLIGACJI CATALYST

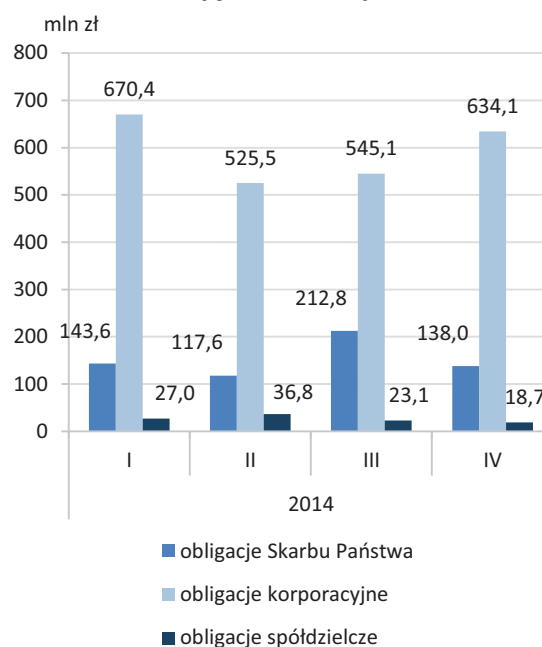
W 2014 r. liczba emitentów notowanych na rynku Catalyst wzrosła do 193, wobec 173 w roku poprzednim, a liczba notowanych obligacji do 517 z 414 w 2013 r. Odnotowano również większą liczbę transakcji przypadających na jedną sesję w ramach notowań ciągłych, równą 257 w 2014 r. Wystąpił natomiast spadek średniej wartości transakcji o 17,5%.

Wartość obrotów w notowaniach ciągłych obligacji na Catalyst w 2014 r. zmniejszyła się o 12,0% i wynosiła 2,3 mld zł. Średnie obroty przypadające na sesję wyniosły 9,35 mln zł i były niższe w relacji do roku poprzedniego o 12,6%.

W strukturze obrotów na rynku Catalyst na GPW, jak i platformie BondSpot w 2014 r. przeważały obligacje korporacyjne stanowiące 76,2% obrotu. Wartość tych obrotów wyniosła 2 375,1 mln zł i zmniejszyła się o 15,0% w porównaniu do roku poprzedniego. Udział obrotów obligacji Skarbu Państwa na GPW i BondSpot wyniosła 19,6%, a ich wartość wzrosła o 8,4%. Obroty obligacjami spółdzielczymi kształtowały się na poziomie

105,6 mln zł stanowiąc udział 3,4% w obrotach ogółem. Wartość obrotów obligacjami spółdzielczymi spadła w 2014 r. o 39,4% wobec 2013 r.

Wykres 171. Obroty na rynku Catalyst w 2014 r. instrumentów dłużnych o najwyższych obrotach w ujęciu kwartalnym

Źródło: dane GPW.

Tabl. 63. Charakterystyka rynku Catalyst

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba emitentów	48	98	153	173	193
Liczba notowanych obligacji	120	226	334	414	517
Obroty (w mln zł)					
Wartość obrotów	1 466	1 191	1 517	2 644	2 328
Średnie obroty na sesję	5,80	4,74	6,09	10,70	9,35
Transakcje					
Liczba transakcji na sesję	95	119	170	243	257
Średnia wartość transakcji (w tys. zł)	61,2	39,7	35,9	44,0	36,3

Źródło: GPW, *Rocznik Giełdowy 2015*, (2015), Warszawa.

**ANEKS: STRUKTURA WZROSTU ORAZ
RÓŻNIC W POZIOMIE DOBROBYTU
GOSPODARCZEGO W POLSCE I UE**

Po dwóch latach spadku, w 2014 r. odnotowano w Unii Europejskiej wzrost realnego PKB *per capita* na poziomie 1,26%. Za wzrost ten w głównej mierze odpowiadała poprawa na rynku pracy, która znalazła odzwierciedlenie we wzroście wskaźnika zatrudnienia o 1,42%. W większości krajów Unii Europejskiej dynamika PKB *per capita* poprawiła się: w niektórych krajach, takich jak Niemcy, Hiszpania, Czechy i Węgry poprawa ta wynosiła ponad 2 p. proc., w innych, takich jak Polska i Słowacja była nieco mniejsza, w jeszcze innych, takich jak Włochy nie odnotowano poprawy w ogóle.

Wzorem publikacji z lat poprzednich, przedmiotem niniejszego rozdziału jest próba opisu tego zróżnicowania, zarówno pod względem dynamiki PKB *per capita*, jak i różnic w poziomie Wartości Dodanej Brutto (WDB) *per capita*. Przedstawiona analiza opiera się na metodzie dekompozycji, która została opracowana przez OECD na potrzeby analiz zróżnicowania regionalnego. Metoda ta została zaadoptowana na cele analiz porównawczych pomiędzy krajami, dodatkowo w wybranych aspektach została poszerzona oraz uogólniona¹⁸¹.

W niniejszym rozdziale dekompozycja służy analizie wzrostu gospodarczego w dwóch uzupełniających się wymiarach:

- a) struktury wzrostu gospodarczego w UE w latach 2003-2014 na przykładzie wybranych krajów UE, przy wykorzystaniu dekompozycji wzrostu PKB *per capita* (zwanej dalej **dekompozycją wzrostu**);
- b) zróżnicowania poziomu rozwoju gospodarczego dla Polski i wybranych krajów regionu względem UE w latach 2003-2014, przy wykorzystaniu dekompozycji różnic w poziomie WDB *per capita* kraju względem średniej dla Unii Europejskiej (zwanej dalej **dekompozycją różnic**).

DEKOMPOZYCJA WZROSTU

Metodyka

Punktem wyjścia dekompozycji wzrostu jest PKB w ujęciu realnym (według parytetu siły nabywczej) *per capita*, który można zapisać jako iloczyn wybranych wskaźników reprezentujących wybrane obszary sytuacji społeczno-gospodarczej danego kraju:

- efektywność gospodarki:
 - średnia wydajność pracy liczona jako PKB w ujęciu realnym według parytetu siły nabywczej¹⁸² na osobogodzinę pracy osoby pracującej;
- rynek pracy:
 - wskaźnik zatrudnienia;
 - faktyczny roczny czas pracy osoby pracującej;
- demografia:
 - udział populacji w wieku 15-64 lat w całości populacji.

¹⁸¹ Przykładowo, w wyniku porównania dekompozycji przybliżonej z dekompozycją dokładną powstał autorski algorytm redukcji błędów przybliżenia, o którym wspomniano w aneksie metodologicznym na końcu niniejszego rozdziału.

¹⁸² Wartości PKB podawane są w jednostkach sztucznej waluty PPS – *Purchasing Power Standard* stosowanej przez Eurostat do wyrażenia danych wartości wg parytetu siły nabywczej (PPP).

Zapis formalny jest wówczas następujący:

$$\frac{\text{PKB}}{\text{Populacja}} = \frac{\text{PKB}}{\text{Pracujący} \times \text{Czas pracy}} \times \frac{\text{Pracujący}}{\text{Populacja 15-64}} \times \text{Czas pracy} \times \frac{\text{Populacja 15-64}}{\text{Populacja}}$$

PKB per capita
wydajność pracy
wsk.zatrudnienia
wsk. str. wieku

Metoda dekompozycji wzrostu polega na przejściu ze wskaźników mierzących poziomy odpowiednich wielkości, które występują w wyrażeniu powyżej, do **procentowych zmian w czasie** tych wskaźników¹⁸³ (oznaczone przez $\Delta_t^{\%}$) – poniższe przekształcenie zostało dodatkowo zilustrowane przykładem dla danych dotyczących Polski w 2014 r.:

$$\underbrace{\Delta_t^{\%} \frac{\text{PKB}}{\text{Populacja}}}_{+3,42\%} \approx \underbrace{\Delta_t^{\%} \frac{\text{PKB}}{\text{Pracujący} \times \text{Czas pracy}}}_{+1,36\%} + \underbrace{\Delta_t^{\%} \frac{\text{Pracujący}}{\text{Populacja 15-64}}}_{+2,47\%} + \underbrace{\Delta_t^{\%} \text{Czas pracy}}_{+0,22\%} + \underbrace{\Delta_t^{\%} \frac{\text{Populacja 15-64}}{\text{Populacja}}}_{-0,64\%}$$

Interpretacja powyższego wykresu jest następująca: w 2014 r. wzrost realnego PKB według parytetu siły nabywczej na osobę wyniósł 3,42%. Na ten wzrost składa się w głównej mierze wzrost wskaźnika zatrudnienia (2,47%), a w następnej kolejności wzrost średniej wydajności pracy (1,36%), spadek wskaźnika struktury wieku (o 0,64%) oraz wzrost faktycznego rocznego czasu pracy (0,22%).

Ewolucja struktury wzrostu PKB *per capita* dla wybranych krajów UE w latach 2003-2014

Wykres A prezentuje wyniki dekompozycji wzrostu gospodarczego dla Unii Europejskiej oraz wybranych jej krajów na przestrzeni lat 2003-2014. Tablica A zawiera dodatkowo wartości liczbowe dekompozycji wzrostu w 2014 r.

Unia Europejska (UE-28) zanotowała 1,26% wzrostu realnego PKB *per capita* w 2014 r. Za to umiarkowane ożywienie odpowiadała głównie poprawa sytuacji na rynku pracy (wzrost wskaźnika zatrudnienia o 1,42%). Coraz bardziej istotnym czynnikiem hamującym wzrost gospodarczy w Unii jest czynnik demograficzny, a w szczególności starzenie się społeczeństwa i wywołany tym spadek udziału osób w wieku produkcyjnym (-0,48%). Średnia wydajność pracy oraz faktyczny czas pracy nie uległ natomiast większym zmianom na poziomie unijnym (wzrost odpowiednio o 0,19% oraz o 0,14%).

Spośród analizowanych krajów ujemną dynamikę PKB *per capita* wykazały tylko Włochy (-2,22%). Sytuacja w Hiszpanii i Czechach, które rok wcześniej odnotowały spadki o 1,03% znacząco się poprawiła (wzrost na poziomie odpowiednio 1,86% i 2,01%). Również sytuacja Węgier uległa znacznej poprawie, co znalazło odbicie w poprawie dynamiki PKB *per capita* z poziomu około -0,94% w 2012 r. do poziomu 3,90% w 2014 r. Przewaga Polski i Słowacji nad resztą omawianych krajów została zmniejszona: Niemcy i Węgry odnotowały wzrost zbliżony do polskiego (odpowiednio 3,18% oraz 3,90% względem 3,42% w Polsce), a Czechy i Hiszpania zbliżyły się do Słowacji (odpowiednio 2,01% oraz 1,86% względem 2,31% na Słowacji).

W 2014 r. główną determinantą dynamiki PKB *per capita* w omawianych krajach były zmiany (dodatnie, za wyjątkiem Włoch) wskaźnika zatrudnienia. Warto podkreślić, że jeszcze parę lat temu

¹⁸³ W przedstawionej metodzie dekompozycji stosuje się zmiany procentowe odpowiednich wskaźników, a nie zmiany w punktach procentowych, które zwykle mają zastosowanie przy interpretacji wskaźników wyrażonych jako udział w całości, takich jak na przykład wskaźnik zatrudnienia.

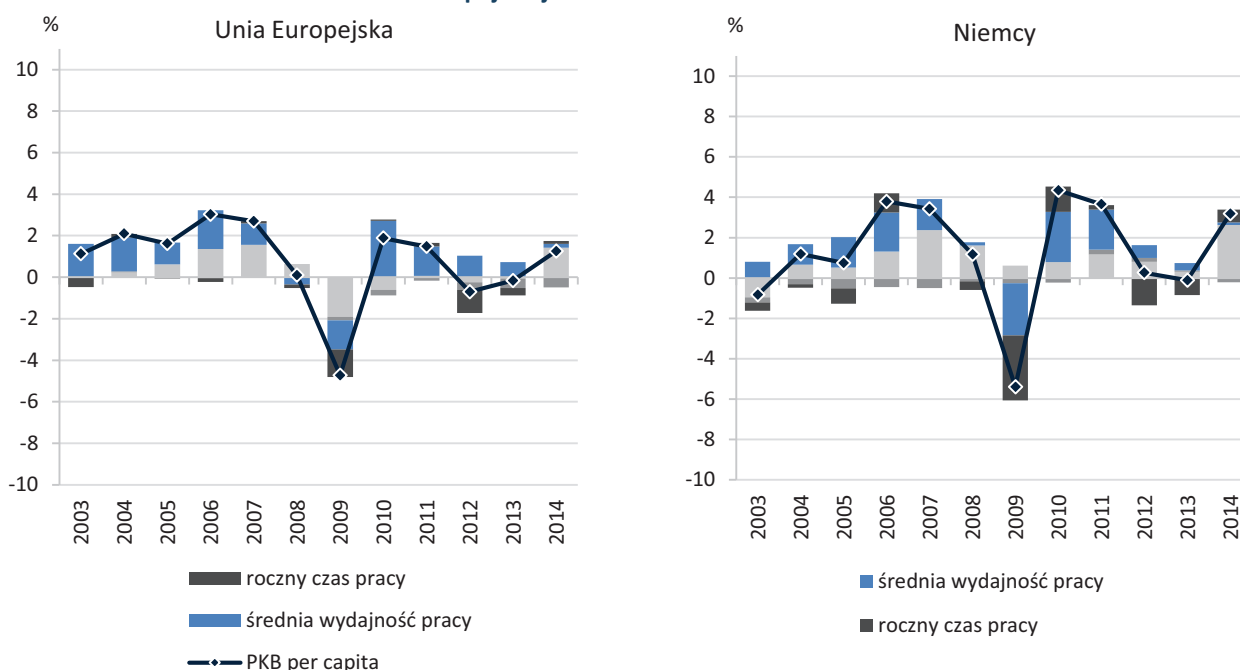
motorem napędowym był wzrost średniej wydajności pracy. Ten wzrost w przypadku Polski udało się utrzymać przez cały badany okres, w szczególności zaś przez okres spowolnienia gospodarczego 2008-2014. Jednakże przez ostatnie pięć lat wzrost wydajności stopniowo malał: od poziomu 6,80% w 2010 r. do poziomu 1,36% w 2014 r. Dodatkowo należy pamiętać, że w badanym okresie 2003-2014 miała miejsce duża emigracja z Polski do starych krajów Unii Europejskiej, co może poprawiać sytuację na rynku pracy w Polsce i przyczyniać się do powiększenia poziomu wzrostu gospodarczego na osobę.

Tabl. A. Dekompozycja wzrostu PKB per capita w Unii Europejskiej i jej wybranych krajów w 2014 r.

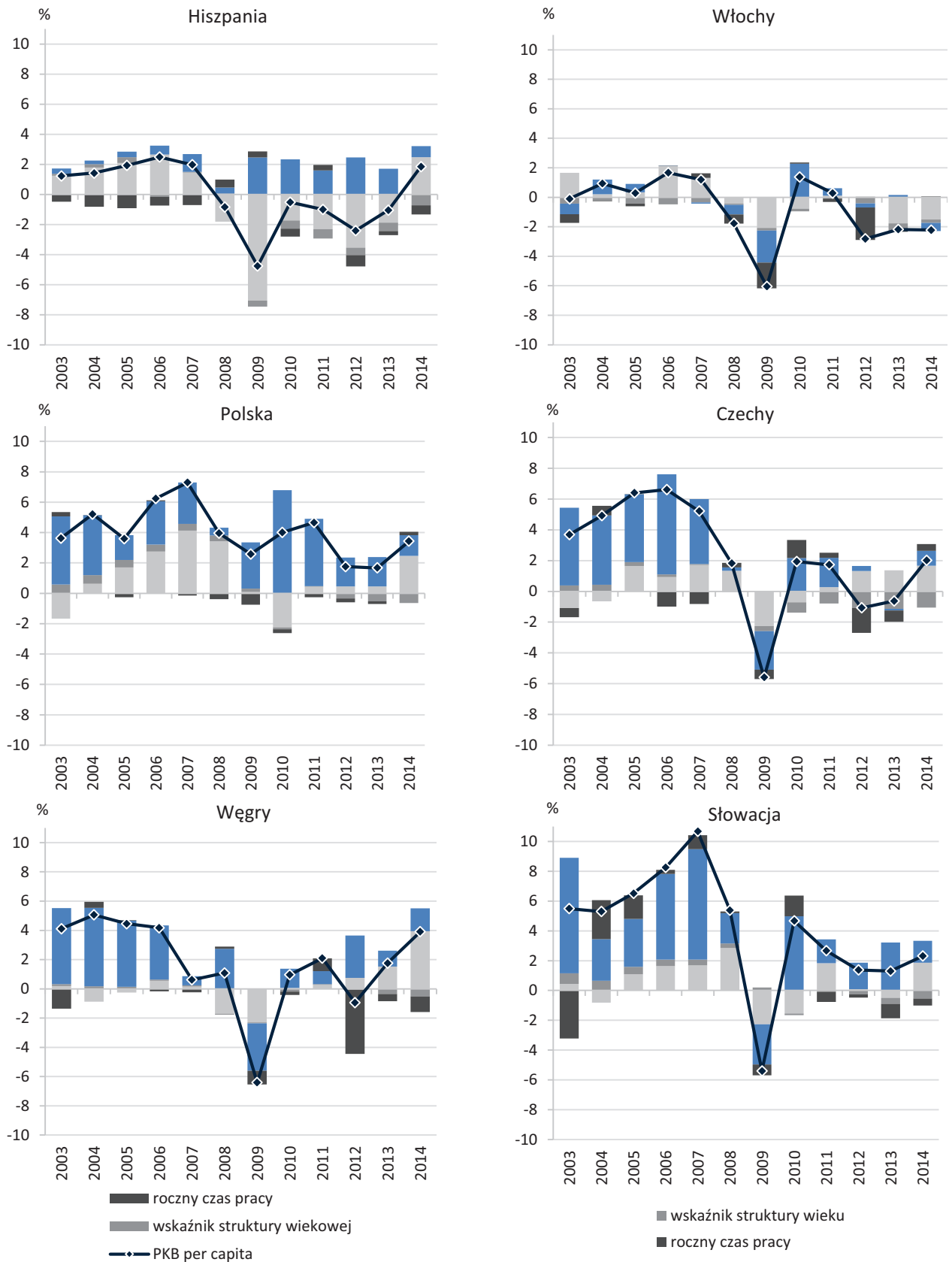
Wskaźnik	UE	Niemcy	Hiszpania	Włochy	Polska	Czechy	Węgry	Słowacja
	w %							
PKB per capita	1,26	3,18	1,86	-2,22	3,42	2,01	3,90	2,31
wydajność pracy	0,19	0,12	0,74	-0,56	1,36	0,97	1,56	1,47
wskaźnik zatrudnienia	1,42	2,63	2,48	-1,51	2,47	1,67	3,95	1,86
wskaźnik struktury wieku	-0,48	-0,22	-0,72	-0,23	-0,64	-1,06	-0,52	-0,54
czas pracy	0,14	0,63	-0,61	0,06	0,22	0,44	-1,06	-0,47

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Wykres A. Dekompozycja wzrostu realnego PKB per capita dla Unii Europejskiej oraz wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2003-2014

Wykres A. Dekompozycja wzrostu realnego PKB per capita dla Unii Europejskiej oraz wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2003-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

DEKOMPOZYCJA RÓŻNIC WZGLĘDEM ŚREDNIEJ

Metodyka

Dekompozycja różnic w poziomie WDB *per capita* w stosunku do średniej jest dokonywana podobnie do dekompozycji wzrostu. Różnica polega na tym, że **zamiast zmian w czasie** odpowiednich wskaźników stosowanych w przypadku dekompozycji wzrostu, brane są pod uwagę **różnice w poziomie odpowiednich wskaźników dla danego kraju Unii Europejskiej w stosunku do średniej dla całej Unii Europejskiej**. Punktem wyjścia jest WDB *per capita* w cenach bieżących według parytetu siły nabywczej, którą podobnie jak w przypadku dekompozycji wzrostu można zapisać jako iloczyn wybranych wskaźników dotyczących różnych obszarów gospodarki:

- a) efektywności gospodarki:
 - średnia wydajność pracy liczona jako WDB w cenach bieżących według parytetu siły nabywczej na osobogodzinę pracy osoby pracującej;
- b) rynku pracy:
 - wskaźnik zatrudnienia zapisany jako iloczyn:
 - udziału liczby pracujących w liczbie aktywnych zawodowo w wieku 15-64 lat;
 - współczynnika aktywności zawodowej 15-64 lat;
 - faktyczny roczny czas pracy osoby pracującej;
- c) demografii:
 - udział populacji w wieku 15-64 lat w całości populacji.

$$\frac{\text{WDB}}{\text{Populacja}} = \frac{\text{WDB}}{\text{Pracujący} \times \text{Czas pracy}} \times \frac{\text{Pracujący}}{\text{Aktywni zawodowo 15-64}} \times \frac{\text{Aktywni zawodowo 15-64}}{\text{Populacja 15-64}}$$

$\underbrace{\hspace{10em}}_{\text{wydajność}} \times \underbrace{\hspace{10em}}_{\substack{\text{udział prac. w akt. zaw.} \\ \text{wskaźnik zatrudnienia}}} \times \underbrace{\hspace{10em}}_{\text{wsp. akt. zawodowej}}$

$$\times \text{Czas Pracy} \times \frac{\text{Populacja 15-64}}{\text{Populacja}}$$

$\underbrace{\hspace{10em}}_{\text{wskaźnik str. wieku}}$

Metoda dekompozycji różnic polega na zastąpieniu poziomów odpowiednich wielkości, poprzez **procentowe różnice w poziomach odpowiednich wielkości dla danego kraju UE w stosunku do średniej dla całej UE** (oznaczone poprzez $\Delta_{\text{PL vs UE}}^{\%}$) – poniższe przekształcenie zostało dodatkowo

zilustrowane przykładem dla danych dotyczących Polski w 2014 r.:

$$\Delta_{\text{PL vs UE}}^{\%} \frac{\text{WDB}}{\text{Populacja}} = \Delta_{\text{PL vs UE}}^{\%} \frac{\text{WDB}}{\text{Pracujący} \times \text{Czas pracy}} + \Delta_{\text{PL vs UE}}^{\%} \frac{\text{Pracujący}}{\text{Aktywni zawodowo 15-64}} + \Delta_{\text{PL vs UE}}^{\%} \frac{\text{Aktywni zawodowo 15-64}}{\text{Populacja 15-64}}$$

$\underbrace{\hspace{10em}}_{-32,1\%} \quad \underbrace{\hspace{10em}}_{-41,23\%} \quad \underbrace{\hspace{10em}}_{+1,42\%} \quad \underbrace{\hspace{10em}}_{-6,14\%}$

$$+ \Delta_{\text{PL vs UE}}^{\%} \text{Czas pracy} + \Delta_{\text{PL vs UE}}^{\%} \frac{\text{Populacja 15-64}}{\text{Populacja}} + \text{Interakcje} + \text{Różnice w metodologiach}$$

$\underbrace{\hspace{10em}}_{+24,85\%} \quad \underbrace{\hspace{10em}}_{+6,4\%} \quad \underbrace{\hspace{10em}}_{-8,57\%} \quad \underbrace{\hspace{10em}}_{-8,83\%}$

Interpretacja powyższej dekompozycji jest następująca: w 2014 r. wartość WDB *per capita* w cenach bieżących wg parytetu siły nabywczej dla Polski była o 32,1% niższa niż w Unii Europejskiej. Na tę

różnicę składają się: niższy o 41,23% poziom wydajności pracy, mierzonej za pomocą WDB na osobogodzinę pracy osoby pracującej w cenach bieżących według parytetu siły nabywczej; wyższy o 24,85% faktyczny czas pracy; wyższy o 6,40% poziom udziału liczby osób w wieku od 15 do 64 lat w całości populacji; niższy o 4,72% wskaźnik zatrudnienia (tę różnicę rozbić można na dodatnią różnicę w wysokości 1,42% w udziale liczby pracujących w liczbie aktywnych zawodowo oraz na ujemną różnicę w wysokości 6,14% we współczynniku aktywności zawodowej); interakcje¹⁸⁴ w wysokości -8,57% oraz wskaźnik zmiany metodologii¹⁸⁵ w wysokości -8,83%.

Zróznicowanie poziomu WDB *per capita* w latach 2003-2014 dla wybranych Krajów Unii Europejskiej

Tablica B przedstawia wyniki liczbowe dekompozycji różnic w poziomie WDB *per capita* dla wybranych krajów UE w 2014 r. Wykres B ilustruje dekompozycję różnic w latach 2003-2014. Różnice te podlegają dynamicznej ewolucji zarówno pod względem wysokości tych różnic, jak i ich struktury.

W Niemczech nastąpiła wyraźna zmiana trendu: podczas gdy w latach 2003-2009 zarówno poziom jak i struktura różnic były stabilne, to począwszy od 2010 r. kraj ten zaczął stopniowo powiększać swoją przewagę nad średnią dla Unii. Działo się tak głównie za sprawą znacznej poprawy wskaźnika zatrudnienia, a w szczególności udziału liczby pracujących wśród liczby aktywnych zawodowo, przy jednoczesnym utrzymaniu dużej, ponad dwudziestoprocentowej przewagi w zakresie wydajności pracy.

Podobnie w Hiszpanii można wyróżnić dwa okresy: okres stabilnego utrzymywania się WDB *per capita* na poziomie średniej unijnej w latach 2003-2009 z tendencją niewielkiej poprawy oraz okres pogorszenia sytuacji względem średniej w latach spowolnienia gospodarczego, w szczególności w 2010 r. Decydujący wpływ na to miała dramatyczna sytuacja na rynku pracy: udział liczby pracujących w liczbie aktywnych zawodowo zmalał z poziomu średniej unijnej w 2007 r. do prawie o 16% niższego w 2014 r., przy czym nie towarzyszyła temu odpowiednia poprawa wydajności pracy. W ostatnim roku można jednak zaobserwować nieznaczną poprawę w tym zakresie, ponieważ spadek udziału liczby pracujących w liczbie aktywnych zawodowo został zahamowany.

We Włoszech nastąpiło stopniowe pogorszenie (z poziomu WDB *per capita* 13,5% powyżej średniej unijnej w 2003 r. do poziomu o 3,2% poniżej średniej unijnej w 2014 r.), przy czym pogorszenie to było szczególnie duże w 2003 r. za sprawą dużego spadku wydajności pracy oraz w 2013 i 2014 r. za sprawą znacznego spadku wskaźnika zatrudnienia.

Sytuacja Czech pod względem różnic w poziomie WDB *per capita* była stabilna, przy czym 2014 r. przyniósł poprawę za sprawą zwiększenia przewagi nad Unią w udziale liczby pracujących w liczbie aktywnych zawodowo, przy jednoczesnym zmniejszeniu przewagi Unii nad Czechami w zakresie wydajności pracy.

W przypadku Polski wyróżnić można dwa okresy: okres stopniowego zmniejszania różnic w poziomie WDB *per capita* w latach 2003-2008. Następnie wystąpił chwilowy wzrost tempa tej konwergencji

¹⁸⁴ Element „interakcje” zawiera w sobie wszystkie te różnice w realnym PKB (według parytetu siły nabywczej) *per capita* Polski względem Unii Europejskiej, które reprezentują łączny wpływ kilku składowych (np. wskaźnika struktury wieku oraz wskaźnika zatrudnienia), który nie da się jednoznacznie przypisać tylko jako wpływ jednego z tych elementów.

¹⁸⁵ Wskaźniki zmiany metodologii, jak również element oznaczony jako „interakcje” są omówione w Aneksie metodologicznym na końcu niniejszego rozdziału.

w 2009 r., które to przyspieszenie w kolejnych latach stopniowo wygasło. Powodem spowolnienia konwergencji zdaje się być osłabienie tempa zmniejszania różnic w średniej wydajności pracy.

Węgry odnotowywały bardzo powolne tempo konwergencji do średniej unijnej przez cały okres, począwszy od 2003 r. do 2014 r., jednak ostatnie dwa lata zdają się być pod tym względem nieco lepsze niż poprzednie.

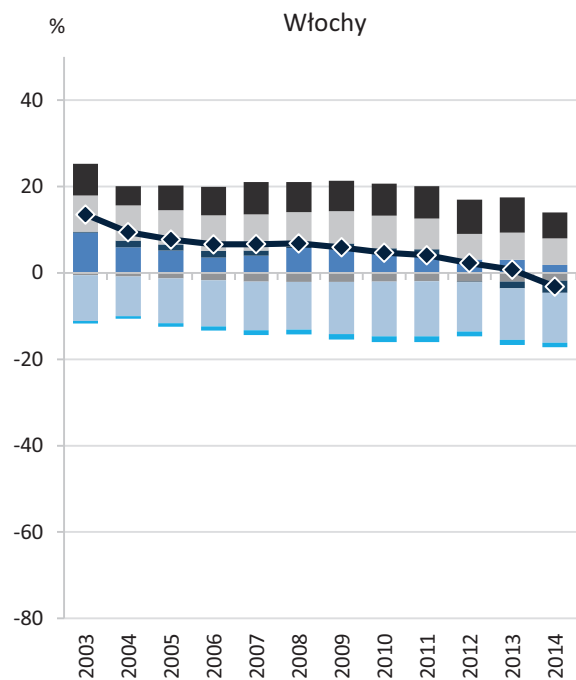
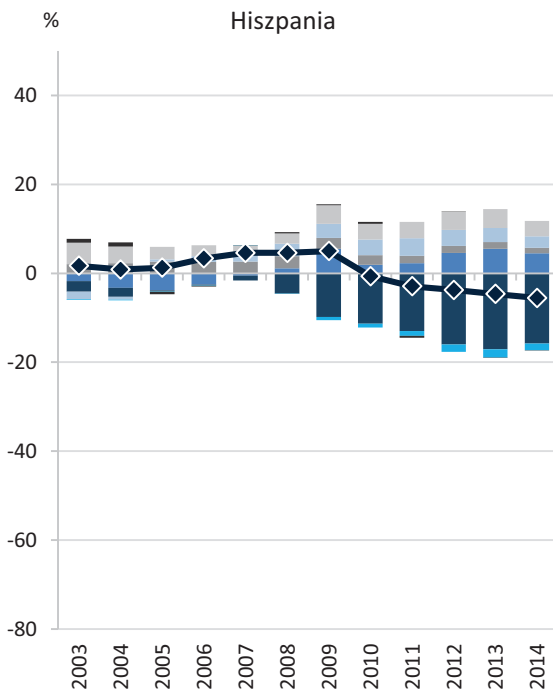
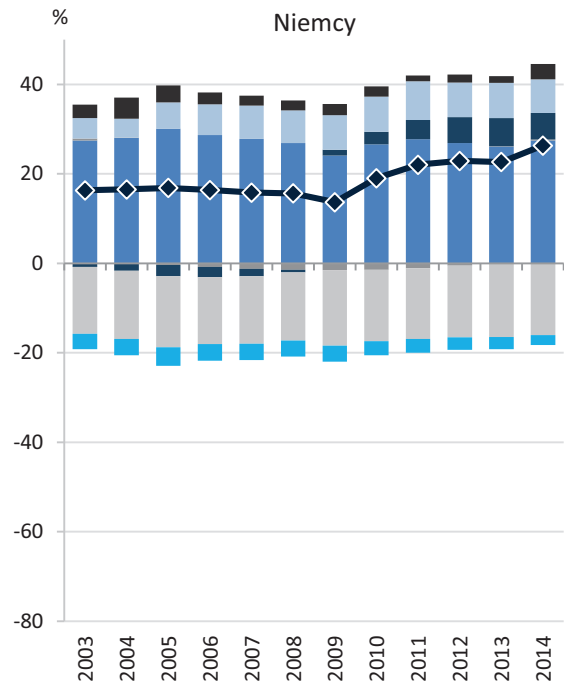
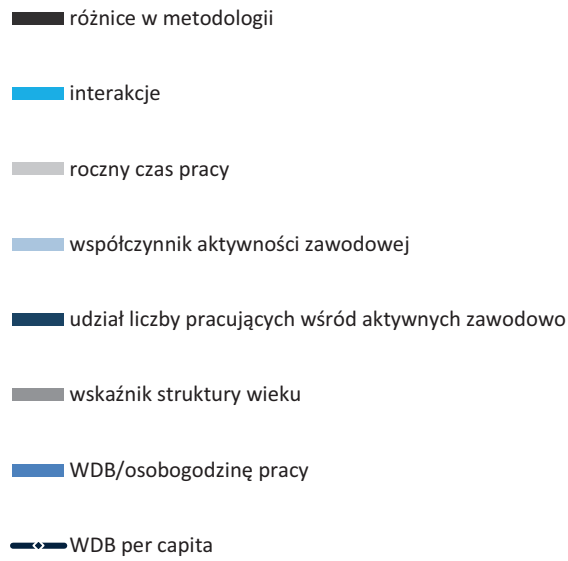
Z kolei na Słowacji można wyróżnić okres bardzo szybkiej konwergencji w latach 2003-2008 i gwałtowne zatrzymanie tego procesu w 2009 r., tak aby w latach kolejnych odnotować nieznaczną, ale stopniową poprawę.

Tabl. B. Dekompozycja różnic w poziomie realnego WDB *per capita* wybranych krajów UE w 2014 r.

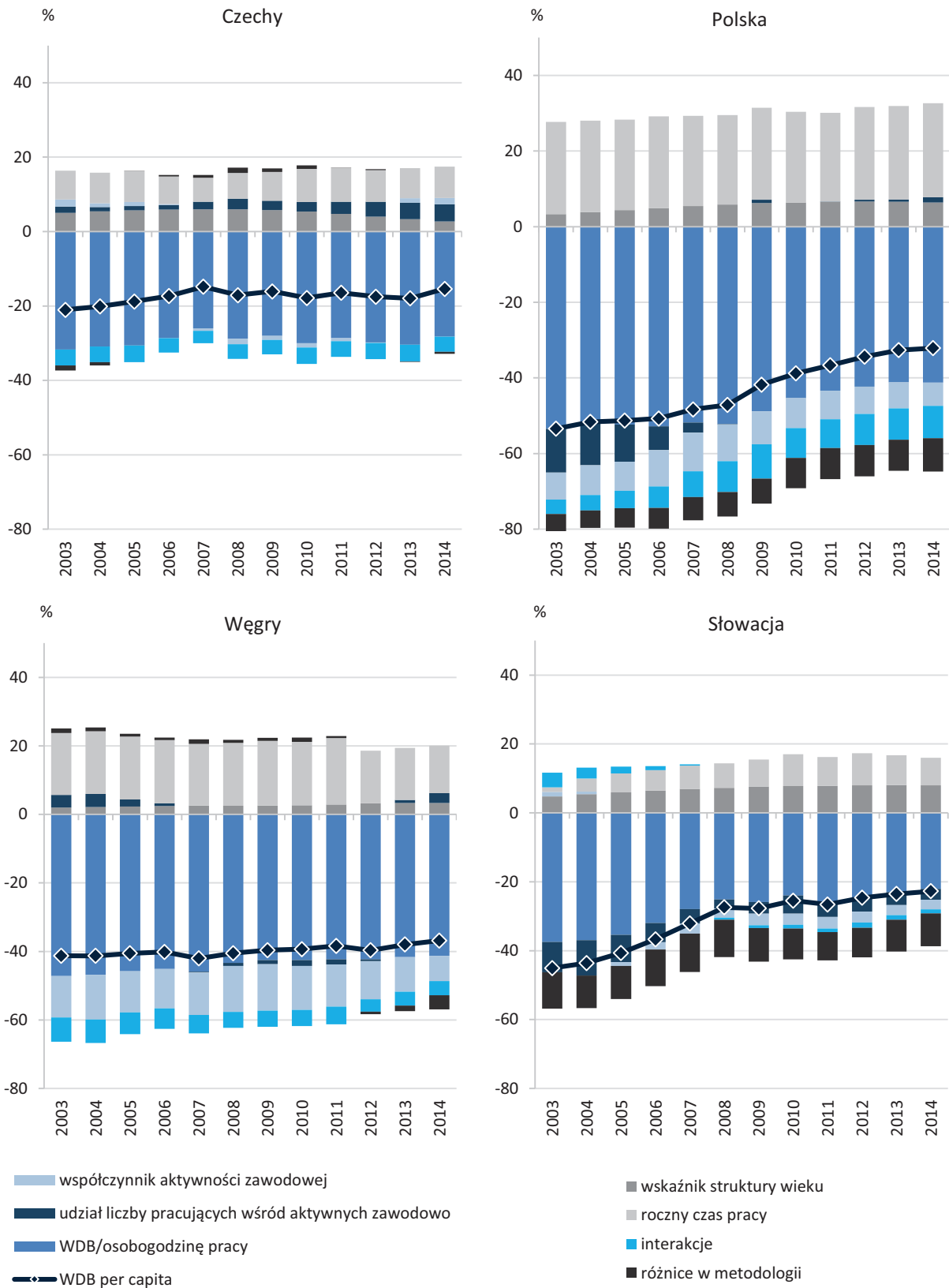
Wskaźnik	Niemcy	Hiszpania	Włochy	Polska	Czechy	Węgry	Słowacja
	w %						
WDB <i>per capita</i>	26,34	-5,55	-3,18	-32,11	-15,40	-36,85	-22,74
wydajność pracy	27,44	4,50	1,80	-41,23	-28,23	-41,28	-22,06
udział liczby pracujących w liczbie aktywnych zawodowo	5,91	-15,83	-2,81	1,42	4,67	2,91	-3,17
współczynnik aktywności zawodowej	7,53	2,63	-11,55	-6,14	1,69	-7,34	-2,81
wskaźnik struktury wieku	0,27	1,22	-1,77	6,40	2,69	3,30	8,02
czas pracy	-16,05	3,40	6,16	24,85	8,41	13,87	7,95
różnice w metodologii	3,40	-0,02	6,06	-8,83	-0,52	-4,13	-9,52
interakcje	-2,17	-1,44	-1,06	-8,57	-4,12	-4,17	-1,15

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Wykres B. Dekompozycja różnic WDB per capita wg parytetu siły nabywczej dla wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2003-2014

Wykres B. Dekompozycja różnic WDB per capita wg parytetu siły nabywczej dla wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2003-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Poddekompozycja średniej wydajności pracy w latach 2003-2014 dla wybranych Krajów Unii Europejskiej

Metoda dekompozycji różnic ma tę zaletę, że możliwe jest dokonanie dodatkowej poddekompozycji niektórych jej składników, tj. różnic w średniej wydajności pracy, różnic w udziale liczby pracujących wśród aktywnych zawodowo oraz różnic we współczynniku aktywności zawodowej. W niniejszym rozdziale skoncentrowano się na pierwszej z możliwych poddekompozycji, z uwagi na to, że różnice w średniej wydajności pracy są zazwyczaj główną składową dekompozycji.

Różnice w średniej wydajności pracy mierzonej średnim poziomem WDB na osobogodzinę pracy osoby pracującej¹⁸⁶ rozbić można na poszczególne sekcje, grupy sekcji lub sektory gospodarcze i w ramach każdej grupy wyodrębnić dwie składowe:

- „Specjalizacja sektorowa”, tj. ta składowa różnic, która wynika ze struktury gospodarki:
 - składnik ten jest dodatni jeżeli w danym kraju udział pracujących w danej grupie sekcji jest wyższy niż w Unii Europejskiej; jest ujemny, jeżeli udział ten jest niższy; wielkość tego składnika (ujemnego lub dodatniego) jest wprost proporcjonalna do poziomu średniej wydajności pracy w tej grupie sekcji w Unii Europejskiej;
- „Oczyszczona wydajność”, tj. ta składowa różnic, która wynika z poziomu jakości i organizacji pracy, poziomu wykorzystania infrastruktury i technologii:
 - składnik ten jest dodatni jeżeli w danym kraju średnia wydajność pracy w danej grupie sekcji jest wyższa niż dla Unii Europejskiej; jest ujemny, jeżeli średnia wydajność jest niższa; wielkość tego składnika (ujemnego lub dodatniego) jest wprost proporcjonalna do udziału pracujących w danej grupie sekcji w ogóle pracujących w danym kraju.

Poddekompozycja różnic w poziomie średniej wydajności pracy może zostać zapisana w następujący sposób:

$$\Delta_{\text{UE}}^{\% \text{ PL}} \frac{\text{WDB}}{\text{Pracujący} \times \text{Czas pracy}} = \sum_{\text{grupy sekcji}} \text{specjalizacja sektorowa} + \sum_{\text{grupy sekcji}} \text{różnice w oczyszczonej wydajności}$$

Na potrzeby niniejszej analizy wybrano następujące grupy sekcji wg PKD 2007:

- Sekcja A: Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo;
- Sekcje B, D, E: Przemysł bez przetwórstwa przemysłowego;
- Sekcja C: Przetwórstwo przemysłowe;
- Sekcja F: Budownictwo;
- Sekcje G, H, I: Handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia;
- Sekcja J: Informacja i komunikacja;
- Sekcja K: Działalność finansowa i ubezpieczeniowa;
- Sekcja L: Obsługa rynku nieruchomości;
- Sekcje M, N: Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca;

¹⁸⁶ Wydajność pracy mierzona jako poziom WDB na osobogodzinę pracy osoby pracującej różni się od tej mierzonej jako poziom WDB na 1 pracującego tym, że dodatkowo uwzględnia faktyczny czas pracy. W krajach Europy Środkowo-Wschodniej, takich jak Polska, Węgry, Czechy, czas pracy na 1 pracującego jest generalnie wyższy niż w krajach wysoko rozwiniętych, takich jak Niemcy. A zatem wydajność pracy przy uwzględnieniu faktycznego czasu pracy lepiej oddaje rzeczywisty poziom produktywności pracy.

- Sekcje O, P, Q: Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne; edukacja; opieka zdrowotna i pomoc społeczna;
- Sekcje R, S, T, U: Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją; pozostała działalność usługowa; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby; organizacje i zespoły eksterytorialne.

Przykładowo różnice, które przypadają na przetwórstwo przemysłowe (sekcja C) oraz na informację i komunikację (sekcja J) dzielą się na „specjalizację sektorową” oraz „różnice w oczyszczonej wydajności”:

- „Specjalizacja sektorowa” w przetwórstwie przemysłowym to wyrażony procentowo iloczyn wydajności w przetwórstwie przemysłowym w Unii Europejskiej oraz różnicy udziału pracujących w przetwórstwie przemysłowym w ogólnej liczbie pracujących w Polsce i w Unii Europejskiej.
 - A zatem, dodatnia specjalizacja sektorowa w przetwórstwie przemysłowym oznacza, że udział pracujących w przetwórstwie przemysłowym w ogóle pracujących jest wyższy w Polsce niż w Unii Europejskiej, natomiast ujemna specjalizacja sektorowa w informacji i komunikacji oznacza, że ten udział w owej sekcji jest mniejszy.
 - Poziom specjalizacji sektorowej (dodatniej lub ujemnej) zależy od różnicy udziałów, o której mowa w punkcie powyżej oraz od wartości wydajności w przetwórstwie przemysłowym dla całej Polski.
- „Różnice w oczyszczonej wydajności” w przetwórstwie przemysłowym to iloczyn udziału pracujących w przetwórstwie przemysłowym w ogólnej liczbie pracujących dla Polski oraz różnicy wydajności w przetwórstwie przemysłowym dla Polski w stosunku do Unii Europejskiej.
 - A zatem, ujemne różnice w oczyszczonej wydajności w przetwórstwie przemysłowym oznaczają, że WDB na jednego pracującego jest w tej sekcji niższa w Polsce niż w Unii Europejskiej.
 - Poziom różnic w oczyszczonej wydajności (dodatniej lub ujemnej) zależy od różnicy wydajności, o której mowa w punkcie powyżej oraz od udziału liczby pracujących w przetwórstwie przemysłowym wśród liczby pracujących ogółem w Polsce.

Tablica C przedstawia poddekompozycję różnic w poziomie realnej WDB na osobogodzinę pracy dla Polski względem Unii Europejskiej w 2007 i 2014 r. Wykres C przedstawia poddekompozycję dla wybranych krajów UE względem średniej unijnej w latach 2007 i 2014.

Polska wykazuje dodatnią specjalizację sektorową w rolnictwie, budownictwie i przemyśle (zarówno w przetwórstwie przemysłowym, jak i pozostałym przemyśle). Oznacza to, że udział pracujących w tych grupach sekcji w Polsce jest wyższy niż średnio z Unii Europejskiej. We wszystkich badanych grupach sekcji różnice w oczyszczonej wydajności są ujemne. Korzystnym zjawiskiem jest jednak zmniejszenie dystansu do Unii Europejskiej w tym zakresie w sekcji C (przetwórstwo przemysłowe) z poziomu -12,5% w 2007 r. do poziomu -9,6% w 2014 r. oraz w grupie sekcji G,H,I (handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia) z poziomu -5,9% w 2007 r. do -1,5% w 2014 r. Warto również zwrócić uwagę na duże negatywne różnice w oczyszczonej wydajności w grupie sekcji O,P,Q (administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne; edukacja; opieka zdrowotna i pomoc społeczna): różnice te zwiększyły się z poziomu -8,4% w 2007 r. do poziomu -8,9% w 2014 r. Ponieważ wspomniana grupa sekcji należy do sektora usług nierynkowych, interpretacja jest odmienna niż w przypadku usług

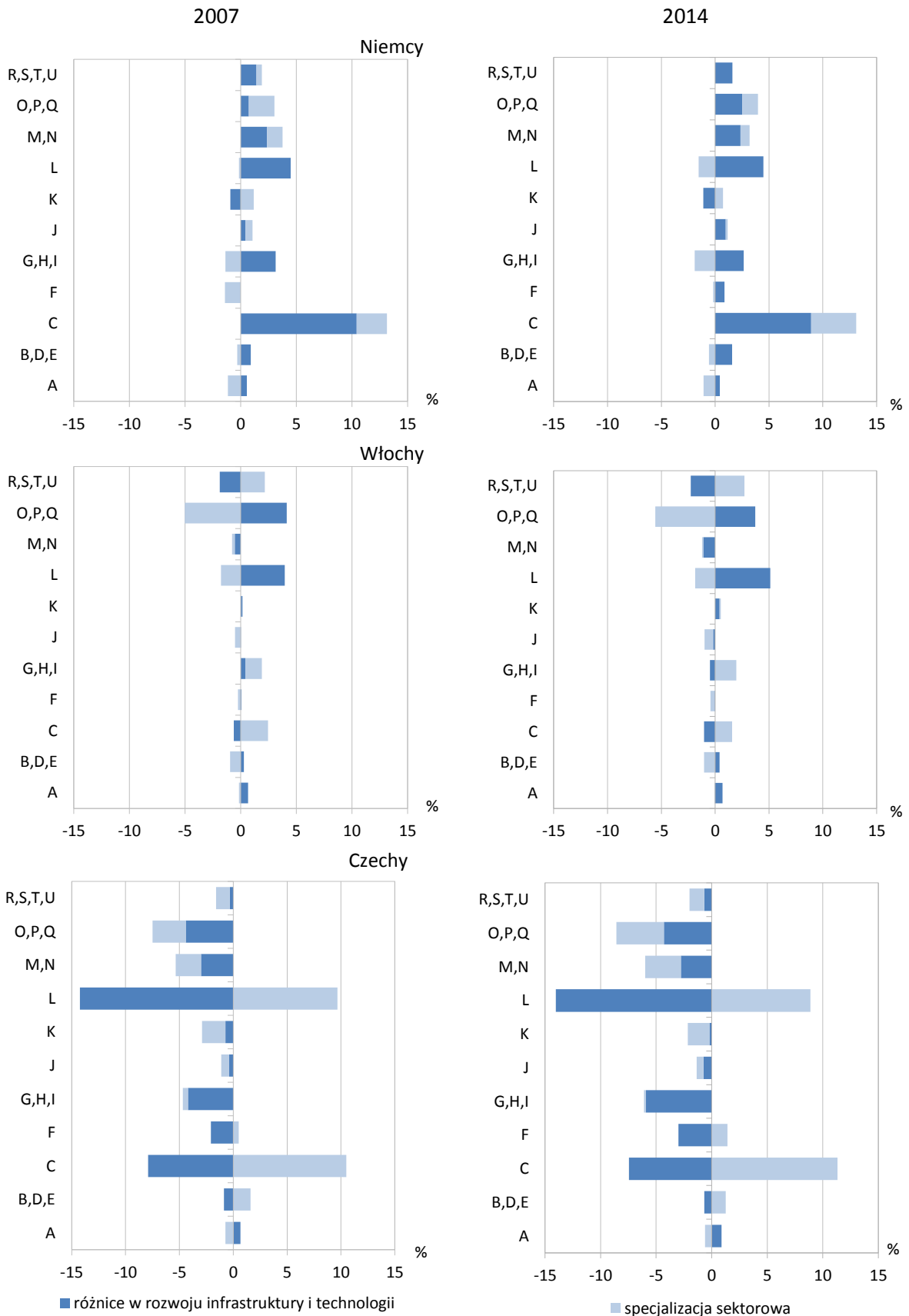
rynkowych: z uwagi na zastosowanie tutaj kosztowej metody wyliczania WDB duże negatywne różnice mogą świadczyć między innymi o niskich wynagrodzeniach w tej grupie sekcji.

Tabl. C. Poddekompozycja różnic w WDB na osobogodzinę pracy Polski względem Unii Europejskiej w 2007 i 2014 r.

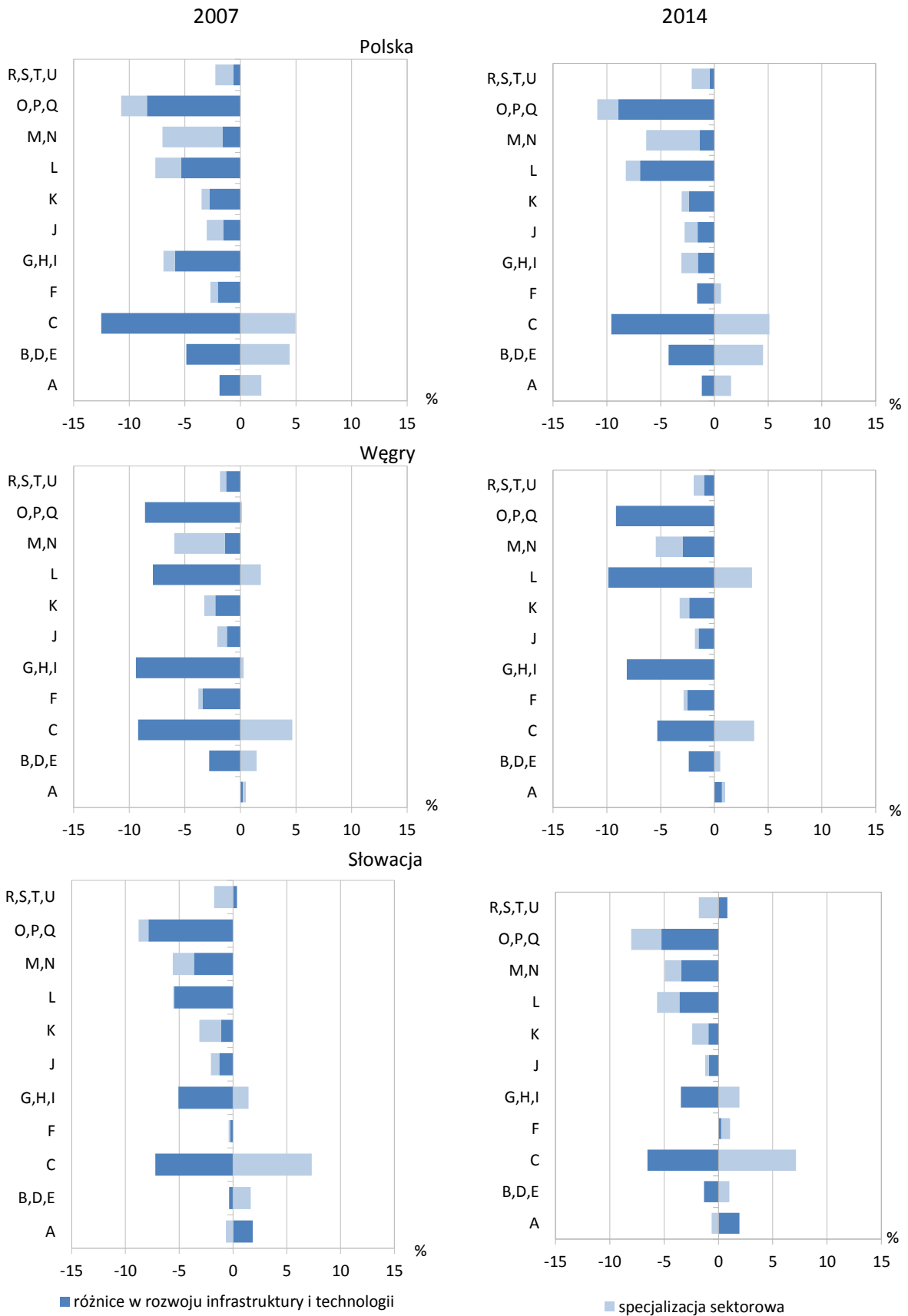
Sekcje PKD	Różnice w oczyszczonej wydajności		Specjalizacja sektorowa		SUMA	
	2007	2014	2007	2014	2007	2014
	w %					
Suma	-47,5	-39,7	-4,3	-1,5	-51,8	-41,2
A	-1,9	-1,2	1,9	1,6	0,0	0,4
B,D,E	-4,9	-4,3	4,4	4,5	-0,4	0,3
C	-12,5	-9,6	5,0	5,1	-7,6	-4,5
F	-2,0	-1,6	-0,7	0,6	-2,7	-1,0
G,H,I	-5,9	-1,5	-1,0	-1,5	-6,9	-3,1
J	-1,5	-1,6	-1,5	-1,2	-3,0	-2,8
K	-2,8	-2,4	-0,7	-0,7	-3,5	-3,0
L	-5,3	-6,9	-2,3	-1,3	-7,7	-8,2
M,N	-1,6	-1,4	-5,4	-5,0	-7,0	-6,3
O,P,Q	-8,4	-8,9	-2,3	-1,9	-10,7	-10,9
R,S,T,U	-0,6	-0,4	-1,6	-1,7	-2,2	-2,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Wykres C. Poddekompozycja różnic w wydajności pracy dla wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2007 i 2014

Wykres C. Poddekompozycja różnic w wydajności pracy dla wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2007 i 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

ANEKS METODOLOGICZNY

Wstęp

Przedstawiona w dwóch ujęciach metoda dekompozycji posiada wiele zalet. Pozwala na wyodrębnienie czynników obrazujących szerokie spektrum procesów zarówno gospodarczych, jak i społecznych, umożliwia usystematyzowane i jednolite podejście do złożonego zagadnienia identyfikacji źródeł wzrostu i zróżnicowania rozwoju gospodarczego, ponieważ polega na odpowiednim przetworzeniu ogólnie dostępnych danych, które są regularnie publikowane przez GUS, Eurostat, czy OECD. Mierniki wykorzystywane w dekompozycji, takie jak wskaźnik zatrudnienia, współczynnik aktywności zawodowej lub poziom PKB na jednego pracującego, są powszechnie znane, łatwo interpretowalne i często stosowane w analizach społeczno-gospodarczych. Jednocześnie dekompozycja stanowi tylko narzędzie i jako taka nie przesądza o sposobie interpretacji wyników, jednakże pozwala budować cenne obserwacje i umożliwia ich przejrzystą prezentację, która może dotyczyć zarówno struktury, jak i ewolucji struktury wzrostu gospodarczego.

Metody dekompozycji mogą być stosowane w różnych ujęciach, które wzajemnie się uzupełniają:

- a) **ujęcie dynamiczne** – pozwala na badanie ewolucji struktury wzrostu/różnic;
- b) **ujęcie statyczno-porównawcze** – pozwala na porównanie struktury wzrostu/różnic dla kilku krajów w danym okresie czasowym;
- c) **ujęcie dynamiczno-porównawcze** – pozwala na analizę porównawczą ewolucji struktury wzrostu/różnic dla kilku krajów.

Ogólna metoda dekompozycji

Ogólna metoda stosowana w obu rodzajach dekompozycji jest następująca. Dany jest dodatni wskaźnik X (w tym wypadku PKB *per capita*, lub WDB *per capita*), który można zapisać jako iloczyn N dodatnich składowych:

$$X = X_1 \times X_2 \times \dots \times X_N,$$

gdzie poszczególne składowe mają sens ekonomiczny.

Po zlogarytmowaniu i zróżnicowaniu powyższej tożsamości otrzymujemy następującą postać:

$$\frac{\Delta X}{X} \cong \frac{\Delta X_1}{X_1} + \frac{\Delta X_2}{X_2} + \dots + \frac{\Delta X_N}{X_N}$$

Powyższa zależność zachodzi lokalnie, czyli dla relatywnie małych wartości różnic poszczególnych składowych, przy czym różnice te oznaczać mogą dynamikę danego wskaźnika w czasie (tak jak w przypadku dekompozycji wzrostu PKB *per capita* Polski), jak również różnice w poziomie wskaźnika dla kraju w stosunku do grupy krajów (tak jak w przypadku dekompozycji różnic w poziomie WDB *per capita* dla Polski w stosunku do Unii Europejskiej).

Dekompozycja wzrostu PKB *per capita*

Stosowane symbole:

PKB – PKB według parytetu siły nabywczej;
WDB – WDB według parytetu siły nabywczej;
N – łączna populacja kraju;
P – liczba osób pracujących;
H – średnioroczny faktyczny czas pracy osoby pracującej;
 N^{15-64} – liczba ludności w wieku 15–64 lat;
A – liczba osób aktywnych zawodowo;

Dekompozycja wzrostu PKB *per capita* może być zapisana według ogólnej metody opisanej powyżej w następujący sposób:

$$\frac{\text{PKB}}{N} \equiv \underbrace{\frac{\text{PKB}}{P \cdot H}}_{\text{wydajność (1)}} \times \underbrace{\frac{P}{N^{15-64}} \times H \times \frac{N^{15-64}}{N}}_{\text{intensywność}}$$

Względne różnice w czasie dla wskaźnika Y oznaczono poprzez:

$$\Delta_t Y = \frac{Y_t - Y_{t-1}}{Y_{t-1}},$$

gdzie Y_t to wartość zmiennej Y w roku t. Zatem:

$$\Delta_t \frac{\text{PKB}}{N} \cong \Delta_t \frac{\text{PKB}}{P \cdot H} + \Delta_t \frac{P}{N^{15-64}} + \Delta_t H + \Delta_t \frac{N^{15-64}}{N},$$

gdzie

- $\frac{\text{PKB}}{P \cdot H}$ oznacza **wydajność pracy** liczoną jako wartość PKB na jedną osobogodzinę pracy osoby pracującej w ciągu roku;
- $\frac{P}{N^{15-64}}$ oznacza **wskaźnik zatrudnienia**, czyli liczbę osób pracujących w stosunku do liczby ludności w wieku 15-64 lat;
- $\frac{N^{15-64}}{N}$ oznacza **wskaźnik struktury wieku**, czyli liczbę osób w wieku 15-64 lat do całości populacji.

Dekompozycja różnic w poziomie WDB *per capita* w stosunku do średniej

Dekompozycja różnic w poziomie Wartości Dodanej Brutto *per capita* w stosunku do średniej może być zapisana następująco¹⁸⁷:

$$\frac{\text{WDB}_i}{N_i} = \frac{\text{WDB}_i}{P_i \times H_i} \cdot \frac{P_i}{A_i} \cdot \frac{A_i}{N_i^{15-64}} \cdot H_i \cdot \frac{N_i^{15-64}}{N_i}$$

Wprowadźmy następujące oznaczenie:

$$\Delta_{UE} Y_i = \frac{Y_i - Y}{Y},$$

gdzie Y_i oznacza wartość zmiennej dla kraju i a Y wartość zmiennej dla Unii Europejskiej. Zatem:

¹⁸⁷ Zmienna bez subskryptu *i* oznacza daną wielkość dla Unii Europejskiej, natomiast zmienna z subskryptem *i* oznacza wielkość dla kraju, np. dla Polski.

$$\underbrace{\Delta_{UE} \frac{WDB_i}{N_i}}_{\text{WDB per capita}} = \underbrace{\Delta_{UE} \frac{WDB_i}{P_i \times H_i}}_{\text{Wydajność (2)}} + \underbrace{\Delta_{UE} \frac{P_i}{A_i}}_{\text{Udział prac. w akt. zaw.}} + \underbrace{\Delta_{UE} \frac{A_i}{N_i^{15-64}}}_{\text{Wsp. akt. zaw.}} + \underbrace{\Delta_{UE} H_i}_{\text{Czas pracy}} + \underbrace{\Delta_{UE} \frac{N_i^{15-64}}{N_i}}_{\text{Wsk.str.wieku}} + \text{Interakcje}$$

Wskaźnik zatrudnienia

Metody dekompozycji łączą dane pochodzące z różnych metodologii statystycznych. Można jednak zneutralizować wpływ tych metodologii na jakość dekompozycji poprzez dodanie dodatkowych składowych. Zilustrujemy tę metodę na przykładzie dekompozycji różnic w poziomie WDB *per capita*.

Dla zmiennych wprowadzimy dodatkowe oznaczenia z uwagi na ich występowanie w różnych metodologiach:

WDB(NA) – WDB według parytetu siły nabywczej według badania rachunków narodowych;
 $N^{15-64}(\text{demo})$ – populacja w wieku 15-64 według statystyki demograficznej;
 $N^{15-64}(\text{LFS})$ – populacja w wieku 15-64 według badań aktywności zawodowej;
 $N(\text{demo})$ – liczba ludności ogółem według statystyki demograficznej;
 $P(\text{NA})$ – liczba pracujących ogółem jako wskaźnik zgodny z rachunkami narodowymi;
 $H(\text{NA})$ – średnioroczny faktyczny czas pracy osoby pracującej jako wskaźnik zgodny z rachunkami narodowymi;
 $P(\text{LFS})$ – liczba pracujących ogółem według badania aktywności zawodowej;
 $A(\text{LFS})$ – liczba aktywnych zawodowo według badania aktywności zawodowej;

Dekompozycję możemy wówczas zapisać w sposób następujący¹⁸⁸:

$$\underbrace{\Delta_{UE} \frac{WDB_i(\text{NA})}{N_i(\text{demo})}}_{\text{WDB per capita}} = \underbrace{\Delta_{UE} \frac{WDB_i(\text{NA})}{P_i(\text{NA}) \times H_i}}_{\text{Wydajność (2)}} + \underbrace{\Delta_{UE} \frac{P_i(\text{LFS})}{A_i(\text{LFS})}}_{\text{Udział prac. w akt. zaw.}} + \underbrace{\Delta_{UE} \frac{A_i(\text{LFS})}{N_i^{15-64}(\text{LFS})}}_{\text{Wsp. akt. zaw.}} + \underbrace{\Delta_{UE} H_i}_{\text{Czas pracy}} + \underbrace{\Delta_{UE} \frac{N_i^{15-64}(\text{demo})}{N_i(\text{demo})}}_{\text{Wsk.str.wieku}} + \text{Interakcje} + \underbrace{\Delta_{UE} \frac{P_i(\text{NA})}{P_i(\text{LFS})}}_{\text{przejście metodologii 1}} + \underbrace{\Delta_{UE} \frac{N_i^{15-64}(\text{LFS})}{N_i^{15-64}(\text{demo})}}_{\text{przejście metodologii 2}}$$

Wskaźnik zatrudnienia

Różnice w metodologiach

Powyższa dekompozycja zawiera dwa wskaźniki przejścia metodologii: jeden z metodologii zgodnej z rachunkami narodowymi na metodologię badania aktywności zawodowej a drugi z metodologii badania aktywności zawodowej na metodologię badania demograficznego. W dekompozycji zaprezentowanej dla wybranych krajów Unii Europejskiej zdecydowano się na scalenie tych dwóch wskaźników w jeden komponent pod nazwą „**Różnice w metodologiach**”, chociaż trzeba zaznaczyć, że znając dokładne różnice w zmiennych pochodzących z różnych badań, można te wskaźniki interpretować oddzielnie.

Opis błędu przybliżenia

Składnik dekompozycji nazwany „**Interakcje**” to część, która reprezentuje błąd przybliżenia dekompozycji. Błąd ten występuje zarówno w dekompozycji wzrostu, jak i w dekompozycji różnic. Jednak w dekompozycji wzrostu można go zazwyczaj pominąć. Powód jest taki, że błąd ten może być

¹⁸⁸ LFS oznacza *Labour Force Survey*. Polskim odpowiednikiem jest Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL). NA oznacza *National Accounts*. Polskim odpowiednikiem są Rachunki Narodowe.

tym większy, im większe są wartości zmian bądź różnic procentowych poszczególnych wskaźników dekompozycji. W przypadku dekompozycji różnic, różnice w poziomie wskaźników dla danego kraju względem średniej mogą przyjmować wysokie wartości, w szczególności dla krajów bardzo odbiegających od średniej (bardzo bogatych bądź bardzo biednych). W przypadku dekompozycji wzrostu, zmiany roczne w poziomie wskaźników zazwyczaj nie przekraczają 10%. Wówczas błąd dekompozycji jest mały i można go pominąć. Należy zwrócić uwagę, że choć nie uwzględniony w niniejszym rozdziale, istnieje autorski sposób redukcji błędu, poprzez włączenie części elementów interakcyjnych do dekompozycji. W wyniku dokładnej dekompozycji można wprowadzić zmienne drugiego i wyższego rzędu w zależności od potrzeb (tylko te, które są odpowiednio duże co do wartości). Poniższa formuła precyzuje sens tej uwagi, prezentuje bowiem dekompozycję pełną – interakcje oznaczają wpływ czynników wynikających z rozwinięcia do wyższych rzędów.

$$\frac{\Delta X}{X} = \overbrace{\left(\frac{\Delta X_1}{X_1} + \frac{\Delta X_2}{X_2} + \dots + \frac{\Delta X_N}{X_N} \right)}^{\text{część ujęta w dekompozycji}} +$$

$$+ \frac{\Delta X_1}{X_1} \frac{\Delta X_2}{X_2} + \frac{\Delta X_1}{X_1} \frac{\Delta X_3}{X_3} + \dots + \frac{\Delta X_{N-1}}{X_{N-1}} \frac{\Delta X_N}{X_N} +$$

$$+ \dots +$$

$$+ \frac{\Delta X_1}{X_1} \frac{\Delta X_2}{X_2} \dots \frac{\Delta X_N}{X_N}$$

Poszczególne elementy interakcji, a w szczególności te składowe, które są iloczynem tylko dwóch wskaźników można interpretować. Na przykład $\frac{\Delta X_1}{X_1} \frac{\Delta X_2}{X_2}$ oznacza łączny wpływ zmiennej X_1 i X_2 nie dający się przyporządkować osobno żadnej ze zmiennych.

Poddekompozycja różnic w wydajności pracy

Różnice w średniej wydajności pracy mogą być dodatkowo zdekomponowane na sektory, a w ramach sektorów na „specjalizację sektorową” oraz „różnice w oczyszczonej wydajności”. Służy do tego poddekompozycja, której formalny zapis jest następujący:

$$\underbrace{\frac{\Delta_{UE} WDB_i}{P_i \times H_i}}_{\text{różnice w produktywności ogółem}} = \underbrace{\frac{\sum_j \frac{WDB_j}{P_j \times H_j} \left(\frac{P_{ij}}{P_i} - \frac{P_j}{P} \right)}{\frac{WDB}{P \times H}}}_{\text{specjalizacja sektorowa}} + \underbrace{\frac{\sum_j \frac{P_{ij}}{P_i} \left(\frac{WDB_{ij}}{P_{ij} \times H_{ij}} - \frac{WDB_j}{P_j \times H_j} \right)}{\frac{WDB}{P \times H}}}_{\text{różnice w oczyszczonej wydajności}}$$

gdzie WDB oznacza Wartość Dodaną Brutto wg parytetu siły nabywczej w Unii Europejskiej, P oznacza liczbę pracujących w Unii Europejskiej, natomiast zmienne z subskrypcją i oznaczają wielkości dla kraju i , który jest analizowany, z kolei subskrypcja j oznacza sektor bądź grupę sekcji gospodarki (bez subskrypcji j cała gospodarka).

BIBLIOGRAFIA

1. Bank Światowy, *Global Monitoring Report 2014/2015: Ending poverty and sharing prosperity*, (2015), Waszyngton.
2. BAS, *Indywidualny limit zadłużenia samorządów terytorialnych*, (2011), Warszawa.
3. Bogumił P., *Securing Poland's economic success II: labour market and product specialisation – is there a link?*, KE, (2015), Bruksela.
4. CESifo, *The EEAG Report on the European Economy*, (2015), Monachium.
5. CPB, *World Trade Monitor 2014*, Haga.
6. EBA, *Results of 2014 EU-wide stress test - Aggregate results*, (2014), Londyn.
7. EBC, *A Fiscal Compact for a Stronger Economic and Monetary Union*, Monthly Bulletin May 2012, (2012), Frankfurt.
8. EBC, *Government Finance Statistics Guide*, (2007), Frankfurt.
9. EBC, *Opinion of the European Central Bank of 19 May 2011 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on the European system of national and regional accounts in the European Union*, (2011), Frankfurt.
10. EBC, *Raport roczny 2014*, (2015), Frankfurt.
11. EBC, *The Stability and Growth Pact, Crisis and Reform*, Occasional Paper Series, no. 129, (2011), Frankfurt.
12. EEAG, *The EEAG Report on the European Economy 2011* (2011), Monachium.
13. Eurostat, *Manuals* [na]
<http://ec.europa.eu/eurostat/web/government-finance-statistics/methodology/manuals>
14. Fedelino A., Ivanova A., Horton M., *Computing Cyclically Adjusted Balances and Automatic Stabilizers*, MFW, (2009), Waszyngton.
15. GPW, *Rocznik Giełdowy 2015*, (2015), Warszawa.
16. GPW, *Udział inwestorów w obrotach giełdowych – dane zagregowane 2007-2014 [na] www.gpw.pl*
17. Growiec J., *Relacja płac do wydajności pracy w Polsce: ujęcie sektorowe*, NBP, (2009), Warszawa.
18. GUS, *Aktywność ekonomiczna ludności IV kwartał 2014*, (2015), Warszawa.
19. GUS, *Ceny w gospodarce narodowej. Lipiec 2015 r.*, (2015), Warszawa.
20. GUS, *Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego 2013*, (2014), Warszawa.
21. GUS, *Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004-2013*, (2014), Warszawa.
22. GUS, *Nakłady i wyniki przemysłu w 2014 r.*, (2015), Warszawa.
23. GUS, *Obroty handlu zagranicznego ogółem i według krajów w 2014 r.*, (lipiec 2015), Warszawa.
24. GUS, *Powiązania gospodarki polskiej z Rosją, Ukrainą i Białorusią – wybrane aspekty*, (2015), Warszawa.
25. GUS, *Procedura nadmiernego deficytu (EDP) - skonsolidowany wykaz źródeł i metod*, (2012), Warszawa.
26. GUS, *Statystyka sektora instytucji rządowych i samorządowych*, (2010), Warszawa.
27. GUS, *Sytuacja gospodarstw domowych w 2014 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*, Informacja sygnałowa, (2015), Warszawa.
28. GUS, *Ubóstwo ekonomiczne w Polsce w 2014 r.*, (2015), Warszawa.
29. GUS, *Wdrożenie Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych w Unii Europejskiej (ESA2010) do polskich rachunków narodowych. Zmiany metodologiczne oraz ich wpływ na główne agregaty makroekonomiczne*, (2014), Warszawa.
30. GUS, *Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych w lipcu 2013 r.*, Informacje bieżące, (2013), Warszawa.
31. GUS, *Wstępny szacunek PKB w I kwartale 2015 r.*, (2015), Warszawa.
32. GUS, *Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych. I-XII 2014 r.*, (2015), Warszawa.
33. http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/ameco/documents/list_of_variables.pdf
34. http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/competitiveness/index_en.htm
35. http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/conditions/index_en.htm
36. http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/glossary_en.htm
37. http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/legal_texts/index_en.htm
38. http://ec.europa.eu/europe2020/images/european_semester_en_big.jpg
39. http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/decisionmaking_process/l14534_pl.htm
40. [https://www.mir.gov.pl/strony/zadania/budownictwo/polityka-mieszkania/mieszkanie-dla-mlodych/o-programie/Dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju \(15.07.2015 r.\)](https://www.mir.gov.pl/strony/zadania/budownictwo/polityka-mieszkania/mieszkanie-dla-mlodych/o-programie/Dane%20Ministerstwa%20Infrastruktury%20i%20Rozwoju%20(15.07.2015%20r.))
41. <http://www.bankofengland.co.uk/publications/Pages/news/2014/008.aspx>
42. ILO, *Global Wage Report 2014/15*, (2015), Genewa.
43. Insurance Europe, *Statistics N°50: European Insurance in Figures dataset*, (2013), Bruksela.

44. Jeznach M., Leszczyńska-Luberek O., *Rachunki narodowe – stan i kierunki rozwoju*, Wiadomości Statystyczne nr 4, GUS, (2010), Warszawa.
45. Józefiak C., Krajewski P., Mackiewicz M., *Deficyt budżetowy. Przyczyny i metody ograniczenia*, PWE, (2006), Warszawa.
46. KE, AMECO.
47. KE, *Employment and Social Developments in Europe 2012*, (2012), Bruksela.
48. KE, *EU Employment and Social Situation. Quarterly Review. March 2015*, (2015), Bruksela.
49. KE, *European Economic Forecast, Spring 2013*, (2013), Bruksela.
50. KE, *European Economic Forecast, Spring 2015*, (2015), Bruksela.
51. KE, *European Economic Forecast Winter 2015*, (2015), Bruksela.
52. KE, *Excessive Deficit Procedure* [na]
http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/deficit/index_en.htm
53. KE (ECFIN), *Cyclical Adjustment of Budget Balances*, (2012), Bruksela.
54. KE, *Minutes of the 2066th meeting of the Commission*, (2013), Bruksela.
55. KE, *Public finances in EMU-2000*, European Economy, Reports and Studies, No 3, (2000), Bruksela.
56. KE, *Public finances in EMU-2009*, European Economy 5, (2009), Bruksela.
57. KE, *Public finances in EMU-2012*, European Economy 4/2012, (2012), Bruksela.
58. KE, *Relevant legal texts and guidelines* [na]
http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/legal_texts/index_en.htm
59. KE, *Specifications on the implementation of the Stability and Growth Pact and Guidelines on the format and content of Stability and Convergence Programmes*, (2012), Bruksela.
60. KE, *The cyclically-adjusted budget balance used in the EU fiscal framework: an update*, Economic Papers 478 March, (2013), Bruksela.
61. KE, *The Implication for Budgetary Surveillance of the Commission Services' Spring 2011 Economic Forecast*, (2011), Bruksela.
62. KNF, *Raport o stanie sektora ubezpieczeń po IV kwartale 2014 r.*, (2015), Warszawa.
63. KNF, *Raport o sytuacji banków w 2014 r.*, (2015), Warszawa.
64. KNF, *Stanowisko KNF w sprawie polityki dywidendowej instytucji finansowych*, z dnia 2 grudnia 2014 r., (2014), Warszawa.
65. MF, *Implikacje reformy instytucjonalnej strefy euro dla procesu wprowadzenia euro w Polsce*, (2014), Warszawa.
66. MF, *Stabilizująca reguła wydatkowa*, (2013), Warszawa [na]
http://www.mf.gov.pl/documents/764034/1159274/regula_wydatkowa_informacja.pdf
67. MF, *Uzasadnienie, Wprowadzenie stabilizującej reguły wydatkowej*, (2014), Warszawa.
68. MFW, *Balance of Payments and International Investment Position Manual. Sixth Edition BPM6*, (2009), Waszyngton.
69. MFW, *Fiscal Monitor*, (2014), Waszyngton.
70. MFW, *Fiscal Monitor*, (2015), Waszyngton.
71. MFW, *German-Central European Supply Chain— cluster report*, (2013), Waszyngton.
72. MFW, *World Economic Outlook (WEO), Uneven Growth. Short- and Long-Term Factors*, (2015), Waszyngton.
73. MG, *Semestr Europejski: Okres oceny i koordynacji polityki gospodarczej w UE*, (2013), Warszawa
74. MOP, *World Employment and Social Outlook: Trends 2015*, (2015), Genewa.
75. MOP, *World of Work Report 2014: Developing with jobs*, (2014), Genewa.
76. NBP, *Bilans płatniczy Rzeczypospolitej Polskiej za IV kwartał 2014 r.*, (2015), Warszawa.
77. NBP, *Informacja o zmianach w statystyce bilansu płatniczego i międzynarodowej pozycji inwestycyjnej w 2014 r.* [na] www.nbp.pl
78. NBP, *Przegląd spraw europejskich, luty 2014*, (2014), Warszawa.
79. NBP, *Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej, Projekty badawcze Część III*, (2009), Warszawa.
80. NBP, *Raport o stabilności systemu finansowego*, (2015), Warszawa.
81. NBP, *Raport Roczny 2014. Płynność sektora bankowego. Instrumenty polityki pieniężnej NBP*, (2015), Warszawa.
82. NBP, *Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej na rok 2014*, (2015), Warszawa.
83. OECD, *OECD Economic Outlook: Volume 2014/2*, (2015 – wersja poprawiona), Paryż.
84. PWC, *The Italian Insurance Market*, (October 2014), Top Italian insurance players [na] www.pwc.it
85. RM, *Program konwergencji, Aktualizacja 2013*, (2013), Warszawa.

86. RM, *Sprawozdanie z wykonania budżetu państwa za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2011 r., Omówienie*, (2012), Warszawa.
87. RM, *Sprawozdanie z wykonania budżetu państwa za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2014 r., Omówienie*, (2015), Warszawa.
88. Sejm RP, *Semestr europejski – przebieg cyklu koordynacji na poziomie Unii i Polski (2011-2014)*, [na] http://oide.sejm.gov.pl/oide/index.php?option=com_content&view=article&id=14847:semestr-europejski-przebieg-cyklu-koordynacji-na-poziomie-unii-i-polski-2011-2014-i-13-12-2013-i&catid=6:unia-europejska&Itemid=928
89. UNCTAD, *World Investment Report 2015*, (2015), Nowy Jork i Genewa.
90. Wernik A., *Finanse publiczne*, PWE, (2007), Warszawa.
91. www.gpw.pl
92. www.gpw.pl/analizy_i_statystyki_pelna_wersja
93. www.nbp.pl

SPIS WYKORZYSTANYCH PUBLIKACJI GUS

1. Aktywność ekonomiczna ludności Polski.
2. Baza danych - Polska - wskaźniki makroekonomiczne (PKD 2007).
3. Bezrobocie rejestrowane. I-IV kw. 2014 r.
4. Bilansowe wyniki finansowe podmiotów gospodarczych w 2013 r.
5. Biuletyn statystyczny.
6. Budownictwo – wyniki działalności w 2014 r.
7. Budżety gospodarstw domowych w 2013 r.
8. Ceny w gospodarce narodowej w 2013 r.
9. Dochody i warunki życia ludności polski (raport z badania EU-SILC 2013).
10. Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2013 r.
11. Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego w 2013 r.
12. Gospodarka materiałowa w 2013 r.
13. Handel zagraniczny (I-XII. 2013 r.).
14. Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju.
15. Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym. Stan w dn. 31 XII 2014 r.
16. Mały rocznik statystyczny Polski.
17. Nakłady i wyniki przemysłu w 2014 r.
18. Obroty handlu zagranicznego ogółem i według krajów w 2014 r.
19. Polska w liczbach 2015.
20. Polska w Unii Europejskiej 2015.
21. Popyt na pracę w 2014 r.
22. Pracujący w gospodarce narodowej w 2013 r.
23. Produkcja wyrobów przemysłowych w 2014 r.
24. Rachunki kwartalne produktu krajowego brutto w latach 2009–2014.
25. Rocznik Demograficzny.
26. Rocznik Statystyczny Przemysłu.
27. Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej.
28. Rocznik Statystyczny Województw.
29. Rocznik Statystyki Międzynarodowej.
30. Rynek wewnętrzny w 2013 r.
31. Statystyka sektora instytucji rządowych i samorządowych.
32. Sytuacja gospodarstw domowych w 2014 r. w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych (informacja sygnałna).
33. Sytuacja makroekonomiczna w Polsce w 2013 r. na tle procesów w gospodarce światowej.
34. Środki trwałe w gospodarce narodowej w 2013 r.
35. Transport – wyniki działalności w 2014 r.
36. Wyniki finansowe podmiotów gospodarczych. I-XII 2014 r.
37. Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych.
38. Wybrane miesięczne wskaźniki makroekonomiczne.
39. Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2014 r.
40. Zharmonizowane wskaźniki cen konsumpcyjnych.

SPIS TABLIC

WZROST GOSPODARCZY

Tabl. 1. Zmiany Produktu Krajowego Brutto na świecie (ceny stałe).....	23
Tabl. 2. Zmiana liczby pracujących według grup krajów	28
Tabl. 3. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych	33
Tabl. 4. Produkt krajowy brutto w Unii Europejskiej	37
Tabl. 5. Wzrost PKB i skala wpływu poszczególnych kategorii na realny wzrost PKB	46
Tabl. 6. Podstawowe wskaźniki zmian cen w Polsce.....	52
Tabl. 7. Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych (HICP) w Unii Europejskiej.....	56
Tabl. 8. Obroty handlu zagranicznego.....	60
Tabl. 9. Bilans płatniczy	63
Tabl. 10. Rachunek finansowy – aktywa	63
Tabl. 11. Rachunek finansowy – pasywa	64
Tabl. 12. Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu (ceny stałe)	66
Tabl. 13. Dynamika sprzedaży produkcji budowlano-montażowej (ceny stałe, bez podwykonawców).....	67
Tabl. 14. Udział poszczególnych grup sekcji w WDB wytworzonej przez sektor usług ogółem	70

RYNEK PRACY ORAZ SYTUACJA DOCHODOWA GOSPODARSTW DOMOWYCH

Tabl. 15. Współczynnik aktywności zawodowej (15 lat i więcej) według grup krajów	78
Tabl. 16. Wskaźnik zatrudnienia (15 lat i więcej) według grup krajów	81
Tabl. 17. Stopa bezrobocia według grup krajów	85
Tabl. 18. Płace realne i produktywność w wybranych grupach krajów	86
Tabl. 19. Współczynnik aktywności zawodowej oraz wskaźnik zatrudnienia w krajach UE	88
Tabl. 20. Stopa bezrobocia ogółem oraz stopa bezrobocia wśród młodych osób	92
Tabl. 21. Współczynnik aktywności zawodowej dla wybranych grup wieku	99
Tabl. 22. Wskaźnik zatrudnienia dla wybranych grup wieku	102
Tabl. 23. Stopa bezrobocia dla wybranych grup wieku.....	111
Tabl. 24. Bierność zawodowa i jej przyczyny	112
Tabl. 25. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej oraz płaca minimalna.....	113
Tabl. 26. Dochód rozporządzalny gospodarstw domowych.....	117
Tabl. 27. Wydatki gospodarstw domowych według grup społeczno-ekonomicznych.....	118

FINANSE PUBLICZNE

Tabl. 28. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych.....	120
Tabl. 29. Saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych (nominalne) oraz dodatkowe miary sald	126
Tabl. 30. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w krajach unijnych.....	129
Tabl. 31. Wybrane elementy zarządzania fiskalnego w UE w Pakcie Stabilności i Wzrostu po zmianach	132
Tabl. 32. Kraje objęte Procedurą Nadmiernego Deficytu (EDP) na koniec 2014 r.	134
Tabl. 33. Wysiłek konsolidacyjny w UE (mierzony poziomem salda i jego zmianą)	137
Tabl. 34. Nadwyżka/deficyt sektora finansów publicznych (SFP) oraz nadwyżka/deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych (EDP) w Polsce	145
Tabl. 35. Państwowy dług publiczny (PDP) oraz dług sektora instytucji rządowych i samorządowych (GG) w Polsce	145
Tabl. 36. Sektor finansów publicznych ^a	146
Tabl. 37. Sektor finansów publicznych w latach 2012-2014	147
Tabl. 38. Uwarunkowania makroekonomiczne ustawy budżetowej w 2014 r.	149
Tabl. 39. Budżet państwa	149
Tabl. 40. Dochody budżetu państwa ^a	150
Tabl. 41. Wydatki budżetu państwa według grup ekonomicznych.....	152
Tabl. 42. Budżet środków europejskich	153
Tabl. 43. Budżet środków europejskich według programów	153
Tabl. 44. Przychody i koszty państwowych funduszy celowych	155
Tabl. 45. Dochody, wydatki i wynik wybranych państwowych funduszy celowych	156
Tabl. 46. Budżety jednostek samorządu terytorialnego	157

Tabl. 47. Państwowy dług publiczny według podsektorów sektora finansów publicznych w relacji do PKB ...	159
Tabl. 48. Państwowy dług publiczny krajowy i zagraniczny według kryterium miejsca emisji i kryterium rezydenta	159
Tabl. 49. Zadłużenie Skarbu Państwa (nieskonsolidowane) według kryterium miejsca emisji i według instrumentów.....	161

RYNKI FINANSOWE

Tabl. 50. Aktywa instytucji finansowych w Polsce	175
Tabl. 51. Zmiany stóp procentowych w Polsce w latach 2013-2014	176
Tabl. 52. Charakterystyka liczbowa sektora bankowego w Polsce	180
Tabl. 53. Udziały w aktywach sektora bankowego banków kontrolowanych przez inwestorów krajowych i zagranicznych	180
Tabl. 54. Współczynnik koncentracji CR5 banków w sektorze bankowym	181
Tabl. 55. Podstawowe dane o sektorze ubezpieczeń.....	190
Tabl. 56. Ubezpieczenia w najważniejszych ryzykach działu I.....	191
Tabl. 57. Ubezpieczenia w najważniejszych ryzykach działu II.....	191
Tabl. 58. Wskaźniki bezpieczeństwa działalności ubezpieczeniowej	192
Tabl. 59. Charakterystyka rynku kapitałowego w Polsce	193
Tabl. 60. Koncentracja rynku kapitałowego w Polsce	194
Tabl. 61. Charakterystyka rynku NewConnect	197
Tabl. 62. Charakterystyka rynku kapitałowego w zakresie obligacji, opcji i kontraktów terminowych	198
Tabl. 63. Charakterystyka rynku Catalyst	199

ANEKS: STRUKTURA WZROSTU ORAZ RÓŻNIC W POZIOMIE DOBROBYTU W POLSCE I UE

Tabl. A. Dekompozycja wzrostu PKB <i>per capita</i> w Unii Europejskiej i jej wybranych krajów w 2014 r.	204
Tabl. B. Dekompozycja różnic w poziomie realnego WDB <i>per capita</i> wybranych krajów UE w 2014 r.	208
Tabl. C. Poddekompozycja różnic w WDB na osobogodzinę pracy Polski względem Unii Europejskiej w 2007 i 2014 r.	213

SPIS WYKRESÓW

WZROST GOSPODARCZY

Wykres 1. Zmiany PKB w ujęciu realnym w wybranych gospodarkach	24
Wykres 2. Wkład wybranych gospodarek do wzrostu światowego PKB.....	24
Wykres 3 Skumulowana zmiana PKB	25
Wykres 4. Skumulowana zmiana PKB wybranych gospodarek rozwiniętych	26
Wykres 5. Luka produktowa wybranych gospodarek rozwiniętych.....	26
Wykres 6. Zmiana PKB i jego składowych dla wybranych gospodarek	26
Wykres 7. Inflacja (CPI) na świecie.....	29
Wykres 8. Wybrane indeksy cen	29
Wykres 9. Import netto i produkcja wybranych rodzajów ropy naftowej w Stanach Zjednoczonych	30
Wykres 10. Wolumen światowego handlu towarami	30
Wykres 11. Skumulowane zmiany międzynarodowego handlu dobrami i usługami	31
Wykres 12. Inwestycje i oszczędności w 2014 r.....	31
Wykres 13. Bilans oszczędności i inwestycji.....	32
Wykres 14. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych na świecie w 2014 r.	33
Wykres 15. Roczne stopy zwrotu wybranych indeksów giełd światowych.....	34
Wykres 16. Podstawowe stopy procentowe wybranych banków centralnych.....	35
Wykres 17. Wzrost PKB w Unii Europejskiej oraz w wybranych krajach UE	36
Wykres 18. Wskaźnik odczuć ekonomicznych (<i>Economic Sentiment Indicator</i>) w Unii Europejskiej i wybranych krajach członkowskich.....	38
Wykres 19. Skumulowana zmiana PKB w krajach Unii Europejskiej w latach 2007-2014	40
Wykres 20. Wzrost PKB w krajach Unii Europejskiej w 2014 r.....	40
Wykres 21. Skala wpływu poszczególnych kategorii na wzrost realny PKB w krajach Unii Europejskiej.....	42
Wykres 22. Skala wpływu poszczególnych kategorii na wzrost realny PKB w krajach Unii Europejskiej (cd.)....	43
Wykres 23. Skala wpływu poszczególnych kategorii na wzrost realny PKB w krajach Unii Europejskiej (cd.)....	44
Wykres 24. Produkt krajowy brutto w Polsce	45
Wykres 25. Produkt krajowy brutto w Polsce a zmiany udziału spożycia ogółem w popycie krajowym	46
Wykres 26. Dynamika popytu krajowego i jego wybranych składowych.....	47
Wykres 27. Zmiany wskaźników ufności konsumenckiej	47
Wykres 28. Porównanie dynamiki spożycia indywidualnego i sprzedaży detalicznej towarów	48
Wykres 29. Wpływ wybranych kategorii na wzrost realny PKB	48
Wykres 30. Niedostateczny popyt jako bariera działalności przedsiębiorstw	49
Wykres 31. Wykorzystanie mocy produkcyjnych w przedsiębiorstwach.....	49
Wykres 32. Koniunktura w przemyśle – ocena poziomu produkcji	50
Wykres 33. Koniunktura w przemyśle – ocena portfela zamówień krajowych i zagranicznych	50
Wykres 34. Dynamika wybranych składowych PKB	50
Wykres 35. Skala wpływu salda obrotów z zagranicą i popytu krajowego na wzrost realny PKB	50
Wykres 36. Dynamika wartości dodanej brutto oraz wybranych składowych.....	51
Wykres 37. Wskaźniki światowych cen ropy naftowej w USD i PLN	53
Wykres 38. Ceny detaliczne benzyny i oleju napędowego w Polsce	53
Wykres 39. Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych	54
Wykres 40. Porównanie udziału grup towarów i usług w systemie wag CPI i ich wpływu na wskaźnik CPI w 2014 r.	54
Wykres 41. Porównanie zharmonizowanego wskaźnika cen konsumpcyjnych (HICP) oraz wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI)	55
Wykres 42. Wskaźniki cen produkcji sprzedanej przemysłu	57
Wykres 43. Wskaźnik cen produkcji sprzedanej przemysłu i produkcji budowlano-montażowej.....	58
Wykres 44. Relacja poziomu eksportu do poziomu importu w Polsce	59
Wykres 45. Obroty towarowe handlu zagranicznego Polski.....	59
Wykres 46. Zmiany wolumenu eksportu dóbr i usług Polski oraz Niemiec na tle zmian PKB Niemiec.....	61
Wykres 47. Opłacalność eksportu a rzeczywiste kursy walut	62
Wykres 48. Rachunek bieżący bilansu płatniczego	62
Wykres 49. Rachunek bieżący, kapitałowy i finansowy	63
Wykres 50. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce	64

Wykres 51. Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu ogółem.....	65
Wykres 52. Zmiany produkcji sprzedanej przemysłu w Polsce według głównych grupowań przemysłowych ...	66
Wykres 53. Dynamika produkcji budowlano-montażowej ^a	68
Wykres 54. Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej	69
Wykres 55. Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych	71
Wykres 56. Relacja kosztów do przychodów z całokształtu działalności przedsiębiorstw niefinansowych	71
Wykres 57. Rentowność obrotu przedsiębiorstw niefinansowych	72
Wykres 58. Rentowność ze sprzedaży przedsiębiorstw niefinansowych.....	72
Wykres 59. Rentowność obrotu brutto przedsiębiorstw niefinansowych według wybranych sekcji PKD	73
Wykres 60. Rentowność obrotu netto przedsiębiorstw niefinansowych według wybranych sekcji PKD	73
Wykres 61. Wskaźnik płynności finansowej I i II stopnia przedsiębiorstw niefinansowych.....	73
Wykres 62. Wskaźnik płynności finansowej III stopnia przedsiębiorstw niefinansowych	74
Wykres 63. Wskaźnik płynności finansowej I stopnia przedsiębiorstw niefinansowych według wybranych sekcji PKD	74
Wykres 64. Udział zapasów w aktywach obrotowych przedsiębiorstw niefinansowych.....	75

RYNEK PRACY ORAZ SYTUACJA DOCHODOWA GOSPODARSTW DOMOWYCH

Wykres 65. Współczynnik aktywności zawodowej w grupie Gospodarek rozwiniętych i Unii Europejskiej oraz wybranych krajach rozwiniętych.....	79
Wykres 66. Współczynnik aktywności zawodowej dla grup krajów	80
Wykres 67. Zmiana liczby pracujących w Stanach Zjednoczonych, Japonii i strefie euro	81
Wykres 68. Struktura pracujących według statusu zatrudnienia na świecie	82
Wykres 69. Udział osób pracujących na własny rachunek oraz pomagających członków rodzin (<i>vulnerable employment</i>) wśród ogółu pracujących w 2014 r. według grup krajów	82
Wykres 70. Wybrane rynki pracy na świecie w 2001 r.....	83
Wykres 71. Wybrane rynki pracy na świecie w 2014 r.....	84
Wykres 72. Stopa bezrobocia w wybranych gospodarkach rozwiniętych	85
Wykres 73. Zmiana liczby pracujących w Unii Europejskiej oraz w wybranych krajach UE	89
Wykres 74. Wskaźnik zatrudnienia w krajach UE w 2014 r.....	90
Wykres 75. Stopa bezrobocia w UE	91
Wykres 76. Stopa bezrobocia wśród młodych osób i odsetek bezrobotnej młodzieży (15-24 lata) w 2014 r...91	
Wykres 77. Koszty związane z zatrudnieniem w krajach UE oraz w wybranych krajach spoza UE w 2014 r.93	
Wykres 78. Udział płac w PKB w wybranych gospodarkach	94
Wykres 79. PKB, realne dochody do dyspozycji brutto gospodarstw domowych i jego składniki	95
Wykres 80. Nierówności dochodowe w wybranych krajach UE w latach 2005-2014.....	96
Wykres 81. Wzrost PKB oraz liczby pracujących	98
Wykres 82. Współczynnik aktywności zawodowej według wybranych grup wieku	99
Wykres 83. Podział liczby pracujących na sektory ekonomiczne oraz sekcje PKD	100
Wykres 84. Podział liczby pracujących według statusu zatrudnienia	100
Wykres 85. Podział liczby pracujących według wymiaru czasu pracy	100
Wykres 86. Dekompozycja zmiany liczby pracujących.....	101
Wykres 87. Wskaźnik zatrudnienia dla wybranych grup wieku	102
Wykres 88. Zmiana liczby pracujących według wybranych sekcji PKD	103
Wykres 89. Liczba pracujących w 2014 r. według sekcji PKD.....	104
Wykres 90. Struktura liczby pracujących według sektorów ekonomicznych	104
Wykres 91. Udział pracowników najemnych wśród pracujących ogółem w 2014 r. w największych sekcjach PKD	105
Wykres 92. Zmiana liczby pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony oraz pozostałych	105
Wykres 93. Udział zatrudnionych na czas określony wśród pracowników najemnych w 2014 r. w największych sekcjach PKD	105
Wykres 94. Udział pracujących na własny rachunek wśród pracujących ogółem w 2014 r. w największych sekcjach PKD	106
Wykres 95. Zmiana liczby pracujących według wymiaru czasu pracy.....	106
Wykres 96. Odsetek pracujących w niepełnym wymiarze czasu wśród pracujących ogółem w 2014 r. w największych sekcjach PKD	106
Wykres 97. Odsetek zatrudnionych na czas określony wśród pracowników najemnych w wieku 15-64 lata ..107	
Wykres 98. Odsetek zatrudnionych na czas określony w wieku 15-64 lata i 15-24 lata w Polsce i w UE	108

Wykres 99. Przyczyny podjęcia zatrudnienia na czas określony w 2014 r. wśród osób w wieku 15-64 lata	108
Wykres 100. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem wśród pracowników zatrudnionych według typu umowy w 2013 r.	109
Wykres 101. Odsetek pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy wśród pracujących ogółem w wieku 15-64 lata w krajach UE w 2014 r.	109
Wykres 102. Odsetek liczby pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy wśród liczby pracujących ogółem w wieku 15-64 oraz 15-24 lata w Polsce i w UE	110
Wykres 103. Przyczyny podejmowania pracy w niepełnym wymiarze czasu pracy w 2014 r. wśród osób w wieku 15-64 lata	110
Wykres 104. Nowo utworzone miejsca pracy, zlikwidowane miejsca pracy oraz saldo miejsc pracy	111
Wykres 105. Stopa bezrobocia ogółem oraz stopa bezrobocia długotrwałego	112
Wykres 106. Odsetek osób biernych zawodowo ze względu na przyczyny bierności	113
Wykres 107. Przeciętne nominalne wynagrodzenie według sekcji gospodarki PKD w 2014 r.	113
Wykres 108. Wynagrodzenie realne oraz zmiana stopy bezrobocia	114
Wykres 109. Wynagrodzenie realne w gospodarce narodowej, sektorze przedsiębiorstw oraz w sferze budżetowej	114
Wykres 110. Udział pracy według metodologii KE oraz GUS	115
Wykres 111. Udział wynagrodzenia w wartości dodanej według sekcji PKD	116

FINANSE PUBLICZNE

Wykres 112. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych gospodarek rozwiniętych (AE), Unii Europejskiej (EU) oraz Stanów Zjednoczonych (USA)	121
Wykres 113. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych rynków wschodzących i gospodarek rozwijających się (EMDE)	122
Wykres 114. Saldo i dług sektora finansów publicznych	123
Wykres 115. Potrzeby pożyczkowe w wybranych krajach w 2014 r.	127
Wykres 116. Saldo i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w Unii Europejskiej w 2014 r.	128
Wykres 117. Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych (% PKB) w 2014 r.	136
Wykres 118. Saldo i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w Polsce na tle Unii Europejskiej ..	140
Wykres 119. Wpływ transferów wewnątrz sektora finansów publicznych w 2014 r. na poszczególne kategorie	148
Wykres 120. Struktura dochodów budżetu państwa	151
Wykres 121. Struktura wydatków budżetu państwa według grup ekonomicznych	152
Wykres 122. Przychody (w tym dotacje) i koszty największych państwowych funduszy celowych	156
Wykres 123. Budżety jednostek samorządu terytorialnego	157
Wykres 124. Państwowy dług publiczny według podsektorów i progii ostrożnościowe	158
Wykres 125. Państwowy dług publiczny	160
Wykres 126. Struktura oraz średnia zapadalność zadłużenia Skarbu Państwa ^a	162
Wykres 127. Struktura walutowa długu Skarbu Państwa	162

RYNKI FINANSOWE

Wykres 128. Globalne aktywa rynków finansowych w relacji do światowego PKB	165
Wykres 129. Wybrane indeksy giełd	165
Wykres 130. Znormalizowane indeksy giełd dla okresu 2010-2014	166
Wykres 131. Rentowność 10-letnich skarbowych obligacji	166
Wykres 132. Podstawowe stopy procentowe wybranych banków centralnych	167
Wykres 133. Zagregowane podstawowe stopy procentowe wybranych banków centralnych na świecie	168
Wykres 134. Aktywa banków centralnych w relacji do PKB	169
Wykres 135. Stopy zwrotu indeksów giełd europejskich	169
Wykres 136. Znormalizowane indeksy giełd europejskich	170
Wykres 137. Wskaźnik MCI dla strefy euro i jego składowe	171
Wykres 138. Rentowność 10-letnich obligacji	172
Wykres 139. Rentowność 10-letnich obligacji skarbowych na koniec 2014 r.	172
Wykres 140. Zmiana poziomu kredytów dla rezydentów strefy euro	173
Wykres 141. Stopy procentowe NBP	177
Wykres 142. Stawka referencyjna POLONIA i stopa referencyjna NBP	177
Wykres 143. Kursy walut PLN/USD i PLN/EUR	178

Wykres 144. Nominalny i realny efektywny kurs złotego	178
Wykres 145. Wartość i struktura depozytów sektora niefinansowego	181
Wykres 146. Dynamika depozytów sektora niefinansowego	182
Wykres 147. Wartość bilansowa brutto kredytów sektora niefinansowego	183
Wykres 148. Kredyty dla gospodarstw domowych	184
Wykres 149. Kredyty dla przedsiębiorstw	184
Wykres 150. Kredyty dla przedsiębiorstw według wybranych branż	185
Wykres 151. Dynamika kredytów sektora niefinansowego	185
Wykres 152. Wartość kredytów zagrożonych według wybranych sektorów	186
Wykres 153. Zagrożone kredyty przedsiębiorstw	186
Wykres 154. Zagrożone kredyty gospodarstw domowych	186
Wykres 155. Kredyty przeterminowane sektora niefinansowego według opóźnień w spłacie	187
Wykres 156. Wyniki finansowe sektora bankowego	188
Wykres 157. Struktura składki przypisanej brutto według działań ubezpieczeń	189
Wykres 158. Udział składki przypisanej brutto w PKB i składki <i>per capita</i>	189
Wykres 159. Udział pięciu największych towarzystw ubezpieczeniowych w składce przypisanej działu I i II ..	190
Wykres 160. Wartość obrotów i liczba transakcji na GPW	194
Wykres 161. Udział inwestorów w obrotach giełdowych	194
Wykres 162. Wybrane indeksy na GPW	195
Wykres 163. Zmiana poziomu wybranych indeksów na GPW	195
Wykres 164. Miesięczne obroty wybranych indeksów na GPW	195
Wykres 165. Roczne stopy zwrotu	196
Wykres 166. Roczne stopy zwrotu wybranych subindeksów sektorowych	196
Wykres 167. Wartość obrotów i liczba transakcji na NewConnect	197
Wykres 168. Udział grup inwestorów w obrotach na rynku NewConnect	197
Wykres 169. Notowania NCIndex	198
Wykres 170. Stopy zwrotu z indeksu NCIndex	198
Wykres 171. Obroty na rynku Catalyst w 2014 r. instrumentów dłużnych o najwyższych obrotach w ujęciu kwartalnym	199

STRUKTURA WZROSTU ORAZ RÓŻNIC W POZIOMIE DOBROBYTU W POLSCE I UE

Wykres A. Dekompozycja wzrostu realnego PKB <i>per capita</i> dla Unii Europejskiej oraz wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2003-2014	204
Wykres B. Dekompozycja różnic WDB <i>per capita</i> wg parytetu siły nabywczej dla wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2003-2014	209
Wykres C. Poddekompozycja różnic w wydajności pracy dla wybranych krajów Unii Europejskiej w latach 2007 i 2014	214